

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

AFRİKA

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF.DR. TOKTAMIŞ ATEŞ

HAZIRLAYAN
ABBAS VAEZ GHAREHAGHAJİ

İSTANBUL - 1997

ÖNSÖZ

Bu çalışmada önce Afrika tarihinin nasıl ve kimler tarafından yazıldığını ve araştırıldığını inceleyip, ilk çağlardan günümüze değin Afrika'nın yazılış tarihine göz atmış bulunuyorum. 2. Bölümde bu zengin kıtanın geçmiş tarihine göz atıp, uygarlıkların doğuşu ve devamını inceledikten sonra, sömürgecilik dönemine ve batı ülkelerinin Afrika'yı istila ettiği dönemi gelip, bu kıtanın zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının yağmalanmasına değiniyorum. Bu dönemde bu emperyalist saldırıya karşı örgütlenen Afrika halkına, örgütlere ve kişilere değindikten sonra 3. bölümde Afrika ülkelerinin teker teker ele alarak önemlerine göre bu süreci ayrıntılı bir şekilde vermeye çalıştım. Bu tezi yazarken faydalandığı yüze yakın eserin hepsi Afrika konusunda dünya çapında uzman olan kişilerce yazılmıştır.

Bu eserlerin hepsi bende mevcuttur. Çalışmalarım boyunca engin birikimini ve anlayışını, bölümümüzün tüm öğretim üyeleri gibi benden de esirgemeyen İ.Ü. İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölüm başkanı, danışmanım ve değerli düşüncelerini hayat felsefesi yaptığım Sayın Prof. Dr. Toktamış Ateş'e en içten minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum. Değerli Prof. Dr. Esat Çam ve Prof. Dr. Önder Arı'ya katkılarından dolayı samimiyetle teşekkür ederim. Ayrıca değerli yardımlarından dolayı arkadaşlarım Dr. Tahsin Akpınar, edebiyat öğretmeni Mehmet Kortikoğlu, değerli arkadaşlarım Seyit Razi Abulmali, Hasan Fırat ve kardeşim Hakan Karaağaçlı'ya teşekkürü bir borç biliyorum. Bütün çalışmalarım boyunca bana katlanan ve her türlü fedakarlık ve yardımı esirgemeyen sevgili eşim Halime ve kızım Firuze'ye de teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	
1. BÖLÜM	1
Afrika'da tarihin yazılış aşamaları	1
2. BÖLÜM	13
Başlarken	13
Afrika'nın tarihteki yeri	15
Uygarlıkların başlaması	17
İstismarcılar ve Afrika'nın geri kalmışlık sistemi	23
Emperyalizm ve istismarın gelişi	30
Milli Mücadele (Kurtuluş hareketleri)	39
Ulusal Kurtuluş hareketlerinin dinamik güçleri	45
3. BÖLÜM: ÜLKELER	53
Angola	53
Etiyopya	66
Güney Afrika Cumhuriyeti	76
Orta Afrika Cumhuriyeti	84
Cezayir	87
Uganda	100
Benin	107
Botswana	110
Burkina Faso	112
Burundi	114
Tanzanya	117
Togo	124
Tunus	127
Cibuti	131
Çad	133
Ruanda	138

Zaire	143
Zambia	159
Zimbabwe	163
Sao Tome Principe	170
Fildişi Sahilleri	172
Senegal	176
Swaziland	181
Sudan	183
Somali	189
Sierra Leone	194
Şeyssel	198
Sahra	201
Gana	209
Kamerun	217
Kongo	222
Kenya	226
Komor	235
Cape Verde	238
Gabon	240
Gambia	243
Gine	246
Ekvator Ginesi	251
Bisao Ginesi	254
Lesotho	258
Liberia	261
Libya	264
Madagaskar	269
Malawi	275
Mali	279

Mısır	282
Fas	283
Moritanya	288
Moris	291
Mozambik	294
Nijer	301
Namibya	303
Nijerya	307
Sonuç	313
Kaynakça	316
Ekler	324

BİRİNCİ BÖLÜM

AFRİKA'DA TARİHİN YAZILIŞ AŞAMALARI

Afrika tarihinin yazılışı insanlık tarihinin yazılışı kadar eskidir. Dünya tarihçileri Akdeniz kıyılarındaki eski çağlarda yaşanmış uygarlıkları, Müslüman tarihçiler de İslam medeniyetini yazarken orta çağlarda ve dünyanın bütününün geçmiş çağlardaki tarihine bakıp araştırıyorlarda. Bunların büyük bir kısmı Afrika tarihini kapsamaktaydı. Sahra'nın kuzey kısmının tarihi adı öylesine önem taşıyordu ki, Güney Avrupa ve Ortadoğu tarihinden geri kalır yanı yoktu

Aslında Kuzey Afrika tarihi 16. yüzyılda Osmanlıların egemenliğine girmesine kadar Avrupa tarihçilerinin en önemli araştırma merkezlerinden birisiydi. 1798'de Napolyon'un Kuzey Afrika'yı istila etmesinden sonra yine bu bölge, batılı tarihçilerin önemli araştırma merkezlerinden bir haline geldi.

Sömürgecilik politikasının gelişmesi ve Avrupalıların Kuzey Afrika'yı bir sömürgeci gibi ele geçirmesinden sonra; öncelikle 1830'da Cezayir'in Fransızların eline geçmesi ve 1882'de Mısır'ın İngilizler tarafından işgal edilmesiyle birlikte, bu bölgenin tarihine bir "Avrupalı bakış" ve tarihçilikte bir "sömürgeci yaklaşım" hakim olmuştur.

1930'larda İslam'da modelizmin, sömürgelerde eğitim-öğretimin; Kuzey Afrika'da bağımsızlık ve özgürlük yanlısı hareketlerin gelişmesi "yerel kültür ve değerlerine sahip tarihçilerin" doğmasına neden oldu. Bu gelişmelerin az da olsa Kuzey Afrika tarihinin yazılışında, bu tarihlerin Arapça'dan Fransızca'ya ve İngilizce'ye çevrilmesinde de etkileri görülmektedir.

İlkçağlardaki tarihçilerle ortaçağdaki Müslüman tarihçiler, Orta Afrika tarihine ilgisiz kalmamışlardır. Yalnız bu tarihçilerin görüş mesafesi, o bölgenin

insanlarla doğrudan temas ve bağlarından doğrudan ilgiliydi. Orta Afrika'daki insanlarla doğrudan temas ya Sahra'yı geçip Etyopya ve Sudan'a gelmekle gerçekleşiyor ya da Kızıldeniz ve Hint Okyanusu kıyılarına yanaşıldığı takdirde imkan sağlanıyordu.

İlk çağlardaki tarihçilerin Batı Afrika ile ilgili bilgileri de eksik sayılır. Herodotus, Monetho,¹ Elderpin² Strobo³ ve diğerleri bize bazı yolculuklardan, seyyahların seferlerinde ve birtakım maceracıların, denizcilerin Atlas Okyanusundaki bazı kıyılara gidiş gelişlerinden fazlasını vermiyor. Adı geçen tarihçilerin yazdıkları konular, verdikleri bilgilerin doğruluğu ve tarihsel gerçekliği yönünde bugünkü tarih araştırmaları arasında bazı soru işaretleri meydana getirmiştir. Antik Çağ yazarlarının Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu ile ilgili verdiği bilgiler, genelde gerçek temellere dayanmaktadır. Bellidir ki, Akdenizli tüccarlar veya en azından İskenderiyeli ticaret erbabı kendi ticaret alanlarını bu kıyılara ve denizlere ulaştırmışlardır. Eritire Denizinde Yolculuk Seyahatnamesi (The Periplus Of The Erythrean Sea) ve Claudius Ptolemy⁴ haberleri (Cosmas Indicopleustes)⁵ Hindistanlı seyyahın yazıları günümüzde Doğu Afrika tarihinin araştırılmasında başvuracağımız en büyük kaynaklardır.

Müslüman tarihçi ve yazarların, özellikle Orta Afrika tarihiyle ilgili bilgileri daha geçerli ve aydınlatıcıdır. Zira, deve kullanma, Sahra sakinleri arasında yaygın bir şekilde sürmüştür. Böylece Kuzey Afrika ve Sudan'ın büyük

¹ Manethon (manetho) tarihçi ve Mısırlı kâhin Betlemius döneminde (M.Ö 250) yaşamıştır. Mısır padişahlarıyla ilgili hazırladığı secereler halâ bugünkü tarihçiler tarafından kullanılmaktadır.

² Elder pliny (23-79 MS) İtalyan tabiat bilimcisi.

³ Strabo (24- 63 MÖ) Yunanistanlı tarihçi ve bilim adamı.

⁴ Cladius Ptolemy Arapça kaynaklarda Betlemius Al Gluvzi diye adlandırılan müneccim, matematikçi, coğrafyacı faaliyet alanı İskenderiye bilim merkezi miladi 2. yy.

⁵ Cosmas Indicopleuses Hindistanlı kâhin ve seyyah.

şehirleri arasında ticaret yollarını geliştirmiştir. Öte yandan, Hint Okyanusunun batı yanında ticaretin öylesine geliştiğini görüyoruz ki, Ortadoğulu tüccarlar ve özellikle Arabistanlı ticareterbabının Afrika'nın doğu kıyılarına büyük göçler gerçekleştirip oralarda ufak ticari liman kasabaları bile oluşturmuşlardır. Bu yüzden büyük tarihçiler o cümleden MESUDÎ (950 Miladi), BEKRÎ (1029-1098), İDRİSÎ (1154-M), YAGUT HEMEVÎ (1228-M.), ABÜLEFEDA (1273-1331M) İBNİ BETUTE (1304-1369 M.)'nin eserleri Afrika tarihini öğrenmemiz için enbüyük kaynakları teşkil etmektedirler. Ancak, bu büyük yazarlar Afrika tarihinin araştırılmasında ne denli yararlı olurlarsa olsunlar, Afrika tarihini bizim önümüze son derece mükemmel bir şekilde sermiş olsalar bile, onların herbirinin yaşadıkları çağla ilgili Afrika'yı resimlediklerini biliyoruz. Bulundukları çağın bilgilerini ve kendilerine ulaşan ve kayıları bize aktarmışlardır. Bugünkü tarihçilerin en büyük sorunlarından birisi de yukarıda adı geçen tarihçilerin yazdıkları haberler ve raporların gerçekçilik payının ne derece olduğunuteşhis edememeleridir. Örneğin, bu bilgiler, "Birinci elden tarihçinin kendi gözlemleri mi/", "Çağdaşlarından birinin tespitleri mi:", " O zamanki insanların dilinde olan bir söylenti mi:" ya da "Eski yazarlardan alınan bir alıntı mıdır:"

Eskiçağın tarihçileri arasında kelimenin tam anlamıyla bir tarihçiye rastlıyoruz. Bu büyük tarihçi İBN HALDUN⁶(1332-1406 m.)'dur. Eğer batılılar daha önceden tanımış olsalardı, belki de Herodot yerine O'nu tarihin babası olarak anacaklardı. İNB HALDUN, Kuzey Afrika halkından olup, TUNUS'ta doğmuştur. O, eserlerinde Afrikayı, Afrikalıların Akdeniz Havzası ve Ortadoğu halklarıyla olan münasebetlerini irdelenmiş ve yazmıştır. O, bu münasebetlerden, çok ayrıntılı değerler, fikirler istinaç edip, bu süreç içerisinde çöl, kavimler,

⁶İbn Haldun'un Afrika tarihi ile ilgili bilgilerini (Mukaddeme) ki onun en büyük eseri sayılıyor. bulabiliriz. Ayrıca (Al Eber) kitabında da yine tarihle ilgili bilgilre rastlıyoruz. Ayrıca Türkçe olarak (İbn Haldun-metodu ve siyaset teorisi) Ümit Hasan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara 1982 ve ayrıca farsça olarak İbn Haldun'un felsefe, tarih, uygarlık adlı eseri doktor İzzet Radmeniş tarafından derlenen kalem yayınları tarafından yayınlanan kitaplarda bulabiliriz.

bedeviler ve tarım toplumunu araştırmıştır. Büyük padişahlıkların nesiller boyu devam ettiğini; ancak çölden gelen saldırılara karşı koyamayarak ortadan kalktıklarını yazmıştır. Aslında İBN HALDUN'un Kuzey Afrika ile ilgili yaklaşımları tam bir fikir oluşmasını sağlamıştır. İBNİ HALDUN, eski ile ilgili elde ettiği bilgilere aynı önemi vermemektedir. bu konudaki bütün bilgilerin karşılaştırma ve negd/ (eleştiri) yoluyla gerçek olduğunun anlaşılabilceğini yazmaktadır.

İbni Haldun, çok modern bir tarihçi gibidir. Afrika'nın yazılmış en eski tarihlerinin araştırılıp gün ışığına çıkarılmasını ona borçluyuz. O, zamanın bilimsel yöntemlerini kullanarak Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Akdeniz Havzası'nın "tarihsel şemasını" bize çizmektedir. Örneğin; "Histoire Berbers"⁷, İbn Haldun tarafından yazılmış olup Mali imparatorluğu'nun tarihi sayılmaktadır. Bu eser, onun tarihçilik yönündeki başarısını ve dikkatini kanıtlamaktadır. Haldun'un, o tarihte sözlü rivayetleri ve diğer belgeleri toplayarak yazdığı kitap, Afrika'nın-Döneminde en büyüklerinden biri olan Mali İmparatorluğu'nu tanımamıza yardımcı olmakla birlikte, önemini günümüzde de koruyan ciddi bir kaynaktır.

İslamiyetin Sahra'yı geçip Doğu Afrika kıyılarına kadar yayılmasıyla birlikte Arapça da o bölgelerde etkili olmaya başladı. Tarihi, kişiden kişiye naklederek koruyan Zenci Afrikalılar, artık Arapça'yı kullanarak "yazılı tarihe" geçme imkanına kavuşmuşlardır. Bu konuda en iyi iki kitap "Tarih El Sudan, Tarih El Fettaş"tır. Bunların her ikisi de aslında timbuktu dilinde olup XVII. yüzyılda yazılmışlardır.⁸ Yazarlar, bu iki kitapta hem kendi, hem kendilerinden

⁷ Histoire Berbers çeviren M. G. Store Berberilerin tarihi 2. cilt sf:105.

⁸ Tarih El Sudan Fransızcaya çevirisi Hondas tarafından 1900 yılında yapılmıştır. Tarih El Fettaş Hodos ve Delafos tarafından 1913 yılında Fransızcaya çevirilmiştir. Tarih El Sudan'ın yazarı Abdülrahman El Esedi (1655 Miladi) önceki tarihçiler ve özellikle Ahmet Baba (1610 Miladi) İktibes edilmiştir. Tarih El Fettaş Askiya tarihidir ki 1493'den 1591'e kadar Batı Afrika Sengay Hükümetini kurmuşlardır. Adı geçen eser Mahmud Gey ti (Doğumu 1452 m.) ve onun oğlu, torunu tarafından yazılmıştır. Yazılışı 1505 m. başlamış ve torunu İbn Muhtar 1655 yılında bitirmiştir.

önceki dönemlerle ilgili haber vöe bilgiler vermektedirler. Bu bilgiler, oldukça ayrıntılı olmakla birlikte tahlil ve tefsirleri (yorumları) deıçermektedir. Adı geçen yazarlar eleştirisel bir bakışla kendilerinden önceki sıfahi (sözlü) bilgilere yaklaşmış konuları değerlendirmişlerdir. Bu kitaplar, Songhai İmparatorluğu'nun tarihi, bu imparatorluğun Maripliler tarafından istila edilmesini; bu bölgedeki kutsal Gana İmparatorluğu'nu, mali ve Timbuktu tarihiyle, diğerlerini ayrıntılı biçimde vermektedir.

Arapça dilinde Afrika tarihiyle ilgili diğer kitaplar Kano ve (G.S.P. Freeman Grenville)⁹ dir. Bu eserler kişiden kişiyeye nakledilerek yazılı şekle dönüştürülmüştür. Afrika tarihinin bu aşamasına ışık tutan bir diğer kitap Emda

siyun Savaşları'nı anlatan Peruchon Journal Asiatigne'dir.¹⁰

XV. yüzyılda Avrupalıların Batı Afrika kıyılarıyla (Gine sahilleri) ilgilenmeye başlamalarıyla birlikte; hızla, çok sayıda edebi eser de ortaya ıktı. Bunlar, bugünkü tarihçiler için büyük bir kaynaktır. Avrupalılar Batı Afrikayı tanıdıktan sonra XVI. ve XVII. yüzyılda kıtanın diğer bölgelerine de göz diktiler. Bu sırada ortam değişmiş, dinsel yönde propaganda mahiyeti olan misyonerlerin yerini Gine'de ticareti hedefleyenler almıştır. O döneme kadar Afrikalılar, Avrupalıların ihtiyaçlarına göre metalar (değer) üretip satıyorlardı. Avrupalıların ihtiyaçlarına göre metalar (değer) üretip satıyorlardı. Avrupalılar, Afrika'nın toplumsal düzenini değiştirmeye gerek duymuyorlardı; ama dini misyonerler, kendilerini oradaki herşeyi değiştirmekle mükellef görüyorlardı.

⁹ tarihi Erbabı Hazel Belcd, El Mesmi Kano G. S.P. Freeman Grenville 1962-PP 34-49

¹⁰ Peruchon Journal Asiatigne 1889 Amdo Tsey. Amdasion bu Etyopya. Seyyon padişahı (1342 m.)'nın temeli ki 1314'den 1344'e kadar o ülkede hüküm sürmüş ve onların Güney müslümanlarına karşı başlattıkları savaşın tarihidir.

XVII. yüzyılda Ekvator Afrika'sı Avrupalı tarihçilerin ilgisini çekti. İngiltere'de 1736-1765 yıllarında dünya tarihini içeren "Universal History"¹¹ adlı eser yazıldı. Bu eserin büyük bir bölümü Afrika tarihini kapsamaktaydı. Sayfalarından büyük bir bölümünü Afrika tarihine ayırmış oldu. Ayrıca Gine tarihiyle ilgili raporlar benzer (Some Historical Account Of Buinea)¹² ve Dahomi ile ilgili biri "Bu Sah Ahadi" padişahlığıyla (Memoris Of The Reigen Of Bossa A hodee)¹³ ve diğeri Datumi'nin tarihi A. Dalzel tarafından "The History Of Dohomy"¹⁴ yazıldı. Bu kitaplarda, Ekvator Afrika'sıyla olan münasebetlerin esasını "köle ticareti" teşkil etmekteydi. Dalzol ve Norris, Dahomy'de yaşayarak köle ticareti ile ilgili gözlemlerini elde etmişlerdir. Benezet de yüze bütün Ekvator Afrika'sını dolaşmış ve bu iki yazarla birlikte köle ticaretinin sürüp-sürmediğini diğer ayrıntıları ile ilgili gözlemlerini kitaplar halinde açıklamışlardır.

Bu sıralarda Avrupalılar, kendilerinden olmayan (Avrupalı olmayan) toplumlara art niyetle bakmaya başlamışlar; hatta bazı Avrupalılar sözüm ona yadınlar kendilerince vahşi görüldüğü toplumların bir tarihi olamayacağını, olsa bile okunmaya değmeyeceğini ileri sürmüşlerdir.¹⁵

Aslında bu fikirler rönesans, aydınlanma çağı ve bilimsel reformlar sonucu idi. Avrupalı aydınlar, Yunanlı ve Romalı zengin kültür mirasının kendilerine bıraktığı mirasla öylesine bir özgüvene varmıştı ki, kendilerinin aslında hiç de hakları olmadan diğer uygarlıkları kendi egemenlikleri altına almayı bir hak; hatta

¹¹ Universal History 23 cilt olarak basılmıştır. Onlardan 16 cildi çağımız tarihine aittir. 2cildi Afrika tarihi ile ilgilidir.

¹² Benezet. Some Historical Account of Guinea 1772.

¹³ Norris, memoris of the Reigen of Bossa A Hodee 1789.

¹⁴ Danzel, The History of Dohomy 1793.

¹⁵ K. Zerbo Afrika'nın umumi tarihi Çev. Hasan Enuşe. Yahya Müderrisi Bilimsel yay. Tahran. 1994 sf:48

bir zorunluluk görmekteydiler. bu düşünceden hareket ederek, Avrupa tarihini esas, diğer toplumların tarihini bir hiç olarak sayıyorlardı. Bu yöndeki fikirlerin en aşırısı Afrika için geçerli sayılıyor. Zira Avrupalılar, bu dönemde Afrika'da köle ticareti dışında Afrikalı ve Afrika hakkında başka bir bilgiye sahip değillerdi. aslında köle ticareti ve Afrikadan kölelerin gönderilmesi kıtada büyük toplumsal karışıklıklara, toplumsal yapının tamamıyla yıkılmasına neden olmuş; kendi varlıklarını en vahşi saldırılara karşı bile korumaları gerekirken bunu yapamamışlar ve tarih boyunca hiç kapanmayacak yaralar almışlardır. Ne acıdır ki, Hegel (1770-1831) felsefe tarihi kitabında (Philosony Of History.) diyor ki, "Afrika'da bir tarih yoktur; zira orada ne değişim, ne gelişim ve ne de ilerleme var. Oranın zenci halkı ne gelişme için müsaittir, ne ona (gelişmeye) hazırlıkları vardır; öğrenebilecekleri bir şey de yoktur. Eskiden nasılsa bugün de aynı durumdadırlar.¹⁶ Gerçi Hegel'in Afrika'nın tarihinin oluşumunda etkisi azdır; yalnız unutmamak gerekir ki, o ve onun gibi düşünenler XIX. yüzyıldaki tarihçilerin fikirlerini etkilemişlerdir. Günümüzde daha böyle tarafsız düşünmeyenyazarlara, tarihçilere rastlamaktayız.

Oxford Üniversitesi'nin tarih profesörlerinden Hiyutyur-ropor diyor ki: "Şayet gelecekte bir Afrika tarihi olsun ki, onu ders diye verelim; yalnız günümüzde bu kıtanın tarih diye bir tarihi yoktur. Afrika'da üzerinde duracağımız tek tarih vardır: O da Avrupalıların Afrika'daki varlıklarıyla ilgilidir. Kalanı karanlıktır, "karanlık da "tarihin tonusu değildir. Batı Avrupa'nın değerleri o denli bugünkü dünyaya egemendir ki geçmiş beş, altı yüzyılda dünya tarihinde tek önemli olan Avrupa'nın tarihidir; bu nedenle araştırmaya değer. Ondan

¹⁶K. Zerbo. Afrika'nın umumi tarihi Çev. Hasan Enuşe. Yahya Müderrisi Bilimsel yay. Tahran. 1994 sf:48

dolayıdır ki, biz vahşi kabilelerin hedefsiz bir şekilde dünyanın güzel bir bölgesinde dolaşmalarına ilgi gösteremeyiz. Ve buna zamanımız yoktur"¹⁷

Tezimizin ileriki bölümlerinde adı geçen Oxfortlu profesörün ve onun gibi düşünen diğer, sözde bilim adamlarının, ne denli yanıldıklarını; aslında vahşi Avrupalıların, kıtaya ayak basmalarından sonra uyguladıkları emperyalist ve sömürgeci tutumları nedeniyle Afrikalıları uygarlıktan ne ölçüde uzak bıraktıklarını vurgulamaya çalışacağız.

Avrupalı seyyahlardan bir kısmı, bazen gerçekten Afrika tarihine ilgi göstermiş ve bu konuda bilgi, belge ve döküman toplamaya başlamışlardır. Bunlardan bir kısmı, bilimsel yönden tarih sayılmaktadır. Bu konuda özet bir fihrist sunarsak öncelikle James Bruce'un Nil nehri'nin kaynağını araştırıp bulmak için yaptığı seferleri ¹⁸ T.E. Bowdich'ın Aşanti uygarlığının başşehirini bulmak için yazdığı Kip-Kont kalesinden Aşantiya¹⁹ Aşanti'de günlük yaşam, Joseph Dupuis²⁰ Kuzey Afrika'da seyahatler ve iktisatlar, Henninrich Barth'ın²¹ Kuzey Afrika'nın tarih, coğrafya ve ticaretiyle ilgili belgeleri kapsayan kitabı M. Guillaın,²² Sahra ve Sudan yazıları Gustav Nachtigah²³ gibi yazarlara rastlıyoruz. Bu dönemde bu firir ki, tarih, edebiyat ve felsefenin bir dalı değildir. Belki kendi başına kaynakları araştırın, bu araştırmada yorum ve dikkati önde tutarak olaylara gerçekçi bir yaklaşımla ışık tutması hedefleyen fikirler ortaya çıkıyor. Ve

¹⁷ Bu konuşmalar Prof. Hugh Trevor Roper tarafından "Hristiyanlığın Avrupa'da doğuşu" adlı konferanslar serisinde verdiği konuşmalar ki (The Rise of Christian Europe) The Listener 28 November 1963 p. 821) dergide yayınlanmıştır.

¹⁸ James Bruce Travels to Discover of Wille, 1790.

¹⁹ T.E. Bowdich, mission Fromcape Coast to Ashantee 1819.

²⁰ Joseph Dupis. Journal of Residence in Ashanti, 1824.

²¹ I. Heinrich Barth, Travels and Discoveries in north and central Africa 1851.

²² M. Guillaın Docuents sur l'histoire de geographie et le commerce del Afrigue orientale. 1856.

²³ Gustov Nachtigah. Sahara and Sudan, 1879-89.

böylece Afrika'nın tarihinin araştırılması zorlaşıyor. Nitekim 1923'te Prof. A. P. Newton, İngiltere Kraliyet Afrika Araştırmaları Cemiyeti'nde konuşurken Afrika ve tarihsel araştırmalarla ilgili bu konuya değiniyor ve şöyle diyor: "Afrika, Avrupalılar gelmeden önce bir tarihe sahip değildi. Tarih, o zamandan başlar ki, insanlar tarihi yazmaya başlasınlar; bundan dolayı emperyalizmin Afrika'ya saldırısından önceyi yalnız dil, ilkel gelenek, göreneklerin bir araya getirmesiyle öğrenebiliriz. Ve bu konu, tarihçileri değil, çounlukla arkeologları, uzmanları ve antiropologları ilgilendiriyor.²⁴

Görülüyor ki sömürgecilik taraftarı tarihçiler, diğer tarihçiler gibi yerli Afrikalıların bir tarihi olamayacağına inanmakla birlikte okunmaya değer bir tarihlerinin de olmayacağını düşünüyorlardı. 1950'lere kadar arkeologlar ve tarihçiler, Afrika'dan uzak durup özellikle Sahra'nın güneyine ilgi göstermemişlerdir. Aynı zamanda dil uzmanları ve arkeologların ilgisi çekilmiş venihayet gerçek bilgilerden bir hazineye rastlanmıştır ki, araştırılması ve sınıflandırılması, yorumlanması gerekiyor. İngiliz bilim adamı Seligman Races'un "Afrika'da İnsan ırkları" (Races of America) kitabı 1930 yılında basıldı. Bu bilim adamı diyor ki: "Afrika'daki uygarlıklar hepsi Hami soyundan olup, onların tarihi kabileler ve birbirleriyle olan etkileri ve aynı zamanda Zencilerle Buşmenlerin tarihidir.²⁵ Bu fikir ve diğer bilim adamlarının fikirleri, bu konudaki Afrika uygarlığı Hami soyunun ve diğer Afrikalı kabilelerin özellikle Sahra'nın güneyindeki bölgelerde uygarlık için söyleyecekleri bir şeyin olmadığını ortadan kaldırıyor. Beyaz tenli insanların siyahlardan üstün olduğuna dair düşünceler ve bu düşünceleri desteklemek XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başlarındaki Avrupalıların önyargılı oluşlarının ve katı tutumlarının bir parçasıdır, bir örneğidir. Avrupalılar, Afrikalıları yenip, orada egemenlik kurmakla kendilerinin

²⁴ Africa and Historical Research. Journal of African so ciety. 22, 1922- 3, P. 267.

²⁵ C. G. Seligman Races of Africa 1930 de. P. 96; 1966. P. 61.

onlardan üstün oldukalı fikrinin desteklenip ispat edildiğini zannediyorlardı. Yine Avrupalılar, Sudan civarında ve o bölgenin göllerinin etrafında, uygarlığın yayılması için kendilerine öncü gördüler. "Hami soyundan gelenler, uygarlığı oraya daha önceden ulaştırmış; Avrupalılar da onu geliştirmişlerdir. "fikrini ispatlamaya çalıştılar. Bu konuda çok kitaplar yazıldı. Bu kitapları yazarların bir kısmı aslında tarihçi, antropolog veya profesyonel bilim adamı değellerdi. Yalnız topladıkları bilgileri, yazdıkları kitaplarla bize aktardılar. Bu konuda seyyahlardan Sir Harry Johnston'ın "Yabancı Irkların Afrika'yı sömürgeleştirme Tarihi"²⁶ adlı kitabı 1899'da yazılmıştır. Bize çok önemli bilgiler aktarmaktadır. Ayrıca "Sudan Kabilelerinin Tarihi"²⁷ Yves Uruay tarafından 1936'da yazılmıştır. Bu eserde gezgin Sahra kabileleri ile yerleşmiş Zenciler arasındaki karşılıklı ilişkileri ele alıyor. Arıca burada üç kitaptan daha söz edebiliriz: Birincisi "Afrika'da kavimlerin tamamlanması"²⁸ Hermonn Baumann tarafından 1950'de yazılmış; ikincisi "Afrikalıların Tarihi"²⁹ 1952'de Diedreich Westermann tarafından yazılmış; üçüncüsü de, "Afrika Halkının Tarihi ve Kültürü,"³⁰ Amerikalı bilim adamı G. P. Murdock tarafından 1959'da yazılmış. Bu eserde Afrika toplumu, Afrika uygarlığı konu edilmiş ve ayrıca Avrupalıların Afrika uygarlığına yaptığı etkiden müspet bir şekilde söz edilmiş ve yine, Afrikalıların Hami soyundan geldiklerinin üzerinde durulmuştur. Adı geçen eserlerin yazarlarının tek yanlı tutumları, bu kitapların bilimsel yönünü azaltmaktadır. Öte yandan Avrupalıların Afrika'ya olan ilgileri, bu kıtada okuma-yazma oranının yükselmesi için bir sebep olmuştur. Afrikalılar okuma yazma öğrendikten sonra kendi tarihlerini araştırmaya başlamışlardır. Batı Afrika kıtanın

²⁶ A. History of the colonization of African by Alien Races.

²⁷ Histoire des populations du sud dan central.

²⁸ Hermann Baumann. Völkerkund Africas.

²⁹ Diedreich Westermann. Geschichte Afrikas.

³⁰ G. P. Murdoch. Africa: Its peoples and their culture History.

diğer bölgelerine göre daha çok gelişme göstermiştir, bunun nedeni de, Avrupalılarla olan ilişkinin burada fazla oluşudur. Özellikle İngiliz sömürgeci altındaki bölgelerde XIX. yüzyıldan itibaren Avrupa tipi eğitim alma isteği çok artmıştır. Timbuktu'daki Müslüman olan bilim adamları Arapça öğrenip hemen kendi tarihlerini yazmışlardır. Bu dönemde Afrikalı yazarlar kendi tarihlerine ilgi duymakla kalmayıp araştırmalar yapmışlardır. Elde ettikleri bilgileri kitap haline getirerek kamuoyuna sunmuşlardır. Bu yazarlardan Carl Chiristion Reindorf, 1895'te "Aşanti ve Altın Sahilleri"³¹, Samuel Johson da "Yuruha Halkının Tarihi"³² adlı eserleri yazmışlardır. Bu iki kitap çok ciddi, tarihi araştırmalardır. bugün de bilim adamları ve tarihçiler tarafından kaynak olarak kullanılmaktadır.

Sömürgecilerin bir kısmı zeki ve araştırmacı bir ruha sahip olduklarından dolayı sömürdükleri halkın tarihine ilgi duymuş ve bunu araştırmışlardır. bu insanlara göre, Afrika tarihinin bilinmesi, gerekli; hatta faydalı bir olaydır: çünkü sömürdükleri bölgenin tarihini ve geçmişini bildikleri taktirde o insanlara daha kolay hükmedeceklerini biliyorlardı. Bütün sömürgeci devletler, bu konuda birbirleriyle sıkı bir rekabete girip yeni sömürü yöntemleri bulmak için araştırmalara başladılar. Bu konuda İngiltere Fransa'yı, Portekiz İspanya'yı, Almanya Amerika'yı ve diğer batılı ülkeler de birbirlerini geçme mücadelesine girdiler. Yeni sömürü yollarını bulmakta ve teknikler geliştirmekte, Fransa 1917 yılında "Fransız Batı Afrika'sı Bilimsel Tarihsel Araştarmaları Komitesi"³³ adlı kurumu oluşturdu. Zaman geçtikçe antisömürgecilik fikirleri, Afrika'da entellektüel ve aydın bir kitle oluşturdu. Bu Afrikalılar Avrupalı yöntemleri kullanarak, düzenli bir şekilde Afrika'nın geçmişini, tarihini araştırmışlar; neticede-istismarın şimdiye kadar inkar ettiği- zengin, asil bir kültür mirasıyla

³¹ Carl Chiristian Reirdorf, A. History of the Gold and Asante.

³² Semule Johson, Historya of the yorbas.

³³ Comite d'Etudes Historiques et scientifi gues de l'Aof.

karşılaşmışlardır. 1948'den itibaren Afrikalı tarihçiler, dünyanın diğer yörelerindeki yöntemlerle kendi tarihlerini araştırıp yazmışlar. Yüzyılın son çeyreğinde, Afrika üniversitelerinde tarihe çok önem verilmiştir. Afrikalı bilim adamları, dünyadaki diğer üniversite ve bilim adamlarıyla işbirliği yapıp gerçek tarihlerini meydana çıkarmışlardır. Yalnız, sömürü düzeni, bütünü ile Afrika'dan kalkmadıkça, bu işin kolay olmayacağını vurgulamakta yarar var.

Sömürülmüş Afrika halkının yapmış olduğu bağımsızlık savaşlarına sonraki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde değineceğiz. Bu sürecin gelişmesinde bağımsızlık ve kurtuluş hareketleri büyük pay sahibidirler. Afrikalıya kendi tarihi ile temas kurup, onu düzenli şekilde okuyup sahip çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca birleşmiş milletler kültür ve sanat etkinlikleri Unesco liderliğinde "Afrika Tarihi Araştırmaları Komitesi" kurulmuştur. Bu komite sayesinde çok değerli eserler meydana getirilmiştir. Afrika tarihini araştıranların, kesinlikle bu eserleri gözardı etmemeleri gerekir.

2. BÖLÜM

BAŞLARKEN

İnsanoğlu doğuşu ile birlikte adını adım uygarlığa yürümüştür. Afrika kıtası ise, belirsizler vurdumduymazlıklar ve karanlıklar içinde kalmıştır.

Afrika tarihi her zaman ilgi odağı olmuştur. Ayrıca tarihi değerleri, özellikle siyasi ve coğrafi geçmişini incelemek bende zevkli bir istek yaratmıştır. Bu tezi hazırlamamda bu duyguların büyük rolü olmuştur.

Afrika halkları çeşitli tarihi sebeplerden dolayı ilerleme ve uygarlaşma bakımından geri kalmışlardır. Bu nedenle, uygar toplumların ve istismarcılarını sürekli ve şiddetli saldırıları karşısında savunmasız ve çaresiz kalmışlardır. Özellikle, onların kölelik tarihleri Afrika halkını, yoksa uygar dünya için mi utanç ve üzüntü devridir?

Afrikanın kendi tarihinde iniş ve çıkışlarından sonra bugün kaderin daha fazla sahip olma çabasıdır. Genç ve dinamik bir toplum için her zamandan daha hızlı hareket etmek zorundadır. Bu çaba uygar toplumlarla arasındaki ekonomik, kültürel ve sanayiyeşme açığını kapatma çabasıdır. Bu günümüz dünyasının en hızlı evrim merhaleleri ve tarihin bir zamanlar Batı Avrupa'daki gibi hareket zindeliğinin örneğidir.

İstismarcılar, kendi toplumlarının iç dalgalanmaları ve çatışmaları, ekonomik istisat nedenleri ile bu kıtaya hücum ettiler. Yerli halkı bu saldırılar ve akınlar karşısında yeni ve maceralı bir girdap içine girdiler. İnsani ve maddi yekün ve istismar Afrikaya ekonomik, kültürel ve toplumsal ilişkilerde yeni öğeler sunmakta. Bu değişimler sahte cazibesıyla birlikte Afrika'ya tarihini bilme ve Afrikanın zenginliğini göstermiştir. Bu yeni akımın izleri birkaç asır

incesi yerli halkın kendisini bulan batılıların güçlü ekonomik ve silah ateşi altında bulmaları değil miydi? İleriki bölümlerde göreceğimiz gibi, batılılar nasıl daha az insanla, fakat silahlarıyla eski ve uygar toplumları yok ettiler.

Afrikanın işgücü ve doğal kaynakları bugün batının ekonomik çarklarının yakıtıdır. Ekonomik bağlantılar ve sanayileşmenin getirdiği hızlı üretim, bütünsel mantık ve bunların getirdiği toplumsal değerlerin değişimi Afrikalıyı yeni bir Afrikalı yapmaktadır. Bu yeni Afrikalı yeni toplumun güç ve yeteneklerine sahip olarak kendi yazgı ve kaderini elinde tutma iradesine ermiştir. Bu nedenle abartmadan söylenebilirki, bugün dünyada Afrika her kıtadan daha çok değişim devresini geçirmekte olup, özellikle istismarcılar tarafından çizilen onların siyasi sınırları, Afrikalıların kendi kavramları ile değişmeden kalacaktır. Bununla birlikte bu sınırlar içinde derin ve köklü değişimler siyasi ve toplumsal açıdan sürüp gidecektir. Asya ve Güney Afrika'dan istismardan kurtulmak için geç kalan Afrika, hızlı adımlarla değişimi yaşamaktadır. Yakın gelecekte Afrika Siyasal Coğrafyası yani sınırlar açısından daha ziyade birilerini heyecana getirecektir. O da bu sınırlar içinde geçenlere duyulacak heyecandır.

AFRİKA'NIN TARİHTEKİ YERİ

Oyma taşlar ve el işi aletler çeşitleri ve özellikleri ile ilk bulundukları yerlerin adını taşımaktadır. Dikkat edilecek mesele bulundukları yerlerin uzaklığı ve kopukluğuna rağmen benzerlik taşımalarıdır.

Tarih bilimciler tarih öncesi bir gerçekle yüz yüzeler, o da çıplak ayaklı insanların birbirine yakın kültürlerle sahip olmalarına rağmen, yeryüzünün geniş toprakları üzerinde yaşamışlardır. Afrika'nın son zamanlarda tarihi taranlıkla bırakılmasına rağmen, uzak geçmişiyile insanoğlunun uygarlık karışımında rol almasına rağmen, payının gözardı edilmesi tarihi bir ayıptır. İnsanoğlunun atalarının ilerlemeleri ve adım adım uygarlığa yürümesi, eldeki çok çeşitli kanıtlarla iki milyon yıl önceden başladığı açıktır. Devirlerin geçişiyle (humi nid)lerin birbiri ardına yok olmaları, sadece (homo sapiens)in ayakta kalmasıyla sonuçlanmıştır. Fakat (humi nid)lerden ilk tanık Tanzanya'da alet yapan (humi nid)'lerin yaşamasıdır. Sanki bu Afrik alet yapan insanın anasıdır. Afrikanın bu düşünür (humi nid)'lerinin en ilerlemiş, 135 cm boyunda ve hızlı koşma yeteneği olan ve g üçlü pazuları savaş gereçlerini atmada kullananıdır. İnsan bilimciler bu yaratığa Australopithecus adını vermişlerdir. Kuşkusuz bu varlıklar insan benzeri maymunlar değildi. Çünkü birtakım yetenekleri vardı. Bu insanların büyük başları ve öne çıkık yüzleri vardı. Daha çok yeşillik ve ot toplayarak yaşarlarmış. Yine avcılık yapıp ve hayvanları öldürürlermiş. Silahlarının içinde sivri uçlu taşlar bulunmaktadır. Teknik ilerlemeleri çok yavaş olmuştur.

İkinci merhale bin yıllık yıkanmış taş devri. Çoğalma ve büyük dağılım ve insanın Afrika'yı ilgilendirdiği kadar yerleşmesidir.

Yaklaşık 50.000 yıl öncesinde ateş yakmasını öğrendiler. Mağralarda sığınaklar yapan toplulukların ortaya çıktı. Bu insanların nasıl yüklerini taşıması

gerektiğini öğrendiler. Daha iyi aletler, özellikle balta tipi ve keskin aletler yaptıkları malumdur. Adları Sangoan olan bu insanlar Uganda halkının en ilkelleri ve orta taş devri avcıları idi.

Orta taş devrinin bitimiyle on bin yıl miladdan önce (homo sapiens) şöyle veya böyle bütün Afrika'da egemen olmuştur. Bushmen¹ şekli kuzey Afrika'nın en uzaklarında bile yerleşmiştir. Negro (siyah ırk) her tarafta ve (Neanderthal man²) ve Güney Afrika'nın komşuları Akdeniz taraflarından gelen göçmenler ve özellikle tek şekilli veya insan şeklinde kendi içlerine kabul etmişlerdir. Bütün bu gruplar kuşkusuz geleceklerinin oluşumu için birbirleri ile daha çok kaynaşmışlar ve açıkça insan oldukları bazı nedenlerle belli olmuştur, çünkü onlar ölümlerini dikkatlice gömmüşler, resimler ve süsler yapmışlardır. Zamanla daha büyük topluluklarda yaşamış ve zorlukları yenmek için birleşmiş ve daha büyük topluluklar yaratmışlardır.

Milattan bin yıl öncesinin sonrasında kıtanın iklimi soğumaya ve onun kuraklığı azalmaya başladı. Kurak toprak yeşilleşmeğe ve nehirler akmağa başladı. Bu başka bir değişimin başlangıcı oldu. Çünkü Kuzey Afrika'daki (Atrion) adlı halk Güney'e geldi. Bunlar düşünen ve ilginç teçhizatlı idiler. Bunlar Bayındırlığı kendileri ile birlikte getirdiler.

Bu halklarla Akdeniz halklarının uyuşması kolay oldu yaklaşık üç bin yıl içinde kıta yaşamla doldu. Sakin nehirler güzellikler ve balıklarla doldu. Tepeler çam ve değişik orman ağaçları ile doldu. İnsanlar boynuzlu hayvanlardan büyük sürüler oluşturdular.

¹Bushman Afrika'nın güneyinde yaşayan avcı kabilelere verilen isimdir. Taş mağaralarda yaşamalarını sürdürdüler. Dilleri Hutuntu'lara benzer.

²Neanderthal man ortadan kalkmış insan şekillerinden biridir. Neanderthal insanı kemikleri Özbekistan'dan Orta Doğu'ya, Kuzey Afrika'dan Orta Afrika'ya kadar büyük bir alanda bulunmuştur.

Yaklaşık milattan 3500 yıl öncesinden Nil kenarındaki komşuları tarımla uğraşarak, yemek yapmasını ve değişik ürünleri tanırken, bu bedevilerde çiftçilikle tanışmaya başladılar. Bundan sonra kıta yeni taş devri kültürlerinin beşiği olmaya başlamış ve Afrika'nın uygarlaşma tarihi büyük bir uygarlık oluşumunu ardında bırakmıştır. Özetle bu bölümden üç nokta ortaya çıkmaktadır.

1- Çok eski bir Afrika ve onun evrimi için bazı (hami nid)ler ki evrimleşme konusunda çok güce sahipti.

2- İnsansı varlıklar (huminid)ler ki afrika'da iki milyon yıl öncesinden varlardı ve tekamül ettiler.

3- Değişik cisim (varlıklar) ki şimdiki resimlerin temelleri idi en az 35.000 yıl öncesinde şekillendiler. Böylece yeni taş devrinin şafağında milattan 5.000 yıl öncesinin sonrasında Bushmen'ler kuzeyde ve Negrolar bu kıtanın büyük bir bölümünde Güney Afrika ve Akdeniz'de yerleştiler.

Uygarlıkların Başlaması

Taş ve orta taş devirlerinde insan yiyecek toplayarak yaşamını sürdürüyordu. Kara avcılığı, deniz avcılığı, meyva toplama taştan sonra yiyecek üretmeye geçişin bariz işaretleridir.

Tarımcılıkla uğraşan topluluklar ki, bu da zamanın belirtisidir, yerleşmiş halklar idi. Onlar sürekli köylerde yaşıyor ve köy özelliklerini benimsiyorlardı.

Bu dönemlerde teknik, Ürdün'den Nil ve Filistin'den Mısır'a ulaştı. Orda ahenkli bir yayılmayla Akdeniz kıyılarına, batıya doğru ve yukarı Nil'den Sudan'a kadar uzadı.

Her ne kadar yeni taş devriminin Afrika'ya gelmesi geciktiyse de, gelmesi ve başarılı hareketi Mısır'da görülmeye değerdı. Mısırlılar Nil Nehrinin mevsimsel taşmalarından sulamada faydalanmayı öğrendiler. Bunun sonucunda bu bölgelerde yerleşim çoğaldı.

Miladdan 3000 yıl öncesinde Mısır deltasının en güçlü ve ilk devletinin kurulduğunu söyleyebiliriz. Mısır dünyanın en önemli krallığını kurdu. Büyük Sargon'un milattan önce 2300 yılında (Beynen nehri) birleştiren kadar sürdü rakipsizliğini devam ettirdi. Ondan bin yıl sonrasına kadar da yalnız 3 güç vardı.

- Mısır İmparatorluğu ki, Filistin'i de içine alıyordu.
- Beynen nehirde Sargon İmparatorluğu yerine geçen Babül İmparatorluğu
- Doğu Asya'ya Hitit İmparatorluğu

Eski Mısırlılar (yukarı kuzeyliler) devletlerini Nil'in gemicilik yapılamayan yukarı kısmında kurdular. Onun ötesinde (Kuş) dedikleri bir devlet vardı.

Güney Batılarında (Zengiler) vardı, ki bu aşamada yeni taş devrimi onların bölgesine gelmekte ve tarımcılık, hayvancılığa dönüşmekteydi.

Kartaca Sami kavimlerinden diler. Afrika'nın güneyine göç etmiş ve Kızıl Deniz'in kıyılarından şimdiki Tunus'a kadar ilerlediler.

Milattan 325 ve 324 yıl öncesinde Büyük İskender İran (Pars) İmparatorluğu'nu devirdi. Mısır Savaşsız devrildi ve onun emriyle Mısır'ın yeni

başkenti Nil'in kanopi ³ bölümünde İskenderiye adıyla kuruldu. Milattan 323 yıl öncesinde İskender'in ölümüyle Mısır Betlemyus adlı bir İskender'in komutanının eline geçti. Sonraki yıllarda Rum İmparatorluğu ve Kartaj devleti arasından savaş devam etti. Nihayet milattan 149 yıl önce Romalılar Kartaca yendiler. Onu kendi topraklarına ilhak ettiler. İki Asır kadar Güney Afrika'nın tamamı Roma devletinin tasarrufu altına girdi. Her ne kadar Roma Afrika'da egemenliği önemliyse de, bu meydana bir olayın çok önemi vardır. O da zengi kabilelerinin kuzey Afrika'dan çıkartılmaları ve onların kıtanın ortasından geçişleri idi.

Zengilerden bu iki gurup Zendha ve bantı malardı ki, Kamerun dağlarından Zair Nehrinin güneyine ve Nil'in kaynaklarına kadar egemenliklerini sürdürdüler. Bu noktalara egemenlikleri ve Victoria gölüne kadar yayılmaları onların gelecekteki hareketlerini kolaylaştırdı.

Bantomlar Milattan iki asır sonrasında fırsattan yararlanarak Hint Okyanusuna kadar hareket ettiler ve böylece gelecekte kuzeyini bütün bölgelerinin onların olacağı belli oldu. Güneyde Roma'nın güneşi batmakta iken, Habeşe adıyla büyük bir imparatorluk ilerlemekte idi.

Krallar kendi egemenlik bölgelerini genişletip ve tesbit ettiler. Bu kırıllarda Alstoylar ilk krallık ailesidi ki, Romanın direkt etkisi dışında yeni Hristiyanlık dinine yüz koydular.

İleri yıllarda büyük İslam dininin ortaya çıkması ve onun Afrika'daki hızlı yayılmasına özellikle Akdeniz'in doğusunda şahit olacağız. Dalga dalga

³ Nil nehri birkaç daldan Akdeniz'e akmaktadır. Bunların en batısı Kanophi diye adlandırılmıştır. Eski çağlarda bu bölgede Kanop (Bugünkü İskenderiye'nin yarı) bir şehir bulunmaktaydı. Bu bölgede sıranın tapınağının bulunması bölgenin önemini arttırmıştır.

müslüman araplar yerli halkı yeni dine davet etmek için deniz ve kara yollarından kıtaya akın ettiler. Genellikle vahşi, kötü yöntemlerle sözde ilkel halkı yeni dine davet ettiler.

Kesin olan şu ki, Afrika'nın zulüm görmüş halkı, Tanrısal dinlere çağrılırken hem hristiyan misyonerler, hem de müslüman tebliğciler tarafından şiddetli zulüm ve eziyet altında kalmışlardır. Bu da, belli başlı bir araştırma ve tartışma konusudur. Eski Afrika'nın tarihi, eserleri, el yazıları, inançları, mabetleri, kültürleri, el yapımı aletleri, gelenek görenekleri bu dini davetler altında yok edilmiştir. Sonraki yıllarda, İslamın artık Arabistan'dan yönetilmediği dönemde, müslümanlar manevi irade olarak Bağdat'ı kabul ediyorlardı.

Eski İmparatorluğun Arap müttefik idarecileri İngi hükümlerlere dönüştüler. Afrika'nın kuzeyinde iki yönetim şekli de vardı. (Eğlebiler) Tunus'ta ve (Tolaniler) Mısır'da ve batı islam hükümdarlığı (İdrisiler) Merakeşte, yavaş yavaş Bağdat halifeliğinin etkisinden çıktılar.⁴ Hatta Bağdat'ın en karışık ve hızlı halifelik dönemlerinde bile bazı müslümanlar onları gaspçıkan başka birileri olarak görmüyorlardı. Bu memnun olmayan ve karışıklara göre halifelik peygamberin kızı Fatma'nın çocuklarının hakkıydı.

Miladın onuncu yılında gizli topluluklar bütün İslam aleminde Fatimi adayları lehinde çalıştılar. Bu gurupların üyeleri ki, kendilerini Şii (Şia) adı veriyorlardı. Yerel hoşnutsuzlukları kendi lehlerine kullandılar. miladın 902 yılında Cezayir'de büyük bir Şii ayaklanması başgösterdi. 912'de Tunus ve cezayir'de Şii hükümetler yönetimi ele geçirdi. Böylece 969'da Fatma Sayu Mısır'ı feth edip ve başkentlerini oraya taşıdılar. Bu devrin en önemli

⁴ Kalin Mak İvidi. Afrika'nın Tarihi Atlası (the penguin Atlas of African History) çev. Firidun Fatimi. Merkez Yayınları, Tahran 1981 sf. 67-68.

olaylarından biri batı Sahra'nın (Biyabangert)leri ve Senhace barbarlarının ve bazı Afrikalı kabilelerin bir İslamı fırkaya ki, onun da merkezi gizli bir yermiş katılmaları idi.

Bu çeteler ki kendilerine (mürabit)ler adı veriyorlardı, yavaş yavaş Senegal'a kadar ilerlediler. Milad'ın 1056 yılında batı el cezair ve 1082 yılında Gana'yı kendi imparatorluklarına ilhak ettiler. Mürabitleri İmparatorluğu onikinci asrın ikinci yarısında dağıldı. Merakeş'te (Müvehitler)ki münabitler gibi dini bir fırkaydılar ve başka noktalarda küçük küçük mezhebî etkinlikler mürabitlerin yerini tuttular. Somali'de müslüman ve gayri müslümanlar yaşıyordu. 1171 yılında Selahattin Eyyubi tarafından fethedildi ve orası Halebiyana saldırmak için bir üs olarak kullanıldı ve arda bir güç kuruldu. Müvehitlerin İmparatorluğunun dağılmasıyla Milad'ın 1239 yılından (Hafs) hükümeti Tunus'ta ve 1236 yılında (Ali Zıyan) hükümeti Cezayir'de gücü eline geçirdi. Böylece kıtanın her kesiminde Özerk hükümetler ve krallıklar iş başına geldiler. Yine bu devrin kıtanın en sorunsuz devri olduğu söylenebilir. Kabileler eski düzenleri ve gelenek göreneklerine göre yönetiliyorlardı. Tarihel Sudan (Sudan Tarihi) ve Tarihel fettah (Fettah Tarihi) gibi 16. ve 17. yüzyılda Timboku bilimsel araştırmalar merkezi bilim adamlarınca kaleme alınmışlar, o zamanlar Sudan da sürmüş devletler ki güçlü ve önemli idiler Şarh edilmişler.

İslami yazarların ünlülerinden İbni Babute dördüncü asrın yarılarında Mali'ye yaptığı seyahatte bu ülkenin halkı hakkında şöyle der:

Çok az adaletsizce davranıyor ve her milletten daha fazla zulümden nefret ediyorlar. Kralları herkese göre hatta...

Bu ülkede güven ve emniyet kesin vardır. Bu ülkeye gelen misafir ve yerel halk, zorba ve yağmacılardan kesin korunmaktalar. Beyazların ölümü halinde

malları her ne kadar çok olsa el konulmuyor. Bu mallar yasal varisleri bulunana kadar emin ve dürüst beyazlara emanet olarak bırakılıyordu⁵. Acaba aynı devirde yaşayan Avrupalılar hakkında böyle hükmedebilir miyiz? O devirlerde Avrupa Rönesans devrine girmiş. Birkaç devletin savaş ve kavgası altındadır. Yeni yeni orta çağın sersemliğinden kurtulmakta idi. Kapitalizm ilk adımlarını atmakta idi. Meraklı ve macera sever denizciler karallarının ilgisini çekecek altın, baharat, ipek, köle, fildişi gibi her bir şeyin peşinde idiler. Bir merak ve arayış ki asırlarca sürdü ve sürmekte ve bu aramalar onları Afrika kıyılarına kadar çekti. Bu konuda (Govan Nekrume) (Afrika Birleşmeli) adlı kitabında şöyle diyor.

İlk defa Finike ve Yunanlı denizciler Afrika kıyılarına ulaştılar. Bundan başka eldeki deliller gösteriyor ki, Çinliler de onlardan çok sonra yani onikinci asrın başında doğu Afrikanın sahilleri ile tanıştılar.⁶

Yeni devir Afrika'nın keşfedilmesi Portekizlilerin Henre (Dom Henrigue Onovegador⁷) devrinde seyahatlarıyla başladı. 1488 yılında (Batulu seodesiyas) Omidnik) boğazını turlayıp ve on yıl sonra (Vaskodogama) Hindistan'a yolculuğunda yolu üstünde Kenya Sahiline yetişti.

Bu yağmacılar şehirler ve halkı...

(Bezil Devsun) bu konuda şöyle yazıyor.

Onlar demir attıkları limanlarda...

⁵ İbn Batstan'ın Asya ve Africa seyahatnamesi, Londra, 1929 s. 330-329.

⁶ Kuvam Nukreme, Africa birleşmelidir, çev. Dr. Mehmet Tevekkol, Marvarit Yay., Tahran 1968. s. 34.

⁷ Dom Hanrigue Onovegador Portekizli Prens Deniz Seferleri ve Araştırmalarını Örgütleyen ve Teşvif Eden Kişi. Onun faaliyetleri sömürgeciliğin yolunu açmıştır. (1384-1460 m.)

Sahile indiklerinde Avrupa'da benzerlerini göremeyecekleri güzel şehirlerle karşılaşılıyor. Bu şehirlerde hızlı deniz ticaretine şahit oluyorlardı. Bu ticaretler genellikle altın, demir, fildişi, kaplumbağa kabuğu idi. Böylece ulaştıkları bu dünyada Avrupa'dan daha büyük ve zengin bir ticaretin yaşandığını görüyorlardı. Bu denizciler için yüzyılın sonu Afrika'nın doğu sahilleri modernlik açısından kendi ülkeleri (Portekiz)den daha ileri gitmese de, zenginlik ve insanların yabancı dünyalar hakkındaki bilgileri açısından bu sahiller, Portekiz Sahillerinden daha modern idi.

Defalarca ziyaret ettikleri şehirlerin yaşamı ve halklarının özgürlüğü onlara yağma ettikleri yerlere hayret ve gıptayla bakmalarına neden oluyordu. Vasko de Gama gemisinin rahibi Jean Gabril tahminen bir limana yanaşırken şöyle yazmaktadır. "Biz bu şehirde iki üç gün ikamet ettik. Şehrin büyüklerinden iki kişi bizi ziyaret etti. Davranışları önemsemez gibi idi ve onlara sunduğumuz hediyelere pek önem vermediler. Onlardan birisi ipekten dikilmiş bir şapkası vardı, diğerinkisi yeşil renkteydi. Onların yanında gelen gencin uzak ülkeden geldiği belliydi ve daha önce bizim gemiden daha büyük gemiler görmüştü.⁸ Bu yağmacı denizcilerin gözleri ile gördükleri Afrika böyle idi. Güzel ve görkemli şehirleri ile bir Afrika ki, halkları böyle yağmacıları ülkelerine aldılar ve böylece kendi yokoluşlarını hazırlamış oldular.

İstismarcılar ve Afrika'nın Geri Kalmışlık Sistemi

15. yüzyılda model ve yapımlarıyla daha iyi gemiler Avrupa ve Çin'de ortaya çıktılar. Bu arada Portekizliler büyük ve okyanusu geçebilecek gemiler yaparak kıtaya daha özel ilgi gösterdiler.

⁸ Basil Davidson, bir kıtanın tarihi Afrika (Africa History of continent) çev. Hormoz Rialhy, Feriştah Molevi. Tahrir Emirkebir Yayınları, 1358-1980, s. 165.

Prens Henry gençliğinde Afrikaya yolculuğa başladı. Kendisi Portekizli birliklerin başında kıtaya hareket etti.

1460 yılında Prens Henry'nin ölümünün müteakip Portekizliler gemileriyle Senegal boğazını geçerek seyrifinuna kadar varmışlardı. Her şeyden önemli olan bu seferlerin sonucunu almış ve Argovin'de yaptıkları bir üs ile altın ticaretini ele geçirmişlerdir.⁹

Bu sıralarda Şengay'da 1464 yılında hükümet başına geçmiş olan Şah Ali adında bir imparator Timboktoyu feth etti. Böylece Akan ve Kara Volta'nın altın madenlerinin kontrolünü ele geçirmişti. Hatta eline geçirdiği güçle kuzeyde çıkan altında onun hazinesine akıyordu.

Bu arada Portekizliler bu gerçeklere vakıf olarak o zamanlarda altın ülkesi adını almış Gana'yı tasarruf etmek istediler.

1469 yılında da Portekiz kralı bu bölgenin altın ticaretinin tekeli de Fenaugune adlı bir Portekiz'liye verdi. Karşılığında Fenaugune bu tekel karşılığında yılda Portekiz devletine 500 krosados-ödemeyi taahhüt etti.¹⁰ 1481 yılında Lisbon'dan Gine'ye gitmek üzere terk eden gemi her zamankilerden daha büyüktü. Fenaugune anlaşmasından sonra Portekiz'in yaptırımları daha da şiddetlenmişti.

⁹ Kalin Mak İvidi, Afrika'nın tarih atlası (the penguin Atlas of African History) Çev. Firidun Fatimi, Merkez Yayınları, Tahran 1981, sf: 96.

¹⁰ Kalin Mak İvidi, Afrika'nın Tarih Atlası (the Penguin Atlas of African History) çev. Firidun Fatimi, Merkez Yayınları, Tahran 1981, sf:98

Portekiz'in yeni kralı ikinci Can kıtayı daha çok soyup gaspetmek için harekete geçti. Onun emriyle Portekiz'li asker ve mimarlar Akan sahilinde sabit bir kale yaparak, Portekiz ordusunun orda sürekli kalmasını sağladılar.

Saujorc damına (kutsal jorj madeni) adını aldı. Bu kale Avrupa'nın Afrika'da ilk ayak basım yeri oldu. Daha sonra bu kale Almina adıyla kıtanın istismar tarihinde özel bir yeri olacaktır. Eğer Avrupalıların ne numara ve düzenlerle Afrika'nın istimarı meselesini kapatmak istiyorlarsa, gerçek nedenleri hakkında daha çok düşünmek yerinde olacaktır. Avrupalılar dini misyonerlik ve Afrika'nın kurtuluş (barbarlık ve geri kalmışlık) gibi iddialarla, Avrupalı köle tacirlerinin Afrika topraklarında yaptıklarını vahşet ve çapulculukları unutturabileceklerini sandılar. Bu kıtayı tasarruf ettiklerinde gösterdikleri vahşet ve zulmü kafalardan sileceklerini düşündüler. Yavaş yavaş Avrupalı istimarıcı devletlerin ayağı kıtaya bastıkça, her biri yeni yolları kıtanın maddi ve insani kaynaklarının istimarı için deniyorlardı. Mütecaviz Portekizliler gibi, Hollandalı, İspanyalı, Danimarkalı, İngiliz ve Fransalı mütecaviz denizcilerde kıtaya hücum edip, Portekizliler gibi aynı hedefleri güttüler. Afrika sahillerinin çeşitli noktalarında kuleler yapıp ve ticari merkezler kurdular. Üç yüzü aşkın yıl süreyle Afrika'da köle ticaretinde ciddi ve önemli bir rolleri oldu. Bunun etkileri şimdiye kadar sürmektedir. Nüfus düşüşü ve köle ticaretinin sosyal ve ekonomik yapının bozulmasındaki rolü büyüktür. Genellikle köyler ve kasabalar Avrupalıların istilası sonucu terk edildiler. Zamanla İngiliz ve Hollandalılar'da kule ve kale yapımına başladılar.

Kuvam Nekrame'nin Afrika tarihi adlı kitabında, on altıncı yüzyılın sonunda altın sahili (Gana)'dan yılda yaklaşık on bin köle Avrupa'ya ihraç ediliyordu. Bunun yarısı İngilizlerin elindeydi.¹¹ Şu sıralar Kona Afrika'nın

¹¹ Kuvam Nukrame. Africa birleşmiştir. çev. Dr. Mehmet Tevekkol Morvarit Yayınları. Tahran sf: 38

ilerlemesinin dış dünyayla bir şekilde ilgisi vardı. Arapların yaptıkları ticari şebekeler Sudan ve doğu kıyaların hizmetindeydi. Portekiz'in deniz yolları direkt Atlas Okyanusunun kıyı sakinleri, Mozambik ve Rodeziya (şimdiki) halkıyla ilişkideydi. Afrika halkının ihtiyaçları arasında tuz, at, kumaş, camdı. Avrupalıların reklamlarıyla alkol, tütün ve hatta meşrubat vardı. Afrika'da herkesin istediği bir şey vardı. O da altındı. Bunun da ötesinde köle. Yani altın ve köle Avrupalıların sunduklarının karşılığıydı. Altın ve köle Afrika ihracatının yüzde doksanımlı oluşturuyordu. Kalan tek önemli şey fildişi idi.

18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun artık yüz yıl öncesindeki sahip olduğu güç olmadığı anlaşılmıştır. Onun Afrika'daki eyaletleri istiklala benzer bir durum içindeydiler. Cezayir, Tunus ve Trablus'un başındakiler daha çok özerk hükümler gibi davranıyorlardı. Mısır'da her ne kadar İstanbul'a harç ödeseler de, yeneî âyanlar eski güçlerini geri almışlardı. Ülkeyi diledikleri gibi idare ediyorlardı. Batı Avrupalıların aksine..... Bunun en önemli sonucu Atlas okyanusunda köle ticareti idi. 17. yüzyılın başlarında yılda 50.000 köle Afrika'dan Atlas okyanusunun diğer tarafına götürülüyordu.¹² Bu kölelerin çoğu küçük Benin adlı körfezden ki, bu nedenle, köle sahili adı almıştı. Batı Afrika'da, Senegal'in Fransızlarca tasarrufuyla İngilizleri Gambiya ve altın sahilinde ve doğu Afrika'da Portekizlilerin Muzamba ve yukarı Zambzi (Mozambikin eyaletlerinden) bu devirdedir.

Afrika üzerinde mücadele ve yarış başladı. Bu devirde İngilizler, Fransızlar, Almanlar, İspanyollar, Portekizliler, Belçika ve İtalyanlar istimar hedefleri için şiddetli mücadeleye giriştiler. 1881 yılında Fransa, Tunus'ta kendi istimar rejimini kurdu. Bir yıl sonra Mısır'ın idari kontrolü İngilizlerin elindeydi.

¹² Kalin Mak İvdi. Afrika'nın tarih Atlası (the Penguin Atlas of African History) Çev. Firidun Fatimi. Merkez Yayınları Tahran, 1981. sy. 125

1884'te Afrika'nın kuzey batısında Angor pikujend bölgesinde Almanların ilk müstemlekesi kuruldu. Bunun ardından da Afrika'nın batısında Togo ve Kamerun Almanlar tarafından işgal edildi. Fransızlar da Kamerun ve Portakizleri istismar bölgesi olan Angola arasındaki sonradan Fransız Kongo'su adlı yerleri gasp ettiler.

1884'te üç renkten oluşan büyrak Timbokto, Dahumi ve AC sahilllerinde dalgalandı. Fransa hızla Sudan'ın batı bölgelerini tasarruf edip 1885'te kendi güdümünde ve himayesindeki rejimi Madagaskar'da kurdular.

Burda biraz geriye dönerek Mısır'ın tarihine göz atıyoruz

Türk komutanı Mehmet Ali Paşa, Fransızların Mısır'ı terk ettikten sonra ordu durumu düzeltmek için gönderilmişti. M.A.Paşa kendisinden iyi bir kabiliyet gösterdi.

O Fransızları Nizami (askeri) üstünlüklerini sadece Avrupalılardan satın aldıkları silahlardan ibaret olmadığını anlamıştı. Bu ordunun genel ve sosyal yapısındaki yaptıkları değişikliklerden kaynaklanmıştı. M.Ali'nin reformlarının 1812 başladığını söyleyebiliriz. Hor görülmüş köylü ekincilerden bir piyade birliği kurdu. Bu birlik batı tipinde eğitim görüp ve silahlandılar. M. Ali Osmanlı Sultanının Arabistan başkaldırısı karşısında çaresiz kalıp ve ondan yardım istediğinde 1820 Arabistan'a ordusunu götürece kadar başarıya ulaştı.

M. Ali'nin Medeni (sosyal) alanlarda da reformları olmuştur. Yüzlerce medrese ve bina yaptırdı. Genel sayım yapıp ve bir devlet basımevi kurdu. Yapamadığı ve karşılaştığı zorluksa bu reformların kaynağı konusuydu. Mısır'ın tek maddi kaynağı tarım idi.

Fransızlar, Avrupadaki yenilgilerini telafi açısından Afrika'da şiddetli bir saldırıya geçtiler. Buna örnek olarak, 1881 Tunus, 1879-83 yıllarında Senegal'in işgali ve Gabon'daki 1879-82 yıllarında yerel halk karşısında çok şiddetli davranışlarını örnektir. Unutmamak lazım ki Fransızların bu tavır ve davranışları yüzyıl sonrasına kadar da aynen devam etti.

Bu konuda birkaç noktaya değiniyoruz:

Fransız ordusunun bir komutanı 1970 La Nofel Observator dergisiyle yaptığı bir röportajda şöyle demektedir:

"Şu andaki askeri hedeflerimizi bitirmiş bulunuyoruz. Çad'da geçen olaylar hakkında hissettiğimi anlatmak istiyorum. Bizim orda (Çad'da) hiç esirimiz olmadı. Çünkü yakaladığımız her esiri hemen idam ediyorduk. Yaralıları da esirlerle yaptığımız muamelenin aynısını yapıyorduk. Her köy veya kasabaya giriyorduk, orusunu terk ettiğimiz an bizim aleyhimize başkaldırıyorlardı. Ne zaman eğlenmek istesik, devrimcilerden birini helikoptere bindirip ve onun yüksekten aşağı atıyorduk. Ne zaman onlardan birini kurşunla delik deşik etsem, çok keyif alıyordum. Onlardan bir yaralıyı bizim doktorumuza getirdiklerinde doktor ilaç yerine yaraya bir tekme atardı.

Bir köye devrimcileri yakalamak için kuşattığımızda, onları ceza vermek için köyün dışında biraraya toplardık. Ben onlardan çok daha fazla öldürmediğime üzgünüm. Onlar çok inatçı insanlardı. Onlara yaptığımız onca işkenceye rağmen bir tek itirafta bulunmazlardı. Kadınlarına yaptığımız cinsi davranışlarda hiçbir

kısıtlama yapmadık¹³. İstismarcıların yaptıkları sınırsız cinayetler hakkında bu ülkelerin tek tek incelenmesinde önemli noktaları göreceğiz.

İngilizler, kıtanın siyasal yapısını bozmak ve yıkmak için herkesten çok uğraştılar. İngiltere adeta kıtayı parça parça yapmak için bütün çabasını gösterdi. Bu konuda başkaları neler yaptılar. Kuşkusuz onlar da İngilizlerden geri kalmadılar. 1882'de Bismark Alman taraftarlarının yoğun olduğu bölgeler yani Togo, Kamerun ve Kuzey Afrikanda hakkını ilan etti. Hatta Zengiye ve civarındaki bölgelerde daha fazla hakkının olduğunu savundu. İngilizlerin doğu afrikadaki hedefi ise başka Avrupalı güçlerin Nil'e gelmelerini engellemekti.

Kuzey Afrika'nın orta kesimleri de şu sıralarda İngilizlerin kontrolüne geçmişti. Batı Afrika'da İngilizlerin o kadar etkinlikleri yoktu. Aksine Fransızlar çok aktif idiler. 1870'de Gine'nin bütün (tepelerini) ele geçirdiler. İtalyanlarda Eritre'yi fethetmiş ve Habeş'i fethetme düşüncesindeydiler.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Fransızlar ve İngilizler adeta kendi istismar bölgelerini belirlemiş ve diğer istismar güçleriyle sınırları kesinleşmişti.

İngiliz ve Fransızların diğer müttefiklerden daha çok savaşa yatırım yaptıkları için, kuşkusuz Alman müstemiratının paylaşımında daha fazla pay alacaklardı. İngiltere Kuzey Afrika'nın batısı ve Doğu Afrika'nın Alman müstemlekelerini aldı. Kamerun Fransa'ya bırakıldı. İtalya Kenya'nın güney doğusu ve Somali'yi kendi topraklarına ilhak etti. 1912 Antlaşmasına göre Merakeş (Fas) İspanya ve Fransa arasında paylaşıldı.

¹³ Mehmet Unran. Mehmet Halit Hüseyin Africa'da anti sömürgeci hareketler, Çev: Mahmut Hakimi, Mehdi Pişvai. Nesli Cevan Yayınları, Tahran, 1973, sf: 30

1935'de İtalya Etyopya'ya saldırdı. 1935'de Etyopya'nın direnci kırılarak, İtalyanların eline geçti.

1941'de İngilizler, İtalyanlara galip gelerek İtalyanları Libya'dan dışarı atıp ve 2. Dünya Savaşı'nın sonunda (1945) İngiltere'nin durumu Afrika'da her zamankinden daha güçlü idi. Gelecek bölümlerde antiemperyalist ve özgürlükçü güçlerin incelenmesini göreceğiz.

Emperyalizm ve İstismarın Gelişi

Avrupa istismar yıllarından önce ekonomik gücünü hızla artırdı. Afrika şu sıralarda hareketsiz ve sakin idi. Afrika'nın 19. yüzyılda açıklanması ve hakkında diyebiliriz ki, bir kısmı müşterek toplumlar ve bir kısmı feodalite şeklindeydiler. Buna karşılık Avrupa tamamen Feodalizmden kurtulmuş ve kapitalist olmuştu.

Bu bölümün daha da aydınlanması için yalnızca Avrupa'nın genişlemesi ve yayılması ve Afrika'nın geri kalmışlığını araştırmak yeterli değildir. Belki kapitalizm ve emperyalizm bir tek kalıpta birleşmesini incelemek gerekiyor. Avrupa ekonomisi kendi özkaynaklarını ve işgücünü kullandı ve ayrıca bütün dünyanın doğal, insani kaynak ve gücünü kullanarak daha fazla üretime geçti.

Avrupanın ekonomik yapısında daha fazla yapısal değişiklikler oldu. Böylece fazla üretim, ürünün azlığını mümkün kıldı. Örneğin fabrikalar, sanayi araç gereçleri asıl kaynağından daha fazla kapital oluşturuyordu. Artık işçi e v çerçevesinde örgütlenmiyordu. Ekinciler kötü muamele sonucu yok oluyor, erkek, çocuk, kadın bütün işçiler vahşice istismara uğruyorlardı. Unutmamak lazım ki, eski düzen, ekinci ve işçilerin varlığı kapitalist sistemin aleyhine idi. Yalnız iktisadi karşılaştırma yapıldığında gerçek şu görünüyor ki, 1440'ta

Portekizlilerin batı Afrika'ya girdiğinde Avrupa ve Afrika arasında farklılık çok azdı. ¹⁴ Bu farklılık ve açık zamanla çoğalıp ve derinleşti.

Hırsız siyasetçiler ve Avrupalı istismarcılar 440 yıl Portekizlilerin Afrika'ya girişinden sonra 1880'de Berlin'de toplanıp ve kimin Afrika'nın neresini çalacağını karara bağladılar. Derin ekonomik farklılık Avrupa'nın emperyalizm ve istismar dünyasına girişini ve Afrika'nın geri kalmışlığını oluşturunuyordu. Teknolojik ilerleme ve batı Avrupayla Afrika arasındaki e konomik açık, kapitalistlerin iki açıdan yani fakirlik ve servetin ya birleşmesi veya ayrılması açısından çatışması idi. Batı Avrupa'nın içinde başka milletler de onların kaynağıyla zenginleştiler. İngiltere, Fransa ve Almanya başarılı ve hedefe ulaşmış milletlerdendi.

İrlanda, Portekiz, İspanya ve Kuzey İtalya'da fakirlik hükmediyordu. İngiltere, Fransa ve Almanya'nın ekonomik yapısında kapitalistler ve işçilerle ekinciler arasında çatışma sürmekteydi. Gitgide daha büyük kapitalistler oluşarak küçükler ortadan kalktılar. İlginçtir çoğu konularda örneğin, demircilik, çelik, tekstil özellikle bankacılıkta iki veya üç müessese işin ve gelirin daha çoğunu tekelleri altına aldılar.

Genel olarak bankacılık, Sanayi ekonomisinin oluşumu için ve kaynak yaratması açısından büyük başarı kazandı. Avrupa'nın tekerci kuruluşları sürekli hammadde ve tüketici pazarı için savaşıyorlardı. Ayrıca onlar kazançlı yollar için kendi dallarından, ülkeleri dışında da mücadele ediyorlardı. Bu mücadele ilk atılımcı ve kapitalist olma mücadelesi idi. Doğrusu şu ki, onlar için ekonomik

¹⁴ Vater Radani, Afrika'nın geri kalmışlığında Avrupa'nın rolü. Çev. Mahmut Riyazi. Çapchs Yayınları. Tahran, Sf: 79

sınırlar daraldıkça, ekonomileri az gelişmiş ülkelere yöneldiler. Buralarda yabancı sermaye etkisine muhalefet az, hatta hiç yoktu.

Bu yabancı sermaye yatırımları global açıdan 19. yüzyıl sonralarından başladı ve biz buna emperyalizm diyoruz: Emperyalizm kapitalizmin gelişmişliği ve yayılmacılığı anlamındadır. Şöyle ki, Avrupalı, G. Amerikalı ve Japon kapitalistlerin iç mantık ve rekabet düzenleri çıkarı için ülkeleri dışında, özellikle az gelişmiş ülkelerde fırsat ve olanaklar arayışı içinde oldular. Ve böylece hammaddeyi kontrol altında tutup ve kendi çıkarları için kazançlı ve geniş yatırımlı pazarlar bulacaklardı.

Avrupa kapitalistleri asırlarca geniş ticari ilişkilerinde Afrikayla yayılma ve genişleme zorunluluğu içinde kendi milli ekonomileri tipi dışında bir sistemle tanıştılar. Avrupalı yatırımcının yatırımı Afrika'nın bazı yerlerinde ani, hızlı ve şaşırtıcı kâra geçiyordu.

Hindistanla ticaret Avrupa'ya çok gelir kapısı oldu.

Bununla birlikte afrika Emperyalizminin geliştiği yıllarda Avrupa'ya hammadde kaynağı için bazı ürünler örneğin hurma, yer fıstığı, pamuk ve kauçukun çok değerli ve önemli idi.

Avrupa'nın ihtiyacı ekonomik kapasitenin gelişmesi idi makinelerini büyüttü ve genişletti. Bu ücretli nüfusun çoğalması açısından önemliydi. Bu gelişmeler geçen 4 asır boyunca sürdü.

Gerçekte emperyalizm bir ekonomi ürünüdür ve siyasi ve istismari kontrole ihtiyacı yoktur. Afrika istismarın kurbanı idi. İstismarın kötü yıllarında Avrupalılar Afrika'da her neyin ki gelir getireceğini düşündülerse el attılar. Hatta

bilinçlice bazı bölgeleri uzak gelecekleri için bile olsa işgal ediyorlardı. Yine de bütün Avrupalılar hızlı ve çabuk gelirli noktalara yöneliyor ve Afrika'nın değişik yerlerinde bayraklarını dalgalandırıyorlardı.

Avrupa ve Afrika'nın arasındaki ekonomik açık, bunun istismar öncesi ticari açıdan büyümesi Avrupa'ya siyasi baskısını tahmil (yükleme) açısından güç verdi. İstismar öncesi ticaret köle, fildişi ve altından ibaretti. Bunlar Afrika sahillerinden akıyordu. Avrupa gemileri sahillerde egemen güçler idi. Ne zaman bir kale yapımı gerekli olsa hemen inşa ediliyordu. 19. yüzyıl öncesi Avrupalıların Afrika'nın içine girme cesaretleri yoktu. Çünkü güç dengesi Avrupalıların lehine değildi. Teknolojik değişimler Afrika'ya girmeyi hazırlarken, onun fethi için gerekli gücü meydana getirdi. Asrın ateşli silahları keyfiyet (Teknik) açıdan çok gelişmişti. Tüfekler, tepmeli tüfekler ve makineli tüfeklerin eski çakmaklı tüfeklerden çok farklıydı. Avrupalı emperyalistlerin makzim makinelileri sayesinde galip geldiler. İstirmarcılarbaşlangıçta ahlaki değerlere önem veriyormuş gibi davrandılar ve hala öyle davranıyorlar. Bunda İngilizler öncüydüler ve ilk sözcüydüler. Köle ticaretinin durdurulması ve onun istismarını engellemek adına temennileri oldu. 19. yüzyılda mahalli istismarın düzenlenmesi, topraktan faydalanma ve iş gücünün kullanımı ortadan kalkınca, İngiltere'nin toplumsal yapısında çok değişiklikler oldu. Böylece kölelik kapitalizmin gelişimi açısından bir engel olarak göründü. Bu mesele özellikle Doğu Afrika'daki köle ticareti 19. yüzyıl sonuna kadar araplar tarafından sürdürülmekteydi. Bir gerçek olarak ortaya çıktı. İngilizler Araplarca sürdürülmekte olan köle ticaretine son vermek için hoş ve adilane yollara başvuruyorlardı. Köle ticaretiyle uğraşan adamlarını azledip ve işine son verdiler.

Belçika Kralı Leopold Kongo halkının işgücünden yararlanma ve yeni kölelikler yaratmak için köleliğe muhalefet etti. Avrupalıların hepsi katliamlarını

sürdürüp ve beyaz olmayan insanları köleleştirmelerini sürdürdükleri ırk üstünlüğü ve kültürel üstünlük açısından başka bakış ve düşünceleri vardı.

Hatta Avrupa'nın geri kalmış milleti Portekizliler bile emperyalist dönemde asillikleri konusunda ve Afrika'nın yerlilerine uygarlık götürmede övünüyorlardı. Kongo'nun istiklal günü (30 jua 1960)'da Belçika kralı Kongo meclisinde konuşmasında şöyle dedi: "Kongo'nun fatihi olarak ortaya çıkmak istemek değildi. Belki hedefi Kongo'yu uygarlaştırmaktı." Siyah kıtanın büyük şehidi patris lumumba ve zamanın Kongo başbakanı aynı celsede ve Kongo cumhurbaşkanının konuşmasının ardından şöyle dedi:

"Yerinde olacak ki hiçbir Kongo'lu unutmasın. Bugünkü istiklalımız yalnızca bizim çabalarımızın sonucudur. Sürekli ve azimli bir çaba duygular ve halkımızın ateşli özgürlük hisleri ki, yokluk, eziyet, işkence ve hatta kanımız pahasına oldu. bu çaba göz yaşı ve kanımızla olmuştur. Ve bugün biz kalbimizin derinliklerinde onunla övünüyoruz. Çünkü bu bize yapılan küçük görmeler ve tahriklere karşı şerefli ve gerekli bir çabaydı. Bu seksen yıllık istismar düzeninin muhtevasıydı. Bizim yaralarımız daha yenidir ve biz ondan çok acı çekiyoruz ve hiçbir zaman onu unutmayacağız.¹⁵"

Afrika'da ortaya çıkan istismar rejimleri hakkında yorum ilginçtir. Çünkü Avrupalılar istismarın Afrika'nın ihtiyaçları nedeniyle ortaya çıktığını yani Afrika'nın Avrupa istismarına ihtiyacı olduğunu savundular. Yani 19. yüzyılda ulaştığı yerden daha fazlasına ihtiyaç olduğuydu. Bu tür yorumların sahiplerinin anlamadıkları bir konu var, oda eğer Afrika Avrupalı düşüncesiyle rehberlik edilseydi ilerlerdi. Halbuki aynı düşünce şimdi Afrika'nın geri kalmışlık

¹⁵ Valter Radani, Afrika'nın geri kalmışlığında Avrupa'nın rolü. Çev. Mahmut Riyazi. Çapehs Yayınları, Tahran, Sy. 83-84.

nedenidir. Her ne kadar afrikanın toplumsal yapısı istismar öncesi ticaretle sarsılmıştı, yine eğer özgür seçim kalıntılarını kaybetmeseydi ilerlemiş olurdu.

Afrika ekonomisinin taamen Avrupa'ya bağlanmasıyla ilerlemesi mümkün müydü? Afrika'nın toplumsal yapısı (istismar sonrası) ve ekonomisi ve genel durumu hakkında kim düşüncesini beyan etmek isterse ve bu sırada Afrika insanının ilerleyişini izlemek bu yorumcuların düşünce tarzları baştan bellidir.

Afrikalılar her yerde yabancı siyasi iktidarlara savaştılar. Fakat belli bir azınlık Avrupayla ticari ilişki ve onun sarsılmaması için çaba harcadılar, çünkü Avrupa'ya bağımlı idiler. Afrika köleliği, 19. yüzyıl ortalarına kadar, Avrupa'nın çoğu kapitalist ülkeler için hizmetini yapmıştı.

Kapitalistlerin hizmetine girerek köle avcılığı yapan Afrikalılara, köle ticaretinin son bulması büyük tehlike sayılıyordu. Çoğu bölgelerde büyük toplumsal değişiklikler olmuştu. Belli bölgeler köle ticareti merkezine dönüşmüştü. Değişikliklerin en belirginini, kölenin hizmetçi ve toplumdaki buna benzer bir statüye dönüşmesi idi. 1857'de ilk yasal kanun İngilizlerce köle ticareti aleyhine ilan edildi. Bu yasayla Afrikalı hükümler ve kendilerini tehlikede gören köle tüccarları, köle ticareti yanlısı Avrupalılara bağlandılar. Avrupalılar başka mal ve ürünlerin ticaretine yöneldikçe, hızla köle ihracatı azaldı.

Bölge halkı ürünlerinin Avrupalılarca kabul gördüğünü görünce bu ürünleri (fildişi, kauçuk, hurma, yer fıstığı) ele geçirmek için büyük çaba ve düzen kurdular. Böylece bir daha küçük bir gurubun Afrika'nın kaderi ve ticareti hakkındaki kararını ortaya koydu. Bu fertlerin Avrupa'ya ticari ürün vermeleri ihtiyaçtan çok, meraktan ileri gelmekteydi. İlk dört asır Afrika ve Avrupa'nın ticari bağlantıları ve onun içeriği, gerçekte Afrika'nın geri kalmışlığının

köklerinin atılışıdır. Avrupalılara göre istismar çok hızlı dallanıp budaklandı. Çünkü onun bazı özellikleri Afrika'nın geçmiş yıllarında kök salmıştı.

Afrika'daki istismarın özelliklerinden biri de, Afrikalıların siyasi, ekonomik veya kültürel mensupları olarak Afrikalılardan Avrupa kapitalistlerini hizmetine alınıyorlardı. İstismar öncesinde bu elçiler veya kompradorlar Avrupalıların menfaati için hizmet ediyorlardı. Avrupayla ticaret baskısı yüzünden, çoğu Afrikalı hükümler ticari simsarlar veya ticari aracı durumuna yükselmişlerdir. Yeni birtakım melezler Avrupalı ve Arap babalardan meydana gelmişti. Bu guruba komprador denebilir. Avrupalıların siyasal gücü kontrol ve elde etmek istediklerinde bu grup onların Afrika sahillerinden içerilere girmelerinde kilit rolü aldılar.

Bunun bariz örneği, Fransızların şimdiki Senegal, Mali, Çad, yukarı Volta ve Nijerya'da kontrolü ele geçirmek için Senegal Sahillerinde bu mezelerden yararlanmasıdır. Bu araçlar sadece Afrika ve Avrupa arasında ticari araçlar değildi, belki Avrupalıların çok derin etki ve tesirleri altında kaldıkları için kültürel elçiler olarak da hesap ediliyorlardı.

Avrupalı Talim ve Terbiye (eğitim ve öğretim) hakkında araştırmak için istismar öncesi Afrika'nın araştırılması gerekmektedir.

Kıyı hükümler ve tüccarlar beyazlar ve denizden gelen insanların yaşam ve yolları hakkında daha çok etki ve karışmaya başladılar.

Çoğu hükümler Afrikalı komşularıyla aralarındaki anlaşmazlık ve meseleler için Avrupalılarla ittifak yollarını aradılar. Hatta bazıları Avrupalıların yaptıklarını övüyordu. Anlamadıkları şu idi;

Avrupalı sürekli kalmak istiyor

Avrupalı Afrika'nın bir kısmını fethetmek istemiyor,

Avrupalı Afrika'nın bütününe egemen olmak istiyor,

Afrika'nın siyasal bölünmesi geri kalmışlık nedeni değildi, belki Afrika kıtasının özelliklerindendi.

Afrika kendi yolunda hareket ettiği halde, başkaları onun yolunu engelliyordu. Avrupa'nın ticari darbeleri hızla Afrika'nın siyasi yapısının gelişip, ilerlemesini azaltıyordu. Buna karşılık Afrika ticareti Avrupa devletlerinin güçlenmesini sağlıyordu. Afrikalıların adi (normal) çatışmaları ki, bundan da kapitalist dönemden öncesini yaşamanın etkileri vardır. Onlar için zaaf noktası oluşturarak, Avrupa'ya istismarı kurmalarına yol açtı.

Kısacası Afrika'da istismarın meydana çıkış nedenlerini anlamak için Afrika Avrupa'nın tarihi geçiş sürecini incelemekle mümkündür. Özellikle iki kıta arasındaki ticari ilişkiler ve karşılıklı etkileşime bakıldığında, gösteriyor ki, istismar öncesi ticaret istismar devrine hazırlık dönemi imiş.

Herkes Afrika'nın kendi zaaflarından dolayı istismar altına girdiğini kabul ediyor. Şu var ki zaaf askeri ve ekonomik zaaftır. Aynı zamanda siyasal zaaf, özellikle milli devletlerin gelişme yetersizlikleri ki, bu da Afrika'ya küçük bölümlere bölmüştür. Nitekim Afrika halkının bilinçleşmesi diğer dünya ülkelerine kıyasla çok alt düzeyde idi. Afrika'daki anti emperyalist hareket milli varlığı koruma için, dünya devrimini (dünya mahrumları) açısından ele alınmamalıdır. Şöyle ki kapitalist dünyanın iki bölümü vardır:

Bir hükmedenler ve diğer bölüm hüküm altındakiler. Rehberlik eden takım ki bu da hevesli ve çok uluslu kapitalleri elinde tutuyor, bu ikisine birlikte hükmediyor. Bu takım sanayi işçileri, tarımcılar ve batı işçilerini sultası altında tutuyor, aynı yöntem üçüncü dünya işçileri içinde geçerlidir.

Aç tutuyor, yok ediyor. İstismanın derece ve şiddeti değişiyor. Merkezi işçi kendisine yabancılaşıyor. O her türlü ekonomik, siyasal ve mali güçten yoksundur. O işverenin mutlak itaati altındadır. Üretimin delice ahenkliliği onu yok ediyor. Bir geleceği yoktur. Ticari sistemde rolünü oynamak zorundadır. Bir taraftan da batıda toplumsal gıda gereksiniminin azlığı ortadan kalkmıştır. İnsan da umutsuzluk, çalışma şartlarının getirdiği olaylardan dolayı yok oluyor. Bu ölüm açlık ölümü değildir. Üçüncü dünya ülkelerinde durum tamamen farklıdır. Çok uluslu şirketler bu toplumlarda birtakım menfaat stratejileri oluşturmuştur, devletleri çalıp, çırıp, halkların kanının emiyorlar.

Bu ülkeler Avrupa veya Amerika'dan ithal edilen mallarda, özellikle çok uluslu şirketlerin uyguladıkları zoraki borçlar nedeni ile fakir ve dermansız kalıyorlar. Çok uluslu şirketler onun döviz kaynaklarını yok ediyorlar. Bütün bu intikaller (ülkeden merkeze) yerel para birimi ile yapılıyor. Bu durumdaki devlet elindeki bütün yatırım olanaklarını kaybediyor.

Afrika'nın bütün ülkelerinde tarımsal ve hammadde veya fabrika üretimlerinden elde edilen bütün dövizler çok uluslu şirketlerin döviz transfer işlemlerinde ve ödemelerinde yok oluyor.

Yabancı borçların ödenmesi ve çok uluslu şirketlerin bu ülkelerde harcadıkları akıl almaz alt yapı giderleri (taşıma ve ulaşım yolları, liman tesisleri ve diğer) ve ardından toplumsal müesseselerin yapım, koruma (hastaneler, yollar, okullar, toplumsal sigortalar) gibi yatırımlar ki halkın sürekliliği ve yaşamı için

zorunludur. Ancak bunların yetkisine sahip değiller. Çok uluslu şirketler halkı çarpıyor, istibdat ve dikta rejimlerin ellerinde ve onlara bağlı sendikalarla iş başında olmasını tercih ediyorlar. Bu rejimler itaatkâr ve sorunsuzdurlar ve emekleri garanti ederler. Ücretler ve emek bu ülkelerde ucuzdur. Çok uluslu şirket yedek işsizler ordusunu kara gün için oluşturur. Kendisi hammadde veya fabrikada işlenmiş maddenin fiyatını kendisi belirler. Muhtaç olan güdümündeki ülkelere ticari reklamla veya o ülke halkının istekleri ve gelenekleri doğrultusunda kendi lehine değiştirerek verir. Kapitalist düzenden önceki sanat ve uğraşları yok edip, kendi sanayisini kurup ve ülkenin sanayisini cezbediyor.

Nerede çok uluslu şirketler, bir ülkeyi dikta ve askeri rejimlerle aracı guruplarla elde ediyorlar işkenceyi bir hükümet şekli, ölüm ve katletmeyi muhalefete savaş ve mücadele yolu olarak seçiyorlar.

Onlar yerel işçi sınıfını yok ediyor. Gecekondu ve şehirlerin alt tabaka sakinlerinden büyük kitleler oluşturarak, olabildiğince ve gözün ulaştığı kadar merkezi ve Afrika'nın şehirleşmiş merkezlerinde açlık, fakirlik, umutsuzluk, hastalık o halkın kaderi oluyor.

Milli Mücadele (Kurtuluş) Hareketleri:

Milli bütünlük, bağımsızlık ve sosyal tekamül yolunda Afrika halkının verdiği mücadele dünya çapında ilgi çekmiş ve aydın kitlelerin açık, umutlu ve sorumlu bakmasını sağlamıştır.

Bu değişimin oluşumu için birkaç neden olmuştur.

Önce söylenmeli ki ulusal özgürlük hareketi beklenmedik bir yayılma ile ilerlemekte, büyük bir kesimi içine almaktadır. Onlar hatta yüz milyonlarca

kitleleri bu siyasi başkaldırıya ortak etmiştir. Siyasal ve teorik bakımdan bu milli mücadele hareketlerinin nitelik ve nedenleri hakkında, tarihi gelişimin rolü ve demokratik devrimci hareketlerle bağlantıları yeni dünyada ciddi önemi vardır. İkinci derecede bu ulusal hareketler tarihsel, sosyal ve toplumsal ilişkilerde ilkel olan toplumlarda ortaya çıkmaktadır. Bütün bu nedenler karışık siyasi sorunlar, ekonomik ve mesleki problemlere sebep olmaktadır. Bunlarda esaslı araştırma ve irdelene yapmayı gerektirmektedir. Afrika'nın geri kalmış toplumlarında ortaya çıkan yeni oluşumlar, teorik açıdan geniş bir ilgi oluşturmaktadır. Üçüncü derecede Emperyalist tecavüzcülerin siyasi ve milli irtica güçlerin faaliyetlerinin artması son yıllarda, direnişçi ve ulusal kurtuluş hareketlerini zorlaştırmaktadır. Son yirmi yılda Afrika'nın kuzey ve batısında çıkan olaylar şunu göstermektedir ki, emperyalist güçler ulusal özgürlük hareketleri ve istismar boyunduruğundan kurtulmuş olan devletleri gösterdikleri karşılıklı ve müteakabil hareketler, siyasal istikrarsızlık, ekonomik sebatlılık açısından yeni bağımsızlaşmış ülkelerde başvurmuşlardır. Böylece eski durumu yeniden ihya ederek korumuş olacaklardır. Bu durum, ulusal özgürlük hareketlerinde geçici duraklama yaratmaktadır. Sebeplerinin açıklanması ve incelenmesi ile ayrıca bu hareketlerin yeni karşılaştıkları güçlükler ve yeni bağımsızlaşmış ülkelerde, taarruza karşı koymanın gereçleri, zorluklarını aşmada yeni problemler ve engeller yaratmaktadır.

Yeni bağımsızlıklarını elde etmiş eski müstemlekelerde yapılaşıma ve hareketlerin içeriğı bakımından her devlet diğferinden farklıdır. Bazıları kapitalist düzeni seçerken, bazıları ise birtakım faydalı toplumsal ve ekonomik reformlar yaparak kitlelerinin menfaatini seçmişlerdir. Bunlar ise emperyalist sistemlerin müdahaleleri ile karşılaşmaktadırlar.

Gelecek bölümlerde bu ülkeler ve durumlarını inceleyeceğiz.

Afrika ülkelerindeki kıpırdanmalar, yeni istismarın filizlenip güçlenmesini toplumsal, sınıfsal açıdan ulusal özgürlük güçlerin içerik (subjektif ve objektif) bakımından onların toplumsal açıdan araştırmak lazımdır. Ayrıca bunların tezatları, tarihi özellikleri, ırk ve milli özelliklerini irdelemek gerekiyor. Bundan başka nüfus yapımı ve gelecek coğrafya açısından da incelenmeleri gerekmektedir.

Bu yeni kurulan devletlerin karşılaştıkları zorlukları aşmada farklı çözüm yolları gerektiriyor. Bu sadece onların sosyal ve ekonomik yapılarında geçerli değil, belki değişik siyasi, ülke yönetimi ve özellikle onların hızlı gelişme ve ilerlemeleri açısından da geçerlidir. bu irdeleme sağlam tahliller sonucunda, bugün geri kalmış ülkelerin karşılaştıkları zorluklar birtakım genelleştirmeye ihtiyaç duyulacaktır. bu da bize genel hükümler ve kanunlar bulmamıza imkan yaratmaktadır.

Uluslararası alanda meydana gelen değişiklikler, özellikle sosyalist istemin Rusya'da ve Doğu Avrupa'da ortadan kalkması, sosyalist rejimleri destekleyen güçlerin geri çekilmesi, dünyanın iki kutuplu sisteminin yok olması, yerine güç vahşi istismar gücü olarak bir tek dünya gücünün kalması ki, çağımızın son yıllarında buna şahitiz. Bu dünya sosyolojik düzenindeki denge mücadelesinin yeni deneyidir. Böyle ilerlemekte olan ülkelerdeki toplumsal, ekonomik ve siyasi hareketlerin bir ortak ve topyekün devrim hareketi teorisine ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir bilimsel araştırma, adı geçen ülkelerin ulusal direnişleri ve onlara uygulan yasalarını ortaya koyacaktır. Yeni bağımsızlaşmış ülkelere yüklenen bu durumlar ve onların geleceği ve istekleri açısından önem kazanmaktadır. Yeni bağımsızlaşmış ve geri kalmış kıta ülkelerinde yaşamın yeni yolları ters ve uygunsuz bir biçimde oluşuyor. Demokratik kitle örgütleri, yapılaşma ve ilerlemenin ahenkli ve uyumlu gitmesi, toplumsal ve sağlam istiklal gereği yaptıkları mücadelede, milli irticai güçler ki emperyalistlerin ortağı ve

uşığı durumunda karşılaşılmaktadır. Şu veya bu yolun seçimi, ekonomik, siyasi ve toplumsal açıdan yeni bağımsızlaşmış ülkelerin en büyük sorunudur. Çünkü milyonların yaşamında direkt etkisi olacaktır. Bu sorunlar ki bağımsızlığı kazanmadan önce teoride kalmaktaydı. Şimdi güncel siyasi nitelik kazanmaktadır. Bu da siyasi partiler ki onların menfaatlerine hizmet etmektedir, zorluk çıkarmakta iyi bir denemedir. Bu da teorik pratik zihinsel ve yapısal açıdan toplumsal ve ekonomik gelişme ve ilerlemeyi kolaylaştırmaktadır" ülkenin rolünü değişim sürecinde, siyasi örgütlerin toplumdaki yeri, kitleleri celb ve birleştirmenin yolları ve onları devletin hizmetine yönlendirme bu meselelerin bazılarındandır.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomistleri, yollarındaki zorluk ve engelleri tanımaktadırlar. Bu ülkelerin çoğunun karşılaştıkları ekonomik sorunlar ve bu sorunları kaldıranın yolları, milli ekonomiyi geliştirmenin mali kaynakları, köyler ve gıda sorunu, devlet ve özel yapıların nisbi önemleri, sanayileşmenin ölçüleri, ağır ve hafif sanayinin oluşumu, bilimsel ve teknik devrimin etkileri, açıktır ki bu sorunların hepsine cevap vermek imkansızdır. Lakin böyle sorunları önceden bilmek ve tahmin etmek gerçeğı, bu sorunların çözüm ve ortadan kalkmasında mantıklı ve doğru karar verme olanağı yaratmaktadır. Burada esas düşünce ekonomik tarz ve sorunlarını çözmek ki, bu da bilimsel açıdan gelişmekte olan ülkelerin bugünkü şartlarda karşılaştıkları gerçektir. İstismar güçleri Asyadaki ciddi yenilgileri karşısında Afrika'da durumlarını sağlamlaştıracaklarını bekliyorlardı.

Amerikalı yazar ve istismar rejimlerinin savunucusu Can Gauter şöyle yazmıştı:

"Bu rüyai ve çekici kıta sadece hammadde, askeri ve stratejik durumu nedeniyle, batı dünyasına öneminden öte, bizim için son cephe olarak hayati

önem taşımaktadır. Asyanın büyük bir bölümü bizim elimizden çıkmıştır, sadece Afrika kalmıştır¹⁶."

Buna rağmen istismarcıların beklediği kadar sakin kalmadı. Anti emperyalist hareket ve devrimcileri her gün daha fazla güçle harekete geçtiler. Önce güney sonra orta Afrika ve ardından da Kuzey Afrika'da istismarın yapısını yok etmeye kalktılar. 1956 ile 1965 yılları arasında 34 Afrika ülkesi milli istiklallerini elde ettiler. Şimdi bu kıtada 56 bağımsız ülke vardır. Unutmamak lazım ikinci dünya savaşı sonunda sadece bir tek bağımsız ülke vardı.

- Ulusal kurtuluş mücadelelerinin başarı neden ve temelleri:

Sömürge ve himaye altındaki ülkeler siyasi bağımsızlık için çeşitli ve değişik yollar denemişlerdir. Bazıları barışçıl yollarla bunu elde ettiler. Diğerleri silahla yapmak zorunda kaldılar. Bu yollar ve siyasi istiklalin elde edilmesinin çeşitliliğine rağmen bir ortak noktası vardı. Bu da uzun, yorucu ve zorlu bir mücadele sonunda başarmış olmalarıdır. Zaten bağımsızlık zorlu ve istikrarlı mücadele sonucu elde edilir. Kendi kendisine ortaya çıkmaz.

İstismarın safsata ve hayalci ağızlarından duyuyoruz ki, kendi istek ve iradeleri ile boyundurukları altındaki milletlere bağımsızlık vermeyi uygun gördüler. Bunların iddialarına göre yeni emperyalizmin ilke ve niteliği değişmiştir. Hatta sömürgelerini elden kaçırmakla kazançlı bile olmuşlardır.¹⁷

¹⁶ Can Gantner, Afrika'nın içi New York 1955 sy: 4

¹⁷ New York Times Gazetesinin siyasi yorumcusu Sieres Benger şöyle diyor: Ruvanda halkı eğer bağımsızlıktan sonra çok büyük gurur ve iftihara erişmişlerse de toplumsal refah ve yaşam düzeyi bakımından çok geriye gitmişler. Oysaki Belçika artık İmparatorluğun Afrika'taki masraflarından kurtulmuş ve giderek daha çok refaha erişmiştir. Gabonlular eskiye oranla daha az yemek yiyebiliyorlar Tanganika'lılar daha yıpranmış elbiseler giyiyorlar, oysa ki Afrika harcamalarından kurtulan Avrupa kıtadan elde ettiği zenginliği fazlalaşmaktadır. Bu konuda bakınız:

Afrika ve Asya'daki kurtuluş hareketleri yakın işbirliği ve ortak bağlantılardan oluşuyordu. Genel olarak tek başına oluşmadı. Ne zaman bir millet bağımsızlık yolundan başarı elde ettiyse, bağımsızlık mücadelesi yolundaki diğer uluslara bir ilham kaynağı oluyor. Afrika ve Asya halkları emperyalizme karşı mücadelelerinde korkunç bir silah kullandılar. O da onların birlik ve beraberlikleri idi. Bağımsızlığını elde etmiş veya elde etmek için mücadele eden milletlerin ortak hedefleri vardı. Onların ortak düşmanı ise emperyalizm idi.

Bu kaçınılmaz durum mücadelelerinin değişikliğine rağmen ki o da bu ulusların sosyal ve tarihi kalıntı ve geçmişlerinden kaynaklanmaktadır. Onların toplumsal sınıfları, mesleki uğraşları, siyasi düşünceleri, mezhebi farklılıkları yanı sıra, bu milletlerin birlik ve savaş kaderlerinin ortak nedenleridir. Dış siyasetin çarpıklığı da özgürlükçü hareketlerinin başarı ve gelişme nedenlerindendir. Bunlara rağmen, eğer sömürge ülkeler sosyal ve ekonomik ilerleme ve olgunlaşma yanmasaydı, adı geçen devrimler bu kadar başarılı olamazdı.

Bu obsiyonlardan birisi kuşkusuz toplumsal güçlerin doğmasıdır. Bu güçler ulusal kurtuluş hareketlerini bir sistem ve örgütlenme altına almanın yanı sıra, direkt aktif katılımları ile varlıklarını bu hareketlerle ispat ettiler.

İstismar altındaki Afrika'da da bütün toplumsal kitleler hızla artarak harekete geçiyorlardı. Bu konuda (Deark Cartoon) İngiliz araştırmacı Afrika üzerine şöyle yazıyor:

"Son yıllarda önemle dikkati çeken olay, ilk etapta bütün istimlaklarla (Fransa ve İngiliz istimlakları) kan dökmelerin sürekliliğidir. Bu acımasız ve

enerjik Afrika halkının değişik bir ilerlemesidir, emperyalizmin onlara vurduğu yaralar ve acıların karşısındaki çok önemlidir"¹⁸ Orta Afrika ülkelerinde de milli kurtuluş hareketleri ilerledikçe işçi dernekleri ve siyasi partiler meydana geliyordu. Böylece toplum değişik sınıflarından ortak güçler oluşturuyorlardı. Onlar gayeleri, hedefleri ve örgütsel programlar açısından tam anlamıyla demokratik ve ilk olmaları konusunda iddialıydılar. Programları siyasi istiklal için istismar aleyhine mücadele idi. Bu devirde bütün vatansever güçler ve siyasi partiler arasında birlik kuruldu. Böylece bu esas konu ulusal kurtuluş devrimlerinin başarıya ulaşmadaki yolunu hızlandırmış oldu. Bu ittihat (birlik) baskı ve istismar görmüş milletlerin en önemli ve ciddi kozudur ki, günümüze kadar gelmiştir. Çünkü yeni istismar ve emperyalizme karşı mücadele henüz sona ermemiştir. Emperyalizm ve istismara karşı ortak savaş yaklaşık bütün sınıfların ve toplumsal örgütlerinin bir siyasi antlaşma ile birliği oluşturmuştur. Böylece bir genel ve kitle hareketi haline gelmiştir. Özgürlüklerini elde etmiş ülkelerin siyasi istiklal ve bunun sağlam temellere oturması, onların ekonomik geri kalmışlığını yok etmede önemlidir. Bu gerçek istiklalin vazgeçilmez bir şartıdır. Siyasi istiklalin yaygınlaşması aynı zamanda toplumsal ve ekonomik reformların ölçüsüdür.

Ulusal Kurtuluş Hareketlerinin Dinamik Güçleri

Afrika'da nüfusun esasını tarımla uğraşanlar oluşturmaktadır. Toprak sahibi olma açısından onları nisbeten zengin ve küçük çiftçi sınıfı içine sokabiliriz ki, elemek için yeterli arazileri ve gerekli araç gereçlere sahiptirler. Bunların içinde çoğunluğunu topraksız ziraatçılar oluşturuyordu. Büyük bir çiftçi sınıfı ki ettikleri toprakların sahibi değil ve bu yerleri zengin toprak sahiplerinden

¹⁸ A. İskender vg. 3. Dünya Ülkelerinin Geleceği ve Sorunları Çev: R. Felbod, EmirKebir Yayınları, Tahran, 1973, s: 14

kiralamışlardır. Toprak sahibi olanlar Afrika'da toplumun farklı kesiminden sayılmaktadır. Elbette Afrika'da çiftçiler tarım ilkel metodlarla yapılmakta, böylece üretim olmaktadır.

Toprak yetersizliği ki, genellikle toprakları küçük ve ayrıcalıklı bir kesimin elinde tutmasıyla oluyor, köylerde ziraat işçilerinin işsiz kalmasına sebep vermektedir. Bu durum ki, kendi kendine yaşam şartlarını düşürmekte, köy halkının büyük bir kesimini etkilemektedir. Bazı hoş olmayan yıllarda bölgelerin çoğu kıtlık ve bulaşıcı hastalıklara mağlup olmuştur. Adaletsiz yapılan toprak dağılımına son verilerek, ziraatçıların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Onlar her çiftçinin kendisine ait toprağı olmasını istemektedir. Bazı reformlar ki, o da büyük toprak sahiplerinin muhalefetiyle karşılaşmakta, köylülere bir çare olmamaktadır. Çünkü küçük bir parça toprak çare değildir, köylünün zirai aletler ve diğer gereçler için gerekli parası yoktur. Böylece köylü ekonomik zorluktan kurtulamamakta, onların çoğu her zaman borçlu olup ve zor şartlarda yaşamaktadırlar. Çiftçiler şimdiki durumlarını değiştirmek için sabır ve beklemekten başka çareleri yoktur. Onlar ülkenin çoğunluğunu oluşturmaktadırlar, yadsınmayacak bir güçtürler. Gerçek istiklal ve hakimiyeti elde etmenin (siyasi ve ekonomik açıdan) yolu köylü halkın samimiyetle bu mücadeleyi desteklemelerine bağlıdır. Görevlerinin bilincinde olan bir devlet, köylülerinin menfaatini korur. Onların yaşam seviyelerinin yükselmesi için gereken şartları hazırlar. Bir ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişmesi o ülkenin köylülerinin yaşam şartları anlaşılır. Gelişmekte olan ülkelerin milli gelirlerinin temeli tarımsal üretimlerine bağlıdır. Milli ve yerli sanayinin gelişmesi için en önemli etken mahalli (yerel) pazar (alışverişin) durumudur. Bu çiftçinin ürünlerin karşısındaki alım gücünü göstermektedir. Bir ülkenin kültürel seviyesi o ülkenin okuma yazma oranıyla bağlantılıdır. Bu da köylülerin okuma, yazma öğrenmesiyle elde edilir. Bir ülkenin geleceğı, gelişme, büyüme ve yatırım ölçüleri, istisnasız o ülkenin köylüsünün geleceğine bağlıdır. Bu faraziyenin

kuşkusuz olmasına rağmen, köylü sınıfını toplumsal ilerlemenin esas gücü olarak görmemek lazımdır. Köy nüfusunun çokluğu otomatik olarak böyle bir rolü köylüye yüklememektedir. Aksine bu iddiayı isbat için çeşitli deliller mevcuttur ki, bu da araştırmayı gerektirmektedir. Başta hatırlatmak lazım ki tarımsal üretimlerin niteliği bakımından çiftçi nüfus yerin enine ve boyuna dağılmışlardır. Hiçbir yerde gerekli birikimleri yoktur. Böylece bir toplumsal kitle oluşturmamaktadırlar. Anlık menfaatler ve günlük yaşam ihtiyaçları bir çiftçiye kesinlikle toprağına bağlamıştır. Teknik araç gereçlerin yokluğu işini zorlaştırmakta, hatta eğer yeterli beslenmesi olmazsa, onun için hayat dayanılmaz olacaktır.

Kitle haberleşme gereçlerinin köylerdeki azlığı çiftçilerin yerel olayları, yerel menfaat ve kendi dar düşünceleri çerçevesinde yorumlamasıyla sınırlı bırakmıştır.

Afrika'nın bütün bölgelerinde köylü sınıf asırlarca siyasi haklardan mahrum (yoksun) kalmıştır. Onlar feodalların, ya aşiret reislerinin yahut merkezi diktaların boyunduruğı ve emri altında idiler. İstismarcılar toprak sahibi ki, toplumun ayrıcalıklı sınıfı idi. Köylüleri zalimce sömürüyordu. Köylülerin kötü durumu, cehaletleri, onların manevi ilerleme ve uyanışlarında ciddi bir engeldi. Çoğu zaman onlar kendi safsata, batıl inanç ve taassublarının kurbanı idiler. Hakim sınıf bunu yaymakta yeterli gayreti harcıyorlardı. Böylece köylülerin çoğunluğu cahil ve etkisiz bırakılıyordu. Bu durumun sonuçları hala izlenebilir. köylülerin siyasi bilinç ve kültürel durumları her zaman şehir halkının çok altındadır. Bu meseleye dikkat etmek gerekir.

Hatırlatmak lazım ki Afrikalı köylüler ki, ortaçağın ve geçmiş istismarların kalıntılarıdır. Devrimci hareketin en büyük kaynağı sayılıyorlardı. Afrika'da şehir nüfusu dikkate degecek kadar köy nüfusundan azdır. Kıtanın çoğu

lkelerinde Şehirler uçsuz bucaksız ęllere yayılmıştır. Bu Şehirlerde emtia, kültürel ürün ve elde edilmiş değerler ülkenin her yerinden burada toplantıştır. Böylece imal emtialar gelişmekte, kğk sanayi kğk el sanatları ęęunluktur. Büyük sanayi kuruluşları ile modern araç gereğ ve makinalardan faydalanmaktadırlar. Bunlar birarada bulunmaktadırdır. Şehirlerdeki okullarda eğitilmiş, ęeřitli sanat, iş dallarında elemanlar yetişiyor. Sonuç olarak Şehirler Sisayi merkezler sayılmaktadır. Genel olarak Şehirler yöneticilerin civar merkez ve köylerin idarecilerinin ikamet yeri olmaktadır. Tarih boyunca Şehirlerin ortaya ıkması ve Şehir yerleşimi gün geętikęe artmakta idi. İnsanların siyasi ve ekonomik değişimlerini göstermiştir.

Şehirler ülkelerin gelişiminde birleştirici rol oynamışlardır. Bir bölgeyi diğerini bağlamakta, bu yerleşim bölgelerinin üretimlerini garanti etmiş, siyasi, felsefi, mezhebi düşüncelerin yayılması ve karşılaştırılmasını sağlamıştır.

Tarih göstermiştir ki dünya kuşatmacıları mücadelelerini bütünü veya bir bölümü etkili Şehirlerle başlamışlardır. Genellikle işgal edilmiş böyle Şehirler uzun sreler işgal gğlerinin üssü olarak kullanılmıştır. Aynı durum Afrika'da uygulanmıştır. Yabancı hkmetlerin zor şartları altında, toplumsal gğler şekillenmiş, illegal tarzda ulusal kurtuluş savaşları için hazırlanmışlardır. Bunu temel nedenlerinden biri, Şehir yaşantısının temel şartlarının sonucu yerel ve birbirine bağlı kitleler yaşamaktadır. Şehirler hatta yabancıların postalları altında bile manevi ve kltrmerkezi olmaya devam etmekte. Őehirdeki bir toplum istismarın sürekli baskısı veya yabancı bir işgalci gücün ağırlığını hissettiğinde, toplumun genel düşüncesi kamuoyunu düşman hükümete karşı ęevirebilecek durumdadır.

Gelecek bölümlerde örgütler, gruplar ve cemiyetlerin istismar ve emperyalistlere karşı mücadelelerinde yukarıdaki tezin doğruluğuna dair delillerimiz olacaktır.

Şehirler yerleşik sakinleri, kendi maddi ve manevi yaşam temelleri ile milli vicdanın halka yayılmasında önemli ve belirleyici rolü vardı.

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda Kurtuluş Savaşları sırasında, köylüler ile şehir sakinlerinin iki sınıfı yani burjuva ve işçiler arasından bir sürekli uyum olmuştur. Burada burjuvaziden kastımız yerel burjuvaziyi milli değerlerle hazırlayan, daha doğrusu ticaret, sanayi ve mali açıdan sermaye ve iş sahipleridir.

Milli burjuvazi, gelişmekte olan ülkelerde birbirine bağlı bir sosyal ve toplumsal varlık değildir. Bu toplumun değişik ve dağılmış bölümlerinde yayılmış, her birinin kendine özel menfaatleri ve toplumlarına göre ve onun ekonomik yapısına uygun tarzı vardır.

Milli burjuvazinin varlığında ayrıcalıklı olarak yabancı tesisler karşısında birtakım ticari, milli sanayi dallarından küçük, büyük, orta tesislere sahiptir. Bunların menfaatleri hiçbir şekilde aynı değildir.

Burda Govam Nekrume Afrika'nın büyük devrimcisinin düşüncesine işaret etmek gerekiyor." Govam Mekrume Afrika'da Sınıflararası Mücadele adlı kitabında şöyle yazıyor:

İstismar siyasetinin kültürel ve toplumsal açıdan ilerlemesini engellemek için, toplumun köhne ve eski sosyal ilişkileri güçlendirilip, korunuyordu. Kapitalist düzenin üretim ve kitlesel ilişkiler metodları sunuluyordu. Bazı durumlarda bu istismarın işine yaramakta idi. Fakat bazı ekonomik açıdan

ilerlemeler örnek olarak istihdam sanayileri, ziraat tarzları ve kapitalist; tarımcılığı, liman yapımları, yollar, demiryolları sırf kapitalistlerin lehine olmuştur. Şu var ki, sonuçta sosyal ve toplumsal değişimler yaşandı.

Feodal ve yarı feodalite ilişkiler sanayi ve zırai işçi sınıfı oluşumu için azalmaya başladı. Bununla aynı zamanda bir milli ve aydın grup burjuvazisi ortaya çıktı.¹⁹

Milli bağımsızlık, özgürlük ve ekonomik bağımsızlığın kalıcı olması için, savaş ilerici ve öncü bir grubun adilane ve yorulmaz çabaları sonucu idi. Bu nedenle, emperyalistlere karşı direkt ve yüzyüze savaşımaya karar verdiler.

Tarih ve manevi felsefe bu guruba güç veriyor. Bilinmez ufukları, onlara açıyordu. Özgürlük için savaşmak ve milli varlığın kalıcılığı, ancak milletin karar ve eylemi ile sonuca varır. Bu da sermaye ve çok milliyetli banka güçlerinin bu hareketi elinde tutamamasını sağlamakla mümkündür. Buna rağmen milletler iki yanlı ve anlaşılmaz toplumsal yapılardır. Bu tür milli değerler her ne kadar halkları birleştiriyorsa da, onları birbirinden ayırmaktadır. Bu gurubu başka gurup aleyhine kışkırtıyor. Sovoto'da, Johannesburg civar kentleri, Kap(cap), Dorban ve Port Elizabette 1976 ve 1977'de yüz genç Kuzey Afrika polislerinin ateşi sonucu can verdiler. Suçları ise Afrika'nın dili yani egemenlikleri tahmili dilini orta öğretimde zorunlu dil olarak kabul etmemeleri idi.²⁰

Her özgürlükçü harekette, milli vicdan ve sınıfların oyuna katkısı, işgalcilerin karşısında başarının ilk şartıdır. Kısaca milli ideler kitlelerin

¹⁹ Kuvam Nukreme. Afrika Birleşmelidir. Çev: Dr. Mehmet Tevekkol, Morvarit Yayınları, Tahran, 1968, s.13

²⁰ Jan Zigler. Africa'da İstismar ya da Yeni Sömürgecilik Çev: Abbas Agahi, Asarigods Yayınları, Tahran, 1987, s.9

gururunun yükselmesi ve onların dış dünyaya karşı yapı ve düşüncelerinin açıklığı bir güçtür yabancıların sulta ve egemenliğinden kurtulmada.

Bir taraftan da bu milli ide ve hedefler kitleler arasında kopukluk ve açılmalara yol açmaktadır. Bunların bilincine varmak zorunlu ve mantık gereğidir. Afrika halkları istismarcı saldırganlara karşı bir bitmez ve sürekli mücadeleye başvurdular. Kahraman ve mücadeleci Cezayir halkının savaşı ve Fransızların sultasını hiçbir şekilde kabul etmemeleri, Güney Afrika halklarına örnek oldu.

Olayların etkisiyle 1870'de ezilmiş ve fakir Fransız ve Arap işçilerin ortak faalietleri istismar makamlarına karşı Elcezine şehrinde başladı.

Cezayirli emekçiler 1871 Mart ayında Paris Komününü destekleyerek ayağa kalktılar. Yürüyüşçüler ellerindeki (yaşasın Paris) ve (Versay'a ölüm) pankartları ile yürüdüler ²¹. Cezayir olayları, Araplar ve barbarların ayaklanmalarını ülkenin başka yerlerinde devam ettirdi. Yine de Cezayir halkının özgürlük mücadelesi vahşice Fransız istismarcıları tarafından bastırıldı.

Afrika diğer kıtalarla kıyaslandığında daha küçük siyasi bölümlere ayrılmıştır.

Afrika'da şu an 58 bağımsız ülke vardır. ²²

²¹ Alexander Avrayatov İlya Galikin. Leo Zibuk Alexander Mano Soviç. Vasolt Orlov Vladimir Hostov. Yeni Çağın Tarihi Çev: Mehmet Taki. Fremerzi, Şebaheng Yayınları, Tahran, 1983. s:222.

²² Sait Bahtiyare, Dünyayı Tanıtan Atlas coğrafi ve Kartografi Araştırma merkezi Yayını. Tahran, 1994. s:26

Bu ülkelerin çoğu sosyal ve toplumsal açıdan zayıf ve güçsüzdürler. Böylece aşiret ve yerel darbe ve çatışmalara sahne oluyorlar.

Sürekli bir şahıs veya gurubun kışkırtmaları veya kanunsuzluklarına maruz kalıyorlar.

Bu ülkelerin bazıları çok zengin bölgeleri kontrolleri altında tutuyorlar. Afrika hammadde açıdan özellikle stratejik önemi olan (kobalt, uranyum, manganiz) gibi ve değerli (altın, gümüş, pırlanta) madenlerine sahiptir.

Şimdi neden çok uluslu istismar babaları her ne pahasına olursa olsun bu kıtanın kontrolünü ellerinde tutmak istiyorlar? Hakim ve işgal sınıfının rehberliği merkezi ülkelerin istekleri çevre kavimlere karşı bir çeşit tecavüz sayılmaktadır. Dünya ekonomik örgütleri ki ve dünya değerleri ki bu sistemi uyguluyor, kendisi bu kavimlerin yokolmasını sağlıyor. Kapitalist sistemin ilerlemiş şekliyle, tarihi emperyalizmin yüksek merhalesinde insanın insana egemenliği yeni bir şekil almaktadır. Bunun sonuçları eski düzenden daha acımasız olacaktır.

Şu anda bu soğuk savaşın ortaya çıkışında zengin ve çoğunluğa fakir bir dünyada karar ve etki mekanizmalarının tarzları ve yeni dünya değişiminde sistemlerin bilimsel ve düşünce yaratıcılıklarının eseri olacaktır.

3. BÖLÜM

ANGOLA (AO) Eski adı; Batı Afrika Portekizi

Nüfus:12.760.000 (Resmi Adı; Angola Halk Cumhuriyeti)

Tarihte ilk kez 1483 yılında Portekizliler Angola'ya geldiler. O tarihlerde bu topraklar büyük Kongo imparatorluğunun bir parçası idi. 16. yüzyıl boyunca Portekizliler, Angola sahillerinde büyük ticari merkezler icat ettiler. Bu topraklarda zengin madenler bulup, ondan faydalanmaya başladılar. Esasen bu tarihlerde Angola'nın bir bütün halinde sömürüsü başlamış oldu. 1641 yılında Hollanda donanması, Angola limanlarına saldırıya geçip, bu limanları ele geçirdi. Yalnız Portekizliler karşı saldırıyla 1648 'de tekrar egemenliğini kurmuş oldular. Başkent Lohanda

Portekiz'in bu en büyük ve en zengin sömürgesi 1.246. 700 km² büyüklüktedir. 1975 yılının Kasım ayının 11'inde bağımsızlığını istisnai bir şekilde ve zihinlere gelmeyecek bir yolla elde etti. Ülkenin bağımsızlığı sonucunda iç savaş çıktı. Afrika ülkeleri bu konudaki tavırlarından dolayı değişik gruplar oluşturdular. Kimisi destek verip, kimisi karşı cephede yer aldılar. Angola, Zaire'den sonra toprak bütünlüğü bakımından Afrika'nın güneyindeki en büyük ülkedir. Angola büyük bir ova ile (ki ülkenin 2/3 sini kaplamaktadır) 2'ye ayrılmaktadır. Bir parçası onu sahillerden ayırmış. Ve bu bölge büyük bir dağ ormanlarıyla kaplıdır (ki orada aynı zamanda kahve ekimi yapılmaktadır). Bu ormanlar aynı zamanda savaşçılar için, eylemlerini yaptıktan sonra sığınacakları büyük bir toplanma yeri olmuştur.

Angola'nın nüfusunun çoğunluğunu Banto kabilesine ait köylüler oluşturmaktadır. Milli kurtuluş hareketi Portekiz'in karşısında silahlı mücadele

verirken kendine özel yöntemler uygulamıştır. Bu silahlı mücadele 1961 yılında şekillenirken baştan 2 değişik kutupta örgütlenmiştir. 1. dönemde «Angola Kurtuluş halk hareketi» (M.P.L.A)²³ (ki kabileler üstü ve milli bir hareket olarak tanınmıştır) bağımsızlıkları 3 ay sonraya kadar (11 Kasım 1975) sürdü ve ondan sonra kurtuluş hareketinin 2. aşaması başlamış oldu. Bu aşamada Küba silahlı kuvvetleri Sovyetler Birliği'nin lojistik desteğiyle Angola halk kurtuluş hareketini destekleyip karşı devrimcilerle verilen savaşta Angola halkının yanında yer aldılar. buna karşılık ırkçı Güney Afrika Cumhuriyeti M.P.L.A' ya karşı başka grupları destekleyip, ülkede kaos ortamı yaratmaya çalıştılar.

Aslında 1960 yılı insanlık tarihine Afrika yılı olarak geçmiştir. Bu yılda 17 Afrika ülkesi bağımsızlığını kazanmıştır. Birleşmiş Milletler, bu yılda koloniyalizmin ortadan kaldırılması için nihayi bir yasa tasarısını genel kuruldan geçirmiştir. Aralık'ın 14'ünde dünyanın 86 ülkesinin temsilcileri Birleşmiş Milletler genel kurulunda sömürü altındaki ülkelerin ve halkların özgürlük ve bağımsızlıkları için oy kullanmışlardır. Her zaman olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri bu yasa tasarısına karşı oy kullanmıştır ve Salazarlı Portekiz ve ırkçı Güney Afrika Cumhuriyetinin yanında yerini almıştır.

1962 yılında Birleşmiş Milletler'in 17. genel kurulunda üye devletlerden biri acilen bütün sömürge ülkelerinin bağımsızlıklarının verilmesini istedi. A.B.D bu öneriye de karşı çıktı. Böylece uluslararası emperyalizmin Amerikan emperyalizmi başkanlığında Afrika halklarının yasal haklarını almakta karşılarına çıkmaktadırlar. 22 Haziran 1966'da Birleşmiş Milletler'e bağlı sömürgeciliği ortadan kaldıran özel komite Cezayir'de bir genelge yayınladı. Bu genelge 3 ana başlık altında olup, 1. maddesi Portekiz sömürgeleri ile ilgiliydi. bu özel komite, Portekiz egemenliği altında yaşayan bütün halkların bir an önce

²³ Mouvement Populaire De Liberation de L'angola.

bağımsızlıklarına kavuşmalarını öngörmüş ve Portekiz işgalci kuvvetlerinin Afrika topraklarını terketmelerini tavsiye etmiştir. Komite ayrıca Portekiz'in sömürgeci politikalarını şiddetle kınamış ve bu ülkenin Birleşmiş Milletler genel kurulu kararlarına uymadığı için mahkum etmiştir. Adı geçen komite bütün devletlerden ve kuruluşlardan Portekiz sömürüsü altındaki insanlara maddi ve manevi yardım etmelerini istemiştir. Bu komite bütün kararlarını oy birliği ile almış, yalnız Amerika Birleşik Devletleri her zaman olduğu gibi bu komitenin kararlarına karşı çıkıp, Diktatör Salazar'ın yanında yer almıştır. Birleşmiş Milletler 21. genel kurulu 1966'da toplandığında yine Portekiz'in Angola, Mozambik ve Portekiz Ginesi'nin halklarına karşı başlattığı kavaşı kınamış ve mahkum etmiştir. A.B.D yine karşı çıkmıştır. Yıl 1967, Birleşmiş Milletler 22 genel kurulu toplanıyor ve yine ayrıntılı bir yasa tasarısıyla Portekiz'in Angola ve Mozambik halklarına karşı başlattığı savaşı bir an önce durdurması ve bu ülkeleri kendi kaderlerine tayin hakkını verilmesini istiyordu. Afrika halklarının bağımsızlık savaşlarında haklı olduğunu ve dökülen kanlardan Portekiz devletinin sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Genel kurul a katılan delegelerin çoğunluğu bu yasa; tasarısına destek verirken, A.B.D yine bu yasa tasarısını imzalamayıp, bir kez daha Portekiz faşistlerinin ve Güney Afrika ırkçılarının yanında yer almıştır. 1968'de Birleşmiş Milletler genel kurulunda yine 85 ülkenin imzaladığı yasa tasarısıyla Portekiz sömürgecilerini Afrika'daki sömürgelerine bağımsızlık vermediği için şiddetle mahkum etmiştir. Bu 85 ülkenin delegesi bütün dünya halklarından Angola, Mozambik ve diğer Portekiz sömürgelerine özgürlük ve bağımsızlık mücadelelerinde her türlü maddi ve manevi yardımı vermelerini istemiştir. A.B.D karşı oyla bu isteklerin karşısında yer almıştır. Bu genel kurul toplantılarında sömürgeci ülkelerin bağımsızlık savaşçılarına karşı paralı asker kullanılmasını da şiddetle kınanmıştır. A.B.D bu karara da karşı çıkarak utanmadan Afrika'da paralı asker kullanımına destek vermiştir. 1969-24. genel kurul kararıyla sömürgeciliğe son verilmek için ayrıntılı bir beyanname hazırlanıyordu. Bu beyannamede uluslararası tekeller sömürgeci ülkelerin yer altı

zenginliklerini ve Milli servetlerini küstahça sömürdükleri için şiddetle kınanmış, bu durumlara son verilmek için bütün uluslararası örgütler ve kuruluşlardan bağımsızlık ve özgürlük için savaşılan haklara destek verilmesi istenmiştir. Adı geçen beyannamede Angola, Mozambik ve Portekiz Ginesinin kendi kaderlerini tayin etmeleri ve bağımsızlıklarını kazanmaları üzerinde önemle durulmuş ve Portekiz yaptığı katliam ve baskılardan dolayı mahkum edilmiştir. Yine bu beyanname ve Amerika Birleşik Devletlerinin utanmadan karşı çıkması.²⁴

Buraya kadar Amerikan emperyalizminin bağımsızlık hareketlerinin neşv ve nümasının karşı da tutumuna işaret ettik. Şimdi tekrar kahraman Angola halkının mücadelelerinin ilk yıllarına dönüyor, bu mücadelelere karşı faşist Portekiz Devletinin ve diğer yandaşlarının tutumuna geliyoruz.

Angola'da ilk kurulan hareket gençler teşkilatı idi ki Lahanda da kültürel faaliyetlerde bulunordu ve özellikle köylüler arasında bağımsızlık ve özgürlük fikir ve endişelerini yaymaya çalışıyordu. Sömürge yetkilileri bu örgütü yasadışı ilan edip, liderlerini tutukladılar. Bundan sonra bir çok örgüt ve teşkilat yer altında gizlice örgütlenip, sömürgeci resime karşı mücadeleyi başlattılar. Angola'da ilk kurulan ulusal çaptaki örgüt, «T.P.M.F.L.A»²⁵ idi (ki Aralık 1965'te kuruldu). Bu partinin çok ayrıntılı bir çalışma programı vardı. bu programda tam bağımsızlık ve demokratik bir cumhuriyetin kurulması bütün hareketlerin eşitliği, devlet idaresinin Afrikalaştırılması ve Angola'nın kendi isteği olmadan sokulduğu anlaşma ve paktlardan çıkarılması yer alıyordu. Gerçekten de o tarihlerde bu istekler gayet demokratik ve gerekli olan istekler idi. Diğer bir parti «kuzey Angola Birleşmiş Halk Hareketi» (T.P.U.N.A)²⁶ idi. (ki 1954'de ülkenin

²⁴ Oleg İganitef, Angola, Yaşar yayınları. Tahran 1979, s.10.

²⁵ The popular movement for the Liberation of Angola (T.P.M.F.L.A)

²⁶ The popular union of North Angola (G.P.M.N.A)

kuzeyinde kuruldu.) Bu örgütün de nihayi bağımsızlığı hedefleyen demokratik program ve fikirleri vardı. 1958 yılında bu parti «Angola Birleşmiş Halkları Harekatı» (T.U.P.A.)²⁷ adını alıp ve faaliyetlerini geliştirmeye başladı. Partinin başına «Roberto Alvaro Holden» getirildi. Parti programında tam bağımsızlığın en önemli meseleleri olduğunu vurgulayıp, kendini geliştirmeye başladı.

Haziran 1960'da Angola Halk Kurtuluş Hareketi (M.P.L.A) Portekiz devletinden bütün parti örgütlerinden kurulu bir konferansın bir an önce sömürgeci rejimin yıkılması ve Angola Devletinin hakimiyetinin tanınmasını istedi. Portekiz rejimi barış yoluyla çözümlerden yana olmaması Afrikalıların mücadelelerini şiddetlendirmeye ve silahlı mücadeleye önem vermelerini sağladı. Bağımsızlığı için ilk halk hareketi sömürgecilere karşı 1961 yılının başlarında meydana geldi. O tarihte bir grup silahlı Afrikalı, Lohanda hapishanesine saldırıp bir takım siyasi mahkumları serbest bırakmaya çalıştılar. Bir başka grup radyo istasyonunu ele geçirdi ve bazı polis karakollarına saldırdı. Bu hareketle 94 Angolalı öldü. Yüzlercesi de yaralandı. Tam başarılı olamamasına rağmen silahlı mücadelenin örgütlü bir şekilde sömürgeci devlet organlarına saldırması, Angola bağımsızlık savaşı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Aynı yılın 15 Şubatında büyük bir halk ayaklanması yaşandı. Şehirlerde sömürgeci devletin saldırılar düzenlendi. Bazı ordu karakollarına silahlı saldırıda bulunuldu. Sonuçta yüzlerce kişi Portekiz askerleri tarafından Amerikan silah ve cephaneleriyle öldürüldü ve binlercesi yaralandı. 1961 ilkbaharından itibaren Portekiz karşıtı hareketler genel bir ayaklanmaya dönüştü. ayaklanan halk ülkenin kuzeyinde büyük bir bölgeyi ele geçirip, bölgeyi sömürgeci güçlerden temizlediler. Portekiz devleti kendi birliklerini fazlalaştırıp, Nisan ayına kadar 15.000'den fazla askerini o bölgeye gönderdi. Bu bölükler piyade ve süvari birliklerden oluşuyordu. Amerika'dan alınan yeni zırhlı araçlar, uçaklar ve NAPALM bombalarından bu halk

²⁷ The union of the pocoples of Angola (T.U.P.A)

hareketinin bastırılması için faydalandılar. Sömürgeci Portekizliler insanlık karşıtı uygulamalar ve katliamlarla Afrikalıların yüreklerine korku salacaklarını ve onları tuttukları yoldan vazgeçireceklerini sandılar. Londra'da yayınlanan ekonomist gazetesi Portekiz hükümetinin o günkü tutumunu şöyle yazıyor:

« Önce hava kuvvetleri işe başlıyor hangi köy ki savaşçıları saklamakla şüphelidir bombalanıyor ve haritadan siliniyor. Sonra kara kuvvetleri köye giriyor ve bütün canlıları ortadan kaldırıyor. Lohanda'da hiçbir esirden söz edilmiyor. Zira herkes öldürülüyor. Mart ve mayıs 1961 yıllarında 30.000 Afrikalı bu şekilde öldürüldü.²⁸

Kuzey halkı grup grup Kongo'ya kaçıyorlardı. Belki bu, Portekizlilerin insanlık dışı muamelelerinden kurtulmak içindi. Onbinlerce Afrikalı Kongo köylerinde Mathaway-Tiyivil demiryolu etrafında çok kötü şartlarda sığınmış yaşıyorlardı. Aynı yılın ilk baharında Angola'nın durumu Birleşmiş Milletler 15. genel kurulunda görüşülmeye başladı. Asya ülkelerinin temsilcileri Portekiz'in Angola'daki uyguladığı baskı rejimini 1960 Aralık ayı beyannameye (ki o beyannameyle sömürge ülkelere bağımsızlık verilmesi öngörülmüştür) Karşı bir tutum izlediğini vurguladılar ve Portekiz Devletinin bu tutumuna son verilmesini istemişlerdir. Uluslararası kamuoyu baskısı karşısında Birleşmiş Milletler genel kurulu Portekiz sömürgeci devletini mahkum edip, Afrikalıların isteklerine müspet bir şekilde cevap verilmesi için taahhütte bulunmasını istediler. Ama Portekiz devleti diğer emperyalist devletler ve başta A.B.D olmak üzere aldığı destekle Birleşmiş Milletlerin kararlarına boyun eğmeyip, Angola halkının haklı hareketini daha şiddetli bir şekilde bastırmaya başladı. Savaş son şiddetiyle devam etti. Katliam ve yağmalamalar sürdü ve özellikle Amerika'nın desteği bu

²⁸ M. Biragineski, *Afrika'nın uyanışı. Hakikat yayınları*, Tahran 1974, s. 235

aşamada Portekiz faşist devletinin ayakta kalmasına ve Afrika halkını yok etmeye büyük destek sağlamıştır.

Rus büyük Afrika uzmanı M. Bıragineski «Afrika'nın uyanışı» adlı kitabında şöyle yazıyor:

«Afrika'da ve Angola'da 4 yıl boyunca Portekizli sömürgeciler tarafından Angolalılara karşı yapılan haksız savaşta 200.000 Afrikalı (ki bunların çoğunluğu sivil insanlardı) öldürüldü.) Binlerce köy yerle bir edildi. Afrikalıların bütün varlıkların yağmalanıp, geçinecekleri hayvanlar telef edildi. 300.000 Angolalı Portekiz ordusunun saldırısından kaçtığı için komşu ülkelerde sığınmacı hale düştü.²⁹

Angola'da mücadele eden örgüt ve partilere arasındaki birliğin olmaması, kurtuluş hareketindeki gelişmeyi yavaşlatmışdı. 1961'in Şubat ayında Lohanda hapisanesine saldırının ardından ve aynı yılın Mart ayında kuzeydeki Bakengo kabilesinin ayaklanması bağımsızlık hareketine yeni bir boyut getirmiştir. Bu ayaklanma «Kuzey Angola halkının birliği» adlı örgüt tarafından gerçekleştirilmiştir. Adı geçen örgüt 1962 yılında «Angola Milli Kurtuluş Hareketi» (F.N.L.A)³⁰ adını aldı. 6 hafta içerisinde meydana gelen bu iki olay uzun sürecek bağımsızlık savaşının başlangıcı oldu. Yalnız bu iki hareketin birbirlerinden farklı yönleri bulunmaktaydı. Bu farklılık kendisini kurtuluş hareketini 2 büyük örgüt arasında göstermiştir.

Angola Halk Kurtuluş Hareketi 10 Aralık 1956'da Angola'nın başkenti Lohanda'da kuruldu. Bu örgüt şehirde yaşayan ve toplumun aydın ve entellektüel

²⁹ M. Bıragineski. Afrika'nın uyanışı. Hakikat Yayınları, Tahran 1974, s. 235

³⁰ Front National de Liberation de L'Angola.

kısının çoğunlukta olduğu kitleler tarafından benimsendi. Partinin üyelerinin çoğunluğu melez olan(Mestigos)lardin oluşmuştur. Agostinho Neto, 1962 yılında partinin başkanlığına getirildi. neto metodist bir rahibin oğluydu ve Coimbra' (Portekiz devletinin kardığı bir üniversite) dan doktor olarak mezun olmuştur. Neto doktorluğun yanısıra büyük bir remancı aynı zamanda şairdir. Anti Sömürgecilik fikirlerinden dolayı 1960'da Lohanda'da yakalanıp, hapse düştü. Daha sonra hapis yıllarını Portekiz'in başkenti Lizbon'da sürdürdü. 1962'de Lizbon'daki hapishaneden kaçıp, ülkesine dönüp, Brazavil'de yaşamaya başladı. 1954 yılında, yani M.P.L.A'nın kuruluşundan 2 yıl önce Leopoldovil (Kinşasa)'da «Kuzey Angola halklarının birliği partisi» kuruldu. Leopoldovil'in seçilmesinin sebebi, bu hareketin bir kabile hareketi olduğu ve esas amacının Bakongo kabilesinin çıkarlarını korumak olduğundandır. Holden Roberto 1975 yılında bu partinin başına geçti. Aslında Roberto daha önceleri savaş sebebiyle sınırı geçip Zaire'de yaşamaya başlayan 300.000 kişiden birisiydi. 2 yaşından beri Zaire'de yaşamış ve Protestan mezhebi çerçevesinde eğitim almıştır.

Holden Roberto 1923 yılında Sao Salvador (Tarihi Kongo krallığının başkenti)'da doğmuştur. Ve ailesinden dolayı gelecekte kabilenin başına geçecek adaylardan sayılıyordu. Ailesinin büyük bir ekonomik ve siyasal güce sahip olduğu ve partinin başına geçmesinde bu sebeplerin etkin olduğu söylenebilir. Roberto, gençliğinden beri kapitalist yaşam biçimini benimsemiş, o günkü dostu ve gelecekteki Zaire'nin başkanı olacak Başkan Moboto sayesinde A.B.D. ile ilişkiler kurmuştur. Özellikle 25 Kasım 1965'te yani Moboto'nun Zaire Cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra bu ikisinin ilişkiler gelişmiş ve Moboto Angola'daki halk devrimine karşı kendisi ve Amerika'nın dolaylı ve dolaysız desteklerini Holden Roberto'nun Amerika ile ilgili yakınlığı ve hatta Amerikan casusu olduğuna dair Maria Cornon'un «Afrika'nın çoğdaş tarihi» adlı değerli kitabında söyle diyor:

«1975 yılında Amerika'da yayınlanan gazetelerde açıklanan kesin bilgilere göre Angola Ulusal Kurtuluş Hareketi Cephesi (F.N.L.A) liderleri Holden roberto'nun Amerikan Haber Alma teşkilatı (C.I.A) ile doğrudan ilişkili olduğunu belgelemiştir.»³¹

1966 yılında 3. bir kurtuluş hareketi daha Jonos Savimbi tarafından kuruldu. Savimbi 1934 yılında Ovim Bundu kabilesinde doğmuş, daha sonra İsviçre'nin Lozan Üniversitesinde siyasal bilimleri bitirdikten sonra ülkesine dönüp Angolanın Toplu Kurtuluşu için Ulusal birlik (U.N.I.T.A) örgütünü kurmuştur. U.N.I.T.A'nın amaçları da F.N.L.A'da olduğu gibi gerçek bağımsızlık ve Kurtuluş Hareketi olan M.P.L.A zayıflatmak ve harekete zarar vermektir.

Oleg ignatiyef mükemmel sayılacak Angola Devrim sürecindeki örgütleri araştıran (Angola Özgürlük Mücadelesi) adlı kitabında U.N.I.T.A ve F.N.L.A'yı çok ayrıntılı bir şekilde ele almış ve bu iki teşkilatın batılı casusluk örgütleri ve özellikle C.I.A ile ilişkilerini meydana çıkarmıştır. Hatta büyük bir bölümünde F.N.L.A lideri Holden Roberto'nun aslında Jose Gilmore adlı çok ünlük bir C.I.A ajanı olduğunu ve bütün hayatının gayesinin C.I.A direktifleri doğrultusunda Angola bağımsızlık savaşına darbe vurmak olduğunu ispatlıyor. Şöyle yazıyor.

«Bundan sonra Jose Gilmore, Holden Roberto'ya dönüştü. bu adı aldıktan sonra Afrikada faaliyetlerini çoğalttı. C.I.A'den aldığı doğrudan direktiflerle çok gelişmiş yöntemleri kullanarak, psikolojik savaş taktiklerinden istifade ederek, ve bu arada batılı emperyalist ülkelerden aldığı büyük mali ve lojistik destek ile Angola Bağımsızlık Hareketi'ni

³¹ Marian Cornon, Afrika'nın Çağdaş Tarihi. Emir Kebir Yayınları, Tahran 1987, s. 278

sabote etmeye çalıştı. bazı batılı kitle haberleşme araçları onu örgütünü olduğundan büyük göstererek M.P.L.A'nın alternatifi gibi gösterdiler»³²

Bütün bu yıllar içerisinde M.P.L.A'ya bağlı birlikler Agostino Neto liderliğinde bir taraftan işgalci Portekiz ordusuna karşı, bir taraftan da karşı devrimce F.N.L.A ve U.N.I.T.A'ya karşı savaşı sürdürdüler. Adı geçen 2 örgüt batılı devletlerden aldıkları destek ile Angola halkının bağımsızlık yolundaki savaşına karşı her türlü karşı saldırıyı denediler. Angola Halk Kurtuluş Hareketi'nin 1974'ten sonra daha aktif bir şekilde bağımsızlık hareketini önderlik ettiğini görüyoruz.

1961 yılında Cabinda bölgesinde 1967 yılında çok zengin demir Madenlerine rastlandı. Böylece Angola'nın geliri yükselmeye başladı. Ülke 1975 yılında bağımsızlığını kazanmış oldu. Yani Portekiz birlikleri yenilgiyi kabul ederek ülkeyi terketmek zorunda kaldılar. Şimdi bu sürecin gelişmesi ile ilgili olaylara göz atalım.

Ekonomik gelişme ve insanların köylerden şehire göç etmesiyle büyük bir değişim yaşanmaktaydı. Ücretlerin yükselmesi, bunun yanı sıra eğitimde görülen ilerlemeyle kabile ötesi bir nasyonalizm geliştirilmiştir. İnsanlar şehirlerde yaşamaya başlamakla birlikte kabilenin dar ve kısıtlı çevresinden uzaklaşıp şehirde bir birey olarak daha ileri ve uzun vadeli çıkarları için bağımsızlık hareketine destek oldular. 22 Ekim 1974'te Portekiz devleti ile M.P.L.A arasında ilk ateşkes antlaşması imzalandı. Bu sıralar bağımsızlık savaşı sonuna doğru yaklaşmakta ve nihayi mücadele üç örgütün arasında sürmekteydi ve yeni boyutlar kazanmaktaydı. 11 Kasım 1975'e yani ülkenin bağımsızlığını kazandığı güne kadar geçici bir hükümet kuruldu. Bu geçici hükümette bütün örgütler

³² Union National Pour L'Independence totale De l'angola.

General Silvia Car Liderliğinde milli hakimiyeti kurmaya çalıştılar. Bağımsızlık kazanıldıktan sonraki aylarda devrimci ve karşı devrimci gruplar arasında sokak çatışmalarında birlerce ölü ve yaralı meydana geldi. Angola Halk Kurtuluş Hareketi giderek hakimiyetini güçlendirmeye çalıştı. Yalnız karşı devrimciler boş oturmayıp, her fırsatta devrimci hükümete darbe vurmaya çalıştılar. bu konuda Marian Cornon şöyle yazıyor:

«F.N.L.A'nın lideri Holden Roberto samimi arkadaşı olan Moboto Seseseke'dan Washington'u uyarmasını ve tehlikenin ne kadar büyük olduğunu anlatmaya çalışmasını istedi. Cissinger tammuz ayında acilen kongreden 79 milyon dolar Angola'daki karşı devrimci hareketlere yardım için para istedi. Senato hemen bu isteği kabul edip ve 12 Ağustos'dan itibaren bir hava koprüsü kurularak Kinşasa'da F.N.L.A örgütünün merkezi olan Carmono'ya Amerikan silah, cephani ve lojistik desteği taşınmış oldu. Ayrıca Janos Savimbi U.N.I.T.A'nın lideri Eylül'de güney Afrika'yı ziyaret edip oradan silah ve cephane yardımı aldı»³³

23 Ekim 1975'te Angola savaşında büyük bir dönüm noktası yaşanmaktadır. Güney Afrika birlikleri F.N.L.A ve U.N.I.T.A'ya destek amacıyla Angola topraklarına girmiş ve ülkeyi işgal etmişlerdir. 29 Ekim'de 10.000'den fazla silahlı asker zırhlıları topları, tankları ve füzeleriyle başkentin 25 km liliğine varıyorlardı. M.P.L.A, genel seferberlik ilan ediyordu. Bağımsızlığa az bir zaman kala kendisini son model silahlarla donatılmış düşmanla karşı karşıya buluyordu. büyük bir özveri ve kahramanlıkla savaşı devrimciler düşmanı kuzeyde durduruyorlardı. Yalnız güneydeki bütün limanlar saldırgan Güney Afrika birliklerinin eline geçiyordu. İrkçı Güney Afrika birlikleri Zaireli askerler ve karşı devrimciler Angola halkına karşı haksız bir savaş ve saldırı yürütmektedirler. Bu

³³ Marian Cornon, Afrika'nın Çağdaş Tarihi Emir Kebir Yayınları, Tahran 1987, s. 291

savaşta dünya devrimci güçleri ve özellikle kübalı askerler, Angolalı devrimcilerin yanında avaşa katılıyorlardı. Güney Afrika birlikleri aldıkları darbeler ve ardarda yenilgiye uğramaları ve uluslararası çapta diplomatik inzivaya düştükten sonra 1976'da birliklerini geri çekiyordu. Kuzeyde Holden Roberto'nun birlikleri ile İngiliz paralı askerleri ve Zaireliler Saolo Salvador'daki kamplarından atıldılar.

Angola Halk Kurtuluş Hareketi'nin ülkeye egemenliği kurulduktan sonra 10 Şubat 1976'da «Afrika birliği örgütü'ne (O.V.A)³⁴ üye olmasıyla herkes tarafından kabullenmiş oluyordu. Aynı yıl Avrupa Birliği ve ardından Portekiz'in tanınmasıyla bağımsızlık süreci bitmiş oldu. 11 Eylül 1976'da President Neto'nun ölümüyle ülkenin birliği tekrar tehlikeye girmiş oldu. Ülkenin güneyinde U.N.I.T.A birlikleri Güney Afrika devleti desteğiyle saldırıya geçtiler. Yalnız 1990 lara gelindiğinde ırkçı rejimin yıkılmasıyla karşı devrimciler büyük bir lojistik destek kaydetmiş oldular. Angola halkı yıllar boyunca Portekiz sömürüsü altında ezildikten sonra dünyanın en gerici güçlerine karşı verdiği mücadelede büyük başarı göstererek uluslararası emperyalizme ve onun destekçilerine gereken dersi vermiş olud. Neto'dan sonra Hoze Eduardo Dosantos başkanlığa seçildi. 1992'den beri Marco Lino Moko başkabarlık görevini yürütmektedir.

Angola ili ilgili özet bilgiler;

Angola 1.246.700 km² yüzölçümü ile (Dünyanın 21. ülkesi) güney yarım küre, Batı yarım yüre, Afrika'nın güneyinde, Atlas Okyanusu kıyısında kuzeyden Kongo ve Zaire, doğudan Zambiya, güneydende Namibya komşudur. Ülke nüfusunun çoğunluğu Banto Kabilesinden olup %30'u Katolik, %12 Protostan kalan Müslüman ve yerel Mezne plere bağlıdır. Resmi dile Portekizce olup

³⁴ Organisation de L'unité Africaine.

yerel dillerde mevcuttur. Yazı dili Latince Bugünkü ana yasası 1975 yılında oluşmuş ülke 17 eyaletten meydana gelmektedir.

ETYOPİYA(ETH)

Uluslararası adı ETHIOPLA

Nüfus: 58.000.000 Eski Adı Habeşistan-ABYSSINA

Etyopia 1.221.900 km² (Dünyanın 23. ülkesi) kuzey yarımküre, doğuyarım küre, Afrikanın doğusunda Kızıldeniz kıyısında, batından ve kuzeyden Sudan, güneyden Kenya, güney doğudan Somali ve dğudan Cibuti ile komşudur. Etyopia Dünyanın en yüksek topraklarına sahiptir. Ülkenin büyük bölümü yüksek topraklarına sahiptir. Ülkenin büyük bölümü yüksek dağlarla kaplıdır. Halkın % 33'ü Gala, % 25'i Emher, %13 ise Tigre kalanları Somaliyayi, Effari, seydama soyundandırırlar. %40'ını ortadox, % 40'ı Müslüman, kalan animist meshebine bğlıdırlar. resmi dil; Emheri olup Arapça'da yaygındır. Milli meclis 1974'ten beri kapalıdır. 1955'te yapılan anayasa yürürlükten kaldırılmıştır. Etyopya 14 eyaletten oluşmaktadır. Başkent Adisababa

Eypopiahın tarihi çok eskidir. Kraliçe Seba ve eSüleyman efsaneleriyle başlar. Bu ülkede bulunan tarihi eserler parlak bir geçmişe sahip olduğunun göstergesidir. Etyopia Afrika'da tek bir ülkedir ki yalnız geçici bir süre (1936-1942) dışında doğrudan sömürgeci güçler tarafından idare edilmemiştir. Yani çok eski çağlardan beri bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Bu ülke Siyasal ve ekonomik gelişme sürecini çok yavaş bir ybiçimde sürdürmüştür. Bu eski imparatorluk 1974 yılında yıkılmıştır. İslam, kuzey Afrika'da yerel kabileler ve bedeviler anayasında Arap tacirler tarafından yayılmıştır. Bu bölgede Hristiyan İmparatorluk ile Müslümanlar arasında devamlı savaşlar meydana gelmiş, en son XV. yy. büyük bir din savaşlarına dönüşmüştür. Müslüman

liderlerden Ahmet Geran 1527 yılında Osmanlı Türklerinin desteğini arkasına alarak Hristiyan İmparatora karşı cihat ilan etti.³⁵

Bu savaşlar sonunda Emhara'daki Hristiyanların durumu 1510'dan itibaren giderek zorlaşınca kitleler halinde müslüman olmaya başladılar. Ve böylece Hristiyanların kontrol ettiği alanlar giderek azalmaya başladı. Müslümanların saldırısı fazlaştı. 1520 M. yılında Ethiopia imparatorluğu Portekiz'den yardım istedi. Portekizlilerin gelişi 1543 yılında Ahmet Geran'ın ölmesi ile müslümanlar yenilgiye uğrayıp imparator güçlendi. Portekizliler uzun müddet Ethiopia'da kaldılar. Bu sıralar Portekiz devleti yeni sömürgeler aramaktaydılar. 1632 M. yılında Fas İlidas'ın imparatorluğu sırasında Portekizlilerin Ortadoks kiliselerini Katolik kiliseye çevirkeye çalışmasıyla Portekizliler imparatorluktan kovuldular. Günümüze değin kilise Ethiopia tarihinde toplumsal yaşamında ve ekonomik hayatında önemli yer tutmaktadır. Ülkenin topraklarının % 40'ı kilise egemenliğinde olup hristiyan erkeklerin % 20'si bir şekilde din görevlisi veya dinin hizmetindedirler. Bu kadar ekonomik ve siyasal güç egemen grupların kilisenin ideolojik yönünü kullanarak egemenliklerini toplumda sürdürmeye çalışmışlardır. Kuluse bu ülkede devamlı bir set gibi muhafazakar ve tutucu tutumu ile bütün siyasal ve ekonomik reformların önünü kesmiştir. Bu ülkede değişik kavimler ve milletler yaşamaktadır.

«% 40'ı hristiyan % 40'ı müslüman, kalan %20 animist. Irk olarak emheriler ve tigranlar % 35'i oluşturmakta, galalar %30 ile en büyük etnik grubu oluşturuyorlar»³⁶

³⁵ Tom. I. Farer. war clouds on the Horn of

Africa: A crisis for Detente (was hington

D.C: carnegie Endowment for international peace, 1976) P.9.

³⁶ Modechoi Abir. op. cit., P. 162.

Etyopie 1865'den 1913'e kadar Menelik krallığı döneminde yeni dünyaya ayak uydurmaya ve ülkeyi modernize etmeye çalıştı. Yalnız Menelik'in çabaları sonuçsuz kaldı. Ülkede baş gösteren karışıklıklar ardından batılı sömürgeciler (Fransa, İngiltere ve İtalya) ülkeyi kendi nüfusları altındaki üç bölgeye ayırdılar. Menelik'ten sonra yerine İmparator I. Hayli Slati geçti. Onun döneminde ülke saraya bağlı feodallar ve toprak sahipleri tarafından idare ediliyordu. Hayli Slatinin esas adı ras tafazi olup (süslenmiş güç9 anlamına gelen Hayli Slati ünvanını 1930'da tahta geçinci kendine seçmiştir. 1936 yılında İtalya Etyopia'yı işgal etmiş ve İmparator ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır.

1941'de İtalya yenilgiye uğradıktan sonra Kuzey Afrika'yı boşaltmış ve Hayli Slati İngiliz birlikleri sayesinde tekrar tahta geçmiştir.

Hayle Slati ülkeyi tam bir diktatörlük ve istipdatla büyük bir baskı rejimi kurarak idare etmiştir. Halkın çoğunluğu yoksul bir şekilde tarım ile uğraşmış ve devamlı bir şekilde yoksulluk ve açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Kilisenin baskısı halkın dertlerini ikiye katlamış nihayet baş gösteren kuraklık ile açlık hat safaya varmıştır. 1971 ile 1973 yılları arasında resmi rakamlara göre 400.000 kişi açlıktan ölmüştür. Oysa ki gerçek rakam bunun birkaç katıdır.

Etyopia XX. yüzyılda tam anlamıyla bir geri kalmış ülke konumunda olup toplumsal refah düzeyi ve ekonomik gelişme bakımından dünyanın en geri kalmış ülkeleri arasındadır. ülkedeki ulaşım yolları öylesine geridir ki köylüler ve çiftçiler ürünlerini tekerlekli bir aracın gidebileceği bir yola ulaştırmak için günde 8 saat yürümek zorundadırlar.

«Ethopia dünyada o sekiz ülkedendir ki, günlük kişi başına tüketilen kalori miktarı 1600 kalori den düşüktür. Okuma yazma bilen oranı %5 olup yüzbinlerce

kişi açlıktan ölürken Süleyman'ın oğlunun hükümeti dışarıya tahıl, ihraç etmektedirler»³⁷.

Hayli Slasi iktidarı döneminde ordu ülkenin en örgütlü ve güçlü kurumu haline geldi. Zira ülkenin yönetiminde en büyük ihtiyaç ordu idi. Silah zoru ile en şiddetli baskı unsurları kullanılarak ülke idare edilip günden güne halk sefaletle sürülmekte idi. 60'lı yıllarda bu soru ki Hayli Slasi öldükten sonra Şıvan Krallığının devam edip etmeyeceği konuşulmaya başlandı. İmparator bu yıllarda bir taraftan Eritre bölgesinde meydana gelen ayaklanmalarla meşgul oldu. İmparator 1952 yılında Federal sistem kurarak ve 1963 yılında Eritre meclisinin aldığı karar ile biraz olsun. Hu erget'in önüne geçmeye çalıştı. Öte yandan Oğaden bölgesinde yaşayan Somali dilini konuşan azınlık ile genel büyük meselelerindendi. İmparator bu sıra ülkenin bütün verimli topraklarını üst düzey askeri komutanlar arasında paylaştırıp, böylece kurmaya çalıştı ki o zaman uçsuz bucaksız topraklar askeri komutanların egemenliğindeydi.

« Sınıfsal yapı kendi içinde çelişkilerle doluydu. Emharai'ler Kıpti kiliseye bağlı olup kilisenin vergi maafiyetinden faydalanmaktaydılar. Emhara ilerin dışındaki halk vergi veriyor ve özellikle müslümanlar vergi bakımından büyük bir haksızlıkla karşı karşıya idiler. Hayli Slasi 1930-1974 yılları arasında bu sistemi sürdürdü. »³⁸

Etyopia ile Sudan arasında var olan ihtilaf ve anlaşmazlık Temmuz 1971'de sudan'da komünist subayların darbe girişimin başarısızlığa uğramasından ve Sudan'ın batıya yaklaşmasıyla ortadan kalktı. Sudan ve Etyopia birbirlerine yakınladı ve Kasım 1971'de General Cafer Numeyri, Adisbaba'yı ziyaret etti. İki

³⁷ Tom I. Forer, op. cit. P.S.

³⁸ Observer, Revolution in Ethiopia, Monthly Review, vol. ig, no: 23, Agust, p. 46.

ülkenin birbirlerinin iç işlerine karışmayacaklarına ve birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstereceklerine dair söz verdiler. Bu anlaşmayla Sudan Eritre kurtuluş hareketine verdiği desteği kesmiş oldu.

Ülkeye hakim olan Feodal yapı ekonomik hayatta onarılmayacak tahribatlar meydana getirip nüfusun fazlalaşması ağır vergilerin konması işsizliği hat safhaya getirip sağlık ve eğitim sistemi çökmüştür.

«1960'lı yıllarda bu ülkede ortalama yaş 38 olup çocuk ölümleri 100 kişide 200'dü»³⁹

Feodal rejimin liderleri ülkedeki kıtlığı görmemezlikten geliyor hatta inkar ediyorlardı. Ve böylece tarım ürünlerini dışarıya ihraç ediyorlardı. Ve elde edilen döviz ile kendi ihtiyaçları için lüks tüketim malları ithal ediyorlardı. Hükümetin kıtlık ve açlık sorunu karşısındaki tutumu bütün halkta acilen ülkede toplumsal değişime ve hatta bir devrime ihtiyaç olduğu inandırmakta idi. Açlık ilerledikçe şehirler yüzbinler yürüyen iskeletler şehirlere akın etmeye başladı. Hastalıklar sağlık sisteminin çökmesinden dolayı salgın bir şekilde bu iskelet insanları sokaklarda yakalayıp, caddeler cesetlerle dolmuş oldu. Hükümet hala açlık ve kıtlığı inkar yoluna gitti. Hayli Slasi rejimi hiç bir haber ajansı ve muhabirin ülkeye girmesine izin vermiyordu. zira eğer muhabirler ülkedeki bu durumu dünya kamuoyuna duyurursa uluslararası yardım kuruluşları ülke halkının yardımına gelerek ve bu durumları görecek ve böylece imparatorun silah zoru ile sağlandığı prestiji ortadan kalkacak ve yok olacaktı. Yabancı ülkelerin Ethopia vatandaşlarına yardımı kendisini kutsal sayan imparatori halkının gözünden düşürecekti. Bu konuda Ethopia devletinin bakanlarının birisi şöyle demiştir:

³⁹ Revolution in Ethiopia, op. cit. p.48.

Eğer biz dünya kamuoyunda yenilgiyi kabul etmek veya köylülerin kurtarılması arasında bir tercih yapmak zorunda isek bizim tercihimiz köylülerin ölmesi yönündedir.⁴⁰ Ve gerçekten öyle yaptılar.

Ülkede ekonominin kötüye gitmesi ve yatırımlar durması sonucu enflasyon hat safhaya varmış, fiyatlar çok aşırı şekilde yükselmiştir. bu kez orta halli hatta küçük iş sahipleri, büyük ekonomik sıkıntı içinde düşmüş yokluk ve sefalet ülkenin şehirlerinin en belirgin manzarası haline gelmiştir. Şubat 1974'ten itibaren ülke çapında büyük grevler ve halk ayaklanmaları meydana gelmiş ve nihayet ordu müdahale etmiştir. Bu konuda marian Cornon Afrika'nın Çağdaş Tarihi adlı eserinde şöyle yazıyor:

«Afrika'nın diğer kıyı kısımları gibi kuzey Etiyopya'da 1973 yılında o güne değin benzeri görülmemiş bir kıtlık baş göstermiştir. Devlet idaresindeki yöneticilerin kıfayetsizliği yolsuzluk ve rüşvetin hat safhada oluşundan dolayı Adisababa'nın kuzeyi ve Tigre eyaletinde onbinlerce insan açlıktan ölmüştür. Bu ölümler bir dinatit ve patlayıcı görevi görerek, bir kaç ay içerisinde Afrika'nın bu kapalı ve kendine özgü yönetim biçimi olan devleti paramparça etmiştir.»⁴¹

Halkın hoşnutsuzluğu, kıtlığın yayılması işsizlik, enflasyon ve nihayet bölücü hareketlerin faaliyetlerinin fazlaşması ülkeyi patlama noktasına getirdi. Nihayetinde de ülkenin tek disiplinli ve örgütlü ve çalışır haldeki kurumu olan silahlı kuvvetler Şubat 1974'ten Eylül 1974'e kadar aşağıda değineceğimiz aşamayla gücü ele geçirdiler.

⁴⁰ New york times, May 19, 1974.

⁴¹ Marian Cornon, Afrika'nın Çağdaş Tarihi, Tahran 1987, s. 408.

1. aşamada görevlerin Adisababa ve diğer önemli şehirlerde baş göstermesiyle önemli şehirlerde baş göstermesiyle silahlı kuvvetlerin bu grevlere zımni destek vermesiyle toprak reformu için yapılan gösteriler imparatorun prestijini sarmış oldu.

Öte yandan örme, deri ve ayakkabı sanayiinde ve gıda maddeleri üreten atölyeler ve haberleşmede çalışan memurlardan oluşan 200.000 kişilik bir işçi ve memur kitlesi Şubat 1974 genel grevine katıldılar. Aynı ayın sonlarına doğru ordunun alt kademesinde çalışan astsubay ve subaylar Esmer'in şehrinde maaşlarına acilen zam yapılacağına kadar üst düzey subayları ve komutanları rehin aldılar. Adisababa'da bulunan kışlalardaki askerler meshu limanındaki donanma birlikleri ve Herar bölgesindek 3. orduya bağlı birlikler de Esmerh eylemcilerine destek verip, eyleme geçtiler. Ordu komutanları, ordunun dağılmasını önlemek ve Hiyerarşik düzenin bozulmaması için maaş artışlarını kabul ettiler. Bunun ardından birleşik işçi konfederasyonları ücret artışı için büyük bir eylem hazırladı. Öğrenci dernekleri sokaklarda eylem yapmaya başladılar. Hükümet, silahlı kuvvetlerden sonra işçiler ve öğretmenlerin de maaşlarının artırmasını kabul etti. Bu süreç içerisinde reform niyetinde bazı girişimler yapıldı. Bunlardan en önemlisi yargı ve yasama erkinin imparatora bağlı olan yürütme erkinden ayrılmasını sağlayan yasal düzenlemeler olmuştur. İmparator halkı yatıştırmak için torunu zar Yakup Esvavesen'i veliaht diye seçti.

Bu sürecin 2. aşamasında silahlı kuvvetler siyasal sistemi değiştirmeye yönelik düşüncelerini ortaya koydular. İç karışıklıklar fazlaşmış ve bütün eyaletlere sıçramıştı. silahlı kuvvetlerdeki karışıklık emirlere itaatsizlik düzeyinde sürmekteydi.

3. aşamada Haziran-Eylül 1974'e kadar olan aşamada silahlı kuvvetler hükümetin bütün mekanizmalarını kendi denetimine geçirmiş ve Adisababanın

stratejik noktalarını ele geçirmişlerdi. Üst düzey yöneticilerden çoğunu tevkif etmiş, hapse atmışlardır. Silahlı kuvvetler içerisinde devrimci güçler insiyatifi ele geçirmek için büyük bir örgütlenme yapmış, kitle haberleşme araçları o güne değin düşüncesi bile akla gelmeyen imparatorluk kurumunu sorgulayıp, eleştirmeye başlamışlardır.

Yeni anayasası taslağı hazırlanmaya başlamış ve bu sırada «Askeri Komiteler koordinasyon Kurul» (A.F.C.C.)⁴² giderek güç kazanmaktaydı. Nihayet astsubay, çavuş, teğmen ve yarbaylardan oluşan 120 kişilik bir komite kuruldu.

Ülkenin en büyük siyasal gücü konumuna gelen «Geçici Asker Yönetim Konseyi» (P.M.A.C.)⁴³ bu sırada kuruldu. Bu konsey Emhari dilinde Komite anlamına gelen (Dergue) diye adlandırıldı.

İmparatorun kişiliğinde toplanan bütün yönetim ve güç odaklarını Dergue geçmesi uzun bir zaman diliminde gerçekleşti. Zira devrim karşıtı güçleryani soylular ve toprak sahipleri Ebu Teofilus adındaki Kiliselerin Ortodoks kiliselerini başrahibi ile birlikte ki hepsinin çıkarı imparator ile aynı doğrultuda idi. Özel bir ordu kurarak muhalefete başladılar. bütün bu karşı koymalara rağmen 12 Eylül 1974'te eski rejime nihayi darbe vurulup, rüşvet ve yolsuzlukla ayakta kalan köhne devlet yıkılmış oluyordu. İmparator hayli siyasi 44 yıl diktatörlükten sonra gücünü hemen hemen çoğunu elden vermiş bir şekilde mavi bir vosvogen arabasına bindirilerek imparatorluk yönetimde güçlü liderlerin bulunmaması örgüte sahip siyasal partilerin yokluğu ve ülke çapında değişik din, dil ve ırkın yaşadığından dolayı kbirliğin sağlanması ve genel bir seferberliğin kurulmasını zorlaştırıyordu.

⁴² Armed Forces Coordinat Ing Committess.

⁴³ Provisional Military Administrative council.

Askerler Aralık 1974'te Etiyopya'yı bir sosyalist devlet olarak ilan ettiler. Mart 1975'te Dergue tarafından yayınlanan bir fermanla ülkenin bütün toprakları devletleştirilip ve köylüler yararına hepsine el konulmuş oldu. Bu Etiyopya gibi bir ülkedeki halkın %90'ını çiftçiler oluşturduğundan çok önemli bir karardır. Devrimden önce topraklar kilise ve feodallerin elindeydi. Bundan dolayı toprak reformunu uygulamakta çok zorlukla karşılandı. Bu arada stokçular ve tüccar ki devrimden çok zarar görmüşlerdi devrime karşı saldırıya geçip malları stoklamak ve fahiş fiyatla satmakla ülkede karışıklık çıkarmaya başladılar ve böylece kilise, eski toprak sahipleri ve stokçu tüccardan oluşan bir grup devrim kurumlarının karşısında örgütlenmeye başlayıp, saldırıya geçtiler.

Aşırı solcu ve maceracı kişi ve örgütlerde bir grup oluşturarak «Etiyopya Devrimci Halk Partisi» çatısı altında örgütlenip yönetime karşı saldırıya geçtiler. Bu grubun düşüncesine göre ordu ayrıcalıklı bir sınıfın temsilcisi olduğundan dolayı bir an önce yönetimi sivillerden oluşan işçi, köylü ve aydınları kapsayan kuruma devretmelidir.

3. muhalif grubu bağımsızlık ve ayrılıkçı hareketler oluşturuyordu. Bunlardan biri «Tigre kurtuluş Hareketi» (T.P.L.F)⁴⁴ ve «Ormu Milli Kurtuluş Hareketi»(O.N.L.F)⁴⁵ idi ki bur örgütlerde bu kaos ortamında ve devletin zayıfladığı bir dönemde kendi nedeflerini gerçekleştirmek için uygun bir rejim bulmuşlardı.

Dergue içerisinde de fahiş ihtilaflar ve fikir ayrılıkları vardı. Nitekim bu fikir ayrılıkları Aralık 1974'te geçici askeri yönetimin başkanı General Aman Andom'un kurşuna dizilmesine kadar vardı. dergue içerisindeki güç kavgası

⁴⁴ Tigre Peoples Liberation Front.

⁴⁵ Oromo national Liberation Front.

nihayet Şubat 1977'de teğmen mengistu Haihe Mariam'ın, Genedmuş oldu. Haihe mariam yönetimdeki tarıştılarını temizleyip, egemenliğini kurdu. Yalnız o da yaptığı bazı reformlarla batılı devletlerin tepkisini topladı. Sosyalist devletlerle işbirliğine gittiğinden dolayı batılı kamuoyu tarafından münzevi durumuna düşürüldü. bu arada (Tigre Aynlıkçıları)⁴⁶ ve (Eritre aynlıkçıları)⁴⁷ ve (Oromolar)⁴⁸ faaliyetlerini şiddetlendirdiler. Ve nihayet 1991 yılında bu güçler Adisababa'yı ele geçirdikten sonra Haihe Mariam ülkeyi terketmek zorunda kaldı. Ülkenin yönetimi Meles Zanevi yönetimindeki Etiyopya Halk Devrimci Demokratik Cephesi eline geçti.

Zanavi 1955 doğunlu bir tıp doktorudur. 1992 yılında tamirat Latiye devlet başkanlığına seçildi.

⁴⁶ TIGRE-5-6 milyon tigrelüzün bir tarihsel geçmişe sahip. Burası Etyopiyo ortodoks kilisesinin beşiği. tigre Halk Kurtuluş Cephesi yakın geçmişe kadar marlesizim ceninzimi savundu. Tigre gerillaları çok uluşlu devleti sunuyorlar.

⁴⁷ ERİTRE. Eski İtalyan sömürgesi olan Eritre 1962'de Eski İmparator Halk Selasiye tarafından ilhak edildi. Şu anda Eritre Halk Kurtuluş Cephesi denetiminde bulunuyor. Bu örgüt 30 yıllık savaştan sonra bölgenin başkenti Asmara ve Kızıldeniz üzerinde iki liman massuoya ve Assalo ellerinde bulunduruyorlar. kendi kaderini tayin hakkını savunuyorlar.

⁴⁸ OROMOLAR. ETYOPİYO nüfusunu %40 oluşturur. Nüfus çoğunlukta olmalarına rağmen otkki milyette tabii kalmışlar. Haklarını almak için oromo kurtuluş cephesini kurmuşlar.

GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ(ZA)

Uluslararası adı: South Afrika Nüfus: 42.480.000

Yerel adı: Suid Afrika

Başkent Peretoryal (yürütme) bolemefontin(yargı), Cape Town (yasama)

Güney Afrika Cumhuriyeti 1.221.038 km² ile (dünyanın 24. ülkesi) güney yarım küre, batı yarım küre, Afrika'nın güneyinde Atlas ve Hint okyanusu kıyısında, kuzeyde Namibya, Botsuana, Zimbavve, kuzey doğuda Mozambik ve Siaziland ile komşudur. Ayrıca Lesoto bu ülkenin doğu bölgesinde topraklarının ortasında bulunmaktadır. Ülkenin %70'ini oluşturan Bantu sayundan gelen zenciler % 18 si beyaz, %9 melez, %3 ü yalıdır. Ülke insanının % 62 si Pretestan Hristiyanlardan olup, kalanı müslüman, animist ve hindu mezheplerine bağlıdır. Afrikans, İngilizce, bantu ve Hintçe konuşmaktadırlar. Eski anayasa 1961'de yazılmış ve ona göre 51 üyeden oluşan senato ve 175 kişiden oluşan temsilciler meclisi vardı. Yalnız ırkçı rejimin yıkılmasından sonra yeni anayasa hazırlanmış ve Aralık 1996'da başkan Mandela tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Güney Afrika'nınsömürü tarihi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Hollandalılar 1652 m. yılında Kapus kolonisini kurarak sömürgeci faaliyetlerine başlamış oldular. 19. yüzyıla gelindiğinde adı geçen koloni İngilizler tarafından ele geçirildi. Hollandalılar kuzey ve doğuya geçerken, yerel halkı vahşice katlettiler ve orada 3 cumhuriyet kurdular.

1842 m. ve 1899 m. ve 1902 m. yıllarında o üç bölgede İngilizlerin eline geçti. 1910m. yılında bu 3 bölge Kapus Kolonisi ile birlikte Güney Afrika birliği

adı altında birleşip, İngiltere'ye bağlandılar. Bu birlik 1961 m. yılına kadar Asya ve Afrika devletlerinin karşı gelmesine kadar Britanya Uluslar topluluğu üyesiydi. Yalnız o tarihte örgütten çıkmak zorunda kalmıştır. Ve böylece Haziran 1961 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti resmîyet kazanmıştır. O tarihte itibaren Apartheid (ırkçı rejim) a dayalı bir yönetim biçimi kuruldu. Apartheid ülkenin resmî ideolojisi halini almış, devleti elinde bulunduran azınlık ülke toprakların % 87 sini elinde bulundurmakta, oysaki nüfusun % 80'ini oluşturan zenciler yalnız toprakların kalan %13 ünü ekip biçebiliyorlar. Büyük zenci kitlesinin yaşam biçimi çok kötü koşullarda sürmekte ve uzun yıllar boyunca ırkçı saldırılar ve beyaz azınlığın vahşice saldırıları zencileri çok zor koşullarda ülkede büyük bir kurtuluş hareketleri başlanmış, beyazlar güç odaklarını elden bırakmamak için günden güne baskı ve zulümlerini örgütlü bir şekilde sürdürmüşlerdir. Aslında Apartheid ırk ayrımı ve sınıfsal sömürünün oluşturduğu bir birleşimden ibarettir. Apartheid yalnız Afrikalılar değil, aynı zamanda Asyalı ve melez halkı da kapsamaktadır. Afrikalılar beyaz azınlığa ait olan hastane, eğitim kurumları ve diğer sosyal tesislerden faydalanamayıp, yaşamın bütün sahalarından dışlanmışlardır. İş yasalarında siyah çoğunluğa işçilerine hiçbir hak tanınmayıp, bu ülkede faaliyet gösteren uluslararası tekeller ve firmalar uluslararası çayıptaki geçerli olan ücretlerin çok altında bir ücretle zencileri çalıştırmaktadırlar.

Güney Afrika Cumhuriyeti sanayileşmeye 1933 yılında başladı. Savaş yıllarında büyük bir mesafe katetti. 1944 yılından sonra İngiltere ve Amerikan yatırımları sayesinde sanayileşme çok büyük başarı gösterdi. Bu sanayileşme sürecinde fabrikalarda çalışmak için gücüne ihtiyaç doğunca zenci halkın fabrikalarda çalışması gündeme geldi. Yalnız yönetim zencilerin şehirde iskan etmelerine karşı çıkıp, onlara geçici oturma izni vererek her türlü mülk edinme haklarını ellerinden almıştır.

1941 yılının başından itibaren Afrika'lılar yürüyüşler ve protestolarla bu uygulamalara karşı çıkmışlardır. Konutlarındaki kötü koşulları ve şehirlere girerken göstermeleri gereken giriş belgelerini uygulamasına karşı çıkıyor ve bunların bir an önce ortadan kalkmasını istiyorlardı. 1943'de Polis Kuvvetleri komutanı General Esmut her türlü grev ve protestoyu yasa dışı ilan etti.

1941 yılının başından itibaren «Maden İşçileri Birliği»(A.M.W. U.)⁴⁹'nin kurucusu Kominist lider J. B. Maks liderliğinde yaşam koşullarının zorlaşması ve hayat pahalılığı protesto edildi. Ekim 1941'de bu örgütün liderliğinde büyük bir yürüyüş ve genel grev gerçekleştirilmiştir. Ocak 1942'de doktor Malan liderliğindeki nasyonalist parti bir anayasa taslağı hazırlayarak hristiyan milli bir devletin yalnız Afrika ner (Afrika ner Hollandalı muhacirler tarafından oluşturulan Afrikanca konuşulan dil çerçevesinde ayrılıkçı bir hareket) kurulması ön görüyordu. O tarihten itibaren beyaz azınlığın insanlık dışı ırkçı tutumu giderek örgütlü bir şekilde karşımıza çıkıyor. 1948'de yapılan seçimlerde Nasyonalist Afrikaner Dartisi İktidara geliyor, ve hükümet Afrikanerlerden oluşuyor. Bu hükümet ilk defa Apoutheid yani belli bölgede belli soyun egemenliğinin kurulmasını uygulamaya koyuyor. Apoutheid hedefi şehirde oturanları (Homeland) yani zenci Güney Afrika halkını kendi ülke ve topraklarında bigane durumuna düşürmeyi hedefliyordu.

Şiddet ve baskı ırkçı rejimin uyguladığı en büyük özellik olup bütün insani değerler ve insan yaşamına karşı ortadan kalkmıştır. Marian Kornon çağdaş Afrika tarihinde şöyle yazıyor.

«Apoutheid ekonomik yönleri onun siyasal yönlerinden daha çok tanınmıştır. Beyazlar 1950 yılında ülke nüfusunun %20'sini

⁴⁹ African Mine Workers Union

oluşturmaktaydılar. Bu sayı 1970'de %18 1975'de % 16'ya düşmüştür. Halbuki bu beyazlar gelirin %75'ini elde ediyorlardı. Güney Afrika Cumhuriyeti ırkçılığın bir kurum ve sosyal yapı olarak uygulandığı dünyadaki tek devlettir. Devletin yönetimi insanların rengine göre uygulandığı nadir bir ülkedir.»⁵⁰

Bu ırkçı rejime karşı Afrika'lılar çok büyük mücadeleler vermiş ve tarihte yerlerini almışlardır.

Şarpwill katliamından sonra Alber Lotoli liderliğindeki Afrika ulusal kongresi (A.N.C.)⁵¹'nin silahsız mücadele biçimi yani yalnız siyasal boyutta verilen mücadele gençler arasında sorgulanmaya başlanıp Afrika'lılarda şiddete karşı şiddetler karşılık vermeye başladılar. Yeri gelmişken Güney Afrika Cumhuriyetinin en büyük kahramanlarından olan Alber Lotoli'nin Aralık 1961'de Oslo Üniversitesinde Nobel Barış Ödülü aldıktan sonra verdiği konferanstan birkaç satır sunalık diyorki;

«Dilerim Afrika'daki halkın mücadelesi devamlılık arz eder ve parlak bir gelecek sağlar. Afrika'da insanın özgürleşme savaşının mücadelesini ben başlatmadım. Benden önceki büyük Afrika'lılar bu yola adım atıp bizim için hazırladılar. bizim amacımız Birleşik bir Afrika yaratmaktır ki onda yaşam değerleri ve özgürlükler devamlı gelişme gösterebilir. Biz bir demokrat ırkçılığın olmadığı ve bütün insanların ve ülkemizde yaşayan

⁵⁰ Marian Cornon Afrika'nın Çağdaş Tarihi, Emir Kebir Yayınları, Tahran 1987 s. 275.

⁵¹ African National Congress

herkesin eşit koşullarda yaşayan herkesin eşit koşullarda yaşamasının ve bütün haklara sahip olarak yaşamasını destekliyoruz.»⁵²

Aralık 1991 yılında yer altında faaliyet gösteren Umkonto We sözwe örgütü bir takım eylemlerle devlet tesislerine zarar verdi Devlet 1962'de Sabotajlara karşı bir yasa hazırlayarak eylemcilere büyük cezalar öngördü. Mayıs 1963'de yani bir yasa geçilerek sanıkların mahkemeye çıkmadan 90 (doksan) gün tutuklu kalmalarını ve güvenlik güçlerine hat safada eylem serbestliği veriyordu uygulanmaya başlandı. 1964'ün sonuna gelindiğinde tutukluluk hali 90(doksan) günden 180 (yüzseksen) güne çıkarıldı. Bu yasaların uygulanmasıyla birlikte siyasal tutukluların sayısında büyük bir artış baş gösterdi. (1965'de 48 iken 1967'de bu rakam 568 bin kişiye yükselmiş oldu. Haziran 1964'de Afrika ulusal kongresi liderlerinden Wolter see Zola ve Green Mixi ve Afrika Ulusal Kongresi (A.N.C.)⁵³ liderlerinden Nelson Mandella ve Malangenı yakalanıp müebbet hapse mahkum edildiler. Haziran 1963 tarihiyle, Haziran 1965 yılları arasında Güney Afrika askeri mahkemeleri 281 idam hükmü vermiştir. bunlardan 194'ü infaz edilmiştir.

Sıkı yönetimin gece sekizden sonra sokağa çıkma yasağı uygulanması gece gizlice göza altına alınmalar, insanların mahkemeye çıkmadan hapse atılmaları, ücretlerin düşüklüğü, sürerken devletin okullarında zenci çocuklardan alınan ücretlerin fahiş bir şekilde artırılması Haziran 1976'da orta okullu ve liseli çocuklar ile üniversiteli gençlerin Soveto şehrinde barışçıl bir protesto yürüyüşüne başvurmalarına sebep oldu.

⁵² Meri Benson, Albert Lotoli, Harezmi Yayınları, Tahran 1979, s. 3

⁵³ African National Congress

İrkçı polisin rejimi vahşice bu öğrencilere saldırıp binden fazla ufak yaştaki çocuğu vahşice katletti. Binlercesini de yaraladı. Polisin öldürdüğü ilk çocuk 13 (önüç) yaşındaki Hektor Hetrin adında bir orta okul öğrencisiydi. Bu katliam tarihe kanlı çarşamba adıyla bütün dünya halklarını mücadele tarihine geçmiştir. Ve dünyadaki devrimci ve demokrat insanlar bir daha böyle bir faşist saldırı yapılmasın diye bu olayı unutmayıp ve unutturmayacaklar. Yürüyüşçülerin hedefi ırkçı rejimin eğitim ve öğretim politikalarını kınamaktır.

Çocuklar heyecanlı bir şekilde milli ve devrimci şarkılar söyleyerek spor alanı olan Orlanda meydanına toplandılar. Polis çocukların etrafını sararak onlara taciz etmeye başladı. Çocuklar çaresiz Yenri lisesine doğru yönelmeye başladılar. Polis önceden hazırladığı plan çerçevesinde minik yavruları abive ablalarını kordona alıp katliamını gerçekleştirdi. bu katliamdan sonra devrimciler faaliyetlerini fazlaştırdılar. Küçük devrimciler ateş, sopa ve tahtalarla güvenlik güçlerine saldırmaya başladılar. Devrimciler polis arabalarını ateşe veriyor. Devlet binalarını yıkıyorlardı. Yürüyüşler kilometreleri buluyor. Sokaklarda barikatlar oluşturuluyor, ve düşmanın kurşunundan çekinmiyorlarda. Bu hareketler demokrat Dünya kamuoyunda yankısını bulup ses getirmeye başladı. Güvenlik güçleri devrimcilerden binlercesini katlederek onların yüreğine korku salamadılar. Devrim bütün hızıyla köylere kasabalara ve büyük şehirlere yayılmaya başladı. İnsanların ölüm korkusunu yenmelerinden sonra dünyanın en modern silah ve teçhizatına sahip orduyu ve güvenlik güçlerini çaresiz bıraktı. Dünya kamuoyundan gelen destek sayesinde ırkçı rejim Amerika Birleşik devletleri ve İngiltere'nin desteğine rağmen ayakta kalamayıp elindesopası aşıktan derisi kemiğine yapışmış yüreği emperyalist ve onların destekçilerine karşı kin ve nefretle dolu olan genç ve çocukların karşısında başarılı olamadı. Ve tarih çöplüğünde yerini aldı.

Bu süreç içerisinde Güney Afrika liderlerinde Botah, Can Foster, Andrea Tronich ve Molder başta olmak üzere bütün bakan, başbakan, başkan, komutanlar ve diğer mülki ve askeri erkan en son şiddet ve baskı yöntemlerine başvurarak halkın devrimci güçleri zenci halkın yanında yer almışlardı. Rodezya'daki ırkçı rejimin yıkılması ve bağımsız Zimbabve Devletini vatan severler cephesi tarafından kurulması Güney Afrika Cumhuriyeti'ni daha da inzifaya sokmuştur. Nihayet 1990'lar gelindiğinde önce ANC (AFRİKA ulusal kongresi) yasallaştı daha sonra ANC'nin önderi Nelson Mandela 27 (yirmiyedi) yıl hapislikten sonra serbest bırakıldı. Bu arada iktidardaki Deklerk hükümeti ANC'yi zayıflatmak ve ülkede kargaşa yaratmak için zulu aşiretinin üyelerinden oluşan işbirlikçi inkata Partisini kullanıp ve bu grupların devrimcilere saldırmasını teşvik etti.

ANC 1992 Haziran ayında ülkedeki sorunların ancak kendilerinin bizzat yönetime gelmesiyle çözüleceğini açıkladı. Bu açıklama çok güçlü kitlesel eylemler ve kitlesel grevlerle desteklendi. Bunun üzerine beyaz yönetim ANC ile anlaşma yolları aradı. ANC bu sürede beyazlarında yer alabileceği ulusal Birliğe Geçiş sürecini kabul ettiğini açıkladı. bundan sonraki dönemde siyahlarla beyazlar arasındaki yetki gücü ve diğer konularda görüşmeler yapıldı.

Görüşmeler sonunda 1994 yılında genel seçimlerin yapılması ve beyazların da katılacağı bir geçiş dönemi hükümeti oluşturulması karara bağlandı.

1994'te yapılan genel seçimleri Nelson Mandela liderliğindeki siyahların kazanması ile ırkçı rejim fiilen sona eriyor.

Nelson Mandela yönetimindeki Güney Afrika Cumhuriyeti işsizlikten ekonomiye, etnik çatışmalardan şiddete kadar bir sürü sorunla başbaşa ama halkın asıl önem verdiği yıllar süren ırkçı yönetim sırasında işlenen insan hakları suçları, anneler ve babalar geçmişteki insanlık dışı uygulamaların sorumlularının

yargı önüne çıkarılmasını bekliyor. Toplumun bu beklentisini karşılamak üzere kurulan baş piskopos Desmona Tutu başkanlığındaki (Truth and Reconciliation) gerçek ve uzlaşma komisyonu ise bir yargı organı değil insan hakları suçu işlemiş olanların komisyonuna başvurmasını istiyor. Öte yandan Mondelan Başkan seçildikten sonra en kötü hareketi yine yarşı devrimci işlevine devam etmelidir.

ORTA AFRIKA CUMHURİYETİ (RCA)

Uluslararası adı: Central African Republik

Eski adı: Obangi Charry

Nüfus: 4.122.000

Orta Afrika Cumhuriyeti 622.984 km² (Dünyanın 41. ülkesi) Kuzey yarım küre, doğu yarım küre Afrika kıtasının ortasında, kuzeyde Çad, batıda Kamerun, güneyde Kongo ve Zaire, doğuda sudan ile komşudur. Açık denizlere yolu yoktur. Nüfusun %47'si Banto, %27'si Baya, %10'u Engibadi ve %9'u Azande soyundan gelmektedir. nüfus %82'si Hristiyan %10'u Animist kalan %8'i müslümandır. Ülke yönetimi Cumhuriyet olup bugünkü Anayasa 1976'da yazılmıştır. Ülke 14 eyaletten oluşmaktadır. Orta Afrika Cumhuriyeti bir Fransız sömürgesi olup, eskiden Oubangu Chary diye anılırdı.⁵⁴ 1976'ya kadar Orta Afrika İmparatorluğu (E.C.A) adıyla tanınıyordu. XIX. yy.'da Fransa ekvator Afrikasında fetihler yaparken bu toprakları da kendine katıp yıllarca sömürmüştür. Orta Afrikca Cumhuriyeti oldukça fazla geri kalmış bir ülke olup ülkenin ekonomik durumu günden güne geriye gitmektedir. Bu gerileme sürecinde ülkede baskı ve şiddet yönetimi hüküm sürmektedir. Bu ülke 1958 yılında Barthelemey Bogunda ki onu bağımsızlığın babası diye anabiliyoruz. Önce iç işlerinde bağımsızlığa kavuşmuş oldu. Barthelemgy Bogunda bütün bağımsızlık sürecinde verdiği mücadele ve yaptığı çalışmalar sonucu, tüm bağımsızlığı göremeden 1958 yılında bir uçak kazasında hayatını kaybetti. Onun yerine David Backo iktidarı ele geçirip tek parti yönetimini başlattı. Kendi

⁵⁴ L'EMPIRE CENTEAFRI COÏNE

liderliğinde siyah Afrika'nın ilerleme hareketi (M.D.L.N.)⁵⁵ adlı partiyi kurdu. Ülkede güzlü bir devlet meydana getirip devletin egemenliğini ülke topraklarının her tarafına yaydı. David Backo uyguladığı bağımsız dış politika ve komünist Çin ile yaptığı ticari anlaşmalar ve siyasal anlamda Çin Halk Cumhuriyeti'ne yaklaşması muhalifleri tarafından ve özellikle Jacques Foccard tarafından Çin'e bağımlı olmak ve ülkeyi komünizme sürüklemekle itham edildi.

Muhaliflerin propagandası ve batılı devletlerin baskısıyla askerler kansız bir darbeye 1966 yılında Albay Jan Bedel Buchasa komutasında ülke yönetimini ele geçirdiler. Askeri rejimin ilk işi Çin Halk Cumhuriyeti ile bütün ilişkileri kesmek oldu. Ülkede baş gösteren karışıklıklara müdahale için Askare yönetim 1967'de Fransız Devletlerinden Askeri yardım istedi. Fransız Hükümeti bu ülkeye bir paraşütçü birliği gönderdi. Bağımsızlıktan sonra askerler tarafından ülkenin eski sömürgeci devleti olan Fransa'dan birlik getirilmesi ülke dinamiklerine ters düşünce meydana gelen karışıklıklar sonucunda Fransız askerleri 1968'de bu ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar. 1970'de tekrar Fransa başka bir birlik gönderdi. Bu geliş, gidişler senelerce sürdü, kimi zaman iki ülkenin ilişkilerinin kopma düzeyine geldi. Nihayet 1973'deki Bucasa Fransız Devleti'ni ülkesine gizli örgüt yoluyla sabotajlar yapmak ve karışıklıklar çıkartmakla suçladı. 1974'de Fransa'nın büyük elçiliği casusluk suçundan kapatıldı. Bunun üzerine Fransa Cumhurbaşkanı Jiskar Desten'in kişisel çabalarıyla ilişkiler tekrar kuruldu. Jan Bucasho 1972 yılında kendisini ömür boyu Cumhurbaşkanı ilan edip, 1974'te kendine marşallık rutbesi verdi. Ardından 1976 yılında kendini imparator ilan etti. Bütün bu süreç içerisinde muhalif gruplar şiddetle bastırılıyor, ileri gelenleri idam ediliyor. Ülke yönetimiyle ilgilien ufak eliştiri yapan uzun hapislere çaptırılıyordu. Bütün bu baskı ve şiddet döneminde kendini demokrat ve insan haklarına saygılı sayan Fransız devleti diktatör Buchasha'nın yanında yer almıştır.

⁵⁵ Mouvement devdution de Lafrigue moire

1968 yılında Orta Africa Cumhuriyeti Kameron, Kongo, Gabun ve Çad devletleri bölgesel işbirliği ve kalkınmaları için işbirliğine gidip kendi aralarında «Orta Afrika İktisadi ve kalkınma işbirliği Konseyini (U.D.E.A.A.)⁵⁶'yı oluşturdular. Gerçekten de adı geçen örgüt çerçevesinde özellikle gümrük maarfiyetleri ve bölgesel işbirliği alanında mesafeler katedildi. Yalnız 1968'de Orta Afrika Cumhuriyeti U.D.E.A.C.'den ayrıldı ve Batı izinde bir politika süren Zaire devletine yaklaştı. buhasha'nın bütün aldığı kararlarda olduğu gibi politik istikrarsızlık kendini gösterdi ve bir müddet sonra tekrar birliğe geri döndü.

Buchasha öylesine güç ve gösteriş meraklısıdır ki ülkesindeki hat saffada olan fakirlik ve yoksulluğu görmemezlikten gelerek Paris'li bir mücheverciye imparator Şarl Mani'nin tacına benzer kendine bir tac yaptırmıştır. İmparatorluğu süreci içerisinde saçlarını ve giyim tarzını Napollon Bunapart gibi yaptırıp yaşam biçimini Fransa'nın geçmişteki büyük imparatorlara benzetmiştir. Bütün diğer diktatörler gibi halk kitlelerinden uzak şaşalı bir hayat sürüp tamamiyle gösterişe yönelik olan büyük tören ve ayinler düzenlemekteydi. Onun taç giyme törenleri bu konuya en büyük örnektir. Halkın işsizlik, açlık ve sefaleti sürerken bu denli müsrif ve diktatörce sürdürülen hükümet nihayet 21 Eylül 1980'de yapılan bir darbeyle son buluyor. Bucasha'nın yerine David Daco geçiyor. Bu yıllarda bira ve yağ üretimi ki ülkenin nadir sanayi ürünleridirler ve tarıma dayalı ürünlerden meydana gelmektedir. Gelişme gösteriyor. Ayrıca Dokuma Sanayii son yıllarda büyük bir gelir kaynağı olmuştur. Yalnız ülkenin en büyük gelir kaynağı zengin elmas madenleridir. Bu elmas madenleri batılı ülkelerin Orta Afrika Cumhuriyeti ile yakından ilgilenmeye ve yönetimleri kendi doğrultularında oluşturmaya sebep olmuştur. David Daco'dan sonra yerine Andree kulingıba geçti. 1991'ten beri ülke yönetimini Edvard Farnek sürdürmektedir.

⁵⁶ Union dayaniere des Etats de L. Afrigue.

CEZAYİR (DZ)

Resmi adı; Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti

Uluslararası adı; ALGERIA

Yerel adı; El Cumhuriyet -el Cezayir et El Demokratiye vel şaabiye.

Nüfus: 130.000.000

Cezayir 2.381. 741 km² (Dünyanın 10. ülkesi) kuzey yarımküre Afrika'nın kuzeyinde, Akdeniz kıyısında yer almaktadır. Batıda Fas ve Sahra, Güney'de mali, Nicer ve Molitani, doğuda Tunus ve Libya ile komşudur. Ülke topraklarının çoğunluğunun çöller ve platolar oluşturmuş, güney ve güneydoğu kısımları nispeten dağlık sayılmaktadır. başkenti: El Cezire

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup yasama meclisi 261 parlamenterden oluşmaktadır ki 5 yıl süre için seçilmektedirler. Bugünkü Anayasa 1976'da yazılmış 1979'da da tekrar elden geçirilmiştir. Cezayir 31 eyaletten oluşmaktadır.

Bu günkü Cezayir toprakları başlangıçtan beri Berberilerin iskan yeri olmuştur. M.Ö. XII. yy.'da Finikyalılar orayı ele geçirdiler. Ardından 600 yıl boyunca Kartacalılar, orada hüküm sürdüler. M.Ö. 146 yılında Roma Devletinin egemenliği altına girdi. Daha sonraları Bizans (Doğu Roma İmparatorluğu) buraya egemen oldular. M.S. VII. yy'da müslüman savaşçıları Cezayir'i ele geçirip İslami bir devlet kurdular. bu sıralar ülkenin nüfusunun büyük çoğunluğu islam dinini kabul edip müslüman oldular ve Arapça ülkenin yaygın dili haline geldi. Ülkede yaşayan kavimler Müslümanlarla kaynaşıp İslam kültürünü kabul etmiş oldular. etmiş oldular. Yalnız dağlarda yaşayan bazı berberi kabileler bu

değişimden uzak kendi kültür, gelenek ve göreneklerini korudular. Bu yıllardan başlayarak yerel imparatorluklar oluşmaya başladı. bu müslüman devletlerden «El Morvarit ve El Muhaddes» Fas Devleti'nin desteği ile egemenliklerini süordürdüler. İspanyol savaşıları bu dönemlerde Akdeniz'i geçip devamlı bir suretli bu bölgeye saldırmaya başladılar. Bu aralıklarla devamlı sürdü. Nihayet XVI. yy.'da Cezayir Osmanlı devleti'nin egemenliğine girmiş oldu. 1830 yılında Fransızlar Cezayir'i ele geçirmeye kalktılar. bu saldırıya karşı Cezayir halkı büyük bir azimle karşı koymaya çalıştı. Emir Abdülkadir yönetimindeki halk kitleleri işgalci Fransız'lara karşı amansız bir mücadele yürüttüler. Emir Abdülkadir hakın direniş sembolü haline geldi. 17 (onyedi)9 yıl boyunca işgalci Fransız ordusuna karşı büyük darbeler indirdiler. Veçgou yerde başarıya ulaşmalarına rağmen nihayet Emir Abdülkadir yakalanıp esir alındı. Ve böylece Cezayir topraklarının çoğunluğu Fransız egemenliği altına görmüş oldu. Bu tarihten itibaren Cezayirin doğrudan sömürüsü başlamış olup XX. yy.'ın başlarında Cezayir topraklarının bütünü Fransız emperyalistlerini egemenliğine girmiş oldu.

Fransız emperyalizmi Cezayir'e her zaman özel bir önem vermiş ve hatta bu ülkenin topraklarının hepsini ele geçirdikten sonra Cezayir'i kendi topraklarına katma politikası izlemiştir. Ve bu doğrultuda tarıma elverişli toprakların çoğunu Araplar'dan alıp Fransız sakinlerine dağıtmıştır. Bu konuda büyük Rus araştırmacısı M. Bragneski Afrika'nın Uyanışı adlı kitabında şöyle diyor:

«Elde olan istatistiklere göre 1954 yılında Cezayir'de bulunan 25.000 Fransız en verimli topraklardan 2.700.000 hektarın sahibiydiler. bu topraklardan 1.000.000 hektarı yalnız 700 Fransızın mülkiyetindeydi. Ortalama her Fransız 100 hektar toprağın sahibiydi. Oysa ki aynı tarihte

3.000.000 Cezayirliden hiç birinin bir karış dahi toprağı olmayıp tarlalarda malaba, ırgat olarak çalışmaktaydılar.»⁵⁷

Bu dönemde Fransız sömürgecilerinin Cezayir'in aslında Fransız olduğu (Algeria is France) sloganını yaymaya çalışılıyordu. Yerel Arap Halk bu tezi asla benimsemeyip bütün güçleriyle Fransızlara karşı koyaup çok uzun sürecek bağımsızlık savaşlarını başlatmışlardır. II. dünya Savaşının başlaması Fransız emperyalizminin Kuzey Afrikadaki konumunu sarsarak bağımsızlık hareketlerinin gelişmesine sebep oldu.

Şubat 1943 yılında ülkedeki Burjuva-Liberal grupların oluşturduğu sözlü temsilciler «Cezayir halkının Manifassası»⁵⁸ adlı bildiriye çoğunda Federal bir hükümetin kurulması ve Cezayir'e içişlerinde, bağımsız bir özellik tanınması talep ediliyordu. Fransız milli kurtuluş komitesi başkanı Şarl Doğol7a sunuldu. Bu dekenasyonda Cezayir'in giderek bağımsız bir müslüman devleti haline gelmesi ve ülkede bulunan bütün vatandaşların eşit haklara sahip olması talep ediliyordu.

Mart 1944'de «Özgürlük Beyannamesini koruma teşkilatı» (T.F.T.M.L.O.)⁵⁹ adlı örgüt özeklik almak için kuruldu ve faaliyetlerine başladı. Cezayir halkı değişik gruplar oluşturarak farklı örgütlerde bağımsızlık savaşına katılmaya başladılar.

Mayıs 1946'da Ferhat Abbas liderliğindeki nasyonalistler «Cezayir Beyannamesinin birleşik Demokratik destekçileri»(U.D.M.A)⁶⁰ adlı örgütü

⁵⁷ M. Biragineski, Afrika'nın uyanışı, Hakikat yayınları, Tahran 1974, s. 8

⁵⁸ The manifesto of the Algerian People

⁵⁹ The Friends of the munifeto and liberty organisation.

⁶⁰ Union Democratigue du Manifeote Algerion.

kurdular. Bu örgüt o güne deyin grupların en dinamik ve örgütlü çalışan grubu idi. Halktan büyük destek görmekte ve ülkenin çoğu yerinde sağlam teşkilatlanmaya, örgütlenmeye gitmiştir.

2 Haziran 1946'da yapılan genel seçimlerde örgüt oyların 717'ini alarak 13 sandalyeden 11'ini ele geçirdi.

Saldırgan Fransız empyeristleri Kasım 1954'ten Mart 1962'ye kadar 7 yıl süren kirli bir savaşı Cezayir halkına karşı sürdürdüler. Bu haksız savaşta Cezayir halkı silahlanıp bağımsızlık için savaştı. Bu amansız savaşta yüzbinlerce Cezayirli vatansever şehit oldu. Bir o kadar da yaralandı. Fransız empyeristleri stratejik, siyasal ve ekonomik sebeplerden dolayı ne pahasına olursa olsun Cezayir'i elden vermemeye çalışıyordu.

Zengin petrol yataklarının Cezayir'de ve madenlerin Sahra'da bulunmasıyla Fransız yönetimini Fransız şirket ve tekerleğinin dünya çapında güçlü bir konuma gelmesini amaçlıyordu.

Cezayir'de ikamet eden Fransız vatandaşları bu ülkede büyük imtiyazlar ve çıkarlar elde ettiklerinden dolayı Fransız Devletini bağımsızlık yanlısı hareketlerde her türlü diyalog ve müzakereye karşı çıkıyorlardı. Cezayir'deki Avrupalı yurtttaşları ve özellikle onların en tutucu ve gericileri Cezayirli Arap halkının her türlü özerklik ve bağımsızlıklarına karşı çıkıyorlardı. Bu karşı devrimci hareketler, Cezayir halkının bağımsızlık yolunda verdiği mücadeleyi olumsuz yönde etkiliyor ve çok zorluklar çıkartıyordu. Cezayir halkı bütün bu olumsuz koşullara rağmen istikrarlı bir şekilde bağımsızlık savaşını kahramanca yürütmekte idi. Bu süreç içerisinde bağımsızlık hareketi önderliği burjuvacı ve küçük burjuvacı örgütlerindeydi. 1946 yılında sınıfsal olarak yine küçük

burjuvaciya dayanan «Demokratik Özgürlük başarısı» (T.O.D.F)⁶¹ adlı örgüt küçük tüccar, zanaatkarlar, aydınlar ve işçilerle köylülerin bir kısmını birleştirip bir çatı altında antiemperyalist mücadeleyi sürdürmelerini sağladı. Bu örgüt başlangıçtan itibaren işgalci Fransızlara karşı saldırılara geçip başarı elde etti. Fransızlar, ulusal bağımsızlık savaşını bastırmak için acımasızca hakı öldürmekten çekinmemekte ve büyük katliamlar yapmaktadır. Şehirde yaşayan küçük burjuvacı kitleler arasında Milli hüviyete sahip çıkma giderek yaygın bir hale gelip, kentlerde işgalci kuvvetler çok zor duruma düşüyordu.

1945 yılında Sitif şehrinde çıkan ayaklanmada birlerce kişi öldü ve birlerce kişi yaralandı. Bu kentteki olayların meydana gelme sürecini Jerar Shalian, 3. Dünya ülkelerindeki devrimci ustureler adlı kitabında şöyle diyor:

« Sitif şehri ayaklanmasında 100 Avrupalı öldürüldü. Fransa'nın bu olaya karşılığı çok seri ve şiddetli oldu. Fransız uçakları o bölgede şehri ve ona bağlı 41 köyü bombalayıp, yerle bir ettiler. Fransa'ya bağlı kuvvetler yerel halktan yüzlercesini sokaklarda yargısız infaz yapıp, idam ettiler. bu olaylarda ölenlerin gerçek sayısı hiçbir zaman ortaya çıkmadı. Yalnız 6 ile 45 bin kişi arasında olduğu sanılıyor.⁶²

Cezayir halk partisi ülkedeki en güçlü siyasal örgütlerden birisiydi. Bu parti 1920 yılında Fransız Kominist Partisi içerisinde bir hizip olarak faaliyete başladı. Daha sonra 1936 yılında bağımsız bir partiye dönüştü. Bu süreç içerisinde parti örgütlenmesini tamamlayıp, Cezayir siyasal alanında kendinden söz ettiren bir siyasal ortak haline gelmişti. 1946 yılında yayınladığı bir

⁶¹ The Triumph of Democratic Freedom.

⁶² Jerard Shalian, 3. Dünya ülkelerinde devrimci hareketler ustureleri Traje yayınları. Tahran 1983, s. 99

beyanname ile demokratik Cezayir Cumhuriyeti'nin icadını ve Cezayir hükümetinin kurulmasını istedi. Bu parti bağımsızlık hareketine katılan bütün milli ve demokratik güçlerin işbirliği ve birleşmesinden yana bir politika izlemekte ve 1946 yılında «Cezayir Milli Demokratik Cephesi'nin» kurulmasını teşvik etmiştir. Bu cephenin istekleri ve ekmek isteği ile büyük halk kitleleri tarafından destek görmekteydi. Nihayet bu faaliyetler sonucunda 1951 yılında «siyasal özgürlükler için Cezayir Cephesi» (T.A.F.D.P.F)⁶³ kuruldu. Bu cephe bir müddet faaliyetten sonra içerisinde çıkan ideolojik fikir ayrılıklarından dolayı dağıldı. Yalnız birlik ve beraberlik fikri bütün milli ve demokratik grup ve örgütlerin gündemine girdi. 1950'de yapılan yerel yönetimler ve 1951'de yapılan Parlamento seçimlerinde Cezayir Halk Partisi kentlerde ve özellikle kırsal bölgelerde büyük başarı elde etti.

Fransız sömürgecilerini Cezayir halkının haklı isteklerine karşı duyarsız davranmaları ve şiddete başvurmaları siyasal ortamı günden güne gerginleştiriyordu. Bağımsızlık hareketi liderlerinin çoğunluğu barışçıl yoldan bir yere varamayacaklarını ve tek yolun halkın silahlı olarak özgürlüklerine sahip çıkmalarından gerçekleşeceğine inanmaya başladılar.

Temmuz 1954'te Demokratik özgürlük başarıları (T.O.D.F) hareketi kendini feshedip onun üyeleri «devrimci eylem ve birlik komitesi» (T.R.C.U.A)⁶⁴ ni kurdular. Bu yeni parti silahlı mücadele biçimine önem verip hemen eyleme geçti. 1 Kasım 1954'te Fransızlara karşı büyük bir silahlı ayaklanma örgütledi. Ayaklanma sürecini «milli kurtuluş cephesi» (T.N.L.F)⁶⁵ komuta ediyordu. Bu cephe ayaklanmadan hemen sonra oluşmuş ve bütün partizan (milis) birlikler

⁶³ The Algerian Front For the Defence of Political Freedoms.

⁶⁴ The Revolutionary committee of unity and Action.

⁶⁵ The National Liberation Front.

biraraya gelip Milli Kurtuluş ordusunu meydana getirmişlerdir. Bu milli kurtuluş ordusundan başka bağımsız hareket eden örgütler ve gruplar vardı. bunlardan «Halk partisinin özgürlük savaşçıları Askeri Örgütü»(T.C.P.F.F.M.O)⁶⁶ Temmuz 1956 kadar bağımsız bir şekilde savaşını sürdürmekte ve büyük başarılar elde etmekteydi. Bu tarihte «Milli Kurtuluş Ordusu» (T.N.L.A)⁶⁷ örgütüne bağlanıp ve böylece vatansever birliklerin birarada savaşmalarına öncülük etmiş oldu. Bağımsızlık savaşçılarının birleşmesi ve Milli Mücadeleyi birarada yürütmeleri Fransız Devleti'ni tedirgin edip, Cezayir'e yeni birliklerin sevk etmesini sağladı. Bu birliklerin halka acımasızca davranmalarına karşın ve en sonr silah ve teçhizatla donatılmalarına rağmen sonradan belli oldu ki ülke çapına yayılmış olan bağımsızlık savaşçılarına karşı başarı elde etmeleri mümkün değildi. Sömürgeci ordunun askerleri ardarda yenilgiye uğrayıp, Fransız askerlerinin morali çok kötü durumda idi. Fransız hakkı da bu savaştan bıkmış moralman çöküntü içresindeydi. Bu durumda 13 Mayıs 1958 de sömürgeci birliklere bağlı askerler «Cezayir aslında Fransa'dır» sloganı ile silahlı bir ayaklanma planlayıp uygulamaya koydular. bu karşı devrimci hareket Fransa'nın en gerici ve sağcı generalleri olan Massu, Salan ve Jouhaud tarafından komuta ediliyor ve Cezayir'deki Fransız subaylar ve özel polis timleri «Milli Kurtuluş»(T.C.P.S)⁶⁸ adlı bir örgüt kurarak devlet dairelerine saldırıya geçip, seçilmiş belediye başkanlarını ve yerel yöneticilerini yakalayıp, işten el çekdirdiler. Bu aşırı gruplar karşı devrimci hareketlerini Temmuz 1959'da Şar Degol'un Fransa'da iktidara gelmesini fırsat bilip, Cezayir bağımsızlık savaşını sekteye uğratmayı planladıkları ortaya çıktı. Gericilerin beklentilerine karşın degol baskıya dayalı politikanın artık bir işe yaramayacağını ve bundan sonra müzakere yoluyla manevralar yapmaya karar verdi. 16 Eylül 1959'da General Degol bir

⁶⁶ The communist Parts yo Freedom Fights military organisation.

⁶⁷ The National Liberation Army

⁶⁸ The Committee of Pubile saluation.

beyannameye yayınlayarak Cezayir halkının önüne 3 sorudan oluşan bir halk oylaması planladığını ortaya koydu. Bu 3 soruya Cezayir halkı cevap vermek suretiyle geleceklerine dair politikaların oluşmasına yardımcı olacaktı.

1- Cezayirliler sonsuza kadar Fransa'ya bağlanıp, ülkeyle birleşmek istiyorlar mı?

2- Fransız toplumu çerçevesinde içişlerinde bağımsız özerk bir yönetim istiyorlar mı?

3- Tamamiyle Fransa'dan ayrılmak mı istiyorlar?

Degol'un bu beyannamesi Cezayir'in aslında Fransa olduğu tezini tamamiyle çürütüyor ve meselenin bu çerçevede ele alınmasını ortadan kaldırıyordu. Aslında ilk kez bir Fransız hükümet başkanı Cezayir'in Fransa'nın bir parçası olmadığını ve Cezayirlilerin de Fransız olmadıkları gerçeğini kabul etmiş oluyordu. Degol'un beyannamesi ayrıca Fransa'nın Cezayir'i zorla kendine bağlama politikalarından vazgeçtiğini ortaya koyuyorlardı. Degol'un beyannamesi 1958'de kurulan geçici Cezayir hükümeti ile Fransız Devleti arasında müzakerelerin başlanması için iyi bir zemin oluşturduğu kanısı hakimdi. Yalnız sonradan anlaşıldı ki Fransız Devleti aslında hiç de siyasal müzakere taraftarı olmayıp, bütün bu hazırlıklar bağımsızlık hareketlerini teslim almaya yönelik siyasal manevralardan ibaretti. Fransız tarafının bütün önerileri yalnız ateşkes çerçevesinde olup, bir an önce bağımsızlık savaşını sona erdirmeye yönündeydi. Geçici Cezayir yönetimi Degol'un planlarını anlayıp müzakerelerden çekildi. 14 Haziran 1960'da Degol yeni bir beyanname hazırlayarak Cezayir halkının kendi kaderine tayin hakkını tanıyıp ve bir an önce Cezayir bağımsızlık hareketi liderleriyle ateşkes ve diğer konuları müzakere etmeye hazır olduğunu açıkladı. Cezayir hükümeti bu öneriye kabul edip, bir heyet gönderdi. Ön görüşmeler aynı

yılın sonuna doğru Melun Şehrinde başlamış oldu. Bu müzakerelerde belli oldu ki degol'un Cezayirlilerin bir an önce mukavemet hareketine son verme fikrinde herhangi bir değişiklik olmamıştı. Degol Cezayir yönetiminin muhtariyet hakkını (içişlerinde bağımsız) kabul etmekle beraber, cezayir delegasyonunu kendi fikirleri çerçevesinde yönlendirmeye ve hatta baskı yoluyla politikalarını kabul ettirmeye çalışmıştır. Ferhat Abbas Cezayir Geçici hükümeti başkanı Melun müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasında Fransız Devleti'ni sorumlu tutup onların bu denli baskıcı bir tutumla kendi fikirlerini tahkiramız bir şekilde Cezayirlilere empoze etmelerini kabul edemeyeceklerini ve eşit koşullar sağlanmadan müzakerelere devam etmeyeceklerini açıkladı. Birleşmiş Milletlerde de Fransa günden güne izlediği bu emperyalist tutumlarından dolayı yalnız kalmakta idi. Yalnız Amerikan emperyalizmi ve birkaç yandaşı Fransız sömürgeci devletinin yanında yer alıyorlardı. 15 Aralık 1960'da Birleşmiş Milletler siyasi komitesi 8 oya karşı 63 oyla Cezayir halkının bağımsız hakkını tanımış oldu. Bu oylamada 27 ülke çekimser kaldı. Fransız hükümeti dünya kamuoyunu hiçe sayarak, Cezayir'deki hakimiyetinin sürmesinde ısrar ediyor, 1961 baharında Fransız hükümeti Cezayir geçici hükümeti ile müzakerelerin tekrar başlamasına hazır olduğunu açıkladı. 8 Mayıs 1961'de Degol Fransız Radyo ve televizyonundan yayınlanan mesajında Cezayir halkından Fransa ile birleşmek veya ayrılmayı seçmelerin önerdi. Aslında Fransa ile birleşme adında sunulan yönetim biçimi sömürgecilik sisteminin yeniadı idi. Bu sistemde sömürgeci Fransız yönetiminin konumu Cezayir'de güçlü bir şekilde tespit edilmişti. Cezayirlilerden sorulan sorunun ilk kısmı yani Fransa'ya bağlı kalacak mısınız? sorusuna karşı oy kullanılıp bağımsızlık yönünde fikir beyan ettikleri takdirde çok zengin petrol ve maden yataklarına sahip olan ve Cezayir topraklarının 1/5 ini oluşturan, Sahra bölgesi Cezayir'den ayrılıp Fransa'ya bağlanacaktı. tabiatıyla Cezayir halkı bu olayı kabul etmeyerek bu önerileri kabul etmediler.

Cezayir bağımsızlık savaşı sona erip, bağımsız Cezayir Devleti kurulduktan sonra Sahra halkının, Fas, Moritanya ve Cezayir hükümetleriyle yaptıkları mücadeleden sonra Cezayir Devleti'nindesteği ile Sahra'da yerel halkın oluşturduğu Polisaryo Cephesi liderliğinde Sahra demokratik Halk Cumhuriyeti kuruldu.

Bu konuya Sahra Demokratik Halk Cumhuriyeti kısmında ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz. Daha sonraları Cezayir geçici yönetimi ve Fransız Devleti arasında müzakerelere devam edildi. Özellikle Evian konfransı (The Evian Confernce) ve daha sonra Legrin konfransında Fransızlar sömürgeci isteklerinde ısrarlarını sürdürdüler.

1961 yaz aylarında Cezayir Geçici hükümeti yeniden örgütlenip, Yaussef Bin khedda başkanlığında Cezayir hakkının bağımsız ve demokratik bir cumhuriyet kurması yolundaki azimli hedeflerini açıkladı. Bu devletin programında şöyle diyordu.

«Biz savaşı sevdiğimiz için elimize silah almadık. Savaş zorla bize yüklendi. Şimdi biz haklı mücadelemizle kendi hedeflerimize ulaşmaya çalışıyoruz. biz bağımsızlık savaşımızı sonuna dek sürdüreceğiz. Bu süreç içerisinde Fransızlarla da barış görüşmeleri yapabiliriz. Yalnız Fransa devleti menfi politikalarını ki Evian ve Legrin konfranslarının başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olan tutumundan vazgeçmediler.»⁶⁹

Mart 1962'de yoğun geçen bir seri müzakereler sonucu 2 taraf ateşkes için anlaştılar. Ve böylece Evian'da imzalanan antlaşma ile Fransa Cezayir'in bağımsızlığını kabul etmiş oldu.

⁶⁹ M. Bırageneski, Afrika'nın uyanışı, Hakikat yayınları, Tahran 1974, s. 58.

Bu antlaşma Cezayir halkına uzun mücadele yıllarının sonunda büyük bir başarı sayılmalıdır. Fransız Devleti anlamıştır ki artık Cezayir'de egemenliğini sürdürmesi mümkün değildir. Ve böylece Cezayir Geçici hükümetinin milli hakimiyet bağımsızlık hakkını tanıyıp ve Cezayir topraklarının işgaline sen vermeyi kabul etti. Evian antlaşmasına göre bağımsızlık sürecinde Cezayir'de yeni bir yönetim oluşturulup bir de geçici icra komitesi Cezayir ve Fransız delegelerde oluşacaktı. Buicra komitesinin ilk görevi, ateşkesten 6 ay sonra ülke çapında bir halk oylaması tertiplemesi ve bu halk oylamasında bağımsızlık için Cezayirlilerin fikirlerini sormaya, çıkacak müspet cevap halinde gelecekte Fransa ile olan ilişkilerini soracaklardı. Bu antlaşmayla Fransızlıların elinde tutsak olan bütün vatansever Cezayirliğin serbest bırakılması ve ülkeyi terketmek zorunda kalan Cezayirlilerin hiçbir cezai takibe uğramadan ülkeye dönmelerini öngörüyordu. Evian antlaşması Fransa'ya da ekonomik haklar tanımıştı. Buna göre Cezayir, Fransız farangı havzasında kalacaktı. Yalnız kendi parasını başabilirdi. Sahra'daki madenler Cezayirli ve Fransızlarla ortak kullanılacak ve Fransız şirketleri Cezayir petrolünün çıkartılması ve satılmasında öncelikli haklar olacaktı.

«Mers el Kebir» deniz üssünün 15 seneliğine Fransız egemenliğinde olacağını Cezayir'de bulunan Avrupalıların 3 yıl içerisinde Cezayir veya başka bir ülke vatandaşlığı almak hakları tanınmıştı.

8 Nisan 1962'de yapılan halk oylamasında katılanların % 85'i Cezayir'de barışın sağlanması için bağımsızlık yönünde oy kullandılar.

Evian antlaşmasını ve Cezayir'in bağımsızlığını sabote etmek için Fransız terorist ve gerici güçleri saldırılar yaparak karışıklık ve terör çıkartıp, kaos ortamı yaratmaya çalıştılar. Yalnız Cezayir halkının sağduyusu galip gelip, 1 Temmuz 1962'de Evian antlaşması gereğince yapılan referandumda halkın ezici çoğunluğu

(%99,7) si tam bağımsızlık için oy kullandılar. Aynı yıl Cezayir halkı, kurucu meclisi oluşturmak için tekrar sandık başına gidip, bu seçimde milli kurtuluş cephesi büyük başarı elde etti. 25 Eylül 1962'de kurucu Meclis Cezayir demokratik Cumhuriyetinin kurulduğu dünya kamuoyuna duyurdu. Cumhuriyetin kurulması ile barışın sağlanması ve ilerlemenin yolları başladı. Bağımsızlıktan sonra bütün konfranslar ve özellikle Evian konfransları süreci içerisinde Cezayir halkını temsil eden bu 3 devrimci Ahmed Bin Billa başkanlığa seçilip, 33 ay bu görevi başarıyla sürdürdü. Bu dönem içerisinde Cezayir'in Afrika'da bağımsızlığa giden yolda çok önemli bir yolu olduğunu tespit edip, 3. dünya ülkeleri içerisinde Cezayir'in yerini alması ve dünya kamuoyuna da saygın bir konuma gelmesini sağladı. Ülke içinde ise Bin Bella devamlı örgütlenen muhalefet cephesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu muhalefet iki yönden yani hem sağ hem de sol cenaptan yükselip, Bin bella yönetimini sıkıştırmaktaydı. Nihayet 19 Haziran 1965'te Albay Hovari Bomedyen herhangi bir ciddi muhalefetle karşılaşmadan hükümeti ele geçirdi. Milli devrim konseyi başkanlığında Cezayir'de bir sosyalist hükümet kurmaya ve ekonomik kaynakları kullanarak ülkenin gelişmesini sağlayacak adımlar atmaya başladı. Eylül 1973'te Cezayir'in başkenti El Cezire'de toplanan bağlantısızlık hareketi liderleri Hovari Bomedyeri 3. dünya ülkeleri içerisinde en büyük liderlerden birisi olduğunu açıkladı. Aslında Bomedyenin 1974 ve 1975 yılları arasında kuzey-güney konfransının toplanmasının hazırlıkları ve bu konfransların Cezayir'e faydasının sağlanması ve özellikle 1975 yılında Cezayir'in açıkça Fas aleyhine Batı sahra halkının yanında yer alması ve Polisaryo Cephesine askeri ve lojistik destek vermesi, Bomedyeni büyük bir lider konumuna getirdi. Yalnız gerici Arap ülkeleri ki Fas Kralını destekliyorlardı. Cezayir'in bu tutumundan rahatsız olup, tedirgin olmaya başladılar. Ülkedeki sorunlar ekonomik yönden hedeflere varılmasını güçleştirdi. Ve hedeflenen amaçlara ulaşılmadı. Bomedyen öldükten sonra yerine Şasli Bin Cedit seçildi. Şazli Bin Cedit ulusal kurtuluş ordusuna katılan ve bağımsızlık için Ahmed bin Bella ve Hovari Bomedyenle yan yana savaşan bir isimdi. Şazlı er zor

zamanlarında bile Bomedyen'in destekçisi oldu ve birkaç darbe girişiminin önlenmesiyle veya bastırılmasında katkıda bulundu.

UGANDA 8EAU)

Eski adı: BUGÜNDA

Nüfus: 19.741.000

Uganda 236.039 km² (Dünyanın yetmişsekizinci ülkesi.) Doğu yarım küre'de, Afrika'nın doğusunda açık denizlerden uzak bir bölgede bulunmaktadır. Ekvator hattı bu ülkeden geçmektedir. Uganda kuzeyden Sudan, batıdan Zaire, güneyden Ruanda ve Tanzanya doğudan Kenya ile komşudur.

Uganda yüksek platolarla kaplı ve dünyanın en zengin tatlı su kaynaklarına sahiptir. Victorya, Elbert ve Edward gölleri bu ülkeyle komşularının arasındadır.

Nil nehri'nin kaynağı bu ülkenin dağlarından çıkmakta ve bu nehir Victorya gölünden ayrıldıktan sonra düzenli bir nehir halini almaktadır. Başkent Kampala

Ülke nüfusunun çoğunluğunu Banto ve Sudani soyundan gelen zenciler oluşturmaktadır. Halkın % 50 hristiyan % 6'sı müslüman kalan kısmı yerel dinlere bağlı insanlardan oluşmaktadır.

Bu günkü anayasa 1967 yılında hazırlanmış ve 1979 yılında tekrar elden geçirilmiştir. Ülke 10 eyaletten oluşmaktadır.

XV ve XVI yüzyıllarda Nih nehri kıyısındaki çobanlar göllerin etrafında yaşamaya başladılar. Onlardan önce birkaç Banto kabilesi o bölgede yerleşmeye başlamıştı. kutsal Buganda krallığı giderek zayıflamış ve toprakları komşularının

eline geçmiştir. 1875'de İngiliz kaşif ve gezginci İstanliy bu bölgeye geldiğinde Buganda krallığı hala ülke topraklarının bir kısmında egemenliğini sürdürmekteydi. Uganda ilk sömürgeleşen devletlerden diki dolaylı yollardan geleneksel kabile şefleri tarafından İngiliz egemenliği çerçevesinde idare ediliyordu. 1900 yılında İngiltere devleti ile Buganda kralı Kabakay arasında yapılan antlaşma ile Buganda krallığının sınırları çizilmiş oldu. O tarihten itibaren enperyalist devletler kendi çıkarları doğrultusunda Afrika kıtasında suni sınırlar oluşturmaya başladılar. Bütün sömürgecilik döneminde ve daha sonra bağımsızlık yıllarında hatta günümüzde Afrikada meydana gelen bölgesel savaş ve çatışmalarda yerel ırk, dil , din tarih ve iklimle bağdaşmayan bu sınırların çizilmesinin büyük önemi olmuştur.

Kral Kabakay ile İngiliz devleti arasındaki anlaşma gereği Buganda'nın geleneksel parlamentosu sayılan "Lukiko" da ülke yönetiminde Krala yardımcı olacaktı. Kral Kabakay ve Kabile şefleri hiçbir hukuki dayanağı olmadan ülkedeki tarıma elverişli toprakların çoğunu ellerinde bulunduruyorlardu. Kabile şefleri ve toprak sahipleri Kral Kabakay yönetiminde Uganda'nın bütün topraklarına hakimiyet kuracak olan büyük bir krallık oluşturma düşüncesindeydiler. 1900 yılında yapılan antlaşma ile 9.000.000 m² toprak Kabakay ve ailesinin eline geçti bunu sonucu da geleneksel toprak resiminde toprağın özel mülk sayılmadığı ve toprağa özel tapu verilmeyen sistem ortadan kalkıp yerine doğal olarak İngiliz egemenliğini benimsemiş ve o devletin yöre üstü gibi çalışan toprak sahipleri meydana geldi. bu sistem İngiltere emperyalizminin desteğiyle köylüleri topraksızlaştırıp fakir ırf-gatlar haline getirdi. Sömürgeciliğin Afrika'nın toplumsal ve Ekonomik düzenini nasıl paramparça ettiğin en büyük göstergelerinden birisi Uganda da geçen bu olaylardır

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Uganda da geniş bir bağımsızlık hareketi gelişmeye başladı. Yalnız büyük toprak sahipleri bu hareketi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya başlayıp, bağımsız Uganda devleti'ne egemen olmaya çalıştılar. Savaş bittiğinde İngiltere bütün Doğu Afrika'daki sömürgelerini Doğu Afrika devletleri Federasyonu altında bir çatı altına toplamayı hedefledi. Ugandalılar, bu birleşmeye karşı çıkıp, Kampela, Koca ve Masaka'da bu birleşmeye karşı büyük bir ayaklanmalar meydana geldi. Lokiko meclisi de bu karara karşı çıkıp, halkı direnişe çağırdı. İngiltere, Kasım 1953'te Kral Kabaka'yı İngiltere'ye sürgüne gönderdikten sonra, geçici olarak başarı elde etmiş oldu. «Uganda Halkının Kongresi»(U.P.C)⁷⁰ adlı örgüt bu sıralarda hak direnişinin örgütlendiği kuruluş haline gelmiştir. U.P.C'nin lideri Milton Obote ülkenin birliğini korumak için çok büyük mücadele vermektedir. 2. Dünya Savaşı sona ermeden 2 Ocak 1945'te İngiltere'ye karşı büyük bir ayaklanma hareketi başladı. Önce Masaka'da, daha sonraları Kampeya ve Antebe'de halk İngiliz egemenliğine karşı büyük eylemler başlattılar. Ardından 23 Ocakta yapılan ayaklanmalarda İngiliz birlikleri halkın üzerine ateş açıp çok insanın ölmesine ve yaralanmasına sebep oldular. Bütün ülkede İngiliz egemenliğine karşı halkın eylemleri yaygınlaşmaya başladı. Bu eylemler, sömürgeci güçleri zor duruma sokup, hegemonyalarını tehlikeye soktu. Nihayet 1949 yılında İngiltere devleti ülkeye yeni birlikler sevk ederek ayaklanmaları bastırmaya başladı. Bu sırada ülkenin lideri olan 2. Musutay halkla beraber olup, sömürgecilere karşı çıkıyordu. 1956 yılında dağınık direniş hareketleri «Uganda İşçi Birlikleri Kongresi»(T.U.T.U.C)⁷¹ adlı örgütte birleşip, eylemlerine disiplinli bir şekilde devam ettiler. Bu örgütün en başarılı eylemlerinden birisi yerli malın dışında diğer tüketim maddelerine ambargo uygulamaları idi. Özellikle İngilizli tüccarlar bu işten çok zarar gördüler. Büyük çatışmalar meydana geldi. 1958

⁷⁰ Union people's congress (u-p.c)

⁷¹ The uganda trader union congres.

yılında Afrikalılar'dan oluşan yasama Konseyi'nin üyelerini belirleyecek seçimler yapıp seçim sonucunda «Uganda Milli Kogresi»(U.N.C.)⁷² ezici bir çoğunluk elde etti. Nisan 1959'da yabancı ülkelerden gelen malların tüketilmemesi uygulaması büyük çatışmalara yol açtı.«Uganda Milli Hareketi»(T.UN.M)⁷³ adlı örgüt bu olaylarda ön plana çıkmış, eylemler sırasında liderlerinin çoğu yakalanıp, hapse atılmışlardır.

Baskı ve şiddet rejimi bütün olanakları kullanarak halkı sindirmeye ve direnişi kırmaya çalışıyordu. U.N.C'nin liderlerinden Cankil Ekim 1959'da Kahire'de düzenlediği basın toplantısında şöyle diyor:

«İngiliz makamları halkın hareketini şiddet ve korku yoluyla bastırmaya çalışıyorlar. bizim ülkemizde konuşma bir araya gelme ve siyasal faaliyetler yasaktır. Basın özgürlüğünden söz edilemez. Sebepsiz yere insanlar kurşuna dizilmekte en ufak bir eyleme katılan çok uzun yıllar hapslere atılıp, insani koşullardan yoksun bir ortamda yaşamak zorunda kalmaktadır. Sonuç olarak söyleyebilirim ki Uganda'da halk bütün siyasal haklarından mahrum edilmiştir.»⁷⁴

1961 yılında seçimler tekrar yapıldı. Kabakay 2. Musutay Uganda'ya geri döndü. Kral ve yandaşları, soylulara ve toprak sahiplerine geniş haklar ve yetkiler tanıyan federal bir devlet kurmak istiyorlardı. Demokrat ve ilerici parti ve gruplar, bu girişime şiddetler karşı çıkıyorlardı. 1960 yılında Lokiko Meclisi İngiltere Devletiyle yapılan anlaşmaları fesh etmeye çalıştı yalnız başarılı olamadı. Seçimler sonucunda U.P.C büyük bir başarı elde edip, lideri Milton

⁷² The uganda National Congress.

⁷³ The uganda National Movement.

⁷⁴ M. Bıraginesi. Afrika'nın uyanışı. Hakikat yayınları. Tahran 1974 s. 176

Ubote güçlü bir konuma sahip oldu. İngiltere ayrılıkçı hareketleri destekleyerek karışıklık çıkartmaya çalıştı. Nihayet ülkede faaliyet gösteren bütün kişi ve kuruluşların çabası sonucu 9 Ekim 1962 yılında Uganda bağımsızlığını kazanmış oldu.

Bağımsızlıktan hemen sonra ülkede karışıklıklar meydana gelip iç savaş çıktı. Ve sonunda 22 Şubat 1966'da Kral Kabakay'ın devrilmesiyle ortam biraz sakinleşti. 1967'de ülkeyi yönetmek için bir anayasa hazırlanıp, yapılan seçimlerde çok eskiden beri ülkede sendikal hareketin başında bulunan Milton Ubote Cumhurbaşkanlığına seçildi. Milton Ubote ülke yönetiminde sosyalizm hedefledi. 1969 yılında yayınladığı «Halkın Resmi İstekleri»beyannamesiyle ülkede bulunan bankaları millileştirdi. Daha sonra büyük toprak sahiplerinin topraklarına devlet adına el koydu. Ülke yönetiminin sol çizgiye girmesi ve yapılan reformlar Ugandalı zenginleri ve yabancı yatırımcıları ki çoğunluğunu İngilizler oluşturuyordu-rahatsız etti. Ve böylece yönetime karşı eylem birliğine giriştiler. 27 Ocak 1971'de Milton Ubote, General İdiyamin Dada tarafından devrildi. Bu yönetim değişikliği batılı devletler özellikle İngiltere tarafından desteklendi. İdiyamin, İngiltere, İsrail ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ne yakın bir dış politika izleyip, ülkede şiddetli baskı uygulayarak bir diktatörlük meydana getirdi. İdiyamin, Tanzanya devleti'ne karşı Milton Ubote'ye verdiği sığınmak hakkından dolayı düşmanca bir tavır takındı. Büyük devlet adamı, Tanzanya'nın başkanı Juyles Niyerere, Milton Ubote'ye kucak açıp, destek sözü verdi. 1972 yılında İdiyamin mutlak bir diktatörlük kurmuş ve aniden aldığı karar ile İsrail ve Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkilerini koparıp Arap Ülkeleri ve Sovyetler Birliği'ne yaklaşıyordu. Aynı yıl ülkede bulunan ve İngiliz pasaportu taşıyan 50 bin Asyalıyı sınır dışı ediyor ve böylece tanzanya'dan geri dönmeye çalışan Ugandalı mültecilerin önünü kesiyordu. Bu olaylarla sınırlarda sürekli bir çatışma ortamı meydana geliyordu. Şubat 1976'da İdiyamin, Sudan ve Kenya topraklarında hak etmeye başladı. Kenya devleti, bu toprak iddiası son bulana

kadar Mumbasa limanını Uganda'ya kapatıyor. Bu limanın Uganda ticareti için önemli bir konumu vardı. Temmuz 1976'da Kenya hükümeti Nairobi havaalanını İsrail uçaklarına açıyor ve böylece İsrailli askerler Uganda'nın Antebe şehrinde Filistinli militanların elinde rehin olan İsraillilere kurtarıyorlardı. İdiyamin ülkede teröre dayalı politikasını sürdürüyor ve nihayet halkın desteği ile Nisan 1979'da tanzanya ordusu desteğinde milton Ubote tekrar hükümeti ele geçiriyordu. İdiyamin ülkeden kaçmak zorunda kalıyordu. Temmuz 1985'te General tito Okello askeri bir darbeyle yönetimi devirip, iktidarı ele geçirdi. 1 yıl sonra onun yerini Yoweri museveri alıyordu. 1991'den beri başkanlığı George Koremas Adibo elinde bulunduruyor. Şimdi burada Marshall İdiyaminin hayatına bir göz atıyoruz. Marshall İdiyamin, Afrika'nın en meşhur siyasal çehrelerinden birisidir. Az zamanda dünya kamuoyunun dikkatini çekmiş, değişken kişiliği aldığı kararlardaki istikarasızlık, yaptığı akıl almaz işleri, işlediği cinayetler ve diğer eylemleri onu çok ünlü yapmıştır. Afrika'da yaşayan insanların bir kısmı onu çok iyi bir şekilde hatırlarken ve yaptığı işlere destek verirken, dünyada başka insanlar onun yaptıklarıyla alay etmişlerdir. aslında onu pek tanımayanlar daha doğrusu siyasal fikirlerini bilmeyenler, 1975-1976 yıllarında onu Afrika Birliği örgütünün başına getirmişlerdir. İdiyamin 1923 yılında Uganda'nın kuzeyinde yaşayan Kakuav kabilesinde dünyaya geldi. Uygarlıktan uzak bu kabilenin içerisinde büyüdü. 1946 yılında okuma-yazma bilmediği halde aşçı yamağı olarak İngiliz ordusuna girdi. Uzun boyu, iri yarı bünyesi ve emirlere anında itaat etmesi, bunun yanında cesaretli oluşu da İngiliz subaylarının dikkatini çekti. Spordaki başarıları ve özellikle 1951'den 1960'a kadar ağır sıklet boks şampiyonu olması onu meşhur yaptı. Ve nihayet baş çavuşluk rütbesine kavuştu. O dönemlerde İngilizlere karşı Kenya'da başgösteren ve MaoMao hareketi diye adlandırılan direniş hareketine karşı İngilizlerin yanında savaşır, düşmana karşı acımasızca davrandı. Direnişçileri bir av gibi öldürüp, İngilizlerin gözüne girdi.

Uganda'nı bağımsızlığından sonra Milton Ubote'ye yakınlaşıp, onun sayesinde hemen yükselmeye başladı. 1946 yılında İsrail'de paraşüt eğitimi aldı. Ülkeye döndükten sonra Uganda ordusunun Komutanı oldu. 1966 yılında Kabakay'ın devrilmesinden sonra Ubote Cumhurbaşkanı olunca İdiyamin ülkenin en güçlü insanlarından biri oldu. 25 Ocak 1971'de Ubote Singapur'da yapılan Britanya Uluslar Topluluğu konfransına katılmak için giden Ubote'yi devirip yönetime el koydu. İdiyamin önceleri batı yanlısı bir politika izleyip, karşı görüşleri temizledi. Kenya ve Tanzanya ona karşı çıkınca, İngiltere ve İsrail'den destek aldı. 1972 yılında Libya'da Albay Kaddafi ile görüştüğünden sonra ondan ekonomik yardım alıp, politikasını değiştirdi. İsrail ile ilişkilerini kesip, İsrailli askeri müsteşarları ülkeden kovdu. İdiyamin'in en büyük hatası, Angola Kurtuluş Hareketi'ne karşı çıkıp, M.P.L.A'ya muhalefet etmek olmuştur. Dünya Af örgütü rakamlarına göre İdiyamin egemenliğini kurduktan Şubat 1977'ye kadar 300 bin Ugandalı kaybolmuştur. Henry Kimba, Uganda'nın eski adliye ve sağlık bakanı yıllarca İdiyamin'in hizmetinde çalıştıktan sonra hatıralarını Uganda Kan Gölü adlı kitapta yayınlamıştır. Bu bölümün sonunda adı geçen kitaptan bir paragraf yazıyoruz.

«İdiyamin her zaman emriyle öldürülen kurbanlarının cesetleriyle yalnız kalırdı. Ve bu konuda ısrar ederdi. Uganda'da herkes onun bir vampir olduğuna inanıyordu ve onun kurbanlarıyla yalnız kalma ısrarını kanlarından içmek için bir fırsat olduğuna inanıyorlardı. Aslında onun bu akıl almaz davranışının kökü savaşçı kabile adetlerinden gelmektedir. İdiyamin'in kabilesi(Kakvav)'da kanı kutsama diye adlandırılan bir ayin yapıldığını ve bu ayin sırasında düşmanların kanının içilmesi ve bunun sonucunda maktulün ruhuna egemen olma düşüncesi yatmaktadır. Ben kendim bu olaylara şahit oldum. Ve İdiyamin'in yalnız kan içmekle kalmayıp, insan eti yediğini de söyleyebilirim. Bir keresinde Aralık 1976'da Nakasero'da Cumhurbaşkanlığı konutunda yemek yeme adetleri konuşulurken İdiyamin panter, maymun ve insan eti yediğini söyledi. Hatta insan etinin panterden daha tuzlu olduğunu ekledi»⁷⁵

⁷⁵ Henr Kimba Uganda Kanlı Toprak, Tahran. s. 85

BENİN (RPB)

Resmi adı: Benin Halk Cumhuriyeti.

Eski adı: Dahami Nüfus: 6.200.000

Başkent: Portonovo

Benin 112.622 km² (dünyanın 96. ülkesi) kuzey yarım küre, dğu yarım küre Afrika7nın kuzey doğusunda Benin körfezi kıyısında kuzeyden Nicer ve Volta, batıdan Togo, doğudan Nijerya ile komşudur. Halkın büyük çoğunluğu zenci olup, %65'i Animist, %15'i Hristiyan, %13'ü müslümandır. Resmi dile Fransızca, yazı dili Latince'dir. Ülke yönetimi Cumhuriyet olup, 366 üyeden oluşan devrimci halk meclisi, yasama gücünü oluşturmaktadır. Bu günkü anayasa 1977'de hazırlanmıştır. Ülke 6 eyaletten oluşmaktadır.

Benin 1982'ye kadar bağımsız bir devlet idi. Fransızlar 1851'den itibaren Benin Krallarıyla ticari antlaşmalar yapıyorlardı. 1892 yılında Fransız askerleri bu ülkeyi işgal edip, sömürgeci bir devlet kurdular. 1904'te Benin (O günkü adıyla Dahami) Batı Afrika'daki Fransızca konuşan topluluklar camiasına katıldı. Ağustos 1960'ta bağımsızlığını kazandı. Bağımsızlığından 1976'ya kadar ardarda ülkede 6 darbe yapıldı. Bu siyasal istikrarsızlık kötü ekonomik durumun bir sonucudur. bu ülke Allada, Portonove Borgu ve Dahami gibi bölgelerden oluşmaktadır. Bu bölgeler köle ticareti zamanında kullanılmış ve Benin sahilleri köle ticaretinin merkezi haline gelmiştir. Dahami kralları ve özellikle kral Behan Zin köle ticaretine karşı çıkmış, yalnız sömürgeci ve köleciler devletler 1892'den

1939'a kadar bu ülkenin içişlerine karışmış ve nihayet 1904'te Batı Afrika Fransız toprakları (A.O.F)⁷⁶'ya katılmıştır.

Senegal, Mali, Burkina Faso ve Dahami temsilcileri 1952 yılında Senegal'in başşehri Dakar'da bir araya gelip, Mali Federasyonu adı altında birleşmeyi görüşmüşlerdir. Bu hareket Fransa ve Fransız yanlısı politikacıları korkutmuş, «Afrika Demokratik Birliği» başkanı Hofe Buveyini şiddetle bu birleşmeye karşı çıkmıştır. Bunun sonucunda Dahami bu birlikten ayrılıp, Fransa'nın yanında yer almıştır. Ülkede bulunan (Fon-Yonoubba- Adya-Bariba-Aizu-Peul) ırk gruplarını meydana getiriyorlar. Bu ırklar arasında devamlı bir çatışma ve ihtilaf ortamı mevcuttu. Ülkedeki insanların değişik dinlere ve bu dinlere bağlı mezheplere mensup olmaları dinsel savaş ve çatışmaları kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle hristiyan azınlık her zaman emperyalist güçler tarafından iç karışıklarda bir maşa olarak kullanılmıştır.

Bağımsızlık zamanında üç insan Benin siyasal hatından önemli rol oynamışlardır. bunlardan Justin Ahomadeghe bağımsızlık sürecinde eylemleri örgütlemekle ün kazanmış Hobert magaa 1960'dan 1962'ye kadara ülkenin ilk Cumhurbaşkanı olmuş ve Sourow Mingam Apithy'ki kuzey bölgelerinde direniş hareketlerini başlatmıştır. Ekim 1963'te Albay Christophe Soglu iktidarı ele geçirdi. Yalnız haziran ayında Apityh ve Ahomadeg he tekrar onu devirip yerini aldılar.

Aralık 1965'den, Aralık 1967'ye kadar iktidar tekrar Albay Christophe Soglu'nun eline geçti. Bu tarihte genç subaylar Albay Alfons Ali iktidara getirdi. Yalnız askeri rejim fazla başarılı olamayınca; Temmuz 1968'de Pr. Emil Zinusobe Cumhurbaşkanı seçildi. Bu ülkede askerler iktidardan fazla uzak

⁷⁶ Lafrigue occidentale Française.

kalamadığından Aralık 1969'da bir darbe yaparak hükümeti devirip askeri bir yönetim kurdular. 26 Ekim 1972'de Albay Matiyo Crekoki o tarihte genel kurmay başkanı idi bir darbe yaparak kendi deyimiyle marksis-yelins bir devlet kurdu.

Benin'de kurulan yeni devlet halkın'da büyük desteğini alarak ülke ekonomisine bir çeki düzen verip siyasal istikrarı sağlamaya çalıştı. 1975 kadar üç kez darbeciler tarafından devrilme tehlikesi geçirdi. Temmuz 1997'de Albay Matiyo Creko'ya başarısız bir suikast düzenlendi. 30 Kasım 1975'de kurulan Benin Devrimci Halk Partisi ülkenin tek siyasal partisi konumundadır. bu dönemde; Egetim, sağlık, adalet ve orduda çok devrimci reformlar yapıldı ve tedbirler alındı. Ayrıca köylerde üretim kooperatifleri ve devrimi koruma komiteleri oluşturuldu. Yalnız bütün bu tedbirlere rağmen ülke halkı ve özellikle nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylüler çok zor koşullar altında yaşamaktadırlar. 1991 yılında nifor Sogolu bir darbe iktidarı ele geçirip devrimin bütün elde ettiklerini ortadan kaldırdı. Dış politikada Batı yanlısı bir yön izleyerek ülkede baskı ve şiddet'e dayanan bir rejim kurdu.

BOTSWANA (RB9)

Eski adı: Bavanglend.

Nüfus: 2.956.000

Botswana 600. 372 km² (dünyanın 42. ülkesi), güney yarım küre, doğu yarım küre Afrika'nın güneyinde, güneyden Güney Afrika Cumhuriyeti, kuzeydoğudan Zimbabve kuzey ve batıdan Namibia ile komşudur. Zambia ile olan kuzey sınırı ihtilaf konusudur. Batswana'nın açık denizlerle ilişkisi yoktur. Bu ülke Güney Afrika'da var olan büyük platonun ufak bir parçasıdır.

Kalahari Çölü, ülkenin büyük kısmını kapsamaktadır. Halkın büyük çoğunluğu banto ve Buşmen soyundan gelen zencilerden oluşmaktadır. %75'i Tesawana, %12'si Şuna, %4'ü san, %3'ü Huvin kabilesindendirler. Halkın %15'i Hristiyan kalan kısmı yerel Animist dinlere bağlıdır. Resmi dili İngiliz olup, yerel Stsuwana dili de kullanılmaktadır. Yazı dili Latince. Ülke yönetimi Cumhuriyet ve yasama meclisi 36 üyeden oluşan bir meclisten oluşmaktadır. Halen yürürlükte olan anyasa 1966'da yazılmıştır. Ülke 10 bölgeden oluşmaktadır. Başkent Gabron.

Botswana 1885 yılında İngiliz egemenliği altına girdi. Bu fakir ülkenin halkı yıllarca Güney Afrika ve hükümdarların baskısı altında yaşadılar. Ülkede bulunan 8.000 beyaz ve 25.000 Buşmen dışındaki, Banto soyundan gelen insanlar komşu ülkelerdeki savaşçı zolo kabilesi savaşçıların korkusundan ülkenin iç kısımlarına kaçmak ve sığınmak zorunda kaldılar. 1885 yılında bu toprakların Almanlar tarafından istilasını önlemek için İngiltere bu bölgeyi işgal etti. 1949 yılında İngiliz Başkanı Climunt Etelli yerel bazı kabile şeflerini beyaz kadınlarla evlendikleri için görevden alıyordu. Bu konuda en dikkat çeken örnek kabile şefi

olan Sertese Kamara'dır. Yalnız Sertese Kamara ülkesinde sevilen bir lider olduğundan dolayı 1966 yılında Kraliçe Elizabeth tarafından soyluluk ünvanıyla ödüllendirildi. Daha sonra başgösteren gelişmeler ve özellikle kolonyalizmin dünya çapında hoş karşılanmaması ve bütün Afrika kıtasının bağımsızlık hareketlerinin sarması ve başarıya ulaşması neticesinde İngiliz 30 Eylül 1966'da bu ülkenin bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldı. Kabile şeflerinin eskiden beri var olan geleneksel kurultayları bağımsızlıktan sonra senato görevini yönetirken bir de yasama meclisi oluşturuldu ve ülkede parlamenterist bir rejim kuruldu. Bu ülkede 3 muhalif siyasal partinin faaliyetine izin veriliyor. Bu da Afrika'da nadiren rastladığımız bir olaydır. 1967 yılında dünyanın en büyük 2. zengin elmas yatakları bu ülkede bulundu. Bu madenlerin işletmesini Güney Afrikalı şirket De Beers yürütmektedir. Ayrıca zengin bakır, nikel, kükürt, taş kömürü madenleri de «American Metal Cimax ve Anola American corpotion tarafından işletilmektedir. Bu madenlerden ve özellikle elmas madenlerinden gelen gelir ülke ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. 1980'de ülke yönetimi koet masire'nin eline geçmiştir.

BURKİNA FASO (HV)

Uluslararası adı: Upper Volta

Resmi adı: Yukarı Volta

Yerel adı: Haute Volta

Nüfus: 11. 650.000

Başkent: Ougadougou

Bu ülke 274.200 km² (dünyanın 67. ülkesi) kuzey yarımküre, batı yarımküre, Afrika'nın batısında açıkdenizlerden uzak kuzeyde Mali, batıda Fildişi Sahilleri, güneybatıda Gana, Togo güneyde Benin, güney doğuda Nicer ile komşudur. Volta veya eskiden anıldığı gibi Burkina Faso cumhuriyet rejimi ile yönetilmekte, yasama meclisi 57 üyeden oluşan ve 5 sene için seçilen mili meclisten oluşmaktadır. bu günkü anayasa 1977 yılında yazılmıştır. Bu ülke 10 eyaletten oluşmaktadır. Halkın çoğunluğu zenci soyundan gelmektedir. % 65'i musa, %15 bubu, %8'i Fulani kalandı Mandingo ve Lubi kabilelerindenler. Ülke nüfusunun % 50'si animist %40'ı müslüman, kalanı da Hristiyanlardır. Resmi dili Fransızcanın yanısıra yerel dillerde konuşulmaktadır. Yazı dili Latince'dir.

Bugünkü Volta toprakları eski çağlarda büyük Mossi İmparatorluğunun bir parçasıydı. Bugünkü Voltalıların ataları 11. yüzyılda bu topraklara yerleşip, 3 bağımsız devlet oluşturdular. bu devletlerden en güçlüsü Vagadagu devletiydi. Bu devletin komşu devletler ve özellikle Mali ve kutsal Sengai devletiyle yaptığı savaşlar sonucunda gücünü kaybetti. 19. yüzyıldan itibaren bu topraklar Avrupalıların dikkatini çekip, Fransız egemenliği altına girdi. Sömürgeci yönetim 1960'a kadar devam etti. Volta devleti 1932 yılında Fransız'ın bölgedeki diğersömürgeleri olan Fildişi Sudan Fransası (Mali) ve Nicer arasında bölündü. Yalnız halkın karşı çıkması sonucunda 1947 yılında tekrar birleşti. Ülkede başgösteren bağımsızlık hareketi sonucu 1958 yılında muhtariyetini ilan edip, 2

yıl sonra tam bağımsız oldu. ülkeyi bağımsızlığa götüren süreci Oe zin Colibaly üstlenmiştir. Bu büyük lider ülkesinde bir kahraman gibi anılmakta ve bağımsızlığın görmeden vefat edince, yerine Muris Yamoego cumhurbaşkanı seçildi. Yamoego muhtariyet döneminde başbakanlık görevini yürütmekteydi. Bağımsızlıktan sonra yöneticilerin en büyük çabası tahıl ürünlerinin üretimini artırıp, kendilerini yeter hale getirmek olmuştur. Yalnız bu konuda fazla başarılı olamamışlardır. 1966 yılında Albay (Sonradan general) Ebubekir Sangole Lamizana tarafından bir darbe gerçekleştirilip bir askeri yönetim kurulmuştur. Askeri yönetimin ülke sorunları karşısındaki başarısızlığı sonucu 1970 yılında yapılan seçimlerle tekrar parlementerist sisteme geçilmiştir. 1974 yılında General Lamizana tekrar parlamentoyu kapatıp, anayasayı askıya almış ve kendi başkanlığında üyelerinin subaylardan oluşan bir devlet kurmuştur. Yine başarısızlık sonucu 1976 yılında lamizana askeri yönetimi sona erdirip sivil bir yönetim kurmuştur. Mayıs 1978 de yapılan genel seçimlerde askerlerin ülke yönetimindeki doğrudan müdahalelerine son verilmiş ve general Lamizana resmen cumhurbaşkanı olmuştur. Bu ülke bağımsızlıktan sonra ekonomisini düzeltmek için yabancı ülkeler ve özellikle Fransa ve dünya bankasından kredi almıştır. 1979 yılında genel seçimler yapılmış ve ülkeye nisbi bir istikrar gelmiştir. Ülkenin ekonomik durumu günden güne kötüye gitmektedir. Komşuları olan niger ve Mali ile karşılaştırıldığında nüfus yoğunluğu bakımından 1975 yılındaki rakamlara göre bu ülkede km²'ye 21 kişi düşerken bu oran Nicer'de 3, Mali'de 4 kişidir. bu ülkedeki gençler bağımsızlıktan önceki dönem gibi yaşamlarını sürdürmek için geçici olarak veya daimi ikamet için Fildişi, Gana ve Gabon'a göç etmektedirler. Ülke yöneticileri nüfusun %95'i tarımla uğraşan bu ülkede ciddi tarımsal politikalar uygulamak zorundadırlar. 1987 yılından itibaren ülke yönetimi Belse Kompauro'nun elindeydi. 1992 yılında Yusuf Vederego başkanlığa seçilmiştir.

BURUNDİ (BU)

Eski adı: Urundi

Nüfus: 6.950.000

Burundi 27.834 km² (dünyanın 70. ülkesi) güney yarım küre ve doğu yarım küre, Afrika'nın doğusunda Tanganika gölünün kuzeydoğu kıyısında, kuzeyden Ruanda, doğudan tanzanya, batıdan zaire ile komşudur. Bu ülkenin yönetimi cumhuriyet olup, ülke amansız bir iç savaş halinde yakılıp yıkılmaktadır. bu günkü anayasası 1974 yılında yazılmış ve 1976 yılında ona eklemeler yapılmıştır. Şu anda ülkede parlamento mevcut değildir. Ülke 8 eyaletten oluşmaktadır. Ülke halkı siyah ırkından olup, %85'i Huto, %14 Tutsi, %1'i Pigme kabilelerindendir. ülke nüfusunun % 85'i Hristiyan % 13'ü animist, %1'i müslümandır. Başkent Bucumbura

Bu ülkeye gelen ilk yabancılar Almanyalı bir kaşiftir ki 1894 yılında buraya gelmiştir. 1899-1917 yılları arasında bu ülke Ruanda ile birlikte Almanya'nın egemenliği altına girmiştir. 1. Dünya savaşı sonunda Almanya'nın yenilmesi ve imparatorluğunun borçlanması ile birlikte Milletler Cemiyeti bu ülkenin geymumiyetini (Manda İdaresi) Belçika'ya vermiştir. Daha sonra kurulan birleşmiş Milletler'de 1946 yılında aynı uygulamayı sürdürmüştür. 1962 yılında bağımsızlığını kazandığında Burundi Krallığı kurulmuş, Yalnız 4 sene sonra cumhuriyetçiler kralı devirip, yerine cumhuriyeti ilanetmişlerdir. Burundi'de Huto ve Tutsi kabileleri, Ruanda'dan daha çok kaynaşmışlardır. Ülkedeki Ganova Krallığı Huto ve Tutsi soyundan gelmekle övünürdü. Ruanda-Urundi devletinin başkenti olan Uzumbura bugünkü adıyla Bucumbura(Burundi'nin başkenti) sömürgecilik döneminde Darülselam ile Leopoldovil ve Hartum ile Salsbörü arasında önemli bir irtibat noktası oluşturmuştur. 1960 yılında Burundi'de 25.000 Pakistanlı, Arap ve Afrikalı müslüman vardı. Oysaki aynı yıllarda Ruanda'da

İslamdan hiç eser yoktu. Burundi'nin katolik sayısı Ruanda'nın 2 katı idi. Eğitim yalnız misyoner din adamlarının elindeydi. Ve böylece öğrencilerin oranı Burundi'de ruanda'dan yüksek idi. bunun sonucunda Nisan 1959 yılında bu bölgede siyasal sorunları araştırmak için Belçika tarafından gönderilen araştırma heyeti, Ruanda ve Burundi omasında toplumsal ve siyasal bakımdan çok farklılıklar olduğunu tespit eder. Bu araştırmadan çıkan sonucu göre her iki ülkede siyasal egemenlik Tutsilerin elinde olup, Tutsiler her iki ülkede siyasal ve ekonomik gücü ellerinde bulundurdukları tespit edilir. Bu konuda Marian Cornon Çağdaş Afrika Tarihi adlı kitabında aşağıdaki rakamları verir.

«Burundi'de 37 yerleşim yönetiminden 36'sı Tutsilerin elindeydi. Ruanda'da 559 bölümden yalnız 10 bölümü Hutolardaydı. Burundi'de 504 bölümden yalnız 40 Hutolarda olup kalan Tutsilerin egemenliğinde idi. Ülkeyi yöneten yüksek konseyde her 2 ülkeden toplam 33 temsilci görev yapmaktaydı. bu temsilcilerden ruanda grubun da yalnız bir Huto Burundi grubunda ise yalnız 3 Huto mevcuttu. Kalanlar Tutsi kabilesinden gelmiştir.»⁷⁷

ruanda'dan kaçan 50 bin Tutsinin Burundi'ye gelmesiyle biraz güç kazandılar. bu arada ülkede faili meçhul cinayetler özellikle 1960'dan sonra fazlaştı. 1966 yılının Kasımının 29unda gerçekleştirilmiş olan darbeden sonra anlaşıldı ki çıkarılan karışıklıklar ve meydana gelen kaos tutamen Tutsilerin siyasal egemenliklerini pekiştirmek için gerçekleştirilen pravakasyonlardan ibarettir. Aralık 1969, Ocak 1972'de yapılan halka açık mahkemelerde Huto kabilesine ait insanlar uyduruk bahanelerle ağır cezalara çarptırılıp, bir kısmı da idam edildi. Bu tahrikler sonucunda 29 Nisan 1972'de salihlanmış Hutolar ülkenin güneyinde örgütlenip ve Tutsi Kabilesine mensup insanları katlettiler. Tutsilerin bu saldırı karşısındaki tutumu çok sert olup, feci bir şekilde

⁷⁷ Marian Cornon . Afrika'nın Çağdaş Tarihi. Emir Kebir yayınları, Tahran 1987. s. 250.

gerçekleştirildi. Mayıs ayının başından itibaren toplu gözaltılar ve yargısız infazlar sürekli bir şekilde artarak devam etti. Özellikle bu idamlardan Huto kabilesine ait bakanlar ve ileri gelenler nasiplerini aldılar. (Her 15 bakandan 3'ü ve her 5 devlet memurundan 1'i Huto kabilesindendi.) Huto kabilesine mensup subaylar, din adamları, öğretmenler, memurlar, tüccarlar, üniversite öğrencileri ve hatta ufak çocuklar acımasızca katledildi. Köylerde Hutolu çiftçiler katliama uğradılar. Mayıs ayının sonuna doğru resmi rakamlara göre 50 bin, gayri resmi rakamlara göre 100 bin Huto katledildi. Kaçanların sayısı 100 binlerin üzerinde tahmin ediliyor. Nisan 1973 yılında Tanzanya topraklarında üstlenmiş bu mülteciler büyük bir saldırı düzenlediler. Yalnız bu saldırı Burundi ordusu tarafından durdurulup, saldırıyı yapanlar büyük bir hüsrarla katliama uğradılar. 1 Kasım 1976'da Burundi'nin cumhurbaşkanı Mişil Micumibero ki bu görevi 1966'dan beri yürütmekteydi. Albay Jan Batisbagora yönetimindeki yüksek askeri konseye bırakıyordu. Askeri yönetim ki 2. cumhuriyet diye anılıyor ilk hedefinin kavimler arasındaki savaşın bir an önce durdurulması için alınacak önlemlere öncelik vermiştir. Ülkedeki karışıklıklar günümüze dek sürmekte ve halen her iki devlette de Hutolarla Tutsiler arasındaki amansız savaş yüzbinlerce suçsuz insanın ölmesine sebep olmaktadır. Bu iç savaşlar sonucu ülkelerin ekonomisi çökmüş, tarım alanları yerle bir edilip, üretime sıfıra düşmüş, açlık ve sefalet ülkelerde kol gezmektedir. Uluslararası kuruluşlar halen bu konuda bir çözüm üretmekten uzak görünüyorlar. Vaktiyle bölyönet politikası izleyen ve Afrika'daki kabileleri kendi çıkarları doğrultusunda birbirlerine düşüren, kimisini sağladıkları imkanlarla yanlarına alıp diğerlerini sindirmekte kullanan batılı sömürgeci devletler bu katliamların tek sorumlusudur. Bugün ne kadar barışçıl pozlar takınırlarsa takınsınlar bu devletlerin Afrika kıtasını sömürgeleştirme sırasında uyguladıkları acımasız ve vahşi politikalar asla unutulmayacaktır.

1994 yılında Silperiyn Netariya Mira Cumhurbaşkanlığına ve Anatol Kanin Kiko başkanlığa seçilmiştir.

TANZANYA (EAT)

Resmi Adı; Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti

Eski Adı; tanganica, Zangiba, Alman Doğu Afrikası

Yerel adı; Muanganova.

Nüfus: 28. 542.000

Tanzanya 945.087 km² (Dünyanın 29. ülkesi) Güney yarım kürede, doğu yarım kürede Afrika'nın doğusunda, Hint Okyanusu kıyısında, kuzeyden Kenya ve Uganda, kuzeybatıdan Ruanda ve Burundi, batıdan tanganica Gölünün kıyısından Zaireyle, Güney batıdan Zambia, ve malavi, Güneydende Mozanbik'le komşudur. Topraklarının büyük bir bölümü dağlık ve hatta Volkanik Dağlarla kaplıdır. Eski Başkent Dar-es Selam. Yeni başkent: Dodoma

Ülke yönetimi fedaratif Cumhuriyet olup yasama meclisi 230 üyeden oluşmaktadır ki bunlardan 106 üyesi seçim kalanı atamayla gelmektedir, olumkatadır. Bugünkü anayasa 1977 yılında uygulanmaya konmuştur. Bu ülke 25 nahiyeden oluşmaktadır. Tanzanya 1964 yılında Tanganica (Bağımsızlık yılı 1961) ve Zengibar (Bağımsızlık yılı 1963) birleşmesinden meydana gelmiştir. Halkın çoğunluğu siyah ırktan olup %35'i müslüman %35'i hristiyan ve % 30'u animisttir. resmi dile İngilizce ve Sevahilce olup yazıl Latince dir.

Arkiyolojik çalışmalar sonucunda insanların bir milyon yıldan beri Tanzanya da yaşadıklarını ortaya koyuyor. Daha sonra ki dönemler için henüz yeterli kadar elde bilgi yoktur. Tanzanya'nın tarihi 2 (iki) bölgeyi kapsamaktadır.

1: tanganica XVI. yüzyıldan önce bu ülke Zengibar hükümetinin egemenliği altında idi.

Bu yüzyılda Portekizliler İlk Avrupa'lı olarak bu bölgeye adım attılar. XVII. yüzyılda Tanganica mesket Kralının egemenliğine girdi tekrar Avrupa'lılar 1885 yılında bu toprakları ele geçirdiler. bu tarihte Alman Devleti sömürgeci kuvvetleri buraya egeemen olup adını doğu Alman Afrikası koydular ve kendi sömürgeci yönetimlerini oluşturdular. 1. dünya savaşı sonucunda Alman devletinin yenilmesiyle egemen olduğu sömürge toprakları parçalandı. Milletler cemiyeti bu toprakların geymumiyetini (Manda idaresi) İngiltere devletine bıraktı. Tanganica 1961 yılında bağımsızlığını kazandı.

2: Zengibar islamiyetin ilk yıllarında itibaren Arap ve Fars Hükümetleri bu adada hüküm sürdüler. 1503m. Portekizliler Dünya çapında sömürgeler oluşturmaya başladılar. Bu çerçevede Zengibar Adasını işgal edip burayı Doğu Afrika'nın sömürgeleştirilmesinde ve işgalinde bir üst olarak kullandılar. 1698 yılında Portekizliler Masket imamı (Umman Kralı) na yenilerek bu topraklar müslüman Fatihlerin eline geçti. XIX. yy. ortasında Umman Krallığının baş kenti buraya taşındı. Araplar bu fırsatları değerlendirip Afrikaya geçişte ve altın, fildişi ve köle ticaretinde burdan yararlandılar. 1856 yılında Zengibar Umman Krallığından ayrıldı. XIX. yy. da Fransa ile almanya, Zengibar'ın İngiltere tarafından himaye altına alınmasını kabul ettiler. Ve böylece bu ülke İngiltere sömürgesi haline geldi. zengibar 1963 yılında bağımsızlığına kavuştu. tanganica ve Zengibar uzun bir müzakereler süreci sonunda birleşerek Birleşik Tanzanya Cumhuriyetini oluşturdular.

Tanzanya'da bağımsızlık savaşı tarihi 1954 yılında «Birleşik Milli Tanganica Afrika'sı (T.A.N.U)⁷⁸ örgütün Jules niyeyere tarafından 7 Temmuz 1954'de kurulmasıyla başlar. (Bugün daha sonraları milli bir bayram olarak Sababa adıyla kutlanmaktadır.) Bu hareketin başlamasıyla değişik halk kitleleri

⁷⁸ Tangannika african national union T. A. N. U.

ve grupları bu partiye yöneldiler. Partinin taraftarları ve üyeleri hızla çoğalıp parti çok güç kazandı. Bu kadar hızlı bir şekilde bu partinin gelişme göstermesi Milli Tanganica Partisinin gerçekçi ve ileri görüşlü siyasal politikalarından ve Tanganica African toplumunun çok büyük değişim vesiyasal olgunluk göstermesinden meydana gelmiştir. Ulusal çapta mücadele edecek ve bütün milli grupları bilinçli ve şuurlu bir şekilde örgütleyecek olan partinin işi zor olmasına rağmen bunu başarmıştır. Şunu işaret edelim o tarihte Tanganica'da kabilelerin ve kavimlerin ne kadar fazla olduğunu bilmemiz. için 120 den fazla dilin konuşulduğu bir ortamın olduğu yeterli olacaktır.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra 5 Şubat 1971'de (Chamn Pinduzi) adında kurulan «gerçekçi birleşik devrimci partisi anlamına gelen (P.R.V.U.)⁷⁹ Parti ülkenin her iki kısmında örgütlenip yeni anayasayı hazırlamıştır. Burada (Declaration Davosha) ki Aroşha Bildirisi olarak da adlandırılıyor ve Tanzanya Siyasal hayatında çok öneme sahiptir. Değiniyoruz Tanzanyadaki siyasal değişimler Aroşha Bildirisi ile başlamıştır. bu bildiriye göre Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti sosyalizmi benimsiyor ve ekonomik politikalarını üretimde kendi kendine yetecek politikasını uyguluyordu. Niyeyere'nin düşüncesine göre Aroşha bildirisinin tek bir hedef ve amacı vardır. Oda (T.A.N.U.)'nun Tanzanya halkını gelişme ve ilerlemeye götürmesidir.

1967'de yayımlanan Aroşha Bildirisi ülkenin izleyeceği politik çizgiyi saptayıp bu yöndeki öngörülen politikalar niyeyerek tarafından 5 Şubat 1967'da şöyle açıklanıyordu;

⁷⁹ Parli ve volution veritablement unique

Tanzanya bir tarım ülkesidir. Ve tarım ürünleriyle bazı maden ürünlerini ihraç etmektedir. Bütün bu her iki daldaki yatırımlar batılı sermayedarların elindedir.

Toplumun sınıfsal yapısında en üst grubu oluşturan halktan kopuk çok zengin ufak azınlık ve bunun yanı sıra hint asıllı birbirine çok bağlı bütün ticaret ve banka sistemini ellerinde bulunduranların kir ve yoksul zenci halktır. Bu büyük kütle her türlü ekonomik ve siyasal haktan mahrum bir şekilde yaşamaktadır.

Zengibarda yapılan nisan 1964'deki devrim Doğu Afrika'da büyük bir ilgi uyandırmış ve adada bulunan Arap azınlığın yerel zengilere ve Şirazlılara uyguladığı baskı rejimi son bulmuştur. (Afyo-Şhriazi) partisinin ilerici ve demokrat lideri Obeyt Kruse yönetiminde adadaki Afrikalı ve İran'lı göçmen Şirazlılardan oluşan bu parti hemen bütün ağır sanayii millileştirip toprak reformunu yaptıktan sonra topraksız köylülere toprak dağıtmak suretiyle tanzanya toplumundan çok derin iyi izler bırakmıştır.

T.A.N.U. içerisindeki ilerici gruplar ve sendikalistler Tanzanya toplumunda çok önemli etkiye sahiptirler.

Aroşha bildirisi 4 (dört) önemli noktayı vurgulamıştır.

1- Ülkenin yönetiminde halkın hizmetinde olacak bir yönetim bulunmalıdır. Devlet idaresinde çalışan hiç kimse ticari ve mali faaliyetlerde bulunamaz. Bu düşüncenin altında yatan sebep ülkede karanlık bir burjuvazinin gelişmesini önlemektir. Devlet memurları yaptıkları işlerden dolayı iki veya fazla bir yerden maaş ve ödeme alamazlar. Bütün liderler ülkenin sosyalizme doğru ilerlemesinde çalışmalıdırlar.

2- 2. aşamada halkın sosyalizmi benimseyip ve üretim araçlarının millileştirilmesini teşvik ediyordu.

3-3. aşamada Arosha bildirisi üretimde ülkenin kendi kendine yeter hale gelmesini öngörüyordu. Niyeyeri'nin düşüncesine göre bir ülkenin gelişmesi halkın kendi çabalarıyla gerçekleşmelidir. Para ve servet başlangıç noktası olmayıp bir sonuç olmalıdır. Ekonomik gelişmeyi gerçekleştiren öğleri 4 ana başlık altında vrebiliriz. Bunlar halk, toprak müdüriyet (işletmecilik) ve son olarak sosyalizme ve bağımsızlığa dayalı bir milli politikadır.

4- Arosha bildirisinin son aşaması tarımın ilerlemesi ile ilgilidir. Bu ilerleme bir arada üretim yapan köylerden (village de Ujamaa) ibarettir. Tarım ülke ekonomisinin temel kaynağı olacak. Burada Tanzanya geleneksel tarım toplumunun zaten eskiden beri bir arada çalışıp, üreten çiftçileri demokratik bir ortamda ortak üretim yapmaya teşvik etmektir.

Arosha bildirisine göre ülkede ne zenginler olmalıdır ne de fakirler. Ne sömürgeciler olmalıdır ne sömürenler.

Julius kombarage Niyerere 1922 yılında Viktorya gölünün kıyısında ufak bir köy olan Burniama'da doğdu. O ufak Zanaki kabilesinin şefi Burtie Niyerere'nin 26 çocuğundan biridir. Julius niyerere tahsilini ülkenin o zaman ki tek okulu olan Tabura adlı okulu bitirdi. Daha sonra üniversiteye devam etmek için Uganda'daki Makrere üniversitesine gitti. 1949'dan 1952'ye kadar Edinbera üniversitesinde ekonomi tahsili yapıp, lisans diploması aldıktan sonra Afrika'ya döndü. Öğretmen olup, evlendi ve siyasal faaliyetlere başladı 1953 yılında «Afrikalı Tanganika Toplumu» (T.A.A)⁸⁰ örgütünün liderliğine seçildi. Bu örgüt değişik siyasal düşüncelere sahip insanlardan oluşuyordu. Bu örgüt daha sonra

⁸⁰ Tangaayika African Association

1954 yılında Niyerere liderliğinde Tano adını alıp, halkın siyasal mücadelesinde büyük bir yer tutmuştur. Niyerere yorulmak bilmeyen devamlı çalışan, çok büyük hitabet gücü olan biridir. Ülkeyi karış karış dolaşıp büyük kitlelerin ilgi odağı haline gelmiştir. 1958 yılındaki seçimlerde milletvekili seçildi. Onun liderliğindeki Tano 1960 seçimlerinde yasama meclisinin 71 üyesinden 70 ini elde etmiştir. Niyererenin büyük Çabalanyla ve halkın desteğiyle ülkesi 9 Aralık 1961'de bağımsızlığa kavuştu. Partideki aşırı solcu arkadaşları onu bazen muhafazakarlık ile suçlayıp eleştirmişlerdir. Hatta 24 Ocak 1962'de eski bir sendikalist olan Reşidi Kavavava'yı onun yerine seçmişlerdir. Yalnız aynı yılın Aralık ayında Niyerere cumhurbaşkanlığına seçildi. Ocak 1964'te silahlı kuvvetlerdeki bir ayaklanmayı İngiliz askerlerinin yardımı ile bastırdı. Aynı işi o tarihlerde Kenya ve Uganda da yaptı. O iki ülkeye karşın Tanganika'da iç savaşın meydana gelmesine izin verilmedi. Buülkede 120 değişik kabilenin yaşamasına rağmen yumuşak bir sosyalist sistemle ülkenin birliği sağlanmıştır. Zengibar'daki devrimci gruplar, kanlı geçen, bir dönemden sonra Ocak 1964'te Tanganika ya bir federasyon adı altında birleşmeyi önerdi. Bu öneri hemen kabul edildi. «Zengibar Devrimci Komiteleri»(C.R.Z)⁸¹ adlı örgüt çok aşırı fikirlere ve düşüncelere sahip olduğundan dolayı Tano'nun sol kısmıyla daha kolay anlaştı.

Julius niyerere'ye öğretmen (Mwalimu) insanı ki yaptığı ilk işten kalmıştır verilmiştir. O katolikler gibi hareket edip, Afrikan Sosyalizmi fikrini yaymaya çalışmıştır.

Bir arada üretim yapan ve yerel dilde Ucamara diye adlandırılan köyleri kurmuştur. Bu köylerde köylüler bir arada üretip, ilkel bir sosyalizm uyguluyorlar. Niyerere'nin sosyalizmi de kendisi gibi barışçı ve yumuşaktır. Niyerere dürüst, idealist, halkını seven ve çalışkan bir liderdir.

⁸¹ Comite revolutionnair zengibar.

1954 yılında Niyerere liderliğinde Tano adını alıp, halkın siyasal mücadelesinde büyük bir yer tutmuştur. Niyerere yorulmak bilmeyen devamlı çalışan, çok büyük hitabet gücü olan biridir. Ülkeyi karış karış dolaşıp büyük kitlelerin ilgi odağı haline gelmiştir. 1958 yılındaki seçimlerde milletvekili seçildi. Onun liderliğindeki Tano 1960 seçimlerinde yasama meclisinin 71 üyesinden 70 ini elde etmiştir. Niyererenin büyük Çabalarıyla ve halkın desteğiyle ülkesi 9 Aralık 1961'de bağımsızlığa kavuştu. Partideki aşırı solcu arkadaşları onu bazen muhafazakarlık ile suçlayıp eleştirmişlerdir. Hatta 24 Ocak 1962'de eski bir sendikalist olan Reşidi Kavavava'yı onun yerine seçmişlerdir. Yalnız aynı yılın Aralık ayında Niyerere cumhurbaşkanlığına seçildi. Ocak 1964'te silahlı kuvvetlerdeki bir ayaklanmayı İngiliz askerlerinin yardımı ile bastırdı. Aynı işi o tarihlerde Kenya ve Uganda da yaptı. O iki ülkeye karşın Tanganika'da iç savaşın meydana gelmesine izin verilmedi. Buülkede 120 değişik kabilenin yaşamasına rağmen yumuşak bir sosyalist sistemle ülkenin birliği sağlanmıştır. Zengibar'daki devrimci gruplar, kanlı geçen, bir dönemden sonra Ocak 1964'te Tanganika ya bir federasyon adı altında birleşmeyi önerdi. Bu öneri hemen kabul edildi. «zengibar Devrimci Komiteleri»(C.R.Z)⁸¹ adlı örgüt çok aşırı fikirlere ve düşüncelere sahip olduğundan dolayı Tano'nun sol kısmıyla daha kolay anlaştı.

Julius niyerere'ye öğretmen (Mwalimu) insanı ki yaptığı ilk işten kalmıştır verilmiştir. O katolikler gibi hareket edip, Afrikan Sosyalizmi fikrini yaymaya çalışmıştır.

Bir arada üretim yapan ve yerel dilde Ucamara diye adlandırılan köyleri kurmuştur. Bu köylerde köylüler bir arada üretip, ilkel bir sosyalizm uyguluyorlar. Niyerere'nin sosyalizmi de kendisi gibi barışçı ve yumuşaktır. Niyerere dürüst, idealist, halkını seven ve çalışkan bir liderdir.

⁸¹ Comite revolutionnair zengibar.

Amerikalı araştırmacı William E. Smith Niyerere ve Tanzanya (Niyerere of Tanzania) adlı araştırma kitabında ki 1972 yılında yayınlamıştır. Afrika'nın bu büyük liderinin fikirlerini ve düşüncelerini ayrıntılı bir ve Niyerere ile ilgili meraklıları en büyük kaynak olarak sayılıyor. Şimdi bu kitaptan 2 paragraf sunuyoruz:

«Niyerere yazarın bu sorusuna ki 1962 yılındaki seçimlerde nasıl % 98.1 oy aldınız? sorusuna şöyle cevap veriyor: Eğer %99'da oy alasydım hiç şaşırırmazdım. Biz birleşik bir halkız. Birlik ve beraberliğimiz en önemli meselemizdir. Bizden 5.000 km uzak olan bir padişahın bize hükmetmesi doğru mudur? Biz tanganika'da kendimizi yönetmek istiyoruz. kenya'da olup biten bize hem üzüyor, hem de güldürüyor. Orada bağımsızlıktan beri 2 parti birbirine düşmüş. Biz Kenyalılara öncelikli meselelerini tespit edememelerini söylüyoruz.

Niyerere, Afrikalıların bir birlik halinde hareket etmelerini ilk baştan önemseyen liderlerdendi. Yalnız Afrika birliği örgütünün kurulmasına taraftar değildir. O sıralar Kuvam Nokreme bu iş için çok çaba harcıyordu. Niyerere, Gana'da rüşvet ve yolsuzlukların fazlalaşmasından rahatsız olup, bunun Afrika birliği örgütünde sıçrayacağından korkuyordu. Hatta 1966 yılında Nokreme devrildikten sonra Niyerere arkadaşlarına Nokreme'nin yolsuzluk ve rüşvetle yeteri kadar mücadele etmemenin kurbanı olduğunu anlatmıştır.⁸²

1985 yılında Eli Hasan Muveyti başbakanlığa seçildi. 1990 yılında bu görevi Can Samuel Basala'ya devretti.

⁸² William İcid Smith. Nyerere. Harezmi yayımları Tahran 1978. s. 109. 206.

TOGU (TG)

Eski adı: Fransız Togosu-Togoland

Nüfus: 4.950.000

Togo, 56.000 km² (dünyanın 113. ülkesi) yüzölçümüne sahip, kuzeyyarın küre, dğü yarım küre Afrika'nın batısında, Benin Körfezi'nde, dğuda Benin, batıda Gana ve kuzeyde Volta ile komşudur. Halkın çoğunluğu zenci olup %43'ü Oveaca, %27'si Temkibiye, % 16'sı müslümandır. Resmi dili Fransızcanın yanısıra yerel dillerde kullanılıyor. Yazı dile Latince'dir. Başkent Lome

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup, yasama meclisi 7 yıl için seçilen 67 üyeden oluşmaktadır. Bugünkü anayasa 1979 yılında hazırlanmıştır. Togo 4 eyaletten oluşmaktadır.

Togo adı 1884 yılında Alman seyyah (gezginci) Gustav Naşitinkal'ın Atlas okyanusu kıyısında ilk ayak bastığı köyün adıdır. Aslında bu topraklar coğrafi olarak bir ülke oluşturacak konumda değildi. Yalnız Balkanizasyon yani sömürgeci devletlerin Afrika topraklarını çıkarları için parçalama politikası sayesinde bu ülke oluşturulmuştur. Sömürgeci devletlerin siyasal, ekonomik, toplumsal ve askeri çıkarları bazen suni devletler oluşturma yönünde olmuştur. Oveaca soyundan gelenler ki bugün Togo'nun güney kısmında iskan etmektedirler. 12-14 yüzyıllar arasında Nicer nehri yoluyla buraya göç ettiler.

Portekizli kaşifler ve tacirler 15. ve 16. yüzyılda bu sahillere geldiler. Daha sonraki yüzyılda buralar köle ticareti için münasip bir mekan oluşturdu. Öyle ki o zamanlar Togo'ya köleler sahili deniyordu. Bu ülke 1886 yılından itibaren Alman egemenliği altına girdi. 1914'te Avrupa'da 1. Dünya Savaşı başlayınca Fransız ve İngiliz askerleri Togo'yu işgal etti. Versay antlaşmasıyla bu

ülke 2'ye bölünüp İngiltere'ye verilen kısmın adı Altın sahili adını aldı. Daha sonraları Altın sahillerinin adı Gana'ya dönüştü. Fransız egemenliğindeki bölgenin adı Togo oldu. 16 Mayıs 1956'da o ülkeye içişlerinde bağımsızlık verildi. Ve uzun bir sürgün döneminden sonra ülkeye dönen Silviayano Olempio başbakanlık görevine getirildi. Olempio 1992'de Lum kasabasında doğmuş, Dahami soyundan gelen bir aileye mensuptur. Onun büyük babası Francisco Olimpio De Souza Brezilya'dan bu topraklara gelip yerleşmiştir. Silviyano, Viyana üniversitesinde siyaset ve Londra'da iktisat okumuştur. 1936 yılında siyasal faaliyetlere başlayıp, 1938 ile 1940 yılları arasında Guid Ede Togo üstlenmiştir. Nisan 1946'da «Tuya ilerici partisi»(P.T.P)⁸³ doktor Pedro Elimpo Benal tarafından kurulmuş ve Fransızlara karşı iyi bir tutum izlemekteydi. 1941 yılında Fransa'nın bu bölgedeki valisi monte niye tarafından kurulan «Togo Birleşik Komitesi»(C.U.T.)⁸⁴ bu ülkenin siyasal alandaki örgütleri arasındaydı. Silviyano Olempio 1943'ten itibaren C.U.T.'nin başına geçmiş ve siyasal faaliyetlerini burada sürdürmüştür. Bu 2 siyasal parti halkın isteklerine cevap veremeyince «Kuzey halkı ve kabilelerin şefleri partisi»(U.C.P.N.L)⁸⁵ adlı parti kurulmuştur. «Eylül 1951'de C.U.T.'nin içinde değişik fikirler ortaya çıkıyor ve gençler daha aktif bir politika izlenmesini isteyerek, «Togo Gençler Hareketi» adı altında birleşip, Togo'nun bir an önce bağımsızlığına kavuşması ve eski togo sınırlarına ulaşmasını bütün siyasal hakların kullanılacağı bir ortamın doğmasını istiyorlardı.

Gana'da yapılan seçimler bağımsızlık yanlısı partilerin başarısıyla sonuçlanınca 6 Mart 1957 bağımsızlık günü ilan edildi.

⁸³ P.T.P. Leparli Togobis Du Progres.

⁸⁴ C.U.T. comite de L'union Togoloise.

⁸⁵ U.C.P.N.L. L'union Des chefs et De Population Du nord.

Togo da ise içişlerinde bağımsız cumhuriyetin ilanı, devlet yanlısı veya muhalifi partilerin tutmuna bağlıydı. Togolu olan başbakan Nicolas Gronites Fransa'nın diğer sömürgelerine göre daha fazla güç sahibiydi. Yalnız muhalefet Gana'nın bağımsızlığını da gözönüne alarak bağımsızlık istiyordu. Bunun sonucunda Fransa 24 Şubat 1958'de Togo devletinin faaliyet alanını genişletti. Bundan sonra savunma, dış politika ve ekonominin dışındaki görevler Togolulara devrildi. Nihayet verilen mücadele sonucu Eylül ayında bağımsızlık günü 27 Nisan 160 günü olarak belirlendi.

Bağımsızlıktan sonra ülkedeki karışıklıklar devam etti ve 13 Ocak 1963'te bir grup subay Cumhurbaşkanı Silviyano Olempio'yu devirip onu, öldürdükten sonra yerine Nicolas Gronitezkiyi getirdiler. 13 Ocak 1967'de Granitezski istifa etmek zorunda kalıp, yerine Albay Etien İyadamaki aslında 1963 darbesinin planıyıcısı idi başkanlığa getirildi. İyadoma 30 Kasım 1969'da bütün siyasal partileri kapatıp, «Togo halkının ilerlemesi partisi»ni ki ülkenin tek siyasal partisi konumundadır-kuruyordu. 1972 yılında General İyadama halkın oyunun % 99'unu alarak Togo halkının asil değerlerine dönüşüm sürecini başlatıyordu. İlk olarak bu konuda Hristiyanlıkla ilgisi olmayan isimleri değiştiriyordu. 1974 yılında kendisini General Genasinip İyadama adlandırıp, 1975'te kendini milli kahraman ilan ediyordu. 14 Kasım 1970'de büyük bir yürüyüş düzenlenerek büyük liderden göreve devam etmesi isteniyordu. 12 Ocak 1977'de düzenlenen törende Togo halkının babası ve Togo ordusunun baş kumandanı olarak gösteren heyken büyük bir törenle birkaç Afrika devlet başkanını huzurunda açılışı yapıyordu. Böylesine bir kişiye önem vermek ve bu denli önemsemek büyük bir mizah anlayışı olan Togo halkını hayrete düşürmüştür. Öte yandan böyle müsrifçe harcamalar ülkenin ekonomik durumunun iyileşmesi ve gelirin fazlalaşmasından meydana gelmiştir. Ülkenin en büyük gelir kaynağı olan fosfat madenlerinin 1947'de devletleştirilmesinden beri geliri 1972-74 yılları arasında 5 kata çıkmıştır. Dış politikada Togo, Fransızca konuşan ülkeler arasında aktif bir rol oynamaktadır. Ülkede başbakanlık görevini 1991'den beri Kukuku Figove üstlenmektedir.

TUNUS (TN)

Uluslararası Adı: Tunısia

Nüfus: 9.750.000

Yerel Adı: El Cumhuriyetil El Tunusiyye

Tunus, 164.150 km² yüzölçümü ile (dünyanın 86. ülkesi) batı yarımküre, dğu yarımküre, Afrika'nın kuzeyinde, Akdeniz'nin kıyısında, güney batı ve batıdan Cezayir, güney doğudan Libya ile komşudur. Bu ülke Cumhuriyet ile yönetilip yasama meclisi 5 yıl süre için seçilen 112 üyeden oluşan milli meclistir. Bugünkü anayasası 1959 yılında yazılmış ve 1970 yılında ekler yapılmıştır. tunus 18 eyaletten oluşmaktadır. Ülke nüfusunun % 98'ini Araplar, ile %1.2'sini barbarlar, kalanını ise Avrupalılar oluşturmuştur. Nüfusun % 98'i müslüman, resmi dili; Arapça'nın yanısıra Fransızca'da konuşulmaktadır.Başkent Tunus.

M.Ö'ki dönemlerde tunus Finikyalıları, Kartacaklar ve Romalıları tarafından idare ediliyordu. Romalıların Tunustaki egemenlikleri M.S. V.yy kadar sürdü. O tarihte Vandalılar ve 1 asır sonra Bizanslılar buraya egemen oldular. m.S. VII. yy'da müslüman Araplar bütün Kuzey Afrika'da olduğu gibi bu ülkeyi de egemenlikleri altına aldılar. Arapların Tunus'u ele geçirmeleri, Bizans Devleti ve yerel halkla yarım yüzyıl süren kanlı savaşlar sonuucu gerçekmeştirilmiştir. M.S. 698 yılında Araplar Tunus'u bütünüyle istila ettiler. O tarihten itibaren bu ülkede büyük ayaklanmalar başladı ve uzun yıllar devam etti. Beniyümeyye ve Beni Abbas halifeleri bu topraklarda mehlebi hükümetini kurdular. Bu padişahlığın son hükümdarı ölümce tekrar ayaklanmalar başladı. Sonunda dönemin halifesi olan Harun El Reşit bu bölge hükümdarlığına İbrahim İbn Ehleb atadı. İbrahim İbn Ehleb M.S. VIII. yy'da bu topraklarda egalibi hükümdarlığını kurdu. Bu hükümdarlık M.S.909 yılına kadar sürdü. Ve bu tarihte Fatimi halifeleri tunus'u

fethettiler. Fatimiler daha sonraki yıllarda bütün Kuzey Afrika bölgesini egemenlikleri altına aldılar. 1050 m. de Tunuslu bir halife Fatimilerin elayhine baş kaldırdı. Fatimiler büyük bir ordu göndererek isyancıları dağıtıp, bu toprakları parçalayarak küçük yönetimler haline getirdiler. 1207 M.'ye kadar Tunus siyasal bakımdan çok karışık bir durumda idi. Bu tarihte Hafi siun hükümeti kuruldu. Ve 3 yüzyıldan fazla (1574) devam etti. Bu hükümdarlık döneminde ülkede çok büyük gelişmeler meydana geldi. Hafi Siun hükümeti sonlara doğru zayıflamaya başlayınca İspanyol devleti orayı ele geçirmeye kalkıştı. Yalnız Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri, İspanyollardan hızlı davranıp Tunus'u ele geçirdiler. nihayet 1574'e kadar süren gelişmeler sonucu Tunus Osmanlı'nın bir eyaleti haline geldi. Bu dönemde Osmanlı egemenliğindeki Tunus Osmanlı Paşaları tarafından yönetiliyordu. XVII. yy'ın başlarından itibaren Osmanlının ilgisi bu topraklardan azaldı. 1705 M. 'da Tunus'taki Osmanlı komutanlarından Hüseyin İbn Aliye Türki adındaki komutan bu ülkenin yönetimine el koyup Hüseyini Hükümdarlığını meydana getirdi.

XVIII. ve XIX. yy. başlarında Tunus ekonomik yönden büyük gelişme gösterdi. XIX yy.'ın başından itibaren Avrupalı devletlerin ve özellikle İspanya ve Fransa'nın tunus'taki müdahaleleri hat saffaya vardı.

Özellikle Fransa değişik alanlarda yaptığı antlaşmalarla bu ülkenin iç işlerine karışmayı adet haline getirdi. 1881 m.'de Fransız orduları Tunus'u işgal edip o dönemdeki hükümdarla yapılan (Bardo) antlaşmasıyla bu toprakları Fransız himayesi altına aldılar. Bu tarihten itibaren bu ülkenin gerçek yöneticisi Fransız devletinin Tunus'taki temsilcisi olmuştur.

1. Dünya Savaşı yıllarında Muhtariyet için mücadele eden «DESTUR» Fransızlar tarafından baskı altına alınmıştır.

2. Dünya savaşı sonunda 20 Kasım 1944'de yayımlanan tunus halkının bildirisi adlı deklerasyon milli meclisi oluşturmak için ibr an önce seçime gidilmesi ve bu meclisin öz yönetim şeklini ve nasıl uygulanacağını öngörmüştür. 11 Haziran 1943'De çıkan yasaya göre Fransız Genel müdür Devlet Başkanı sıfatını almış ve büyük konseyde Fransızlarla tunuslular eşit haklara sahip olmuşlardı.

28 Haziran 1944'de «tunuslu Bütün Emekçilerin Birliği»(U.G.T.T.)⁸⁶ örgütünü ülkenin değişik bölgelerinden grevler ve ayaklanmalar örgütlemiştir. tunus'un liderlerinden Habib burgibe Kahire'de sürgünde yaşamakta ve gelişen olayları yakından takip etmektedir.

10 Ekim 1945'te bütün siyasal örgüt, hatta komünistleri kapsayan Tunus milli cephesi kuruluyor. Aynı ayın 23'ünde cephe tunus'un bağımsızlığını ilan etmeye hazırlanıyor. polis, örgütün bütün liderlerini yakalayıp hapse atıyor.

Bu mücadeleler değişik örgütlenmeler şeklinde süreyor ve nihayet 1955 yılında Fransa Tunus'a önce muhtariyet ve daha sonra (Mayıs) Tunus'un bağımsızlığını veriyor. Destur Partisinin lideri Habib burgibe başbakanlık görevine giriyor. 1957 yılında kral Seyyid-i El Emin devriliyor. habibin Burgibe cumhurbaşkanı olarak göreve başlıyor. Habib Burgibi 1975 yılında kendini ömür boyu cumhurbaşkanı ilan ediyor. Burgibe 1903 yılında doğmuş ve ömrü ülkenin bağımsızlık süreciyle iç içe geçmiştir. Kasım 1959'da yapılan seçimlerde Destur partisi %90 oy alarak mecliste çoğunluğu elde ediyor. Komünist partisinin kapatılmasından sonra Destur Partisi ülkedeki tek siyasal parti konumuna geliyor. 1964 yılında sosyalist destur partisi adını alıyor.

⁸⁶ U.G.T.T. union General Des Traileurs tunisiens.

Muhalefetin oluşturduğu «Tunus Birleşik Genel İşçi Hareketi» (U.G.T.T.)⁸⁷ ve «Milli Öğrenciler Birliği»⁸⁸ çok büyük baskı altındadırlar. Gün geçtikçe işçi, öğrenci ve dinci hareketler hükümete karşı muhalefetin sesini yükseltmektedirler. Ülke dışında ise «Halkın Direniş Birliği» (P.U.P)⁸⁹ Ahmet Bin Salih adlı Muhalif tarafından örgütlenmektedir. Ahmet Bin Salih 5 Şubat 1973'de hapisten kaçıp Avrupa'da siyasal yaşamını sürdürüp Tunusta demokratik ve özgür bir ortam istemektedir. 1980 yılında Gefeshi şehrinde büyük bir ayaklanma yapıldı. Halk polisle çatışmaya girdi. Nihayet bu ayaklanma Fransız askerlerinin müdahalesi sonucu bastırıldı. Bu olaylar sonucu yönetimde değişiklik yapıp Muhammed Mesali başbakan oldu. 1981 yılında ülke genelinde yapılan yürüyüşlerde Burgibe'nin politikaları büyük eleştiriye uğrayıp bu hareketler onun aleyhine büyük bir kampanyaya dönüştü. devlet bu ayaklanmayı şiddetle bastırıp islamcı liderleri göz altına aldı. 1987 yılında ülkede baş gösteren ayaklanmalar sonucu Zeynel Abidin Ali Burgibe'yi devirip hükümeti ele geçirdi. 1988 yılında Hamed Karoi başbakanlık makamına getirildi.

⁸⁷ U.G.T.T. Union Generale Des Travaileurs.

⁸⁸ U.G.E.T. organisation Etudiante unique.

⁸⁹ P.U.P. Movement D'unife Papulaine.

CİBUTİ

Uluslararası adı. Djboutı

Nüfus: 758.000

Eski adı: Afar ve İsa Fransız Somalisi

Cibuti 22.000 km² yüzölçümü ile (dünyanın 131. ülkesi) kuzey yarımküre, doğu yarımküre, Afrika'nın kuzeydoğusunda Aden Körfezi kıyısında Babel Mendeb geçidinin güneyinde, Etiyopia'nın kuzey batısı ve Somalia'nın güney doğusunda yer almaktadır.

Ülke halkının % 47'si İsayı, %37'si Affari %9'u Avrupa'lı ve %6'sı araptır. Halkın %94'ü müslüman % 6'sı Hristiyandır. Ülke yönetimi Cumhuriyet olup 5 yıl süre için seçilen 65 üyeden oluşan yasama meclisi vardır. Bunlardan 33'ü İsa'yı, 30'u Affari ve 2'si Araplardan oluşmaktadır. Bu ülke 10 bölgeden oluşmaktadır.

Afar ve İsa adı 16 mart 1967'de yapılan referandumda Fransa'nın Somali sömürgesinin sahilerine verilen isidir. Ve Fransa'nın deniz aşırı topraklarının Afrikadaki sonucudur. bu topraklar daha sonra Cibuti Cumhuriyeti adıyla 27 Haziran 1977'de bağımsızlığa kavuşmuştur. Başkent Cibuti.

Aralık 1975'de Cibuti Cumhurbaşkanı Ali Arif ve Fransız Cumhurbaşkanı Valeri Jiskardesten arasında yapılan antlaşma gereği Fransanın bu ülkedeki askeri üstü bağımsızlıktan sonra da varlığını kaybetmeyecek.

Bu antlaşma muhalefet tarafından şiddetle karşı çıkılıp ve ülkede 1975 ve 76 yıllarında büyük ayaklanmalara sebep oldu. Fransa bu toprakları geçen yüzyılda ele geçirdi. Haziran 1967'de İsrail'le Araplar arasındaki savaşta Süveyş

kanalının kapanması Cibuti Limanı'nın önemini arttırdı. 1967'de yapılan halk oylamasında Araplar Fransızların egemenliğini sürmesinden yana oy kullanırken İsalar bağımsızlık yönünde oy kullandılar 1968'de yeni meclisin oluşumu için yapılan seçimlerde Ömer Şerif liderliğindeki «Afar ilerici Demokratik Partisi»⁹⁰ 36 Sandalye'den 26'sını alarak büyük bir başarı elde etti. Bağımsızlık için yükselen sesler her taraftan gelmeye başladı. Özellikle Hasan Gold Abdiven yönetimindeki «Afrika halkının Bağımsızlık Hareketi Partisi» (A.P.I.L.)⁹¹ bağımsızlığın hemen hiç vakit kaybedilmeden alınması taraftarı idi. Bu örgütlerin yanısıra «Bağımsızlık için halkın birliği teşkilatı» (R.P.I.)⁹² değişik grup ve örgütleri bünyesinde toplayarak bağımsızlık için mücadelesini sürdürdü. Nihayet bütün bu örgütlerin çabası ve halkın büyük katkısıyla 1977 yılında 10 Ağustosunda ülke bağımsızlığına kavuşmuş oldu.

Cibuti ihracat ve ithalatın yapıldığı Cibuti limanı ve ülkenin demiryolu açısından başka bir gelir kaynaklarına sahip değil. Cibuti Limanı'nın Etyopia'nın açık denizlerle tek bağlantısını oluşturmasını bu limana önem kazandırmaktadır. bu ülke Afrika Kıtasındaki Santraç oyununda önemsiz bir Piyade, Piyon konumundadır. Öylesine ki Kızıl Deniz kıyısındaki ülkeler eğer isterlerse bu piyonu oyuna katarlar. Hasan Gold 1977'ye kadar iş başındaydı, 1978 yılında yerine Abdül Muhammed Kâmil seçildi. 1993 yılında daha Hamat Cumhurbaşkanlığına seçildi.

⁹⁰ Regroupement démocratique AFAR.

⁹¹ African Popular Independence League.

⁹² R.P.I. Rassemblement Populaire. Pour l. independence.

ÇAD CUMHURİYETİ

Nüfus: 7.200.000

Çad 1.284.000 km² yüzölçümü ile (Dünyanın 19. ülkesi) Kuzey yarım küre, doğu yarım küre Afrika'nın merkezinde açıkdenizlerden uzak, kuzeyden Libya batıdan Nicer, güneybatıdan Kamerun, Güneyden Orta Afrika Cumhuriyeti ve doğudan Sudan'la komşudur, güney batıdan Çad Gölü dolayısıyla Nijerya ile komşu sayılır.

Halkın çoğunluğu zenci olup %30'ü Sudan'lı Arap, %25'ini Sara, %7'ini Tedaye kalanı Embum Kabilelerinden oluşmaktadır. Halkın % 44'ü Müslüman %32'si Hristiyan, %23'ü Animisttir. Resmi dili Fransızca olup Arapçada yaygındır. Yazı dili Arapça ve Latince'dir. Ülke yönetimi Cumhuriyet olup bugünkü anayasa 1962 yılında yazılmış ve 1979 yılında bazı düzeltmeler yapılmıştır. Ülke 14 ilden oluşmaktadır. Başkent N'Djamena

XIX. yy. ve XX. yy. başlarında Fransızlar Çad'a saldırıp bu ülkeyi ele geçirmeye çalıştılar. Kral Rabeh yönetimindeki halk karşı koyunca Fransızlar üç sene savaştıktan sonra bu ülkeyi elde edip Ekvator Afrika'sı topraklarına kattılar. 1920 yılında Çad ile Obangışari ve Çad birleşik Devleti'ni kurdular. bu birlik fazla sürmeyip 1921 yılında tekrar bağımsız sömürgelere dönüştüler Çad 1946 yılında Fransa Çad'da işlerinde bağımsızlık ve 1960 yılında tam bağımsızlık verdi.

Çad az olan nüfusu ve kuzeyle güney arasında var olan çatışmanın yarısına fevkalade fakir bir memlekettir. 1966'da başlayan ayaklanma ve iç savaş bozuk olan ekonomiyi çökertmiş açlık ve sefalet ülkenin kaderi haline gelmiştir. 1968'den 74'e kadar süren kuraklık sebebiyle bütün üretim kaynakları kurumuş ve ülke yabancı ülkelere gelen yardımlarla hayatını sürdürmeye başlamış. Bu

yardımlar çounlukla batılı ülkeler ve özellikle Fransızlar tarafından yapılmıştır. Bu yardımlar Fransa'nın bu ülkedeki etkisini fazlalaştırmaya yönelik bir çaba olarak görülmektedir. Aslında Çad'ın böylesine sefil bir duruma düşmesinin sebebi Fransız sömürgeci sisteminde aranmalıdır. Fransı bu ülkeye kurduğu sömürgeyel sistem döneminde başından itibaren bu ülkedeki bütün büspet yönleri ortadan kaldırıp üretim sahalarına büyük zarar vermiştir. Fransı yalnız kısa vadeli kendi emperyalist çıkarları için bu ülkeyi ekonomik yönden tüm bir uçuruma sürüklemiştir.

Çad 11 Ağustos 1960'da bağımsızlığını kazandıktan sonra 1975'e kadar Fransuva Tumbalayın şiddetli diktatör üyesi altında sürdürmüştür. 1973 yılında Milliyetçi bir politika izleyerek «Çad İlerici Partisi»nin (P.P.T.)⁹³ nin adını «toplumsal ve Kültürel devrimler için Milli Birlik Hareketi» (M.N.R.C.S.)⁹⁴ dönüştürmüştür.

Nasyonalist uygulamaların başında ülkedeki Fransız isimlerin değiştirilmesiydi. Bu konuda önce kendi adını Nekatiya çevirip ülkeninbaşkentinin ismi Kale anlamına gelen Fransız birkelime olan Loci'den Engemenay'a dönüştürmüştür. Milli bayramlara ve dinsel törenlere önem verilmeye başlanmıştır.

13 Nisan 1973'de nekarta rejimi askeri bir darbe ile devrilip Nekarta darbe sırasında hayatını kaybetti. General Fin kaz Malom komutasındaki askerler «Yüksek Askeri Konsey» (C..M)⁹⁵ adı altında ülkeyi yönetmeye başladılar. Aynı yıl köylüler tarafından ağır vergilere karşı büyük ayaklanmalar meydana geldi. Bu ayaklanmalarda binlerce insan hayatını kaybetti. Ayaklanan köylüler

⁹³ Parti Progress iste Tchadion (P.P.T.)

⁹⁴ (M.N.R.C.S.): Mouvement national Pour l arevalition Culturelleet Socileale.

⁹⁵ Conseil supeveur milltaine (C.S.M)

Mangalen bölgesinde «Çad Milli Kurtuluş Ordusu»nu (FROLİNAT)⁹⁶ kurdular. 1655 yılında bu örgüt bütün Kuzey bölgesinde egemenliğini pekiştirdi. Başkentin 500 km. uzaklığında bulunan Mangalem devlete büyük bir tehlike haline geldi. Kuzeydeki müslümanlar ve güneydeki animist halkın yönetime karşı ayaklanmaları devam etti. Ve ülke bir türlü istikrara kavuşamadı. 1960'ta Çad'ın bağımsızlık sürecinde Degol'un özel temsilcisi Andre Malro Çad için şöyle demişti:

«Çad'ın diğer Afrika ülkeleriyle farkı bu ülkenin bağımsızlığa adım atması çağdaş değerler ve uygarlıkla oluyor»

İlerideki yıllarda devam eden olaylar Malroinun söylediklerinin gerçeği yansıtmadığını görüyoruz. Zaten Fransız yönetiminin ülkede küçük bir azınlıktan Hristiyanları devamlı desteklemesi her zaman müslümanları kızdırmış ve onların Fransız devletine bakış açılarını etkilemiştir.

Fransız kuklası, halinde olan Malum 1975 yılında Tumbala'yı bir darbeye devirip, müslüman bir gerilla lideri olan Hasan Habre'yi kandırıp, savunma bakanlığına getirmiştir. Habre 1980'de Gukkini Vedi'nin cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra ona başkaldırmış ve ülkede iç savaş meydana gelmiştir. Nihayet yenilmiş ve ülke dışına kaçmıştır. Bu savaşta Libya yasal devlet başkanı olan Gukkini'ye destek verip, Mısır ve Sudan ise Hasan Habreyi desteklemişlerdir.

1981 yılında yönetime destek için ülkede bulunan Libya birliklerinin yerine Afrikika Birliği örgütü'nün oluşturduğu birlikler gelmiştir. Burada «Çad Kurtuluş Ordusu» kısaca FORİLİNA adıyla adlandırılan örgüt hakkında bilgiler sunalım.

⁹⁶ Front de libération national du tchad. (Frolinaz).

FORİLİNA 22 Haziran 1966'da Hartum bölgesinde Fransuva tublol yönetimine muhalif bütün örgüt ve grupların birleşmesi ile meydana geldi. Daha sonra Ahmet musa yönetimindeki «Çad Milli Birlikleri» (U.N.T.)⁹⁷ örgütü de bunlara katıldı. FORİLİNA'nın ilk genel başkanı İbrahim Abaşa, merkezi yönetime karşı silahlı mücadeleyi başlatan lider olarak tanınmaktadır. Aynı yıllarda kuzeydeki müslümanların ve güneyde özellikle Sahra bölgesinde oturan animist halkın vergi ödememe politikalarına silahlı destek verdi. 1968 yılında FORİLİNA bütün cephelerde büyük bir karşı saldırıya geçip, bu savaşta Şubat 1968 İbrahim Abaşa öldürüldü ve onun yerine büyük bir teorisyen olan doktor Abasedik genel başkanlığa seçildi.

Az bir zamanda FORİLİNAM birlikleri ülkenin doğudan kuzeye kadar yarıdan çok bölgesini egemenliği altına aldılar. Devlet başkanı Tumbal Fransızlardan askeri yardım istedi.

Çad Kurtuluş ordusu yani FORİLİNA şu anda 4 koldan mücadele etmektedir. Abasedik her zaman Czayır'dedir. Yalnız örgüt üzerinde fazla bir güce sahip değildir. Ona bağlı birlikler bütün doğu bölgelerini egemenliklerinde tutmaktadırlar. 2. ordu, Gukkini liderliğinde bine yakın savaşçısı olup çoğunlukla Tubaha kabilesinden gelmektedirler.

Diğer bir grup ise Abasedik'e karşı olan Alpahlani yönetimindeki birliklerdir. Bu birlikleri doğu cephesinde savaşmaktadırlar. En son Nih nehri kıyısında savaşan Hamed Zulu yönetimindeki birliklerdir. Kasım 1976'da FORİLİNA Hasan Habre'yi değiştirip, yerine Gukkini'yi getirdiğini ve Abasedikle birleştiğini ilan etti. Aynı yılın 30 Aralıkında Gukkini ülkenin birliği için Libya lideri Kaddafi ile işbirliği yapmaya başladı. 1980 yılında Gukkini Libya'nın

⁹⁷ U.N.T. Union Nationan tchadienne.

desteği ile Hasan Habre'yi yendi, yalnız savaş bitmedi ve hala devam etmektedir. 1990 yılında Cumhurbaşkanlığına İdris Debi ve 1993 yılında başbakanlığa Dalavo Kassare Karakuye getirildi.

RWANDA (RWA)

Yerel adı:Urwanda

Nüfus: 9.365.000

Rwanda 26.338 km² yüzölçümü dünyanın 129. ülkesi) güney yarım küre, doğu yarım küre Afrikanın doğusunda açık denizlerden uzak güneyde Burundi, kuzeyde Uganda, doğuda Tanzania ve batıda Zaire ile komşudur. Başkent: Kigali

Halkın çoğunluğu zenci olup, % 89'u Huto %10'u Tutsi ve % 1'i Müslümandır. Resmi dil Fransızca'nın yanısıra Savahilce'de yaygındır. Ülke yönetimi Cumhuriyet olup, yaşama meclisi 50 kişiden oluşmaktadır. Bugünkü anayasa 1978 yılında hazırlanmış, bu ülke 10 eyaletten oluşmaktadır.

Rwanda komşusu Burundi ile birlikte ilk önce zenci Tua ve daha sonraları Kongo'dan gelen Bantu-Hutus kabilesi Etiyopya'dan ayrılıp bu ülkeye göç etmeye başladı.

İlk Avrupalılar 1894 yılında Alman bir kaşif yoluyla bu ülkeye geldiler. Rwanda 1899-1917 yılları arasında Doğu Alman Afrika bölgesinin içinde yer aldı. 1. Dünya Savaşı sonunda milletler Cemiyeti bu ülkenin manda yönetimini Belçika'ya verdi. Birleşmiş Milletlerde 1962-1964 yılları arasında bu ülkenin manda yönetimini Belçika'ya verdi. Rwanda 1974 yılında 4.123.000 nüfusla Afrika'nın kalabalık ülkelerinden biri sayılmaktadır. Km² başına düşen insan sayısı 157 kişidir. Ülke halkı tepelerin etrafında büyük köylerde yaşamaktaydılar. 1959 yılına kadar Rwanda, siyasal bakımdan sınıfsal, katı bir yönetimle idare ediliyordu. O tarihte ülkenin nüfusunun % 14'ünü oluşturan Tutsiler kelimenin tam anlamıyla feodal sayılıp, toprak sahibi olup ve herşeyi ellerinde bulunduruyorlardı. Köylü Hutolar ülkenin % 85'ini ve küçük cüsseli Tualı avcılar

%1'ini oluşturmaktaydılar. tutsilerin Hutolara mutlak bir egemenlik kurduğu söylenebilir. Tutsiler, kendi soylarını toprak sahiplerine ve soylu savaşçılara dayandırıyorlardı. Onlara göre Tutsilerin eski padişahlıkları olan Bomi Krallığı, tanrı tarafından kurdurulmuştur. Tutsiler devamlı kendilerinin yönetici bir kitle olduklarına dair tezler ortaya atıp, Hutoları buna inandırmaya çalışıyorlardı. Bu belirtmekte yarar var ki Tutsiler ve Hutolar aynı dili konuşmaktalar bu da Huto dilidir. Afrika'da yaşayan değişik kabileler ve konuşulan binlerce yerel dil mevcuttur. Rwanda'da Tutsiler ili Hutolar arasında belirgin bir fiziki farklılık göze çarpmaktadır. Yüksek boylu, iri yapılı, ince burunlu ve zarif yüz hatlı Tutsilere karşı, kısa boylu, şişman ve yuvarlak yüzlü Hutolarla zıt bir şekil oluşturmaktadırlar. Bütün Afrika'da bağımsızlıktan önce devrimin geldiği tek ülke Rwanda'dır. Öyle bir devrim ki Fransız devriminden daha etkili olmuştur. Zira Tutsili toprak ağaları ve Hutolu çiftçiler arasında orta sınıf sayılacak birilerine rastlanmıyordu. Bütün ülke çok katı kuralları olan ve hiçbir geçişe izin vermeyen bu baskıcı krallık rejimiyle yönetilmekteydi.

Hutoların bu katı, sınıfsal yönetime tepkileri Mart 1957'de yayınlanan Bahuto beyannamesi ile gösteriyorlar. Bu bildiriye dinsel, seminarist cemiyete bağlı 9 kişinin kaleme aldığı Rwandalı yerlilerin sınıfsal ve toplumsal sorunlarına ilişkin ve Tutsilerin siyasal alandaki tekel oluşturmalarını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Bu bildiriye göre siyasal alandaki tekel toplumun genel yapısı itibariyle bir ekonomik tekele dönüştü ve eğitim alanındaki ayrımcılık sonucunda bir kültür tekeli haline geldi. Yani Hutolar ülkedeki ekonomik gelirden paylarına düşeni alamamanın yanı sıra siyasal faaliyetlere katılamıyor ve eğitimden yoksun kalıyorlardı. 17 Mayıs 1958'de saraya bağlı 12 büyük toprak sahibi (feodal) bir bildiri yayınlarak Hutoların haklı isteklerine cevap verdiler. Bu cevap bildirisinde şöyle deniyor:

«Hutolar, kendilerine sormadılar. Nasıl bizimle eşit haklar istiyorlar? Bizimle (Tutsiler) onların (Hutolar) her zaman ilişkiler köle ve sahip ilişkisi mevcut olmuştur. Hutolar her zaman için yalnız ırgat olmak için yaratılmışlar. Oysa ki biz yönetici bir zümre olarak arasında hiçbir kültürel benzerlik yoktur.»

Bu bildiri yayınlandıktan sonra 2 kabile arasındaki sürtüşme giderek çatışmaya dönüştü. Manda yönetimiyle ilgili fikir ayrılıkları ortaya çıktı. Tutsiler yönetimin bir an önce yerel liderlere devredilmesini istiyorlardı. Hutolar ise Belçika Devleti ve kelisesinin yanında kendilerine bir yer edinmeye başlamışlardır. 25 Temmuz 1959'da Kral Muvami Mutarabi'nin ölmesi Mucumbura şehrinde Tutsilere Belçika aleyhinde yürüyüş düzenlemelerine sebep oluyordu. Aslında Tutsiler komşu ülke Kongo'daki anti emperyalist gelişmelerden etkilenmişlerdir. Tutsiler, Belçika'nın fikrini sormadan katledilen kralın yerine V. Kijiri'yi seçtiler. Bu sıralar Tutsilerin kurduğu «Milli Rwanda Halk Hareketi Partisi» (U.N.A.R.)⁹⁸ 15 Ağustos 1959'da faaleyle geçti. Bunun ardından 19 Ekim 1959'da «Huto Kurtuluş Cephesi» (E.H.P.)⁹⁹ kuruldu. Bu iki parti arasında kurulduktan itibaren şiddetli çatışmalar meydana geldi. Özellikle batı ve kuzey bölgesi büyük isyanlara sahne oldu. Bu isyanlar, fakir ve mağdur köylülerin zorba zenginlere karşı bir hareketiydi. Bu zamansız hareket örgütlenmemiş şiddet dolu köylüler tarafından sürdürülmekteydi. Afrika'nın diğer bölgelerindeki hareketler gibi siyasal hazırlıklar yapılmamış ve insanlar bilinçlendirilmemiştir. Kendiliğinden oluşan bir hareketle Haziran 1960'da yapılan mahalli seçimlerde Tutsiler ve Hutolar arasındaki şiddet kardeş ölümüne dönüştü. Belçika yönetimi 17 Ekim 1960'da Rwanda'da geçici bir yönetim oluşturdıklarını ilan etti. Huto Kurtuluş Cephesi lideri Gregoar Kibanda başbakan olarak göreve başladı. 28

⁹⁸ A.N.A.R. union National Rwandaion

⁹⁹ Emanei patien Hutu. Parmehutu.

Ocak 1961'de Kurucu meclisin başkanı Joseph Citera krallık rejiminin devrildiğini ve yerine bağımsız, demokratik Rwanda cumhuriyetinin kurulduğunu açıkladı.

21 Aralık 1961'de Belçika Rwanda'ya muhtariyet verdi. daha sonra birleşmiş Milletler Genel Kurulu Rwanda'da Manda yönetimine son verip, bağımsız Rwanda Cumhuriyetini resmen tanıdığını açıkladı. (1 Temmuz 1962)

Birleşmiş milletlerin isteği üzerine bakanlar kurulunda 9 üyeden 2 si Tutsilere ayrılmış, 7 si Hutolardan oluşmuştu. Millet meclisinde ise 44 üyelikten 7 si Tutsilere kalanı Hutolara verilmiştir. Böylece bağımsızlık bu ülkede 11. yüzyıldan beri süren feodallerin yönetimine de son vermiş ve Tutsilerin siyasal alandaki egemenliklerine son vermiştir.

Bağımsızlıktan sonar 1963 ile 1994 yılları arasında kanlı siyasal hesaplaşmalar yüzbinlerce Tutsi'nin ölümüne neden olmuş ve Tutsilerin devlet dairelerinde ve eğitim kurumlarında sayıları giderek azalmıştır. Tutsiler devlet dairelerinde ve eğitim kurumlarında sayıları giderek azalmıştır. Tutsiler bir süreç içerisinde bütün kamuoyu ait bütün kuruluşlardan tasviye edilmeye başlandı. Özel sektörde ve dini kuruluşlarda halak çok aktif olarak faaliyet yürütmektedirler. Her 4 papazdan 2 si Tutsidir. Ve bu bir ülkede ki o nüfusun % 60'ını hristiyanlardan oluşturuyor çok önemli bir faktördür. 7 Temmuz 1973'te General Janval Habimarimana yönetimindeki askerler 11 yıldan beri elinde bulunduran Gregoar kayibanda'yı devirip askeri bir yönetim kurdular. Aslında bu darbeden 5 ay önce şiddetli çatışmalarda binlerce ölü ve yaralı olmuş, özellikle aynı anda 300 öğrenci öldürülmüştür. Yeni askeri yönetim işe başlarken ilk önce milli meclisi kapatıp bütün siyasal faaliyetlere son verdi. Ve böylece ülkedeki barış ortamını ortadan kaldırdı. En azından siyasal örgütlerde faaliyet gösteren 2 kabile arasındaki diyalog ortamı ortadan kalktı. Yeni yönetimin karşısına 2 tani

büyük sorun musallat oldu. Bu Rwanda hükümetlerinin her zamanki sorunları idi. Birincisi aşırı nüfus artışı, ikincisi açık denizlere ulaşamamasıdır. Katolik kilisesinin katı tutumundan dolayı o güne değin nüfus planlaması konusunda en ufak ilerleme sağlanmamıştır. 1960-1975 yılları arasında nüfus 2,7'den 4,2'e yükselmiştir. Ekin altındaki topraklar bu suretle fazlalaşamayınca üretimin yetersizliğinden açlık tehlikesi başlamıştır. General Habimaramina Haziran 1975'te ilerlemek için milli devrim hareketi (M. D. N. D)¹⁰⁰ ni kurmuş ve Tutsilerle Hutolar arasında barışçıl bir ortam yaratmaya büyük çaba göstermiştir. Yalnız, ülkedeki fakirlik, derin kabileyi ayrılıklar ve dış müdahaleler, bu ülkeye barışın gelmesini önlemiş ve günümüze değin bu savaş sürmüştür. Yüzbinlerce ölü ve yaralının yanısıra milyonlarca insan mülteci durumuna düşmüştür. 1993 yılında Ogate Ama onun da çabaları hala bir sonuç vermemiştir.

¹⁰⁰ M.R.N.D. mouvement revolutionnaire national pour le develop perment.

ZAİRE (ZR)

Eski adları: Belçika Kongosu- Leopoldovil Kongosu- Kinşasa Kongosu

Nüfus 45. 473. 000

Zaire 2.344. 885 km² yüzölçümüyle (dünyanın 11. ülkesi) doğu yarım kürede, Afrika'nın merkezinde Atlas Okyanusu kıyısında, kuzeyden Orta Afrika Cumhuriyeti ve sudan, doğudan tanzanya (Tanganika Gölü dolayısıyla), Burundi, Rwanda ve Uganda güneyden Zambiya ve Angola, batıdan kongo ile komşudur. Ekvator çizgisi bu ülkenin kuzeyinden geçiyor. Başkent Kinşasa

Halkın soyu Bantu'dan olup, % 18'i Luba, % 17'si Kongo, % 12'si Rwanda, kalanları ufak kabilelerdendir. Halkın % 60'ı Hristiyan, %39'u Animist, % 1'i müslümandır. Resmi dil Fransızca olup, yazı dili Latincenin yanısıra Bantu dilinin 700 lehçesi de konuşulmaktadır ki bunlardan en önemlisi Kinegvana, Geyeloneko, Çileveba ve Yengala'dır.

Ülkenin yönetimi Cumhuriyet olup, yasama meclisi 5 yıl için seçilen 268 üyeden oluşan millet meclisidir. Bugünkü anayasası 1967 yılında hazırlanmış ve 1974-1978'de düzeltmeler yapılmıştır. Bu ülke 8 eyalet ve bir federal bölgeden oluşmuştur.

Pigme Kabileleri (kısa boylu Afrikalılar), Zaride yaşayan ilk insanlardır. Daha sonra Nih nehri kıyısından Nilut kabileleri ve Doğu Afrika'dan bantu kabileleri buraya göç ettiler. Bantular bu topraklarda birçok krallık kurdular. 15. yüzyılda Portekizli kaşifler Kongo nehrini kullanarak bu topraklara geldiğinde bugünkü Angola ve Zaire'yi kapsayan büyük Kongo padişahlığı hüküm sürmekteydi.

19. yüzyılın başlarında hristiyan misyonerler bu topraklarda dolaşmaya başladılar, yalnız fazla başarılı olamadılar.

19. yüzyılın ortalarında Avrupalı meşhur 2 kaşif yeni Liyengestan ve İstanli bu toprakların büyük bir kısmını keşfederek buralardaki, zengin kaynakları buldular. İstanli, Avrupa'ya döndüğünde o zamanki Belçike Krallığı 2. Leopoldoyu ikna edip, ondan yardım istedi. Leopolda, İstanli'ye gereken yardımı verip, askerlerini Kongo'ya gönderdi. 1885 yılında Kongo (bugünkü Zaire) Leopoldo'nun özel mülkü haline geldi. Belçikalılar, bu topraklar Leopoldo'nun özel mülklüğünden çıkıp, Belçika'nın resmi sömürgesi haline geldi. Belçikalılar, bu toprakları ele geçirirken ve daha sonra da yönetirken sömürgecilik yöntemlerini en acımasız şekilde uyguladılar. 1904 yılında Belçikalı sömürgecilerin zulmü ve baskıcı yöntemleri uluslararası kamuoyu tarafından kınandı. Bu itirazlar sonucunda 1908 yılında bu topraklar Leopoldo'nun özel mülklüğünden çıkıp, Belçika'nın resmi sömürgesi haline geldi. bu dönemde de Belçika yönetiminin eski uygarlıklara sahip bu insanları aşağılamaları ve bütün haklarından yoksun bırakmaları şiddetle bir şekilde sürdü. 2. Düny savaşı yıllarında bütün Afrika'da olduğu gibi kongo'da da halkın özgürlük için mücadeleleri devam etti. 1959 yılında büyük bir ayaklanma gerçekleştirildi. Yalnız şiddetli bir şekilde bastırıldı. Fakat sonuç olarak başarı devrimcilerin olacaktır.

Kongolu savaşçıların liderliğini Afrika'da özgürlük savaşlarının simgesi haline gelen büyük insan Patrice Lumumbo yapmaktaydı.

Kongo Haziran 1960'ta bağımsızlığına kuvuştu. Kasave bu cumhurbaşkanı ve Lumumba başbakan oldu. Bağımsızlığın ilk gününden itibaren ülkede karışıklıklar orduda isyanlar ve kabileler arası savaş meydana geldi. Bunların hepsinde Belçika'nın parmağı vardı. Bu arada Kongo'nun birkaç eyaleti

bağımsızlığını ilan edince aralarda büyük karışıklıklar meydana geldi. Bu eyaletlerin başında Katango (bugünkü şabay) eyaleti gelir. Bu eyaletin başbakanlığını hain ve satılmış Musa Cumpe yürütmekteydi.

Şimdiye kadar başlıklar halinde verdiğimiz Kongo hakkındaki bilgilerin ayrıntılarını ve Partice lumumba, Musa Cumpe ve Mobotosesekonun yaşamı hakkındaki bilgileri anlatacağız.

1958 yılından önce geniş çapta örgütlenmiş bir direniş hareketinden söz edemeyiz. Yönetim, baskıcı, şiddet ve korku yöntemlerini kullanan bir sömürge devletidir. Siyasal partiler, işçi senikaları, derneklerin hepsi kapatılmıştır. Aralık 1959 yılında Akra'da toplanan «Afrika halklarının 1. ulusal kongresi» (T.F.A.A.A.P.C.)¹⁰¹ toplandı. bu konfransta Kongolu devrimcilerin sorunları gündeme gelip yöntemler konuşuldu. Patrice lumumba, bu konfranstan döndüğünde bir toplantıda kendi hedeflerinin sömürgeci devleti devirip, yerine o dil barışçı ve bireyi başka bir bireye sömürtmeyen sistem kurmak olduğunu anlattı. Bu hedefler için kitleleri ve halk yığınlarını birleşik bir partide örgütlemek gerektiğini savundu.

«Milli Kongo Hareketi» (T. C. N. M)¹⁰² bu hedefleri gerçekleştirmek için kuruldu ve 1960 yılında bağımsızlık isteğinde bulundu. Belçika devleti bazı idari reformlar yaparak halkı sakinleştirmeye çalıştı. Yalnız bu reformlar sömürgeci devletin temel yapısında bir değişiklik meydana getirmedi. 1959-1960 yılları Kongo halkının bağımsızlık savaşında büyük önem taşımaktadır. Ard arda yeni partiler ve örgütler kurulmaktaydı. 1958 yılında Patrice Lumumba liderliğinde kurulan «Milli Kongo Hareketi» bağımsız, güçlü ve merkezi bir devletin

¹⁰¹ The First All-African Peoples conference.

¹⁰² The congolese national movement.

kurulmasında yana idi. 1959 yılında Kongo'nun geleceği ve bazı taktiki sorunlar yüzünden bu hareket bölündü. Devrimci kanadın liredliğini yine Patrice Lumumba yürütmekteydi. Ayrılanlar ise 1959 yılında Albert Kalonci yönetiminde Kasım ayında «Milli Kongo Harekit» adlı yeni bir örgüt kurdular. Daha sonra meydana gelen olaylar Kalonci'nin meperyalistlerin hizmetinde çalışan birisi olduğu ve ülkenin bölünmesi için uygulanan politikaların bir maşası olduğu ortaya çıkmıştır.

ABACO derneği 1948 yılında kurulmuş ve hedefi bağımsızlık savaşına katkı yapmak ve insanları örgütlemektir. Bu hareketin lideri Joseph Kazavebu, dandal bölgesinin belediye başkanı idi. Kozavebu yönetimindeki Abacı birkaç eyaletinbirleşik bir federasyonda birleşmesinden yanaydı.

«Afrika Dayanışma Partisi»(T.P.A.S.)¹⁰³ nisan 1959'de Leopoldovil'de kuruldu. Bu partinin liderleri Anuvar Gizinka, Klofos komitatu ve Piernolel'den oluşuyordu ki Kuvango ve Koilio bölgelerinde çok etkiye sahiptiler.

«Milli ilerleme Partisi» (T.N.P.P.)¹⁰⁴ Kasım 1959'da kuruldu. Bu partinin faaliyet alanı Ekoniyotor eyaleti idi. Bu parti sömürgeciler tarafından kurdurulmuş ve onların çıkarları doğrultusunda politika yapan bir hareketti.

«Orta Afrika Yeni Hareketi» (T.C.A.R.)¹⁰⁵ Ağustos 1959'da Kivo eyaletinde kuruldu. Esnimkaşamura ve Marcel Pesiyokiriya, liderliğindeki bu parti kivo elayetine halkını örgütleyip, bağımsız bir Kongo için savaşmayı hedefliyordu.

¹⁰³ The Party of African solidarity.

¹⁰⁴ The National Progness Party.

¹⁰⁵ The National confederation of katanga.

kurulmasında yana idi. 1959 yılında Kongo'nun geleceği ve bazı taktiki sorunlar yüzünden bu hareket bölündü. Devrimci kanadın liredliğini yine Patrice Lumumba yürütmekteydi. Ayrılanlar ise 1959 yılında Albert Kalonci yönetiminde Kasım ayında «Milli Kongo Harekit» adlı yeni bir örgüt kurdular. Daha sonra meydana gelen olaylar Kalonci'nin meperyalistlerin hizmetinde çalışan birisi olduğu ve ülkenin bölünmesi için uygulanan politikaların bir maşası olduğu ortaya çıkmıştır.

ABACO derneği 1948 yılında kurulmuş ve hedefi bağımsızlık savaşına katkı yapmak ve insanları örgütlemektir. Bu hareketin lideri Joseph Kazavebu, dendal bölgesinin belediye başkanı idi. Kozavebu yönetimindeki Abacı birkaç eyaletinbirleşik bir federasyonda birleşmesinden yanaydı.

«Afrika Dayanışma Partisi»(T.P.A.S.)¹⁰³ nisan 1959'de Leopoldvil'de kuruldu. Bu partinin liderleri Anuvar Gizinka, Klofos komitatu ve Piernolel'den oluşuyordu ki Kuvango ve Koilio bölgelerinde çok etkiye sahiptiler.

«Milli ilerleme Partisi» (T.N.P.P.)¹⁰⁴ Kasım 1959'da kuruldu. Bu partinin faaliyet alanı Ekoniyotor eyaleti idi. Bu parti sömürgeciler tarafından kurdurulmuş ve onların çıkarları doğrultusunda politika yapan bir hareketti.

«Orta Afrika Yeni Hareketi» (T.C.A.R.)¹⁰⁵ Ağustos 1959'da Kivo eyaletinde kuruldu. Esnimkaşamura ve Marcel Pesiyokiriya, liderliğindeki bu parti kivo elayetinin halkını örgütleyip, bağımsız bir Kongo için savaşmayı hedefliyordu.

¹⁰³ The Party of African solidarity.

¹⁰⁴ The National Progness Party.

¹⁰⁵ The National confederation of katanga.

«Milli Katanga Konfederasyonu» (T.N.C.K.)¹⁰⁶ ki kısaca CONACAT diye adlandırılıyordu, 1959 yılında Katanga eyaletinde Avrupalı nüfusun katkılarıyla kuruldu. Bu parti «Katanga Maden Birliği»nin büyük mali desteğine sahipti. «Katanga Maden Birliği» Belçikalılar tarafından idare ediliyordu ve sermayesinin çoğunluğu İngiliz ve Amerikalı işadamlarına aitti. «Milli katongo Kongederasyonu» başkanı Musa Cumpe açıkça Belçike devletini destekliyordu. Belçika devletinin 13 Şubat 1959'da yayınladığı bir bildiri hakkında Musa Cumpe şöyle diyordu:

«Bizim konfederasyonumuz bütün Kongo halkının belçikalı yöneticilere güvenmesini istiyor. Belçika hükümeti her zaman iyi niyetini göstermiş ve ispatlamıştır ki uygarlaştırma görevini sürdürmektedir. Afrika'nın kalbinde, Afrika'nın halkının özgürlüğünü bu halklara yakışır bir biçimde vereceğine eminiz.»¹⁰⁷

Bu parti emperyalist ağalarından aldığı emirle zengin maden, yataklarına ve sanayi bakımından Kongo'nun en önde gelen eyaleti olan Katongo'yu Kongo'dan ayırmak hedefini gütmekteydi. Ve bu yolda, batılı devletlerin desteğini almış ve o eyalette faaliyet gösteren batılı şirketler açıkça Musa Cumpe'ye maddi ve lojistik destek vererek, Kongo halkının büyük bağımsızlık savaşını zayıflatmaya çalışmışlardır.

Ülkede bu denli çok parti ve örgütün bulunması kabilelerin çokluğundan ve hala kabile ilişkilerinin toplumsal hayatta önemli faktör olmasından kaynaklanmaktaydı. Mayıs 1960'ta yapılan ilk parlamento seçimlerine 113 siyasi parti ve örgüt katıldı. bu partilerin çoğunun temeli fikişsel ve ideolojik

¹⁰⁶ The National Progress Party.

¹⁰⁷ M. Biragineski. Afrika'nın uyanışı, Hakikat yayınları. Tahran 1974. s. 124.

yaklaşımından ziyade kabile ayrılıklarına dayanmaktaydı. Bu dağınıklık planlı ve programlı bir antiemperyalist hareket oluşturmalarını ve birlikte hareket edilmesini zorlaştırmış ve önlemiştir. Daha birkaç ay öncesine kadar Belçikalı yöneticiler her türlü siyasal örgütü ve derneği kapatırken şimdi örgütler arasındaki kavgayı destekleyip bu örgütleri zayıflatmak ve ayrılıkçı partileri destekleyip, birliğin sağlanmasını önlüyorlardı. Bütün bu menfi gelişmelere rağmen milli bağımsızlık hareketi günden güne güç kazanıyor, Patrice Lumumba'ya hayranlık duyanların sayısı artmaktaydı. 16 Ekim 1959'da belçika Dışişleri Bakanı Emvenhemler Yecibek'in yerine Kongo konusunda yeni fikirleri olduğunu öne süren Agost do Shrayver getirildi. Ynei dışişleri bakanı işe başlar başlamaz bu ülkede yeni parlamento ve yeni bir devlet kurulmasını yalnız bu devletin Belçika devletinin denetiminde olması gerektiğini söyledi.

Bir aldatmacadan ibaret olan yeni plan bütün siyasal partiler tarafından reddedildi. Bu plan tutmayınca Belçikalı sömürgeciler bağımsızlık hareketinin birliğine darbe vurmak için Kongo'nun her 5 eyaletinde valiler başkanlığında geçici konseyler oluşturdular. Bu planın esas sebebi günü gelip de kongo bağımsızlığını kazandığı takdirde zengin Katanga eyaleti veya başka bir eyaletin Kongo'dan ayrılmasının kolay olmasından ibarettir.

Ülke çapında ayaklanmalar ve grevler yaygın bir şekilde sürmekte sömürgeci devletin güvenlik güçleri özgürlükçü ve bağımsızlık savaşçıları baskı altına alıp, rastgele hapse atmaktadırlar. Hatta Partice lumumba verdiği bir konfransın sonunda salondan çıkışta gözaltına alınmaktadır. Özgürlükçü hareket halktan aldığı destek ve Afrika'nın o günkü özgürlükçü ortamında günden güne gelişme ve büyüme göstermektedir.

Belçike devleti nihayet bir yuvarlak masa oluşturup, Kongo'nun geleceğini bu konfrasta tartışmaya açmayı planladı. Konfrasta 20 Ocak 1960'ta Belçika'nın

başkenti Brüksel'de başladı. Kongo delegasyonunu oluşturan 80 kişi «Afrika Dayanışma partisi», «Milli ilerleme partisi», CONACAT ve diğer önde gelen siyasal patrilardan oluşmaktaydı. Konfransın ilk gününde Kongo delegasyonu Patrice Lumumba'nın hapisten çıkıp, onlara katılmayacağına karar görüşmelere katılmayacaklarını ilan ettiler. Belçika devleti bu destek karşısında Lumumbo'yu serbest bırakmak zorunda kaldı. Lumumba hapisten çıkar çıkmaz korfransa katılmak üzere Brüksel'e hareket etti.

«Brüksel yuvarlak masa konfransı»¹⁰⁸ 4 hafta boyunca devam etti. Nihayet Belçika devleti 30 Haziran da Kongo'nun bağımsızlığını vermeyi kabul etti.

Bu konfransta Kongo'nun geleceği için çok önemli kararlar alındı. Siyasal sistem bakımından bağımsız Kongo devleti kurulduğunda Musa Cümpe liderliğindeki CONACAT ki açıkça Belçika devletinin ve maden şirketlerinin sözcülüğünü yapıyordu. Kongo federasyonunun kurulmasını ve her eyaletin işlerinde bağımsız olmasını talep ediyordu. Ayrıca CONACAT Katonga eyaletindeki Madenlerin işletme hakkının eyalet tekelinde olmasını istiyorlardı. Bu istek kabul edildiği takdirde Kongo en zengin eyaletinden vazgeçmek zorunda kalacaktı. O eyalet ki bütün Kapitalist dünyada üretilen bakırın % 8'ini, Kobaltın %75'ini, kalayın %14'ünü, elmesin %60'ını ürettiyordu. Lumumba katıyetle bu isteklere karşı çıkıp, ayrılıkçı hareketlere aslı musammasa göstermeyeceklerini ilan etti. Kongo delegasyonunun büyük çoğunluğu CONACAT'ın isteklerinin sömürgeci Belçika devletinin istekleri doğrultusunda olduğunu söyleyerek bu isteklere kesinlikle karşı çıktılar. Nihayet konfrans bittiğinde sömürgeci Belçika devleti haklarının çoğunu (haksız olarak elde ettiği) yitirdi. Yalnız hala Kongo'dan eline çekmek niyetinde değildi. Fakat Brükselli yöneticiler tamimiyle Kongo'dan ve oradaki çıkarlarından vazgeçemeyeceklerini, eğer bağımsızlık

¹⁰⁸ The Brussele round. table conference.

taleplerini kabul ederlerse, biraz daha olsun bağların kurulacağına inanıyorlardı. Belçikalı emperyalistlerin güvendikleri şeydu ki Kongolular arasında bir mühendis, jeolog, doktor, teknisyen veya hukukçu bulunmamaktaydı. Onlara göre Kongo bağımsız olsa bile yine Belçika'ya muhtaç olup onların elinde kalacaktır.

Brüksel konfransın aldığı kararlar doğrultusunda mayıs ayının 2. yarısında millet meclisi seçimleri yapıldı. «Milli Kongo Hareketi» seçimlerde büyük başarı gösterdi ve Kongo'nun ilk hükümeti 23 Haziran 1960'ta kuruldu. Bu bir koalisyon hükümetiydi. Patrice Lumumba başbakanlığa ve Jijeph Kazavebu cumhurbaşkanlığına seçildi. 30 Haziran 1960'ta coşkulu birtörenle Kongo'nun baağımsızlığı Kongo parlamentosunda kutlandı ve bağımsız Kongo devletinin kurulduğu tüm dünyaya ilan edildi. Bu törende Patrice Lumumbo Belçika Kralı Buden'in korusmasına cevap vererek şöyle dedi:

«Hiçbir Kongolu unutmayacak ki ülkesi işgal edildi.Bağımsızlık Belçika devletinden bize bir hediye gibi sunulmadı. Çünkü büyük bir mücadele sonunda elde ettik. Çok zorluklar çektik, büyük mahrumiyetler yaşadık. Gönüllü olarak kanımızın dökülmesine nazı olduk ve adilce savaşarak bize hareket edilircesine esir edenlere karşı çıktık. Bize bu haksız sistemi, zulümkar ve alını kapkara olan bir devlet reva görmüştür. Bizim yaralarımız öylesine tazedir ki unutmamıza imkan yok. Biz bu bağımsızlığımızı bu kadar mücadele ettikten sonra de etmişiz ve emek vermişiz Emperyalizmin elinden kurtulup, kendimizi başkalarının nüfuz alanına sokmayacağız. Sonuç olarak söyleyebiliriz ki biz emperyalistlerin ülkemizde bize emr vermelerine, ne yapıp, yapmayacağımıza karar vermelerine asla izin vermeyeceğiz. Bu bizim hakkımızdır ki herkesle ve hangi devletle istersek dost olalım. Bunu

kesinlikle söylüyorum ülkemizde emperyalist hilelere ve müdahalelere zemin oluşturacak her türlü yardımı kabul etmeyeceğiz.»¹⁰⁹

Kogno devleti kurulduktan sonra Patrice Lumumba hükümetin izlediği bağımsız dış politika Belçika ve diğer emperyalist devletlerin hoşuna gitmiyor ve diğer bağımsız Afrika devletlerinin Patrice Lumumba'nın izinden gitmesinden korkuyorlardı. Bağımsızlığın ilk gününden itibaren seçilmiş yasal Lumumba devletini devirmek için türlü türlü planlar hazırlıyorlardı.

Lumumba devleti, ordunun Afrikalılaştırılması doğrultusunda bir takım Kongolulara subaylık rütbesi vererek, bu Kongolu subayların Belçikalı subayların yerini almasını öngörüyordu. Bu plan Belçike ve diğer batılı devletleri tedirgin ve rahatsız etti. Belçikalılar bu bahane ederek, diğer Nato ülkelerinin onayını alarak paraşütçü birliklerini Kongo'nun hassas yerlerine indirdi ve Kongo'yu askeri bakımından işgal etti. Askeri işgalin ardından Kongo'daki dövizlerini dışarıya çıkartarak bu ülkenin ekonomisini felç etti. Bağımsız Kongo devletini ve başındaki Patrice Lumumba'yı düşürme planının son aşamasında, Belçikalı sömürgeciler, A.B.D, İngiltere ve Fransa'nın yardımıyla Lumumba devletini temelden çökertmek için ülkede karışıklık çıkartarak, bir kaos ortamı meydana getirdiler. bu konuda onlara en iyi yardımı hain ve satılmış Katanga yerel devletinin başkanı Musa Cumpe yaptı. Her zaman olduğu gibi batılı emperyalistlerin isteklerine boyun eğerek kendi ülkesini arkadan vurmak, Katanga'nın bağımsızlığını ilan etti.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Belçikalıların askeri müdahalesini şiddetle kınayarak Belçika'yı saldırgan ilan edip, bir ayrılmasını istedi. değişik ülkelerden bir barış gücü oluşturularak Kogno'ya gönderildi. Yalnız

¹⁰⁹ M. Biragineski. Afrika'nın Uyanışı, Hakikat yayınları, ahırn 1974, s. 132.

emperyalistlerin direktifleri doğrultusunda hareket eden Birleşmiş Milletler genel sekteri Dac Hamershold bu birlikleri yasal Kongo devletini yıkmak için kullandı. Emperyalistler, entrikalar çevirerek, ülkenin her tarafında olaylar çıkartmaya başladılar. Eylül'ün başlarında yıhma planlarını gerçekleştirmeye başladılar. Ba planı gerçekleştirmek için ilk önce cumhurbaşkanı Kazavebu'yu değişik vaatlerle kandırarak kendi yanlarına çektiler. Kazavebu emperyalistlerin isteği doğrultusunda 5 Eylül gecesı radyodan yayınlanan bir genelgeyle Partirce Lumumba'yı görevden aldığını ve onun yerine kendi adamlarından Joseph Epleno'yu getirdiğini ilan etti. Kazavebu'nun yetkisinde olanı bir karardı. bu gelişme üzerine parlamento özel bir toplantı yapıp cumhurbaşkanın uygulamalarını anayasaya aykırı olduğunu karara bağlamış ve Patrice Lumumba hükümetine güve oyu vermiştir. Halkın oyuyla kurulan parlamentonun bu kararı emperyalist güçleri durduramayıp ülkedeki kaos ve karışıklık ortamını günden güne fazlalaştırmıştır. Yasal Kongo devletini düşürme planını 4 . aşamasında 4 Aralıkta Albay Joseph Desire moboto tarafından karşı devrimci bir darbe yapılmıştır. Leopoldovil'de gerçekleştirilen bu darbe ile bir askeri diktatörlük kurulmuştur. Emperyalist devletlerin desteğini alan bu cuntacı albay, hemen batılı bile haberleşme araçlarının desteğini kazanmış ve özellikle Amerikan basını Moboto'yu Kongo'da düzeni sağlayacak bir kahraman olduğunu yazmaya başlamıştır.

Karşı devrimci Cunta işe başlar başlamaz ilk olara Patrice Lumumba diğer devrimci arkadaşları, senato başkanı Joseph Akito ve Savunma bakanı Moris Mubolo yakalanıp göz altına alındılar. Darbeci yönetim Birleşmiş Milletler genel sekreteri Dac Hamershold'un onayını alarak, Lumumba ve diğer devlet erkanını Katanga eyaletine yani Partice Lumumba'nın vn kanlı düşmanı emperyalistlerin uşağı Musa Cumpe'nin yönetiminde olduğu eyalete gönderdiler.

Bundan önce dünyanın değişik yerlerinde ve değişik zamanlarında cereyan eden ve günümüze dek süren bir uygulamayla yani emperyalist devletlerin etkisi ve işbirlikçiler ve hainlerin eliyle devrimci, demokrat ve vatanseverlerin yok edilmesi, Lumumba konusunda da gerçekleştirilmiştir. Lumumba ve mücadele arkadaşları hunharca katledilmişlerdir. 13 Şubat 1961'de bu cinayetin haberi dünya kamuoyuna duyurulduğunda büyük etki yarattı. Kongo olaylarını yakından izleyen herkes, bu cinayetin birleşmiş milletlerin onayıyla gerçekleştiğine inanıyorlardı. Bu konuda hiçbir şüpheye yer yoktu.

1961 yılında Moboto iktidardan çekilip yönetimi cumhurbaşkanı Kasavebu'ya devretti. Aynı yılın Eylül ayında Birleşmiş milletler'e bağlı birlikler ile Katangalı ayrılıkçılar arasında şiddetli çatışmalar çıktı. Nihayet Ocak 1963'te Katanga olayı merkezi yönetim lehinde bitti. Çok az bir grup isyancı Istanlivil bölgesinde direnişlerini sürdürdüler. Kasım 1965'te Moboto 2. darbesini yapıp Kasavebu'yu uzaklaştırdı. Ve yönetimi ele geçirdi. Bu eli kanlı diktatör o tarihten günümüze yani bu tezi yazdığım tarihe kadar hala en şiddetli baskı, zulüm ve işkence yöntemlerini kullanarak batının desteği ve özellikle Amerikan emperyalizmin yardımlarıyla bu ülkeyi yönetmektedir. Ekim 1970'te ülkenin adı Kongo demokratik cumhuriyetinden, Zaire cumhuriyetine dönüştü. Zaire 15. yüzyılda Portekizlilerin Kongo nehrine taktıkları addır. Moboto ile ilgili ilerde bilgi vereceğiz. Ülkedeki Muhalif gruplara gelince «Kongo Kurtuluş Cephesi» (F.N.L.C) Nataval Mumba liderliğinde ve «Kongo demokratik Kurtuluş birlikleri» (Fodelino) Antovan Gizinga yönetiminde Moboto'ya karşı çıktılar. Antovan Gizinga, Lumumba döneminde ülkenin liderlerindendi. «Devrimci Halk Partisi» (R.R.P) Luzan Kamipıla yönetiminde Moboto diktatörlüğüne karşı dağlarda mücadelelerini sürdürmektedirler. Hatta günümüzde bu öngütlerin birlikte hareket ettikleri kuzey Zaire'de Moboto'nun yönetimi gücünü kaybetmiştir. bunun sebebi biraz da hastalığından dolayı diktatör Moboto Sseko'nun hayatının çoğunu iskandinav ülkelerdeki zenginlere ait hastanelerde

geçirmesi ve ülkede yönetim boşluğu meydana gelmesidir. şimdi burada Kongo (bugünkü Zaire) siyasal hayatına iyi ve kötü yönde damgasını vurmuş 3 insan yani Moboto Seseko, Musa Cumpe ve Patrice IUMUMBA'NIN ÖZETLE SİYASAL HAYATLARINA DEĞİNİYORUZ.

Joseph Desire Moboto, 14 Eylül 1930'da Lisala bölgesinde doğdu. Aşçı olan babasının ölümünden sonra kabilede ufak bir çiftçi olarak balık tutmak ve avcılıkla dedesinin yanında yaşamaya başladı. (Moboto Ocak 1972'de korkusuz ve küstah anlamına gelen dedisinin soyadı Seseko'yu kendine soyadı olarak seçmiştir. Moboto ilk ve ortaokulu Katolik Mebandaka'da okudu. 1950 yılında Leopoldovil'de gidip silahlı kuvvetlere yazıldı. Joseph Desire zinciler için en son rütbe olan çavuşluğa kadar terfi etti. Daha sonraları muhasebecilik yaptı. Ardından gazeteciliğe heves sardı ve son haftalık yayınlanan Geleceğe doğru dergisinde (Vers lavenir) çalışmaya başladı. 1958 yılında Afrika'nın gerçekleri (Actualites Africaines) gazetesinin genel yayın yönetmeni oldu. Ocak 1960'ta Patrice Lumumba ona güvendi. Albaylık rütbesine terfi ettirerek Milli savunma Bakanlığını ve ordu komutanlığını ona verdi. Moboto, Lumumba'nın katledilmesinden diktatörlü haline geldi. Bu müddette gücü tamamiyle ele geçirip kendi denetiminde halkın devrim hareketi (M.P.R.) adlı partiyi kurdu ve bütün halkı bu partide örgütlemeye çalıştı. Moboto, bütün iktidarı boyunca binlerce insanın ölümünden sorumludur. burada bunlardan ufak birine ki onun eski siyasal danışmanı Mongol diyaka tarafından ilan edilmiş ve Amerikalı araştırmacı Jonathan Quini «Sayısız düşmünlar» (The makingi of on unfriendly world) adlı eserinde yazmıştır. değiniyoruz.

« 4 bakanı kendilerine savunma hakkı tanımadan darağacına asması (1966). Binlerce Katangalıyı yakarak veya helikopterden canlı olarak ormanlara atılması yoluylaölümlerine sebep olmak (1967) . 1967'de yüzlerce örgneciyi Kinşasa milli üniversitesi bahçesinde barışçıl bir

yürüyüş düzenlediklerinden dolayı kurşuna dizdirmek. 500 köylüyü tavuk çalarken gördükleri askeri öldürdükleri gerçeğiyle katletmesi (Mayıs 1970). 2000 ile 2500 kişiyi bir dinsel gruba bağlılıklarından dolayı Kitavala bölgesinde Ocak 1978'de katletmesi. Doğu Kasay bölgesinde 150 suçsuz insanın öldürülmesi (6 October 1981)»¹¹⁰

Musa Cumpe; ayrılıkçı Katanga eyaletinin başkanı, zengin ve şehvetperest, üçkağıtçı ve düzenbaz. Kongo bağımsızlık sürecinde beyazlar tarafından bir piyon olarak ülkenin birliğini parçalayan kişi ve onun iradeden yoksun sömürgeci ve emperyalist devletlerle işbirliği onu tarihin en rezil ve rüsva yüzlerinden birisi haline getirmiştir. Cinayet ve hainliklerinden dolayı bütün Afrika kıtasından insanlık karşıtı değerleri taşımakla bir sembol haline gelmiştir. Afrikalılar, ondan emperyalizmin çirkefe bulanmış bir mendili olarak söz ediyorlar. Afrika kıtasında bir insana yapılan en kötü küfür ve hakaret ona Cumpe adıyla hitap etmiktir. Musa Cumpe 10 Kasım 1919'da Lunda Krallığının başkenti katanga'da zenci bir milyonerin evinde doğdu. Gençliğinden itibaren her türlü sahtekarlığı meslek edinip, kabilede yükselmek için Lunda kabilesinin geleneksel lideri Muvata yamuvu'nun kızıyla evlendi. 1957 yılında Lunda gelenekse meclisinin başkanlığına seçildi. 1959 yılında bu meclisi CONACAT veya katanga Topluluklara Konfederasyonu adlı bir partiye dönüştürdü. Aslında 1947'den itibaren doğrudan politikaya girmişti. İlk önce belediye başkanı ve daha sonra Katanga madenleri birliği'nde danışman üye oldu. 1960'da Brüksel'e toplanan konfransa ülkenin birliğini savunan Lumumba'ya karşı çıktı ve nihayet emperyalistlerin isteği üzerine Katanga eyaletinin başbakanı oldu. Ocak 1961'de Patrice Lumumba ve arkadaşlarının cinayetini gerçekleştirdi ve Kongo başbakanlığına seçilerek ücretini almış oldu. 1965 yılında yolsuzluk ve diğer suçlardan dolayı yönetiminden uzaklaştırıldı. Temmuz 1967'de bindiği uçak

¹¹⁰ Jonathan Kwitny, The making of an Ungriendly World) Savuş yayınları Tahrin 1988. s. 130.

kaçırılarak Cezayir'e götürüldü. 29 Temmuz 1969'da Cezayir'de öldü. Patrice Lumumba Kongo nasyonalizmin simgesi 1961'de onun kallesçe katledilmesi bir balyoz gibi Kongo'nun ve diğer bütün antiemperalist hareketlerin üzerine indi. Kongo'nunbağımsızlığını kazandıktan sonra Lumambo'nun bağımsızlığını kazandıktan sonra Lumumbo'nın bazı olaylarda başarısız kalması, kongonun o çünkü olağanüstü durumundan dolayı Lumumba'nın değerini hiç azaltmadı. Ve onun hatırası ülkesindeki insanlar, Afrikalılar ve bütün dünya halklarının hafızısında ebediyen yaşacaktır.

Patrice Lumumba 1925 yılında Katak-Kube bölgesinde Katolik bir ailede dünyaya geldi. Babası bir din okulunda öğretmen ve annesi çiftçilikle uğraşan bir kadındı. Samanlarla dolu bir tarafına bir inek ve merkep bağlanan bir kulübede hayatını sürdürdü. Bu zor hayat koşullarında ki o zamanki Kongoluların % 99'u aynı hayatı paylaşıyorlardı. İlk okulu bir misyoner okulunda bitirdikten sonra vasıfsız bir işçi olarak Belçike Maden şirketinde Kiyovo bölgesinde işe başladı.

Daha sonra Leopoldovil'deki posta ve telgraf okulunda okulu mezun olduktan sonra bu şehirde posta idaresinde muhasebeci sıfatıyla işe başladı. Bu sırada eşi olan Polin ile evlenmiş ve iki kız çocuğu sahibi olmuştur. Sömürgeci devletin idaresinde 11 yıl çalıştıktan sonra 1957 yılında bira fabrikası müdürlüğüne seçildi. Hayatının bu aşamasında ülkenin değişik bölgelerine yolculuklar yaptı. Beyazlara karşı hiç sempati duymuyor ve devamlı sömürgeci güçlere karşı propaganda yapıyordu. Aynı yıl posta çalışanları arasında bir arkadaşlık grubu oluşturularak bir nevi siyasal bir örgüt oluşturuyordu. 1956 yılında «Yerel Halk Toplulukları örgütü» (A.P. I.C)¹¹¹ nün başına geçti. Ekim

¹¹¹ A.P.I.C (l'association du Personnel Indigene de Coloni.

1958'de «Kongo Milli Hareketi» (M.N.C)¹¹² nı kuruyordu. Hayatının sonraki aşamalarına daha önceden değinmiştik.

Lumumba iktidara geldikten sonra bağımsız, birleşik ilerici antiemperyalist bir Kongo meydana getirmeye çalıştı. O her zaman kabilecilik ve kabileciliğin emperyalizme sağladığı yarardan nefret etmiştir. Onun bu politikası emperyalistleri ona düşman yapmıştır. Daha önce değindiğimiz gibi planlanan ve Birleşmiş Milletler genel sekreteri Dac Hamershold tarafından uygulanan Lumumba'yı yok etme Projesi gerçekleşti. Lumumba, Joseph Akito (senato başkanı) ve Moris mubolo, Ocak 1961'de katledildiler. Yaşamları ve mücadeleleri bütün özgürlük savaşçılarının ders alacağı ve örnek alacakları bir yol olmuştur.

«Özgürlük ve kölelik arasında başka bir yol yoktur. Biz batının hedeflerini biliyor ve tanıyoruz. Dün bizi parçalayıp, kabileyaptılar. Bugün Afrika, bağımsızlık yolunda ilerlerken yine bizleri bölüyor ve ülkeleri parçalıyor. Kendi aramızda tezatlar çıkartıyor ve barış ortamını ortadan kaldırıyor ve barış ortamını ortadan kaldırıyor. batılı emperyalistler, Afrikalıların arasına ayrılık ve nifak sokarak, düşmünlükler yaratarak ve körükleyerek savaş çıkartıyor. Bu savaşlar sayesinde kitada egemenliğini sonsuza kadar sürdürmeye çalışıyor. Ülkelerin gelişmesi ancak emperyalistlerden kurtulmuş bağımsız bir ülkede gerçekleşir.»¹¹³

Bu sözler Patrice Lumumba'nındır. Bu büyük liderin hatı Gion Franco Vene tarafından «Uccidete Lumumba» adlı eserde ele alınmış, bu kitap 1973 yılında Roma'da basılmıştır. Lumumba'ya ilgi duyanlar, bu kitaba başvurabilirler. Ayrıca «Benim ülkem Kongo» Patrice Lumumba tarafından 1957 yılında

¹¹² Movement National Congaiaio.

¹¹³ Gian Frasco Vene. Patrice Lumumba, FRYAM yayınları 1984. s. 207.

yazılmıştır. ilk baskısı Lumumba'nın ölümünden sonra 1961'de Brüksel'de yayınlamıştır. Kongo devrimci hareketine ve Lumumba'ya ilgi duyanlar için önemli bir kaynaktır.

ZAMBIA (Z)

Eski adı: Kuzey Rodeziya

Nüfus: 9.504.000

Zambia 752.614 km² (dünyanın 37. ülkesi) yüzölçümüne sahip, güney yarım küre, doğu yarımküre, Afrika'nın güneyinde, açık denizlerden uzak, kuzeyden Zaire, batıdan Angola Kuzeydoğudan Tanzanya, doğudan Malawi ve Mozambik, güneyden Zimbabwe, Botswana ve Nimibya ile komşudur. Halkın çoğunluğu zenci olup, Bantu soyuna ait % 36'sı Bemba, % 18'i Nyaneca, %15'i Tunga ve kalanı Parutese ve diğer küçük kabilelere aittir. % 30'u hristiyan kalanı animist ve çok az bir azınlık olarakda müslümanlar ve hindular vardır. Resmi dili İngilizce'nin yanısıra, milli ve yerel dili Bantu'dur. Bu dile ait 70 lehçe konuşulmaktadır. Ülke yönetimi cumhuriyet olup, milli meclis adında % 25'i seçim, % 10'u atamayla 5 yıl için seçilen yasama meclisi vardır. Bugünkü anayasası 1973 yılında hazırlanmıştır. Ülke 9 eyaletten oluşmaktadır. Başkent Lusaka.

Bu bölge eskiden köle ticareti yapılan büyük bir merkezdi. Arap ve Portekizli köleciler, 18. ve 19. yüzyıllarda buralarda çok faaliyet gösterdiler. 1851 yılında İskoçyalı David Livingstone'nun kapıları İngiltere'ye açılmış oldu. 19. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere bu ülkenin tümüne egemen oldu. 1888 yılında ülke yönetimi İngiltere'nin Güney Afrika şirketinin elindeydi. Zambia, Zimbabwe ile birlikte Rodeziya adı altında 1923'e kadar bu şirket tarafından yönetildi. O tarihten itibaren Kuzey Rodeziya (Zambia) Güney Rodeziya (Bugünkü Zimbabwe) olan ayrıldı. Ve doğrudan İngiliz idaresi altına girdi. 20. yüzyılın ortasında yerel halkın itirazlarına rağmen İngiltere kendi çıkarları doğrultusunda bu ülkeyi Rodeziya-Niyasalend birliğine soktu. Bu birlikte İngiltere ve Güney Afrika Cumhuriyeti büyük sermaye koyarak yatırımlar yaptı ve böylece Avrupa'dan buralara büyük göç yaşandı. Bu olay bu toprakların ve özellikle Zambia'nın hızlı bir gelişme göstermesine neden oldu. Bu 3 ülkede

yaşayan milliyetçiler, bu birliğe ve göçe karşı çıktılar. Böylece Niyasalend. (bugünkü Malawi), Zambia ve Zimbabwe'de büyük yürüyüşler ve ayaklanmalar yaşandı. Nihayet bunların en şiddetlisinin sonunda 1960-1961 yılında bur birliğin dağılması içi bir hareket oluşturuldu. 1963 yılında bu birlik dağıtıldı ve her 3 ülke doğrudan İngilteree'nin sömürgesi haline geldiler. 1964 yılında bu ülke bağımsızlığına kavuştu.

Zambia, Afrika'nın kalbinde denizlerden uzak, genç bir ülke olarak dünyada bakır üreten 4 ülkeden birisidir. 14 Haziran 1953'te kurulan Orta Afrika Federasyonunda Afrikalılar yalnız el emeği ile çalışıyorlardı. Ve bütün sömürge yönetimlerinde olduğu gibi yerel halk 2. ve hatta 3. sınıf insan muamelesi görürken, Avrupalı göçmenler lüks bir hayat sürdürmekteydiler. Yerel halk ile göçmenlerin aldıkları ücretler arasında uçurum vardı. 1949 yılında köylü zencilerin geliriyle beyaz şehirlilerin gelirlerinin arasında uçurum vardı. 1949 yılında köyle zencilerin geliriyle beyaz şehirlilerin gelirlerinin arasındaki fark 24 yaşında bir öğretmen olan Kenneth Kaunda'nın dikkatini çekti. O, 1934 yılında Luvoba bölgesinde bir öğretmen anne ve babadan dünyaya gelmiştir. 11 yaşında öksüz kalmış ve çalışarak tahsilini tamamlamıştır. 1949 yılında Kaunda Kuperbeld bölgesindeki Mofoyeriya ilkokulundaki öğretmenliğini bırakıp, doğduğu yere dönüp, çiftçiliğe başladı. 1950 yılında Kaunda Pempa bölgesini bisiklet ile dolaştı ve kendisinin bestelediği devrimci ve siyasi şartlarını gitarıyla köylülere söyledi. Siyasal faaliyetleri bu dönemde onu sevilen birisi haline getirdi. Çalışkanlığı ve zekası sayesinde 1953 yılında «Afrika Milli Kongresi»(A.N.C) nin genel başkanlığına seçildi. Bu örgüt 1950-1953 arası Marineko Mubola liderliğinde federasyona karşı mücadele etmiştir. Kenneth Kaunda, hayatının bu döneminde eHindistanlı büyük lider Mahatma Gondi'nin etkisinde kalmış ve federasyon karşıtı konfranslarında Grondi'den alıntılar yaparak siyasal faaliyetlerini sürdürüyordu.

İngiliz sömürgeciliğine karşı başlattığı bu konfranslar sırasında gözaltına alınıp yakalandı ve hapse düştü. Hapse girmesi bütün ülke çapında duyulunca kaunda'nın şöhreti ve etkisi daha da arttı. Hapisten çıkar çıkmaz bağımsız ve özgür Zambia'nın kurulmasını istedi¹¹⁴.

Bu sıralar örgütler arasındaki çekişme ve rekabet sonucunda nihayet «Zambia Milli Afrika Kongresi» (Z. A. N. C)¹¹⁵ kuruldu. Bu partinin başkanlığına da Kenneth Kaunda seçildi. Ocak 1959'da Niyasalend (bugünkü Malawi) de büyük ayaklanmalar ve isyanlar meydana geldi. Seçim zamanı gelmiş, Z.A.N.C. seçimleri boykot etmişti. Rodeziya'nın İngiliz hükümdarı Sör Arthur Benson, bu boykot karşısında Z. A. N. C'yi yasa dışı ilan etti ve bütün liderlerinin yakalanmasını emretti. Yalnız halkın devrimci hareketi başlamış ve geriye gitmesi mümkün değildir. Kenneth kuanda 9 ay boyunca hapiste kaldı. Ocak 1960'ta «Birleşik Milli Bağımsızlık Partisi» (U.N. I. P)¹¹⁶ Paul Kalichini liderliğinde kuruldu. Kenneth Kaunda hapisten çıkar çıkmaz U. N. I. P.'nin başkanlığına seçildi. Verdiği konfranslarda tam bağımsızlıktan söz etmeye başladı. Kuzey Rodeziya anayasasını hazırlamak için başlayan müzakereler Eylül 1961'de başladı. Ekim 1962'de yapılan seçimlerde U.N. I. P. 14 sandalye Z. A. N. C 7 sandalye kazanırken, Federal birlik Partisi (beyaz azınlığın kurduğu parti) 15 sandalye kazanıyor. Ve böylece kuzey Rodeziya'nın ilk bakanlar kurul 4 Afrikalı (Kuanda, Kapuvo, Nekomumbala, Veka Manka) ve 6 Avrupalı'dan ki onlarda İngiliz yönetim teşkilatındandılar kurulmuş oldu. halkın tam bağımsızlık için mücadelesi Kenneth Kaunda liderliğinde devam etti ve 1964 yılında «Birleşik Mille Bağımsızlık Partisi» (U.N.I.P) büyük bir başarı elde ederek rakiplerini geride bıraktı. 22 Haziran 1964'te Kenneth Kaunda kendi partisinden oluşturduğu

¹¹⁴ A. N. C. African National Congress.

¹¹⁵ Z. A. N. Ca. Zambian African National Congress.

¹¹⁶ U. N. F. P. United. National Inde penddnee party.

33 kişilik bakanlar kurulunu kurdu. Yeni bakanlar kurulu 25 Ekim 1964'ü tam bağımsızlık için öngördü. Ocak ve Ekim ayları arasında ülkede bazı esaslı sorunlar meydana geldi. 1. si emperyalistlerin güdümünde olan Neşeebeseb-Lumepa kilisesinin baş rahibi Alis Lenşina, Kuanda hükümeti aleyhine bir başkaldırı örgütledi, Kuanda bu hareketi bastırdı. Diğer Bardeslend kabilesi lideri Litonga'nın başkaldırısıydı. Bu hareket barışçı yoldan çözüldü. 1964 anayasasıyla Zambia devletinin yerel kabileler ve geleneksel liderleri üzerinde hakimiyeti kurulmuş oldu. Bir başka sorun maden sektöründeki devletin hakları konusunda meydana geldi. Zambia devleti çok zorlukla bu şirketlerdeki devletin haklarını elde etti. Bağımsızlıktan sonra 1964 yılında Kenneth Kaunda Zambia Cumhurbaşkanı oldu. Daha sonra 1968-1973-1978 yıllarında yapılan seçimlerle bu makamı korudu. Bu ülkenin komşularıyla bazı sorunları olmuştur. 1991 yılında Frederick Chilo cumhurbaşkanlığına seçildi.

Rodeziya adının Sisil Rodez'den geldiği, Rodez'in dini bir İngiliz ailesinde 1853 yılında doğduğu, doğarken özürlü doğduğu bilinmektedir. 49 yıl ömrü boyunca devamlı hastalıkla boğuşmuştur. Sisill Rodezt'den önce abisi elmas bulmak için Güney Afrika'ya göç etmişti. Sisil Rodez onun arkasından gitmiş ve kadercilikten çok para kazanan Rodez, 37 yaşında Güney Afrika başbakanı olmuştur. Hayatı ile ilgili bilgiler «The land and people of Zambia» Eliza T. Dresorydır.

ZİMBABWE

Eski adı: Güney Rodeziya

Nüfus: 12.786.000

Zimbabwe 390.622 km² (dünyanın 54. ülkesi) yüzölçümü ile güney yarımküre, doğu yarım küre, Afrika'nın güneyinde açık denizlerden uzak, kuzeyden Zambia, batıdan Botsuwana, güneyden Güney Afrika Cumhuriyeti, doğudan Mozambik ile komşudur. Halkın çoğunluğu zenci olup, % 96 sı Bantu, % 2 si Avrupalı, % 1 i asyalı'dır. Halkın % 75 i hristiyan, kalanlar müslüman ve animisttir. Resmi dili İngilizce olup, Bantu dil grubuna ait Şuna ve Endebele yaygındır. Yazı dili Latince'dir.

Ülke yönetimi cumhuriyet olup, yasama etki 2 meclisten oluşmaktadır. 1. meclis, 80 zenci ve 20 beyaz temsilciden oluşan millet meclisidir. 2. si 14 zenci, 10 beyaz, 10 kabile reisleri ve 6 sı cumhurbaşkanının kontejanından oluşan 40 kişilik senatodur. Parleментарler ve senatoların görev süresi 5 yıldır. Bugünkü anayasa 1979 yılında hazırlanmıştır. Ülke 7 eyaletten oluşmaktadır. Başkent Harare

Zimbabwe bir kere 1969 yılında Rodeziya adıyla beyaz azınlık yönetiminde ve sonra 1980 yılında zenci çoğunluğun yönetiminde gerçek bağımsızlığa kavuşmuştur.

Taş devrinden kalan kültürel kalıntılar ki günümüzden 500 bin yıl önce ortaya çıkmıştır, zimbabwe'de bulunmuştur. Bazı bilim adamlarına göre bugün Botsuwana ve diğer bazı Afrika ülkelerinde yaşayan Buşmen kabilesine mensup insanlar bu ilk insan soyundan gelmelidirler. bu topraklara Buşmenlerden sonra 5.-10. yüzyıla kadar Bantu soyuna ait matable kabilesi bu topraklara yerleşti. 1889 yılında Sesil Can Rodez, bu toprakları dolaştıktan sonra, kendi şirketi olan

«Güney Afrika İngiliz şirketi»nin hakimiyetine soktu. Daha sonra bu topraklar onun soyadına istinaden Rodeziya adıyla adlandırıldı. Rodeziya (bugünkü Zimbabwe) Zambia ile birlikte 20. yüzyılın ortasına kadar o şirketin egemenliğinde kaldı. O yıllarda Zambezi nehri kıyısı boyunca bu topraklar 2 ye bölümdü. Güney Rodeziya Zimbabwe ve kuzey Rodeziya ise Zambia adını aldı. İkisi ayrı ayrı İngiliz sömürgesi haline geldiler. 1953 yılında zenci halkın itirazlarına rağmen bu topraklar Rodeziya ve Niyasalend, birleşik devlet haline geldiler. 1952-1963 yılları arasında buralarda bulunan zengin maden yataklarının Avrupalıların iştahını kabartması, bir sürü Avrupalının buraya göç etmesine neden oldu. 1960-1963 yılları arasında zenci çoğunluk bu birleşme karşı çıkıp eylemler gerçekleştirdiler. Nihayet birleşme feshedilip, her üç ülke doğrudan İngiliz sömürgesi haline geldiler. Güney Rodeziya federasyondan ayrıldıktan sonra Dominyon yönetimine dönüştü. Yalnız ülke yönetimi beyaz azınlığın elinde kaldı. Özgürlükçü siyahlar bu ırkçı kukla rejimine karşı çıkıp, başkaldırdılar. Yalnız şiddetli biçimde cezalandırıldılar. 1964 yılında beyaz azınlık yönetimi lideri Ian Smith, tek yanlı bağımsızlık ilan ederek görünüşte İngiltere'nin muhalefetiyle karşılaştı. Oysa ki herkes biliyorduk bu bir damışıklı döğüştür. Ve esasen bu yönetim zencileri hedef almaktaydı. Zenci çoğunluk, ırkçı beyaz azınlık rejimine karşı çıkıp, ona karşı onurlu ve cesurca bir mücadele yürüttüler. Şimdi bu onurlu başkaldırıya değiniceğiz.

Salsbory'e 400 km uzaklıkta Victoria kalesinin yanında Afrika'da benzeri bulunmayan tarihi kalıntıları rastlanmaktadır. Bu arkeoloji şaheseri, bir takım tarihi ve arkeolojik sırları kendisinde barındırmakta ve günümüze değin hala bu sırların çoğu çözülmüş değildir. Bilim adamlarına göre bu fevkalade kalıntılar, 15. yüzyıldan önce Zimbabwe topraklarında hükümdarlık süren çok güçlü, uygar bir imparatorluğa aittir. Yalnız hala bu büyük imparatorluğun nasıl ortadan kalktığı ve yıkıldığı kesin olarak belli olmamıştır. bağımsızlık mücadelesi veren

bütün örgütler, bu uygarlığa sahip çıkarak kendi isimlerinin önüne buraların adı olan Zimbabwe'yi eklemişlerdir.

«Zimbabwe Afrika Ulusal Birliği» (Z. A. N. U.)¹¹⁷ «Zimbabwe Afrika Halk Birliği» (Z. A. P. U.)¹¹⁸ ve «Zimbabwe Halk Ordusu» (Z. I. P. A.)¹¹⁹ örnek verebiliriz.

Zimbabwe büyük bir kaya parçası üzerinde harabelerle dolmuş kabile reisnin yaşadığı yer anlamında yerel dillerce kullanılmaktadır.

Alman seyyah Karl Mantez, 1871 yılında bu kalıntıları balta girmemiş ormanlarda keşfetti. Bu komplekste iç içe girmiş saraylar, büyük tören ve ayin salonları harabe halinde bulundu. Zimbabwe'yi Afrika'nın kalbinde büyük bir medeniyet ve uygarlık beşiği sayabiliriz.

Milliyetçi başkaldırıları il olarak 1896 ve 1897 yıllarında başladı. Yalnız pek fazla başarılı olamadı. 1. Dünya savaşından sonra hız kazandı. 1920 yılında «Rodeziya Yerel Meclisi»¹²⁰ 1922 yılında «Rodeziya Bantu seçmenler meclisi» (R. B. V. A.)¹²¹ 1927 yılında «Afrika Yaşamı İyileştirme Meclisi» (A. W. A.)¹²² adlı örgütler ilk kurulan özgürlük ve bağımsızlık hareketleridir. Bu sürecin sonunda 1934 yılında «Güney Rodeziya Afrika ulusal Kongresi» (S. R. A. N. C.)¹²³ kuruldu. 2. Dünya savaşı sırasında Ceşoo Enkomo adlı devrimci bu

¹¹⁷ Z. A. N. U. Zimbabwe African National union.

¹¹⁸ Z. A. P. u. zimbabwe African Peoples union.

¹¹⁹ Z. I. P. A. Zimbabwe People's Army

¹²⁰ R. N. A. Rhodesian Native Association.

¹²¹ R. B. V. A. Rhodesian Bantu voters association.

¹²² A. W. A. African Welfare Association

¹²³ Southern Rhodesia African National congress.

hareketlerde lider konumuna yükseldi. özellikle sendikal hareketin gelişmesinde ve örgütlenmesinde büyük çaba harcadı.

Çeşoo Enkomo, 1917 yılında Bulavayov bölgesinde doğdu. Daha sonra 1951 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'nde İktisat ve Sosyoloji bölümlerini bitirdikten sonra ülkesinde çalışmaya başladı. Önce demiryolu işçileri sendikası genel başkanlığına seçildi. Bu sıralarda Robert Mogobe ile Leopold Takavira liderliğinde örgütlenen «Afrikalı Öğretmenler Meclisi» (A. T. A) ¹²⁴ bir çok zenci öğretmeni bilinçlendirip, örgütledi. Adından söz edeceğimiz bir başka örgüt ise «Afrika Ulusal Gençler Liği» (A. N. Y. L) ¹²⁵ 1955 yılında George Niyandoro ve James Çikerema liderliğinde eylemler yapark bağımsızlık hareketine katkıda bulundu. «Afrika Ulusal Gençler Liği» 1957 yılında «Güney Rodeziya Afrika Ulusal Kongresi» (A. N. C. S. R) ¹²⁶ örgütü ile birleşip ve bu örgütün ilk kurultayında Çeşoo Enkomo genel başkan olarak seçildi.

Başgösteren yürüyüşler ve grevler sonucu özellikle Bulavayav bölgesindeki ayaklanmalar, beyaz azınlık başbakanı White Hed'i sert ve acımasız yöntemlere başvurmasına neden oldu.

Özgürlükçü hareketlerin liderleri yakalandı ve bu örgütlerden çoğu 1959 yılında yasadışı ilan edilip kapatıldı. Bunun sonucunda 1960 yılında «Ulusal Demokratik Parti»(N.D.P) ¹²⁷ kuruldu. Bütün bu gelişmeler sonucunda ırkçı rejim 65 üyeli parlamentoda zencilere 15 kontenjan tanıdı. bunun ardından ırkçı rejime karşı mücadele hız kazandı ve zenciler tekrar teker haklarını almaya başladılar.

¹²⁴ A.T.A. African Teachers Association.

¹²⁵ A. N. Y. L. African National Youth League.

¹²⁶ A.N.C.S.R. African National Congress. of Southern Rhodesia.

¹²⁷ N. N. I. C. Nygwome National Liberatory Congress.

Örnek olarak o güne değin zencilere yasak olan şehirlerdeki parklar, belediye hamamları, hoteller ve sinemalara da zenciler de girip çıkabildiler.

1962 seçimleri yaklaşınca «Ulusal Demokratik Parti» devlet tarafından kapatıldı. Bunun ardından devrimciler hemen «zimbabve Afrika Halk Birliği» (Z. A. P. U)'yu kurdular. Aynı yıl Z. a. P. U. faaliyet alanını genişletti ve özellikle Avrupalılara ait tarlaların yakılması Avrupa azınlık okullarına saldırı ve demiryolundaki sabotajlar sonucunda rejim çok darbe yemiş oldu. Bu sıralar zaten federasyon sonuna yaklaşıyor ve ekonomik istikrarsızlık hat safhaya geliyordu. Bu ortamda bazı Avrupalılar ülkeyi terk ediyor ve nihayet Aralık 1962'de federasyon dağıtılıyordu. Bu sırada bağımsızlık hareketi liderleri Ceşoo Enkomo ve Robert Mogobe arasında bazı ihtilaflar meydana geliyordu.

Robert Mogobe ülke çapında bir silahlı mücadele sonucunda eğitilmiş militanlarla bağımsızlık elde edileceğine inanırken, Ceşoo Enkomo diplomatik baskı ve uluslararası alanda Rodeziya hükümeti yalnız bırakma politikasının sonuç vereceğine inanıyordu.

Robert Mogobe 1924 yılında Salsbari'nin batısında Kutama bölgesinde işçi bir aileden dünyaya geldi. İlkokul tahsilini misyoner okulunda bitirdikten sonra üniversiteyi Güney Afrika'daki Fortheyr üniversitesinde bitirdi. Ülkeye dönüp liselerde öğretmenliğe başladı. 1963 yılında Z.A.N.O'nun genel başkanı seçildi. 1964 yılında siyasal faaliyetlerinden dolayı hapse düştü. 10 yıl hapiste kaldı. Hapishanedeyken eğitimine devam etti ve dil öğrenimini sürdürdü.

Federasyonun yıkılışından bağımsızlığa kadar 17 yıl geçti. bu süre içerisinde devrimci militanların sürdürdüğü mücadeleye rağmen yönetim günden güne güçlendi. Bütün uluslararası baskılara rağmen ve Zimbabweye uygulanan ekonomik ve siyasal yaptırımlara karşı Avrupa'daki siyasal gelişmelere rağmen

ki bu sırada yeni 60'lı yıllarda hemen hemen bütün Afrika ülkeleri bağımsızlıklarına kavuştular, ırkçı beyaz yönetim ayakta kalabildi.

«Rodeziya cephesi» (Rhodesion Front) Ian Smith liderliğinde ırk ayrımcılığın dayanan yönetimini sürdürdü ve 11 Kasım 1965'te Rodeziya devleti bağımsızlığını ilan edip, Ian Smith ilk cumhurbaşkanı olarak göreve başladı.

Ian Smith 1919 yılında doğdu. Güney Afrika'da yüksek tahsil yaptıktan sonra 2. dünya savaşı sırasında savaş pilotu olarak İngiltere Kraliyet ordusunda görev yaptı. Rodeziya'ya döndüğünde meclis üyesi olarak siyasete başladı.

Bağımsızlığının ilanından sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi bütün ülkelerden bu ırkçı ve yasadışı devleti tanımamalarını ve onunla işbirliği yapmamalarını istedi. Özgürlük savaşçıları çok zor şartlar altında mücadelelerini sürdürdüler. ırkçı rejim ise ülke çapında devrimcileri şiddetler bastırırken, direnişçilerin komşu ülkelerdeki kamplarını da bombalıyordu. 1966 yılında Birleşmiş milletler bu ülkeye ekonomik ambargo uygulanmasına karar verdi. Yalnız batılı emperyalist devletler başta A.B.D ve İngiltere olmak üzere bu devlete yardımlarını sürdürdüklerinden dolayı etkili olmadı.

Ülke çapındaki silahlı direniş rejime büyük darbeler vurmaktaydı. Çeşoo Enkomo ve Robert Mogobe 1974 yılında 10 yıl hapis yattıktan sonra tekrar direniş hareketinin başına geçip, özgürlük mücadelesini birlikte yürütmekteydiler. 1978 yılında gerilla liderleri ve Ian Smith hükümeti arasında bazı görüşmeler gerçekleştirildi. Daha sonra müzakerelerin souncunda ve gerilla hareketinin ülke çapındaki tartışılmaz başarıları sonucu nihayet Ian Smith devleti yönetimden çekilmik zorunda kaldı. Yönetim işbirlikçi ve muhafazakar bir zenci lider olan Oskof Ilmuzorova'ya geçti. Gerilla liderleri aralarındaki fikir ayrılıklarına rağmen bu gelişmelere müspet bakmayıp yeni yönetimi de tanımayacaklarını açıkladılar

ve böylece gerilla savaşı devam etti. 1979 yılında Londra'da İngiltere Zimbabweli beyazlar ve gerilla liderlerinin temsilcilerinin katıldığı bir konfrans bu ülkedeki olaylarını ele aldı. Konfransın sonunda ateşkesin yapılmasını biran önce serbest seçimlerin yapılması ve seçimler yapılanadek İngiliz bir valinin yönetimi elinde bulundurması karara bağlandı.

1980 yılında yapılan seçimlerde «Zimbabwe Afrika Ulusal Birliği» (Z. A. N. U.) büyük bir başarı göstererekparlementodaki üyeliklerin çoğunu ele geçirdi ve böylece Z. A. N. U.'nun genel başkanı olan Robert Mogobe zimbabwe'nin bağımsızlığı 18 Nisan 1980 yılında büyük bir törenle başkent Harare (bağımsızlık öncesi Salsbori) stadında yabancı konukların katılımıyla kutlandı. Ve ülkenin yeni bayrağı ki üzerinde kutsal efsanevi bir kuş resmi vardır, diğer ülkelerin bayraklarının yanında dalgalanmaya başladı. Yönetimin çoğunluğu Robert Mogobe liderliğindeki Z. A. N. U oluşturunuyordu. Yalnız başka örgütlerden mesela Çeşoo Enkomo içişlerine getirilmişti. Daha sonraki yıllarda binlerce beyaz Zimbabwe'yi terkettiler.

Ne yazık ki Mogobe ve Enkomo arasındaki ihtilaf daha sonra kanlı bir savaşa dönüştü. Bu iç savaş yeni bağımsızlığını kazanan bir ülkeye oldukça fazla zarar verdi. Batılı devletlerin teşvik ve desteğiyle sürdürülen bu savaş nehayet Enkomo birliklerinin yenilgiye uğrayıp teslim olmasından sonra bitti. Mogobe devleti Kuzey Kore ve Çin'den yardımlar alarak ülkenin ekonomik gelişmesine çaba gösterdi.

SAO TOME PRİNCİPE

Resmi adı: Sao Tome ve Principe Demokratik Cumhuriyeti.

Nüfus. 205.000

Bu adalar 964 km² (dünyanın 151. ülkesi) yüzölçümüyle kuzey yarım küre, Afrika kıtasının batısında Goban sahillerinin yanında Gine körfezi7nde (Atlas Okyanusunun doğusu) bulunmaktadır. halkın çoğunluğu Portekiz ve Afrikalı melezlerden oluşmaktadır. % 80 i hristiyan kalan animisttir. Resmi dili Portekizce olup, yazı dili Latince'dir. ülke yönetimi demokratik cumhuriyet olup yasama meclisi 58 kişiden oluşan ve 4 yıl için seçilen meclisten oluşmakta ve «Sao Tome Principe özgürlük hareketi» adlı parti ülkenin tek siyasal hareketidir. Başkent Sao Tome

Bu ülke Afrika'nın en ufak bağımsız ülkelerinden birisidir. 12.000 kişi civarında nüfusu vardır. bu adalar 1471 yılında Portekiz donanması tarafından keşfedilmiş ve o tarihten itibaren Avrupalıların ve özellikle Portekizlilerin uğrak yeri haline geldi. Şeker pancarının ekimine müsait olması 16. yüzyılda d bu adalara önemli bir komuk kazandırdı. Aynı yıllarda Brezilya ve A.B.D.'ye gönderilen köleler için bir durak yeri haline geldi. Baştan beri Portekiz egemenliğinde olan ada Portekiz'in buraları önemsememeleri sonucunda ülkedeki ekonomik gelişme hızını kaybetti ve nihayet 18. yüzyılda hemen hemen bütün çiftçiler bütün mal varlıkları ve işçileriyle birlikte Brezilya'ya göç ettiler. Ülkedeki yaşam sönük ve karışıklıklar içerisinde Portekiz'den göç eden melezlerin elinde sürdü. 19. yüzyılın başlarında sanayi bitkisi haline gelen kakao ve kahve üretiminin yapılması tekrar ekonomiyi canlandırdı. Bu koşullar sürerken nihayet bu adalar 12 Temmuz 1975'te bağımsızlığını kazandı.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra toprak sahiplerinin arazileri hiçbir bedel ödenmeden devletleştirildi. Zaten 1896 yılında köle ticaretinin yasaklanmasının

ardından bazı özgür kalmış köleler, bu topraklara geri dönmüş ve topraklarda ırgat olarak çalışmaya başlamışlardır. Bunun yanısıra yeni bir bağımsızlıktan sonra kurulan hükümet çiftçi açığını kapatmak için Angola ve bazı Afrika ülkelerinden göçmen işçi getirmiştir. «Sao Tome Principe Özgürlük Hareketi» (M. L. S.T)¹²⁸ 1960 yılında kuruldu. Yalnız bu partinin faaliyet alanı kısıtlıydı. Çünkü coğrafi konumundan dolayı partizan hareketlere yatkın değildi. Yani Angola ve Mozambik gibi sık ormanlar ve dağlar mevcut değildi. Ve bu da gerilla hareketlerini zayıflatıyordu. Bu sebepten dolayı «Sao Tome Principe Özgürlük Hareketi» Barışçıl bir yoldan sömürgecileğe son verilmesini ve Birleşmiş Milletler'in bu konuda aracı olmasını istiyordu. 25 Kasım 1974'te Portekiz hükümeti ve M.L.S.T arasında geçici bir hükümet kurulması için antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre M. L.S.T'nin lideri Manuel Pintuda Augusto başbakan olarak seçildi. Ülkenin gelir kaynağı yalnız tarım ürünlerindendir. Tatlı suyun çokluğu ve sıcak bölgelerde yetişecek ürünler için müsait bir iklimin bulunması, kakao, kahve ve muz gibi ürünlerin fazlaca yetişmesini ve ihraç edilmesini sağlamıştır.

Portekizlilerin bağımsızlıktan sonra ülkeyi terketmesinin ardından bütün alanlarda ve özellikle işletmecilik konusunda çok sıkıntı çekildi. Yalnız zamanla adalılar bunun üstesinden geldiler. 1991 yılından itibaren miguel Turavava cumhurbaşkanlığına seçildi. 1992'den beri Norbert Kusta Elgere başbakanlık görevini yürütmüktedir.

¹²⁸ Mouvement de liberation de somotome et Principe.

FİLDİŞİ SAHİLLERİ (CI)

Uluslararası adı: IVORY COAST

Nüfus: 15.150.000

Yerel adı: COTE D'IVOIRE

Fildişi sahilleri 322.463 km² (dünyanın 62. ülkesi) yüzölçümüyle kuzey yarım küre batı yarımküre Afrika'nın batısında Gine Körfezi'nde (Atlas Okyanusu) kıyısında batıdan Liberya ve Gine, kuzeyden Mali ve Volta, doğdan Gana ile komşudur.

Ülke yönetimi cumhuriyet olup, yasama meclisi 5 yıl için seçilen 120 üyeli milli meclisten oluşmaktadır. Bugünkü anayasası 1960 yılında yazılmış ve 1975 yılında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu ülke 24 bölge, 2 özerk nehiye ki seçilmiş konseyler tarafından idare ediliyorlar, oluşmaktadır. siyasal parti faaliyetleri kısıtlı olup, ülkenin tek partisi Fildişi demokratik partisi'dir. bu ülke 1960 yılında Fransa'dan bağımsızlığını almıştır.

Halkın çoğunluğu zenci soyuna bağlı Malineke, kalanlar Akan ve Krov kabilelerindendirler. Halkın % 60'ı animist, % 20 si hristiyan kalan %20 si müslümandır. Resmi dil Fransızca yerel dillerden de Diyola yaygındır. Yazı dili Latince'dir. Başkent Yamusukuro.

Cilalı taş devri uygarlığının kalıntılarına bu topraklarda rastlanmış ve orada yaşayan inan kalıntılarına rastlanmış. Buna rağmen Portikizliler ve Fransızlıların burayı işgal etmelerinden önceki durumu ile ilgili sağlıklı bilgiler elimize ulaşmamıştır. Komşu topraklarda ve özellikle Gana'dan 18. yüzyılda buralara göçler yaşanmıştır. 16. yüzyılda Portekizliler bu topraklarda yerleşim birimleri oluşturdular. Yalnız 1891'den itibaren Fransa buraları kendi sömürgesi

haline getirdi. 1904 yılında bu ülke Batı Afrika Fransası adı verilen ülkeler topluluğuna dâli oldu.

Bu ülkedeki siyasal yaşam Houfhouet Boigny Felix'in adıyla özdeşleştirilmiştir. Felix, 1905 yılında Yamosukuro bölgesinde bavale kabilesinin yaşadığı topraklarda dünyaya gelmiştir. Babası kabile şefi idi. Felix, katolik bir okulda okumaya başladı. Doğduğundan itibaren ailesinin etkisiyle beyazlara kin ve nefret duygularıyla büyüdü. ortaokul ve liseyi bitirdikten sonra 1925 yılında Senegal'in başşerindeki Dakar üniversitesi'nden doktor olarak mezun oldu.

Ülkesine dönüp 1940 yılına kadar Kurhogo bölgesinde doktor olarak çalıştı. 1932'den itibaren çiftçilerle yakan münasebetler kurarak köylülerin doğal bir hamisi ve koruyucusu haline geldi. Kabile reisi olan amcası oğlunun ölümünden sonra kabile şefliğine seçildi. Bu dönemde Fransızlar onun okuma-yazma bilmeyen küçük kardeşini kabile şefi yapmak istiyorlardı fakat başarılı olamadılar.

1944 yılında Fildişi Sahileri çiftçiler sendikasını kurdu. 1945 yılında ülkenin temsilcisi olarak Fransız Milli Meclisine seçildi. Houfhouet B.F. 1945 yılında «Afrika Demokratik toplumu» (R.D.A)¹²⁹ örgütünü kurdu. Partinin üyeleri ve yöneticileri genellikle ilerici ve demokrat insanlardan oluşuyordu..

Örgüt Fransız komünist partisiyle yakın ilişkiler içerisindeydi. Ve 1947 yılından itibaren halkın bağımsızlık yönündeki isteklerinin tercümanı haline geldi. Bağımsızlık için çeşitli etkinlikler ve eylemler düzenledi.

¹²⁹ R.D.A. Rassemblement Democratique Africain.

Houfhouet B. F. yakından Fransız siyasal hayatını takip ediyor ve etkileniyordu. 1947 yılının sonuna doğru ülkenin ilk siyasal partisi olan «Fildişi sahilleri Demokratik Halk Partisi» (P. D. C.I)¹³⁰'yi kurdu. Parti kurulur kurulmaz ülkede yayıldı ve geniş kitlelerin ilgisini topladı. Partinin program ve hedeflerinin yanısıra bavale kabilesinin ilgisinden de kaynaklanıyordu. Bawaleler akanlar, Beteler ve Malinekeler partiye ilgi duymuşlardır. Mayıs 1948'de yapılan seçimlerde parti oyların % 90'ını almıştır.

Fildişi Sahilleri Demokratik Halk partisinin 2. büyük kurultayı Ocak 1949'da başkent Abican'da toplandı. Kurultaya katılan uluslararası delegasyonun karşısında Houfhouet, bu tarihte Buveyni (koç anlamına geliyor) lakabını almıştı. Fransız genel valisinin emirlerini dinleyemeyeceklerini açıkladı. Fransız Kominist Partisi'ni temsilen katılan delegelerin çoğu da Houfhouet Buveyni'nin bu isteğine destek verdiler ve kurultayın bağımsızlık yönündeki beyannamesini desteklediler. 6 Şubat 1949'da Terişiol şehrinde başgösteren karışıklıklar ve yağmalamalar sonucunda suçsuz halk bir takım liderler ve fildişi sahillerinin en büyük yazarı olan Bernard Dadie yakalanıp hapse atıldılar. Bu olayların ardından devrimciler hareket alanlarını genişletip mücadelelerini sürekli hale getirdiler. Ocak 1950'de ülkedeki durum giderek kaos haline dönüştü. Aynı ayın 24 ünde ülke çapında bütün demokrat ve ifericiler gözaltına alındılar. Ülkede yaşayan Avrupalıların arasında büyük bir korku son olaylardan sonra 27 ve 28 Ocak gecesi beyazlara katliam yapılacağına dair söylentiler, gerginliği iyice arttırdı. Bu söylentilerin çıktığı bir dönemde polis güçleri, Houfhouet Buveyni yandaşlarının düzenlediği barışçıl yürüyüşe katılan 30 binden fazla insanın üzerine ateş açtılar ve birçok suçsuz insan öldü ve yaralandı.

¹³⁰ Parti demacratigue de cote-d Thore.

Temmuz ayında Abican'ı denize bağlayan tünelin açılışı yapıldı. Bu olay ekonomik bakımdan ülkenin gelişmesine büyük bir katkı sağlayacak bir projeydi. Ekim 1950'de Houfhouet Buveyni partisinin Fransız Kominist Partisine bağlılığına son verip, ilişkilerini askeri düzeyi indirdi. Bunun ardından Fransız Kominist Partisine bağlılığına son verip, ilişkilerini askeri düzeyi indirdi. Bunun ardından Fransız devleti ile barışçıl müzakerelerin yolu açılıyordu. Fransız Kominist Partisiyle ilişkileri koparmak onun ülkede yapılan seçimlerde büyük başarı elde etti. 1956 yılında Abican'ın belediye başkanlığına seçildi. Ardından Fransız Bakanlar kurulu daimi üyeliğine getirildi ve bu görevi başbakan olana dek sürdürdü. Haziran 1960'ta Fildişi Sahilleri bağımsızlığını kazandı.

Houfhouet Buveyni bu dönemlerde artık eski devrimci ve ilerici fikirlerini terketmiş ve bunun sayesinde 1960'tan Fildişi Sahilleri bağımsızlığını kazandı.

Houfhouet Buveyni bu dönemlerde artık eski devrimci ve ilerici fikirlerini terketmiş ve bunun sayesinde 1960'tan 1975'e kadar ülkede Cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Bu dönemde o ülkenin birlik ve beraberlik simgesi haline gelmiştir.

Buveyni'nin cumhurbaşkanlığı döneminde sağcı partiler ve batılı devletlerle işbirliği yapmıştır. Bütün parlak ve devrimci geçmişine rağmen iktadara geldikten sonra batılı emperyalist ülkelerin direktifleri doğrultusunda ırkçı, beyaz yönetimindeki Güney Afrika Cumhuriyeti ile ilişkiler kurmuş ve böylece hem ülkesinde, hem de Fransa'da devrimcilerin ve vatanseverlerin nefretini kazanmıştır. Doğduğu yerde yaptırdığı bir villada yaşamını halktan uzak sürdürmüştür. Yönetimi elinde bulundurduğu süre içerisinde emperyalizmin bir maşasa olarak kullanılmıştır.

1993 yılında Henry Kunanbedi Cumhurbaşkanlığına ve Daniel Kablondunker başbakanlığa getirilmiştir.

SENEGAL (SN)

Nüfus: 9.000.000

Senegal 196. 192 km²(dünyanın 81. ülkesi) kuzey yarım küre, batı yarım küre, Afrika'nın batısında Atlas Okyanusu'nun kıyısında kuzeyden Moritanya, doğudan Mali, güneyden Gine ve Gine Bisao ile komşu olup ve Gambia ve ülkenin ortasında yer almıştır. Halkın çoğunluğu zenci olup, % 36'sı Oluf % 18'i Fulani, % 17'si Serir, % 9'u Tukoloro, %5'i Dida, kalan da diğer kabilelerdendirler. Halkın % 90'ı müslüman olup, % 6'sı hristiyan, kala animisttir. Resmi dil Fransızca'dır. Yazı dili Latince'dir.

Bu ülkenin yönetimi cumhuriyet olup, yasama meclisi 5 yıl için seçilen ve 100 üyeden oluşan milli meclisten ibarettir. bugünkü anayasası 1963 yılında yazılmış ve 1976 yılında ona eklemeler yapılmıştır. Senegal 8 ilden oluşmaktadır. Siyasal partilerin faaliyeti nispeten serbesttir. Bu ülke 1960 yılında Fransa'dan bağımsızlığını almıştır.

Senegal'in yazılmış tarihi 8. yüzyıla uzanmaktadır. O yıllarda Tekro-Tukolor imparatorluğu bu topraklarda hüküm sürmekteydi. Senegal müslümanların hücumuna uğrayan ilk Afrika ülkelerindendir. Başkent Dakar.

Dini bir akım olan Murabetun (Almor avides) 1040 m.'de Senegal nehri üzerindeki bir odada ortaya çıktı ve 10 yıl sonra bu hareketin faaliyetler sonucu ülke müslümanlaştırıldı.

15. yüzyılda Portekizliler bu topraklara geldi ve bu ülkenin sahillerinde göçmen yerleşim birimleri oluşturdu. Ardından 1588 yılında sıra Hollandalıların hücumuna geldi. Daha sonra Fransızlar bu topraklarda egemenliklerini kurdular.

17. yüzyıldan itibaren Fransızların konumu güçlendi. 1638 yılında Saint Lois'i ele geçirip Güre ve Kasahans bölgelerinde ikamet ettiler.

17. ve 18. yüzyıla gelindiğinde sıra İngiltere'ye gelmiştir. İngiliz emperyalizmi bu ülkeyi köle ticaretinde kullandı. İngiliz birlikleri General Faid Herbe komutasında birçok yerli savaşıyı öldürüp, türlü düzenler kurduktan sonra, bütün kabileleri egemenlikleri altına aldılar. 1858 yılında Fransızlar, tekrar ülkeyi ele geçirip, Dakar'ı Afrika'daki bütün sömürgelerin başkenti yaptılar.

Bütün bu el değiştirmeler sürecinde Senegal halkı, maddi ve manevi açıdan büyük zararlara uğradı. Yalnız emperyalistlerin hedeflerini gerçekleştirmek aşamasında bir halkın tümüyle yok olması bile onları ilgilendirmiyordu.

Fransa'nın eski sömürgesi Senegal, sömürge dönemindek aşırı derecede Fransa'nın etkisi altında kaldı. Bağımsızlığını kazandıktan sonra her alanda Fransa'nın etkisi altında kaldı. Bağımsızlığını kazandıktan sonra her alanda Fransa ile işbirliğine gidip diğer Afrika ülkelerine göre ki onlarda bağımsızlıktan sonra, iç karışıklıklar isyanlar ve hatta iç savaş rastlamaktayız, Senegal Sebat ve birlik hüküm sürmüştür.

Senegal birçok yönden önem taşımaktadır. Birincisi Yeşil Boğaz (Demağ Sebz) bölgesinde km^2 'ye düşen insan sayısı 800 kişinin üzerindeyken bu oran doğu Senegal'de 2 ve nehirler kıyısında 8 kişidir. İkincisi Senegal toplumu sınıfsal ve sosyal bakımdan çok farklılıklar göstermektedir. Şehirler tamamıyla batı uygarlığının etkisinde olup batının yaşam tarzını benimsemişlerdir. Bu olay diğer Afrikalı şehirlerden bariz şekilde kendini göstermektedir. Oysaki kırsal bölgelerde yaşayan kabileler arasında geleneksel ilişkiler hala varlığını sürdürmektedir. 3. olarak Senegal birçok yabancı göçmeni kabul etmiş ve bu

göçmenler ülkenin ekonomik hayatının gelişmesinde büyük rol oynamışlardır. 1946 yılında Senegal diğer Fransız sömürgeleri gibi birleşik Fransa topluluğu arasına girdi. Kasım 1958'de Senegal özerk toplum statüsüne girip, işlerinde bağımsız oldu.

1959 yılında Senegal ile mali ki her ikisi de Fransız sömürgesiydi, Sudan adlı bir birleşik devlet altında birleştiler. Yalnız Malili subayların kaprisi yüzünden bu birleşme feshedilip ardından 1960 yılında Senegal tam bağımsızlığa kavuştu ve Cumhurbaşkanlığına Leopold Sedar Sengor getirildi.

1953 yılından itibaren antiemperyalist ve devrimci güçler Senegal'de örgütlenmelerini tamamlayıp ve sömürgecilere karşı eylemlerini fazlaştırdılar. «Birleşik Demokratik Senegal Partisi» (B.D.S.)¹³¹ Ekim 1948'de Leopold Sedar Sengor tarafından kurulmuştur. Bu parti kurulduğundan itibaren halkı örgütlemiş ve özgürlüğe giden yolda halkın en büyük kurtuluş ordusu haline gelmiştir. Öte yandan milli mecliste grubu bulunan ve avukat Dahomehi Abati liderliğinde faaliyet gösteren «Bağımsız Deniz Aşırı Grubu» (I.O.M.)¹³² demokratik yollardan faaliyetlerini sürdürmekteydi. Bütün bu grupların mücadelesi halkın desteğini alarak sürerken nihayet 20 Ağustos 1960'ta mali ile kurulan federasyon feshedildi.

Devlet başkanı, üniversiteli, şair şiirlerinde siyah rengi ve Yunan uygarlığını öven eski Yunan mitolojisinin hayranı, üniversite yaşamını felsefe eden Leopold Sedar Sengor, Afrika'da orta yolun en büyük temsilcilerinden birisi, barış, sukunet, işbirliği ve birarada yaşamın simgesidir. 9 Ekim 1906 yılında Serere şehri Javal bölgesinde zengin bir ailede dünyaya gelmiştir. Luis Lu Grande

¹³¹ B.D.S.: Bloc Democratique seneglais.

¹³² I.O.M.: Independants Dautre mer.

okulunda okuduktan sonra Fransa'ya gitmiş ve bu ülkede Fransız toplumunun hayat biçimini ve yaşam felsefesini derinlemesine inceleyip, benimsemiştir. Öylesine Fransız kültürünün hayranı ve meftunu olmuştur ki bir sürü kültürel ve edebi encümen ve gruba dahil olmuştur. Senegal'e döndükten sonra hitabet gücünü kullanarak, eski Yunan yair ve hatiplerinin şiirlerini ülkenin emekçi kitlelerinin kurşusunda büyük bir başarıyla söylemiştir. 1925 yılında Turos adlı bir okulda öğretmenliğe başlamış ve arkadaşı olan Eme sezar ile birlikte Afrika kültürünü yaymaya başlamıştır. Bu sıralar siyasal faaliyetlerin içine girmiş kültürü, bilgisi ve hitabet gücünün sayesinde az zamanda büyük bir siyasal lider konumuna gelmiştir.

1945'ten itibaren Paris'te Afrika konusunda alınan kararlarda her zaman etkin bir rol oynamıştır. Fransız 4. ve 5. cumhuriyetlerinde bakan olarak görev almıştır.

Edgarfor hükümetinde bakan ve hükümet sözcüsü ve 1955'te kurulan Debre hükümetinde devlet bakanı sıfatıyla görev yapmıştır. Bu görevini Haziran 1960 yani ülkenin bağımsızlığına kadar sürdürmüştür. Bağımsızlık kazanıldıktan sonra hiç kesintisiz 1963-68-73-78 yıllarında cumhurbaşkanı olmuştur.

1963 yılında Sengor yeni bir cumhuriyet meydana getirmiş ve yeni anayasa 1967'de kabul edilmiştir. bu anayasaya göre onun 2. kez cumhurbaşkanı seçilmesini olanak sağlanıyordu. 1974 yılında ülkedeki tek parti yönetimine son verdi ve o tarihe kadar yönetimde bulunan «Birleşik İlerici Senegal Partisi» (U.P.S) ¹³³'nin yanısıra Sengor hükümetine Liberal ve demokratik bir çehre kazandıran diğer partiler kuruldu.

¹³³ U.P.S: Union Progrissist Sengalaïse.

Ağustos 1974 yılında «Senegal demokratik Partisi» (P.D.S)¹³⁴ kuruldu. Ardından «birleşik Demokratik Sosyalist Partisi» (U.S.P)¹³⁵, ki bu parti marksist, leninist bir partiydi, kuruldu. Ardından «milli Demokratik Toplum Partisi»(R.N.D)¹³⁶ Eylül 1976'da kuruldu. Böylece bu ülkede çoğulcu demokratik yönetim biçimine geçilmiş oldu. Bütün aksaklıklara rağmen senegalliler bu yönetim biçimini yürütmekte kararlı görünüyorlar. 1981 yılında Sengor'un yerine Abdo Diviv seçildi. 1991 yılından beri Habib Tiam başbakanlık görevini yürütmektedir.

¹³⁴ P.D.S: Parti Democratique senegalaise.

¹³⁵ U.S.P: Parti union socialist et democratique.

¹³⁶ R.N.P: Rassemblement National democratique.

SWAZİLİLAND (SD)

Resmi adı: SWAZİLİLAND KRALLIĞI

Nüfus: 1.275.000.

Yerel adı: NGWANE

Svaziland 17. 363 km² (dünyanın 136. ülkesi güney yarım küre, doğu yarım küre, Afrikanın güneyinde açık denizlerden uzak, doğudan Mozambik Kuzeyden, batıdan ve güneyden Güney Afrika Cumhuriyeti ile komşudur. Halkın büyük çoğunluğu zenci olup % 84 ü Swazi, % 9 Zulu, % 2 si Tesunga kabilesinden olup, kalanlar Hintli azınlıktır. Nüfusun % 50 si animist, diğer yarı hristiyandır. Resmi dil Swazice'dir. İngilizce de yaygın olarak konuşulur. Başkent Mbabone, Lilangeni

Ülkenin yönetimi krallık olup, 1986'dan beri kral 3. Musovati, kral 2. Subzai'nin yerine seçilmiştir. Yasama gücü milli parlamento ve senatodan oluşmaktadır. senatonun 20 üyesi, parlamentonun 50 üyesi vardır. Her iki Mecliste de 10 temsilci kral tarafından atanmaktadır. Bugünkü anayasa 1978 yılında yazılmıştır. Swaziland 4 ilden oluşmaktadır.

Bu ülkede siyasal partiler yasaktır. Swaziland 6 Eylül 1968'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır.

Swaziland'ın tarihi 19. yüzyılın başlarında, 1820 yılında zenci Swazi kabilelerinin göç etmesiyle başlamıştır. Ardından Avrupalıların nüfusu söz konusudur. Avrupalıların buralarda egemenlik kurmasından sonra bu topraklar ortaklaşa Güney Afrika Cumhuriyeti ve İngiltere tarafından idare edilmiştir. 20. yüzyılın başlarında özerk bir yönetime kavuşmuş, ardından Güney Afrika Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına kavuşmasından sonra İngiltere'nin bir sömürgesi haline gelmiştir. Bu sıralar ülke yönetimi krallık olup, yönetim gücü İngiliz

yüksek komiserinin elindeydi. Kral 2 Subai 1921'den beri kral olarak seçilmiştir. 1968 yılında Swaziland bağımsızlığını kazandı ve Birleşmiş Milletler üyeliğine seçildi.

İngiltere'nin bu zengin topraklara egemenliği, Swazi kabile şeflerininbuerlere karşı savaşta bir müttefik aramalarıyla ortaya çıktı. O tarihten itibaren İngitere toplum üzerinde büyük bir hegamenya sahibi olan kabile şefleriyle iyi münasebetler kurdu. Bölgede kendi egemenliğini güçlendirmek ve zengin maden yataklarını kullanmakta bu kabile şefleriyle iyi münasebetler kurdu. Bölgede kendi egemenliğini güçlendirmek ve zengin maden yataklarını kullanmakta bu kabile şeflerini aracı yaptı.

1963 yılında bağımsızlık kazanıldıktan sonra İngiltere bu ülkeyi liberalleştirmeye çalıştı. Hatta değirmen taşı anlamına gelen «Imbokhodo» adlı bir parti de kurdu yalnız kralın karşı çıkmasıyla parti kapandı. 1973 yılında muhalif güçler «Negovam milli özgürlükçü partisi» (N.N.I.C) kurdular. Ve hatta mecliste 3 üyelik eldeettiler. Yalnız kral meclisi kapattı. Partilileri hapse attırdı. 1981 yılında başarısız bir askeri cunta sonucu birçok subay gözaltına alındı. 1989 yılında Prens Obde Mefaniyanadayalni başbakanlık görevini Dalayeni'den aldı.

137

¹³⁷ N.N.I.C: Nygwome National Liberatory Congress.

SUDAN

Nüfus: 27.000.000

Sudan 2.505.813 km² (dünyanın 9 ve Afrika'nın en büyük ülkesi) kuzey yarımküre, doğu yarımküre Afrika'nın doğusunda, Kızıldeniz'in batısında kuzeyden Mısır, kuzeybatıdan Libya, batıdan Çad güneybatıdan Orta Afrika Cumhuriyeti, güneyden Zaire, Kenya ve Uganda, doğudan Etiyopya ile komşudur. Halkın soyu kuzey ve batıda Nobeyi kabilesi (%70), güneyde Niluti, Sudanlı kabileler (%30) inden gelmektedir. Halkın %70 i müslüman, % 5 hristiyan, kalan putperesttir. Resmi dili ve yazı dili Arapça'dır. Ülkenin yönetimi İslamcı Cumhuriyettir ve şeriatı dayalı bir rejim uygulanmaktadır. Kapatılmadan önce yasama meclisi halk meclisi adıyla 20'si başkan tarafından atanan 304 üyeli meclisten oluşuyordu. 1973'te hazırlanan anayasa 1989'da yürürlükten kaldırılmış ve ardından yeni anayasa hazırlanmıştır. Sudan 18 eyaletten oluşmaktadır. Başkent Hartum

Milattan birkaç yüzyıl önce Sudan mısırlılar tarafından fethedildi. Mısırlılar, M.Ö. 1500 yılında Sudan'ı terkettiler. sudan'ın kuzeyinde oturanlar m.S. 6. yüzyılda Gıpti oldular. Daha sonra 15. yüzyılda Arapların istilasına uğrayarak müslümanlaştılar. 19. yüzyılın başlarından itibaren altın ve köle elde etmek için Mısırlılar sudan'ın kuzeyi (Nobe)1870-1873 yılları arasında Mısır'da bulunan İngiliz birliklerinin komutanı Sör Samuel Baker komutasındaki İngilizler güney Sudan'ı da işgal ettiler. Bu işgalin ardından bu bölgede yaygın olan köle ticaretine son verildi. Ardından 1874-1881 yılları arasında diğer bir İngiliz komutan olan Charles George Gordon köle ticareti yapanlara büyük bir darbe indirdi.

1881 yılından itibaren Sudanlılar, Muhammed Ahmed Bin Abdullah (mehdi lakabıyla adlandırılıyordu.) komutasında sömürgecilere başkaldırdılar. Bu hareket giderek halkın desteğini kazanıp ülkenin büyük bir bölümünü denetimine aldı. 1898 yılında İngiliz ve Mısır birlikleri İngiliz komutan Kechans'ın komutasında Mehdi'nin taraftarlarına bozguna uğrattılar. 1899 yılında İngiltere ve Mısır arasında Sudan'ın yönetimin ile ilgili bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre Sudan'ın genel valisi İngiltere'nin onayını alarak Mısır tarafından atanacaktı. Bu antlaşmayla Sudan doğrudan sömürge yönetimi haline geldi. 1924-1936 yılları arasında İngiltere Mısır'ı devreden çıkartıp, Sudan'ın yönetimini tek başına üstlendi.

«Sudan Kongre Partisi» (S.C.P)¹³⁸ 1942 yılında bütün ilerici ve demokrat kişi ve kuruluşları bağımsızlık isteği doğrultusunda örgütledi. aslında bu tarihten önce bazı mahfel ve gruplar bağımsızlık yönünde adımlar atmışlardı. Örneğin «Mezunlar Genel Kognresi» (G.G.C) ¹³⁹ 1928 yılında Hartum'daki lise mezunlarının kurduğu bir teşkilattır. Bur örgütün hedef Sudan'ın özerkliğidir. Örgütte iki siyasal grupla karşılaşyoruz. Her ikisi de dinsel ideolojiden gelen hizipler, islamı bir direniş modeli sunmaktadırlar. 2. grup yani Hatemiye grubu fikirlerini Muhammed Osman Sufi (1793-1852) Sudanlı büyük müfessir (Kuran-ı Kerim'i yorumlayan) den almaktadır. «Mezunlar Genel Kongresi İsmail El Ezheri tarafından kurulmuştur. Hetimiye grubunun liderliğini Seyyid Ali Mirgani üstlenmiştir. Mirgani, ihvar gruplarına yakın ve Mısır ile Sudan'ın birleşmesinden yanaydı. Ensar grubunun lideri ise Mehdi'nin büyük oğlu Seyyid Abdurrahman tarafından idare ediliyordu. 1940'tan beri Mısır ile birleşmeye karşı çıkıyor ve bağımsız bir Sudan kurulmasını istiyordu. Bu grupların gelecekte 2 büyük siyasal parti yeni Ashigga ve Ummunun temellerini oluşturmuşlardır. bağımsızlık isteği

¹³⁸ S.C.P. The sudanese Congress Party.

¹³⁹ Graduities General Congress.

yönündeki talepler İngiltere'nin karşı çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Devam eden mücadeleler nihayet 5 Ekim 1946 da iki taraf arasında müzakereler yapılmasına sebep olmuştur. Aynı yıl imzalanan antlaşmayla sebep olmuştur. Aynı yıl imzalanan İngiltere'nin Mısır ve Sudan'daki çıkarları korunmuş oluyordu.

Antiemperyalist hareketler 1948 yılında büyük bir boyut kazanarak yeni şekiller alıyordu. İşçi sınıfı bu eylemlerde ağırlığını hissettiriyor, 1948 ilkbaharında demiryolu işçileri tarafından 33 günlük grev ilan ediliyordu. İlk genel seçim 13 Kasım 1948'de yapıldı. Siyasal partiler bu seçimlere boykot ettiler. Neticede seçmenlerin yalnız % 19'u sandık başına gitti. seçim sonucunda seçilen temsilçiler yalnız büyük toprak sahipleri, kabile şefleri ve çıkarlarını emperyalistlerle birleştiren insanlardan oluşuyordu. Ocak 1948'de ilerici bir parti olan «Sudan Milli Kurtuluş Ordusu» (S.M.N.L.)¹⁴⁰ kuruldu. Bu parti bağımsızlık savaşı için sağlam bir örgütlenme yapıp kitleleri bu yönde etkilemeye başladı. Kurtuluş Savaşı halktan aldığı destekle daha etkili bir şekilde devam etti. İngiliz sömürge yönetimi, halkı sakinleştirmek için anayasada birkaç değişiklik yaparak, halkı susturmaya çalıştı. Bu anayasanın ön taslağı 1951 yazında ortaya çıktı. Sudan halkı sömürgecilerin bütün baskı ve engellemelerine rağmen örgütlerle bir şekilde haklı mücadelelerini sürdürdüler. 15 Ekim 1951 bütün siyasal parti ve örgütler (Umma hariç) «Ulusal Birleşik Kurtuluş Cephesi» (U.N.F.)¹⁴¹ nin çatısı altında birleştiler. Antiemperyalist hareket bu birleşmeyle görülmemiş ilgi toplayıp, yeni boşutlar kazandı. İngiliz devleti, bu hareketin karşısında apar topar 1952'de sudan7ın özerkliğini kabul etti. Halkın bağımsızlık yönündeki istekleri İngiltere'nin bu hareketini devre dışı bıraktı.

¹⁴⁰ S.M.N.L.. The sudan movement for National Liberation.

¹⁴¹ U.N.F. The National unity Front.

19 Aralık 1955'te Sudan parlementsusu tarihi bir oturumla Sudan'ın hakim bir devlet olduğunu belirtip ve tam bağımsızlık isteği doğrultusunda karar alıyordu. Bu karar dünya kamuoyunu inkar edilemez bir gerçek ile karşı karşıya getiriyor. O da sudan7ın bağımsızlık kararı geriye gitmeyecek gerçeğidir. 1 Ocak 1955'te Sudan büyük birtörenle bağımsızlığını kutluyordu.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra General Abboud yönetiminde sıkı bir diktatörlük rejimi kuruluyordu. Bu baskıcı rejim 1964'e kadar devam etti.

Abboud diktatörlüğü zamanında siyasal örgütlerin silahlı grupları arasında ve devletle çatışmalar meydana geliyordu. Çatışmaların iç savaşa doğru sürüklediği Sudan istikrara kavuşmuyordu. Bu karışıklıklar sonucunda Abboud 1964'te istifa etmek zorunda kaldı ve yönetim boşluğu sürerken Muhammed Ahmed Mahçup yönetimi ele geçirdi. Mahçup'un yönetimi de uzun süre devam etmedi, ard arda askeri darbeler gerçekleşti. Bu adara siyasal partiler de istikrara yardımcı olacaklarına siyasal iktidarı ele geçirme ugruna ülkedeki karışıklık ve kaos ortamına yardımcı oldular. Özellikle «Milli Birlik partisi» (P.N.U)¹⁴² uyguladığı politikalarla halkı birbirine düşürüyordu. 1968 yılında yeni bir meclis oluşturulup İsmail El Ezher yönetiminde bir komutanlık konseyi oluşturuluyor. Bu konsey ülkede barış ve istikrar ortamını yerleştirmeye çalışıyordu.

Mayıs 1969'da askerler solcuların ve özellikle koministlerin desteğini alarak General Cafer Numeyri liderliğinde yönetime el koyuyordu ve komutanlık konseyini feshediyordu. 1971 yılında binbaşı Haşim El Hata komutasındaki subaylar bir askeri darbeye yönetime el koyuyor fakat Cafer Numeyri karşı darbeye tekrar yönetimi ele geçiriyordu. Numeyri, darbeci subayları kurşuna

¹⁴² P.N.U. Party National Unioniate

dizdirdikten sonra diktatörlük yönetimini daha da baskıcı bir hale getiriyor. Bu dönemde devrimciler ve özgürlükçüler daha önce eşine rastlanmamış baskı ve zulümle karşı karşıya kalıyorlardı. Bütün muhalif güçler uyduruk askeri mahkemelerde rejimi devirmek için komplo yapmakla suçlanıyor ve kurşuna diziliyorlardı. Bu konuda büyük Fransız araştırmacı ve yazar Tiri Dejarden «100 milyon Arap» adlı kitabında 1971'de «Sudan komünist partisi» ki o tarihlerde 3. dünya ülkelerinde en disiplinli ve örgütlü parti sayılıyordu. liderinin yargılanması ili ilgili olarak şöyle yazıyor.

«Mahkeme Hortum'daki Şarge kışlasında gerçekleşiyordu. Bu mahkeme Komeditrajik büyük bir haksızlığın sergilendiği yerd. Kanımca sudan7ın en büyük politikacısı cesur ve değerli birinsanı bir komploya katıldığı için yargılıyorlardı. Aslında herkes onun bu komplolara katılmadığını biliyor fakat onun rejimin en büyük ve bilgili muhalifi olduğunu biliyorlardı. Hiçbir geçerli delil ve kanıt olmamasına rağmen geceyarısı radyo Mahcup'un mahkum edildiğini açıklıyor ardından numeyri'nin onayı alınarak kurşuna diziliyordu. Mahcup'un ardından binlerce suçsuz komünist kurtuluş savaşının yılmaz savaşçıları hiçbir kanıt olmadan idam ediliyorlardı.»¹⁴³

1981 yılında ülkede büyük bir genel grev gerçekleşti. Ardından değişik bölgelerde başkaldırıları yapıldı. Bu olaylarda binlerce insan öldü, binlercesi yaralandı. A.B.D'nin kışkırtmasıyla komşu ülke Libya ile ortam gerginleştirilip 2 ülke savaş konumuna kadar geldiler. 1982 yılında A.B.D Sudan'da bir askeri üst kurdu. Bütün bu baskıcı ve Amerikan ekseninde ülkeyi yönetmek halkı büyük bir isyana yönlendirip, 1989 yılında General Ömer Hasan Ahmed El Beşir yönetiminde diktatör Cafer Numeyri'yi devirdiler. Ardından bağımsız bir dış

¹⁴³ Tiri Dejarden, 100 Milyon Arap. Tus yayınları, Tahran 1979. s.272

politika izleyen yeni yönetim işbaşına geldi. Yeni yönetim iktidara geldikten sonra batılılar ve özellikle A.B.D. emperyalizmi tarafından dışlanıp sözüm ona terorist devletler statüsüne sokuldu. Yönetimi devirmek için türlü dolaplar çeviren A.B.D nihayet ülkede karışıklıklar çıkarttı. Günümüzde bu karışıklıklar devam etti. Ulusal Kurtuluş Devrim Komite Konseyi başkanlığına Tümgeneral Ömer Hasan Ahmed El Beşir getirildi.

SOMALİ (SP)

Resmi adı: Somali demokratik Cumhuriyeti

Yerel adı: El Sumal

Nüfus: 9.935.000 (dünyanın 40. ülkesi) doğu yarımküre, Afrika'nın doğusunda Hint Okyanusu'nun batı kıyısında Aden körfezi'nin güneyinde Afrika'nın boynuzunda, batıdan Etiyopya, kuzeybatıdan Cibuti, güneybatıdan Kenya ile komşudur. ekvator çizgisi bu ülkenin güneyinden geçmektedir. Halkın % 95 i yerel Somalियayı soyundan % 4 ü bantu ve % 1 araptır. Halkın % 99 u müslümandır. Resmi dil Somalice olup, Affari, İtalyanca ve Arapça'da yaygındır. Ülke yönetimi demokratik cumhuriyettir. yasama gücü 5 yıl için seçilen 17 üyeli halk meclisinden oluşmaktadır. Başkent Mogadişu

Bugünkü anayasa 1979 yılında hazırlanmıştır. Ülke 78 havzaya bölünmüş, 15 ilden oluşmaktadır. siyasal partilerin faaliyeti bu ülkede yasaktır.

Geçmiş çağlarda Somali genelde bağımsız bir devlet merkezi olamamıştır. Çoğunlukla komşu imparatorlukların bir bölgesi halinde olmuştur. 1870-1880 yılları arasında Mısırlılar bu ülkenin orta ve kuzey kısmını ele geçirdiler. Ardından İngilizler bölgeye gelince Mısırlıların yerini aldılar. 1889 yılında İtalyanlar sudan'ın ortasında küçük bir bölgeyi işgal ettiler. Ardından bu toprakları genişletmeye başladılar.

20. yüzyılın başlarında Muhammed Bin Abdullah Hessian yönetiminde İngilizlere karşı büyük bir isyan gerçekleştirdiler. Sömürgeciler, bu isyandan sonra halka karşı daha da baskıcı bir rejim uyguladılar. Değişik halk grupları, özgürlük yönünde mücadelelerini sürdürdüler.

Mayıs 1943'te başkent Mogadişu'da 13 üye ile kurulan «Somali Gençler kulübü (S.Y.C)¹⁴⁴ islamcı fikirlerin etrafında Kabilevi itilaflardan uzak bir örgütlenmeye gittiler. 3 yıl zarfında bu kulübün üyeleri onbinlere ulaştı. 1947 yılında Gençler Kulübü daha da genişleyerek «Somali Gençler teşkilatı» (S. Y. L)¹⁴⁵ adını aldı.

Bu örgütün esas amacı, Somali'nin birliği, kabileler arası nifağın ortadan kaldırılması ve Somali diline yeni bir yazı stili oluşturmaktan ibaretti.

1956 yılında İtalyanlar yerel yönetimlerde Somalililere iş imkanı tanıdılar. 2 yıl sonra Albay Muhammed El Beşir polis kuvvetleri komutanlığına getirildi. Yerel seçimler 1954 yılında yapıldı. Ardından 2 yıl sonra İtalya'ya veto hakkı tanıyan parlamento seçimleri gerçekleştirildi. Yapılan seçimlerde «Somali Gençler Teşkilatı»(S.Y.L) 60 üyeden 42 sine elde etti.

Kasım 1949'da yapılan Birleşmiş milletler 4. Genel kurulu'nda kayyumluğu tekrar italyan devletine verildi.

26 Haziran 1960'te yapılan 2. dönem genel seçimlerin ardından somali'nin 2 bölgesinin (ingiliz ve İtalyan) birleşmesi yönünde adımlar atıldı. Aynı yılın Temmuz ayının başında Muhammed Hacı İbrahim Agal'ın başbakanlığı döneminde her bölge bağımsızlığını kazanıp 2 bölgenin yasama erklerinin birliğine karar alınıp koalisyon hükümeti kuruldu. Bu hükümette «Somali Gençler Teşkilatı» (S.Y.L) , «Somali Ulusal teşkilatı» (U.S.P)¹⁴⁶ ve Birleşik Somali Partisi» (U.S.P)¹⁴⁷ görev aldılar. Aden Abdullah Osman cumhurbaşkanı ve doktor

¹⁴⁴ S.Y.C Somali Youth Club.

¹⁴⁵ S.Y.L. Somali Youth League.

¹⁴⁶ S.N.L. Somali National League.

¹⁴⁷ U.S.P. United Somali Party.

Abdülreşit Ali Şermak başbakan oldu. Cumhuriyet ilk 4 yılında 2 önemli sorunla karşı karşıyaydı.

Birincisi kuzey ve güney bölgelerinin idari ve siyasi birliğini sağlamak

İkincisi ise Etiyopya ve Kenya topraklarındaki iddiası idi.

Birinci konuda İtalyan dilinin yerine giderek İngilizce yaygınlaştı. Cezai ve mali yasaların cumhuriyetin bütününde birleştirilerek birlik sağlandı. 2 konuda yani komşularla sınır anlaşmazlığı yıllarca sürdü ve komşu ülkelerle savaşlara sebep oldu.

Haziran 1967'de Sudan milli meclisi Muhammed İbrahim Agalı cumhurbaşkanı olarak seçti. Komşular ve özellikle Etiyopya ile olan itilaflar senelerce sürdü. 21 Ekim 1969'da ordu kansız bir darbe ile yönetime el koydu.

«Yüksek Askeri Konsey» (S.R.C)¹⁴⁸ General Muhammed Ziyad Bareh yönetiminde kuruldu. Yeni yönetim bilimsel sosyalizmi dayalı kabileler arası ihtilaftan uzak bir sistem oluşturacağına ve sosyalizm sistemine dayanarak köylülerin kalkındıracağına inanıyordu. Yeni yönetimin ilk uygulamalarından biri bankaları, elektrik santralleri kitle ulaşım araçları dış ticaret ve büyük mali kuruluşları millileştirmektir. 1975 yılında büyük bir toprak reformu yapılarak bütün tarım arazileri millileştirildi. Yeni medeni kanun günün şartlarına göre hazırlanıp kadın erkek eşitliği yasallaştırıldı. Bu gelişmeler ülkede refah düzeyini yükseltip, ekonomik ve siyasal istikrarı ile Somali'ye yapılan bütün yardımları kesti. Sebep olarak da Somali bandıralı gemilerin Kuzey Vietnam'ın başkenti Hano'ya yük taşımalarını gösterdi.

¹⁴⁸ S. R. C. Supreme Revolutionary council.

Aslında Amerika'nın Somali'ye düşmanlığı daha öncelere dayanıyor. İlk olarak «Somali Milli Emniyet teşkilatı» «N.S.S»¹⁴⁹ Albay Ahmed selman Abdul tarafından kurulması Amerika'nın tepkisine yol açmıştır. Diğer bir milis örgüt olan tepkisine yol açmıştır. Amerikalılara göre her 2 örgüt de Sovyetler Birliği casusluk örgütlerince kurulmuştu ve onlar tarafından idare ediliyordu.

Somali devletinin halkın refahını yükseltmek ve ekonomik gelişmeyi gerçekleştirmek yönündeki eylemleri, bütün Afrika liderlerinin takdirini toplamıştır.

Örneğin bu konuda Tanzanya Cumhurbaşkanı Julyes Niyerere Afrika birliği Örgütünü 1974'teki zirvesinde şöyle demiştir:

«Bizim söylediklerimizi ve uygulamaya koymaya çalıştıklarımızı Somali halkı ve yönetimi başarı ile uygulamaya koymuş ve gerçekleştirmiştir»¹⁵⁰

1974-1975 yılları arasında Somali'de büyük bir kuraklık yaşandı. Tarım alanları büyük zarar gördü. Çiftlik hayvanlarının 1/3 i telef oldu. Somali, Sovyetler Birliği'nden ekonomik yardım almasına rağmen kıtlıkla başedemedi. Zamanla bu kuraklığın etkisi ve Somali'nin aşırı savanizm ve nasyonalis politikalar izlemesi ve Ogaden bölgesinde Etiyopya topraklarına tecavüz etmesi sonucu Somali ile Sosyalist devletler arasındaki ilişkiler bozuldu.

1960 anayasasının 4. maddesi gereği stratejik olarak Somali devletini kurmak ve birliği sağlamak bu ülke ile komşuları arasında önemli bir faktör olmuştur.

¹⁴⁹ N.S.S. National SECURITY Service

¹⁵⁰ M.M. Mehemediyan. Afrika'nın boynuzu Ümit yayınları. tahrir 1976. s. 115.

Kışkırtmalar sonucunda 1978 yılında Somali ve Etiyopya arasında 8 ay sürecek bir savaş meydana geldi. Mart ayında biten bu savaşta Rus ve Kübalı müsteşarlar Etiyopya'ya yardım ettiler. somali birlikleri Ogaden bölgesinden çekilmek zorunda kaldılar. Bu savaşın sonunda Somali ülkedeki Rus danışmanları kovdu ve batıya doğru yöneldi.

Savaş sırasında ve ondan önceki dönemlerde «Batı Somali Kurtuluş Orduu» (W.S.L.F)¹⁵¹ somali devletinin lojistik yardımıyla Etiyopya devletine karşı savaştı. Daha sonraki yıllarda bu örgüt gücünü kaybetti. 1980 yılında 10 yıl aradan sonra parlamento (halk meclisi) toplandı. Halk meclisi ilk toplantısında 6 yıl süre için Muhammed Ziyad Bare'yi cumhurbaşkanı olarak seçti. Ziyad Barey bu dönemde tamimiyle batı eksenine girdi. A.B.D ile Berbere'deki üssün amirekan birliklerinin hizmetine verilmesi yönünde bir antlaşma imzaladı. Devletçi politikalardan vazgeçilip batı yönüne girince ülkede açlık büyük bir sorun haline geldi. 1990-1992 yılları arasında binlerce insan açlıktan hayatın başkanlığına ve Ömer Arte başbakanlığa seçildi.

¹⁵¹ W.S.L.F Western Somali Liberation Front.

SIERRA LEONE (WAL)

Nüfus: 6.025.000

Sierra Leone 71. 740 km² (dünyanın 110. ülkesi kuzey yarımküre, batı yarımküre Afrika'nın batısında Atlas Okyanusu kıyısında kuzeyden Gine, güneydoğudan Liberya ile komşudur. Halkın çoğunluğu zenci olup % 30 u Temme, %30 u Mende, % 8 i Limba % 5 i Kono, kalan ufak kabilelerdendir. Halkın % 25 i müslüman, % 5 i hristiyan, kalan animisttir. Resmi dil İngilizce'dir. Yerel diller özellikle Keriv dili de yaygındır. Yazı dili Latince'dir. Başkent Freetown

Ülke yönetimi cumhuriyet olup, yasama gücü 7 si cumhurbaşkanı, 12 si kabile şefleri ve 85 i halk tarafından 5 yıl süre için seçilen milli meclisten oluşmuştur. Bugünkü anayasası 1978 yılında hazırlanmıştır. Ülke 3 eyalet ve bir özerk bölge (batı Feritown)'dan oluşmaktadır. Siyasal partilerin faaliyeti serbesttir.

Eski çağlarda siera Leone'de yerel devletlerin kurduğunu biliyoruz. yalnız bur devletlerle ilgili elimizde fazla bilgi yoktur. Ünlük İspanyol kaşif Pedro Dasyentera 15. yüzyılın ortalarında bu topraklara adım attı. ardından Avrupalılar Afrika'nın diğer bölgeleri gibi buralara akın ettiler. 18. yüzyıla kadar Siera Leone köle ihraç eden en büyük merkezlerden biriydi. 18. yüzyılın sonunda ise bu topraklar İngiliz egemenliği altına girdi ve nihayet Siere Leone, Batı Afrika İngilteresi'nin bir parçası oldu.

Doktor Milton Margai (1895-1964) Mend kabilesinde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Koleji bitirdikten sonra tıp tahsili yaptı ve yerel halktan ilk olarak doktor ünvanı aldı. kabilesinde doktorluğa başladı. Doktor margai gelenek ve göreneklere bağlı olup Afrikanın eski uygarlıklarının hayranı

idi. Hakkında fazla bilgimiz olmayan gizli Puro örgütüne üye idi. 18 yıl boyunca ülkenin kırsal bölgelerinde halka şifa dağıtmanın yanı sıra, siyasal propaganda ve örgütlenme yaptı. Sömürgecilik ve zararları hakkında halkı aydınlattı. Siera Leone'de faaliyet gösteren «Sömürgecilik sistemi altında birleşik eğitimciler derneği» (p. E. P. U) 1929 yılında Gappis adlı bir eğitimci tarafından kurulmuş ve 1946 yılında doktor Margai tarafından yeniden örgütlenmişti. «Siera Leone toplum Partisi» (S. L. O. S) ¹⁵² 1946 yılında doktor Jan Karna esmart ve büyük bir sendikalist olan Siyeka Estons tarafından kurulmuştu. Siyaka Estons 1905 yılında doğmuş ve 1941 yılından itibaren maden işçileri sendikası başkanlığına seçilmiştir. Bu sendika ülkedeki en büyük işçi hareketi sayılmaktadır.

Doktor Milton Margqi siyasal faaliyetlerine hız verirken birlik ve beraberliğin antiemperyalist harekete büyük katkı sağlayacağına inanıyordu. Bu doğrultuda "Sömürgecilik sistemi altında birleşik eğitimciler derneği" (P.E.P.U) ve "Siera Leona Toplum Partisi" (S.L.O.S.)'yi bir çatı altında birleştirdi. Kendi başkanlığı altında gerçekleşen bu birleşmeden "Siera Leone Halk Partisi" (S.L.P.P.)¹⁵³ ortaya çıktı. Bu parti halkın antiemperyalist savaşında en büyük etken olup etkili rol oynadı.

Bu gelişmelerin ardından Siera Leone halk partisi liderlerinden 6 sı ingiliz vali tarafından yürütme konseyi üyeliğine seçildiler. Bu yürütme konseyi üyeliğine seçildiler. bu yürütme konseyi ülkede bakanlar kurulu görevini yapmaktaydı. Nisan 1954 Milton Margai başbakanlık görevine getirildi. İçişleri bakanlığını ise kardeşi Alber Margai üstlendi. 1955-1956 yılları arasında demiryollarında şiddet içeren grevler meydana geldi. Aynı yıl Tema kabilesi uygulanan vergilerden dolayı büyük bir isyan başlattı. 1957 yılında yasama

¹⁵² S. L. O. S. sierd Leon organisation on society.

¹⁵³ S.L.P.P. Sierd Leon People Party

konseyinin yerine 14 ü Avrupalılar ve 25 i yerel halk tarafından seçilecek olan milli meclise dönüştü. Bu meclis Mayıs 1960'da bağımsızlık için nihayi kararı aldı.

«Bütün halkın birliği partisi»(A.P.L) ¹⁵⁴Alber Margai liderliğinde muhalefet gruplarının toplandığı gruptur. Muhalefet bir an önce seçimeler yapılmasını ve Siera Leona halk partisinin iktidarı bırakmasını istiyordu. Bu dönemde ülkede bağımsızlık öncesi bir istikrarsızlık başgösteriyor. 1960 yılında Alber Margai saf değiştirip iktidarın yanında yer alıyordu. Muhalefetin liderliğine sendikalist siyaka Estans seçiliyordu. 7 Nisan 1961'de Siera Leone bağımsızlığını kazandı.

Siera Leone adı aslanlar anlamına gelmektedir. Portekizliler 15. yüzyılda bu topraklara geldiklerinde sıcak Ekvator fırtınalarının dağlarda yankılandığı sesini aslanların kükremesine benzetmişlerdir. böylece Aslanlar dağı anlamına gelen Siera Leone adını uygun görmüşlerdir.

Mendeler ve temneler, yani ülkeyi oluşturan 2 büyük kabile, her zaman ihtilaf içinde olmuşlardır. Temneler muhalefette kalıp "Bütün Halkın Birliği Partisi" (A.P.C.)'de örgütlenmişlerdir, İktidar Partisinin kendi kabile yandaşlarını kayırması sonucunda ülkede huzursuzluk başgöstermiştir.

Afrika kıtasında ilk kez muhalefet partisi seçim yoluyla 1967 yılında yapılan seçimlerde iktidarı ele geçirip, hükümeti kurdu. Başbakanlığa partinin lideri Siyako Estans getirildi. Yeni hükümet hemen işe başladı ve kötüye giden ekonomiyi düzeltmeye çalıştı. Ülke giderek bir istikrara kavuşurken, 1971 yılında General Jon Bongo komutasındaki bazı subaylar darbe girişiminde bulundular fakat başarılı olamadılar.

¹⁵⁴ A.P.C. All People Congress.

1976 yılında Siyaka Estans 5 yıllığına cumhurbaşkanlığına seçildi. 1978 yılında yeni anayasa taslağı hazırlandı ve cumhurbaşkanlığı görevini 7 yıla çıkarttı. Bu anayasayla ülkede tek parti rejimine geçildi. Bu olaylar karşısında ülkenin değişik bölgelerinde isyanlar ve başkaldırıları başladı. 1992 yılında yüzbaşı Valentin Istaraser askeri bir darbeye yönetime el koydu.

ŞEYSEL (SY)

ULUSLARARASI ADI: SEYCHELLES

Nüfus: 105.000

Seyşel 406 km² (dünyanın 161. ülkesi) güney yarım küre doğu yarımkürede bir sürü adadan oluşan Afrika kıyılarının doğusunda Hint okyanusunda bulunmaktadır. buraya en yakın ülke Madagaskar'dır. Halkın çoğu beyaz ve siyah melezlerden oluşmaktadır. Fransa'dan Afrika'dan ve Asya'dan gelen soylardan oluşmaktadırlar. halkın % 90 ı katolik % 8 i Protestan ve % 2 si Müslüman ve Hindu'dur. Resmi dil İngilizce ve Fransızca'dır. Yazı dili Latince'dir. Başkent Victoria.

Ülkenin yönetimi cumhuriyet olup, yasama erki 25 üyeden oluşan milli meclisten ibarettir. bugünkü anayasa 1979 yılında hazırlanmıştır. Ülke 8 bölgeden oluşmaktadır.

1505'te Portekizlilerin bu adalara ayak basmasından önce arap denizci ve tüccarlar buralarda faaliyet göstermişlerdir. bu adalar Umman denizi'nden Zengibar'a giderken yol üzerinde idiler ve stratejik öneme sahiptiler. Portekizlilerin gelmesinden sonra diğer Avrupalılar da buraya gelmeye başladı. Buna rağmen 18. yüzyılın ortalarına rağmen bu adaların çoğu henüz keşfedilmemiş ve hiçbir insan ayağı bu adalara basmamıştır. O yıllarda Fransızların bögedeki valisi Moris Mahedolabur Donasis tarafından adaları araştırmak için heyetler oluşturulup oralara gönderildi ve böylece Fransızların Seyşel'deki etkisi çoğulmaya başladı. Seyşel adı 18. yüzyılın ikinci yarısında bu adalarda keşif ve faaliyetler yapan More Doseyşel adlı Fransız'dan gelmektedir.

Seyşel adalar topluluğu az adadan oluşmaktadır. bu adalardan 37 tanesi Ekvator çizgisinde olup dünyada eşine rastlanmayacak yumuşak ve mülayim iklime sahiptir. En büyük ada olan Mahe adalarının ilk hükümdarı olan 1724 yılında buraları keşfeden Mahe Dolabur'dan almaktadır. bu ada 27 km uzunluk ve 148 km² yüzölçümüyle 1768 yılında Fransızlar tarafından ele geçirildi. İşgal sırasında ada da kimse yaşamıyordu. Fransa ile İngiltere arasında 7 kez el değiştirdikten sonra Napolyon savaşlarının ardından 1810 yılında İngilizlerin işgali altına girdi. 1814 Paris Antlaşması gereğince İngiliz devletine bırakıldı ve Moris ile birlikte yeni bir sömürge oluşturdu. 1903 yılında Seyşel, Moris'ten ayrılıp kendisi doğrudan bir sömürge haline geldi.

1965 yılından El Dabra, Far Kuher ve Dosros adası Seyşel'den ayrılıp Diego Garcia ile birlikte İngiliz Amerikan ortak askeri üssü haline geldiler. Mart 1974'te Londo'da taplanan konfrasta adaların bağımsızlığı kabul edildi ve Seyşel bağımsızlığını 28 Haziran 1976'da kazanmış oldu. «Seyşel Demokratik Patisi»(P.D.S)¹⁵⁵ 1963 yılında kurulmuştu.

SAHRA

Resmi adı: Arap Demokratik Sahra Halk Cumhuriyeti

Nüfus: 270.300

Eski adları: İspanyol Sahrası, Batı Sahra

Sahra. 266.000 km² (Dünyanın 75. ülkesi) yüzölçümü ile batı yarım küre, doğu yarım küre, Afrika kıtasının kuzey batısında Atlas Okyanusu'nun kıyısında kuzeyden Fas, kuzey doğudan Cezayir güney ve doğudan Moritanya ile komşudur.

Halkın çoğunluğu Arap ve Berberi Soyundan olup Hassani kabilesine ait insanlar çoğunluktadır. Halkın çoğunluğu müslüman (Sünni) dir. Resmi dile Hassaniye (Arapça'nın bir lehçesi) ve İspanyolca'dır. Fransızca da yaygındır. Yazı dili Arapça ve Latince'dir.

1976'dan yani İspanya'nın bölgeden ayrılmasından itibaren bu ülkenin önemli ekonomik merkezleri ve şehirleri Fas'ın işgali altına girmiştir. Bu konuda Bukra bölgesini örnek verebiliriz. Burada dünyanın en zengin fosfat yataklarına rastlamaktayız. Aslında bu ülkenin topraklarının % 85'i Birleşmiş Milletlerin denetimindedir. bir kısımda Fas Devleti'nin işgali altındadır.

Ülkenin başkenti El Eygün'dür. yalnız bu şehir halen Fas birliklerinin işgali altındadır. bundandolayı küçük Havza şehri, başkent ve Sahra devleti'nin merkezi haline gelmiştir.

Ülkenin yönetim demokratik Cumhuriyet olup, bugünkü anayasa «Polisario Cephesi» (Polisario Front) nin üçüncü görevi Sahra milli Şurasına verilmiştir.¹⁵⁷

«Sagiyetul hemra ve riyoduuzu Halk Kurtuluş Cephesi» (Polisario) Sahra devletinin en büyük siyasal örgütüdür. Bu ülkenin bağımsızlığı 1976 yılında «Afrika Birliği Örgütü»ne üye oldu.

Sahra 15. yüzyıldan itibaren sömürgeci Portekiz'in hücumuna uğradı. Portekizliler bu toprakları köle ve kauçuk ticaretinde bir üs olarak kullandılar. Zaman geçtikçe İspanya bölgenin tek hakimi durumuna geldi. 1884 yılında bu topraklar İspanyol Sahrası adıyla doğrudan İspanya'ya bağlandı. 1885 yılında Berlin'de yapılan konferansta sömürgeci devletler ganimetleri paylaşırken Afrika topraklarını kendi aralarında bölüştüler. Bu konferans Sahra'nın İspanya'ya ait olduğunu onayladı ve tanıdı. Sahra'nın bugünkü sınırları 1900, 1904 ve 192-12'de Fransız ve İspanyollar tarafından çizilip teopit edildi.

1958 yılında İspanyol Devleti bu ülkeyi kenisine bağlı deniz aşırı eyalet konumuna soktu. Aslında 1963'de fosfat madenlerinin bulunmasından önce bu topraklar ekonomik yönden sömürgeci devletler açısından pek önem taşımamaktaydı.

Fosfat madenlerinin bulunmasından sonra insanlar kentlere göç edince bağımsızlık ve milliyetçilik duyguları halkta gelişti ve yeraltı kaynaklarının kullanımında söz sahibi olmak istediler. Aynı yıllarda ülkede ilk siyasal hareket olarak sayabileceğimiz «Sahra'nın kurtuluş Hareketi» (M.L.S.H.R)¹⁵⁸ örgütü kuruldu. Bu örgüt barışçıl yollardan ülkeninbağımsızlığını elde etmeye

¹⁵⁷ Polisario, Frons Populaire Pour Lu Lireration De saguia el Hamra et rio de ozo.

¹⁵⁸ Movvement de libeietion de sauia el Hamra et riode ozo.

çalışıyordu. 1970 yılında bu örgütün liderliğinde geniş çaplı ve büyük katılımla gerçekleşen bir yürüyüş yapıldı. İspanyol birlikleri bu barışçıl eyleme şiddetli bir şekilde karşı çıkıp yürüyüşçülerin üzerine ateş açtılar. saldırıda örgütün lideri Muhammed İbrahim Besiri İspanyol birliklerince katledildi. Örgütün ileri gelenleri yakalanıp hapse atıldılar. Üyelerin çoğunluğu değişik bölgelere sürgüne gönderildiler. Hapisteki ve sürgündeki liderler yeni bir örgüt oluşturmak üzere birbirleriyle temasa geçtiler.

1973 yılında deneyimli devrimciler ülkenin bağımsızlığa kavuşmasının tek yolunun silahlı mücadelede olduğuna karar verip ve bu yönde bir örgütlenme yapılması gerektiğini vurguladılar. Bu tespitin ardından Polisario Cephesi (Front Populaire pour la Liberation Defaguia el Hamra et Rio de Ozo) 1973 yılının ilkbaharında kuruldu. Aynı yıl örgütün militanları İspanyol birliklerine saldırıya başladılar. Saldırıları gidecek fazlaştı. Libya Moritanya ve Cezayir, Polisario'yu desteklemeye başladılar.

İspanyol devleti bu saldırıların karşısında halkın bağımsızlık isteklerine karşı koyumıyacaklarını anlayınca aradan çekilmeyi karar aldı. 1973 yılında General Franko (İspanya'nın Diktatörü) bir genelge yayımlayarak kendi buyruklarıyla kurulmuş olan cemaat meclisine daha fazla yetki vereceklerini açıkladı. Öte yandan Fas ve Moritanya Devletleri de kültürel yakınlık ve kabileler arası akrabalık ilişkilerini öne sürerek Sahra'nın kendi ülkelerinin bir parçası olduğunu öne sürüyorlardı.

Birleşmiş Milletler özel bir komisyon kurarak Sahra'nın geleceği konusu referandum yoluyla çözüleceğini ilan etti. Yalnız bu referandum gerçekleştirilemedi. 6 Kasım 1975 yılında Fas Kralı 2. Hasan'ın isteği doğrultusunda 350 bin Faslı Sahra'nın kendilerine ait olduğunu göstermek için Sahra'ya doğru yürüyüşe geçtiler. Bu yürüyüş Fas Kralı'nın propaganda amaçlı bir

eylemi idi. 14 Kasım 1975 yılında İspanya'nın başkenti, Madrid'te imzalanan antlaşma ile Sahra'nın yönetimi Fas ve Moritanya Devletlerine bırakıldı. Bu antlaşmada daha önce sömürgecilerin etkisinde ve emrinde olduğunu kaydettiğimiz cemaat meclisi üzerinde de durulmuş ve bu uydurma meclise bazı yetkiler tanınmıştı. Madrid antlaşması gereği Sahra'nın 2/3'si (Kuzey Bölgesi) Fas'a 1/3'de Moritanya Devletine bırakılmıştır. Aynı yılın 28 Kasım ayında cemaat meclisinin üyeleri halkın yanında yer alıp sömürgeci devletleri karşı tutum alarak mazide yaptıklarının yanlış olduğunu ilan ettiler. bir tarihi oturumda «Polisario cephesi»ni Sahra halkının tek temsilcisi olduğunu kabul ettiklerini açıkladılar ve kendileri topluca cepheye katıldılar. Bu sıralarda milli konsey oluşturuldu ve cemaat meclisi fesh edildi.

1975 yılından itibaren Fas birlikleri havadan ve karadan Sahra'ya doğru saldırıya geçtiler. bu saldırıların amacı Kuzey bölgelerinin denetimini ele geçirmek idi. Bu haksız saldırılar sonucu Sahra halkından birçok insan öldü ve birçoğu yaralandı. Şehirler boşaltıldı ve halk çöllerde avare oldu. Toplu halde kuzeydoğu bölgesine kaçış başladı. Fas birliklerinin mülteci kamplarına saldırması sonucu mülteciler Cezayirdeki sınır kasabası olan Tendaf şehrine sığındılar. «Polisario cephesi» birliklerinin büyük bir bölümünü mültecilerin iskan ve iâşesini sağlamak için seferber etti. Hilale Ehmer (Arab ülkelerinin Kızılay)in yardımları ve uluslararası kuruluşların yardımı ile mültecilerin yaşam koşullarını düzeltmeye çalıştı. Mülteci kamplarının sevk ve idaresi seçilmiş konseyler tarafından yapılıyordu. Zamanla kampların idari sorumluluğu yaşlı erkekler ve kadınlara bırakıldı.

Fas ordusunun top yekün saldırısı sonucu Polisario cephesi gecici olarak denetimindeki şehirlere ve bölgeleri terk etmek zorunda kaldı.

26 Şubat 1976'da İspanyol birlikleri kararlaştırılan tarihten iki gün önce sahra'yı bağımsızlığının «Sahra Demokratik Arab Halk Cumhuriyeti» adıyla ile Berleni kentinde ilan etti.

Burinde, Madagaskar ve Cezayir, Sahra'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerdir.

Hariran 1976'da Polisario militanları geniş çaplı bir saldırı ile Novokişot (moritanyo'nun başkenti) un merkezine kadar ilerlediler. Ve böylece kendi varlıklarını bütün yönleriyle Moritanya halkına ispatladılar. Bu saldırı 600 dolayısında militan tarafından gerçekleşti. Saldırı sırasında militanların yarısı ve bu arada büyük devrimci ve lider Vali mustafa seyid (Polisorio'nun Genel Başkanı) hayatlarını kaybettiler. Bu saldırının milatanlara faturası çok ağır olmasına rağmen alde ettikleri sonuç ve yaşadıkları tecrübe itibari ile gelecekte cephe için çok faydalahr olmuştur.

Militanlar bu saldırının ardından Fas birliklerine karşı eylemlerini genişletip büyük başarılar elde ettiler. Fas ordusuna ait silah , cephanelik ve araç-gereçleri ele geçirdiler. Böylece moral bakımından Faslı askerlerden iyi bir konuma geldiler.

Polisorio'nun Moritanya saldırısının ardından 1977 yılında Moritanya Ve Fas arasında askari işbirliği antlaşması imzalandı. Askeri harcamaların fazlaşması muhtar Olduda (Moritanya'nın başbakanı yönetimini zor duruma sokup halk kitleleri arasında hoşnutsuzluğu sebep oldu. Polisorio militanlarının zuurot maden ocaklarından taşınan demirin taşındığı trenlere saldırması sonucu Moritanya ekonomisi büyük bir darbe yedi. Saldırıları sonucu demir-madeninin ihracatı tamamiyle durdu ve böylece ülke ekonomisi çökme noktasına geldi.

1978 yılının başlarında bir grup subay Moritanya'da askeri bir darbe ile yönetime el koydular. (Bu konuya Moritanya bölümünde değineceğiz.) Yeni yönetim ilk icraat olarak Polisario ile ilişkilerini düzeltti. Aynı yıl Sahra yönetimi ile Moritanya arasında ateşkes yapıldı. Bir yıl aradan sonra barış antlaşması imzalandı. Antlaşma gereği Moritanya Sahra'daki birliklerini geri çekti ve Sahra devletini tanıdı. Sahra yönetimi ile Moritanya'nın ilişkilerinin iyiye gitmesi sonucu Moritanya ile Fas arasındaki askeri işbirliği antlaşması fesh edildi. Bundan sonra Fas, Polisario karşısında yalnız kaldı.

Polisario elde ettiği ganimetler, militanların eğitim ve örgütlenme sonucu Sahra halkının desteği ile yarı klasik bir ordu konumuna geldi. Askeri başarılar sonucu Sahra topraklarının % 85'ini egemenliği altına aldı.

Fas devleti halen 4 önemli şehir olan Elyun, Dahile, Samare ve Bucudurunu elinde tutmakta ayrıca haksız olarak Sahra halkının malı olan Bukero fosfat madenlerini çalıştırmaktadır. Bu şehirler ve madeni koruyan Kral II. Hasan'ın birlikleri devamlı olarak Polisario militanlarının saldırıları ile karşı karşıya kalmıştır.

Fas Devleti 1971 yılında «Ehıar Mukavemet Cephesi» anlamına gelen (Morehob)¹⁵⁹ örgütünü kurdu.

1975 yılında da «Birleşik Özgürlük Hareketi» (F.L.U)¹⁶⁰ adlı başka bir örgüt kurdurarak sözümaona Batı Hamra bölgesini Faso ilhak etmeyi hedefleyen bir karşı devrimci hareket oluşturdu. Bu örgüt Hamra bölgesinde sabotajlar yapmaya başladı.

¹⁵⁹ Mouvement de Resistance des Hommes Bleus.

¹⁶⁰ Front Pour La Liberation Et L'unité.

Vali Mustafa Sorit (Polisario cephesinin ilk genel başkanı) 1948 yılında Berlehu bölgesindeki Aniciune, dünyaya geldi. Ailesi Ragibe kabilesindendiler. Mustafa Sait'in çocukluğu doğduğu yerlerde geçti. 1960 yıllarının başında okula gitmek için Elzentan şehrine geldi. 1967 yılında islami eğitim veren bir lisede eğitime başladı. 1970 yılında Fas'ın Rabat şehrindeki Rabat üniversitesinde Hukuk ve Siyasal bilgiler eğitimi görmeye başladı.

1971 yılının başlarında onbeş arkadaşı ile birlikte Sahra'ya dönme kararı alıp 1973 yılının başlarında Polisario cephesinin oluşturdular.

Ağustos 1974 yılında yapılan cepenin ikinci kurultayında cephenin başkomutanı olarak seçildi ve 9 Haziran 1976'da Nova Kışot'da şehin olanak kadar, Polisario cephesini başkanlığını yaptı.

Dünya'daki ilerici ve demokrat kişi ve kuruluşlar, Sahra halkının devrimci direniş hareketini destekleyip Polisario cephesine manevi destek verdiler. Örnek olarak Fransız Birleşik Sosyalist Partisinin bir bildirisinden bir kaç satır sunuyoruz:

«Biz Fransız Devletinin Sahra'yı tekrar ele geçirme planlarına karşı çıkıyoruz. biz Fransa'nın Moritanya'ya baskı yapmak ve Senegal'deki kullanmasını açıklıyoruz. Biz ırkçı bir yaklaşım olan bu saldırılara karşı çıkıyor, geçmişte saldırgan bir tutum içeren Fas ve Moritanya ile yapılan antlaşmaları mahkum ediyoruz. Birleşik Sosyalist Partisi bütün milletlerin Siyasal bağımsızlık ve kendi ekonomik kaynaklarının hepsinin kendi lehlerinde kullanmasını destekliyoruz. Sömürge altındaki haklarını antiemperyalist hareketlerini sonuna kadar destekliyor. Biz Polisario

cephesinin Sahra'nın bölünmemesi ve bağımsızlık hakkını kazanması ve Sahra halkının bağımsızlığını sonuna kadar destekliyoruz»¹⁶¹

Bu cümleler Sahra Devrimi (REVOLUTION DE SAHRA) Kitabından alınmıştır. bu kitap Dr. Muhammed Rassoul Golchan tarafından yazılmış ve ayrıntılı bir şekilde Polisario'nun oluşumu ve Sahra hakkının emperyalistlere karşı verdiği mücadeleyi anlatmaktadır.

¹⁶¹ Muhammed resule Galşen, Sahra Devrimi, Morvarid yayımları Tahran 1985 s. 115

GHANA(GH)

Uluslararası adı: GHANA CUMHURİYETİ

Diğer adları: Gana, altın Sahilleri

Nüfusu: 17.350.000

Gana 238.537 km² (dünyanın 75. ülkesi) yüzölçümü ile kuzey yarımkürede Afrikanın batısında atlas Okyanusunun kıyısında, batıdan Fildişi sahilleri, kuzeyden Volta, doğudan Togo ile komşudur. Başkent Akra

Halkın çoğunluğu zenci olup %44'ü Akan, %16 sı Muşi doğumba, % 13'ü Ove, %8'i Gabude kalanları ufak kabilelerindendirler. Halkın %29'u protestan, %14'ü Katolik, %12'si Müslüman kalanlar animisttirler. Resmi dil İngilizce, yazı dili Latince'dir.

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup bugünkü anayasa 1979 yılında hazırlanmıştır. Yasama erki 140 üyeden oluşan milli meclisten ibarettir. Gana 9 eyaletten oluşmaktadır. 1981 askeri darbesinden önce siyasal partilerin faaliyeti serbestti. Gana 1957 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır.

Sömürgecilik dönemi öncesinde Gana (GHANA kelimesinden üremiş ilk çağlarda Batı Afrika'da bulunan Gane adlı imparatorluktan gelmiştir.) bağımsız zenci devletlerin egemenliğinde idi. 15. yüzyılda Portekizlilerin gelmesinin ardından diğer Avrupalıların hücumu ile bu memleketteki Afrikalı yönetimler ortadan kaldırıldı.

Avrupalılar gelir gelmez köle ve altın ticaretine başladılar. Bütün sömürgecilik döneminde Gana altın sahilleri adı ile anılıyordu. Portekizlilerin ardından İngilizler buraları ele geçirip bu topraklarda ticari üstler kurmaya başladılar. Ticaretin gelişmesiyle etrafta bir sürü şehir kuruldu.

1874 yılında İngiltere, Altın sahilleri sömürmesini oluşturdu. Bu dönemde İngiliz sömürgeci devleti ile eski bir krallık olan Aşanti padişahları arasında büyük çatışmalar meydana geldi. İngiliz birlikleri acımasız bir savaş sonucunda Aşanti ve kuzeyindeki bölgeleri egemenliği altına aldı.

Ekvator Afrikasında esaret zincirlerini kıran ve bağımsızlığına kavuşan ilk devlet Altın sahilleridir. 2. Dünya savaşı Afrika'daki durumu çok vahim bir hale getirmiş halk yiyecek ve tüketim maddelerini temin etmekte çok zorlanmışlardır. Bu ortamı fista bilip, fiyatları istedikleri gibi artıran Avrupalı ve Asyalı tüccara karşı sömürgeci devletin yöneticileri, pasif kıyorlardı. Böylece siyasal baskının yanısıra halkın çoğunluğu bir de ekonomik baskının altında yaşamaya çalışıyorlardı.

Savaştan önce yürütme konseyinin bütün üyeleri İngilizlerden oluşmaktaydı. 1946'da Anayasa'da yapılan değişiklik ile Afrikalıların da yasama ve yürütme organlarında yer alması sağlandı. Ağustos 1947 den itibaren ülkedeki siyasal faaliyetler büyük gelişme gösterdi. Ardından Eylül ayında ülkenin ilk siyasal partisi olan «Birleşik Altın Sahilleri Konvansiyonu»(U.G.C.C)¹⁶² kuruldu. Partinin gelen başkanlığına başarılı ve ünlü bir işadamı olan George Grand. genel başkan yardımcılığına ve partinin gerçek yöneticiliğine hukukçu, doktor Joseph Dankova (Akra doğumlu) genel sekreterliğine doktor Kavam Nokrome getirildi. Yeni gelişen bağımsızlık hareketinin ilk eylemi Avrupa mallarının kullanılmaması mampanyası oldu. Bu eylem 1948'de başladı. Öngörülen hedef yabancı tüccarı baskı altında tutmaktı. Hareket halk kitleleri tarafından hemen benimsendi ve bütün ülkede yaygın bir şekilde sürdü.

¹⁶² The United Gold Cocot Convention.

Şubat 1948'de emperyalizme karşı büyük halk kitlelerinin katılımı ile bir yürüyüş gerçekleştirildi. İngiliz birlikleri yürüyüşçülere saldırdı. Meydana gelen çatışmada birçok insan öldü ve yaralandı.

Eylemlerin ve yürüyüşlerin fazlaşması giderek isyana dönüştü. Sömürgeci devlet yetkilileri anayasada birkaç reform yaparak halkı yatıştırmaya çalıştı.

Konvansiyonun sağ kanadını temsil eden Joseph dankova reformcularla işbirliği yaparak hareketin önüne geçmeye çalıştı. Yalnız sol kanadın lideri olan doktor Nokrome biran önce içişlerinde bağımsızlık verilmesini talep etti. Doktor Nokrome ve doktor Dankova'nın taraftarları arasındaki ihtilaf ve fikir ayrılığı partiyi bölme noktasına getirdi.

Bu olayların ardından Haziran 1949'da «Halkın Konvansiyon Partisi» (C.P.P)¹⁶³ kuruldu. Partinin genel başkanlığına doktor Kwam Nokrome getirildi.

20 Kasım 1949'de 50'den fazla siyasal örgüt ve gurubun katılımı ile başkent Akra'da Gana hakının milli meclisi temsilcileri adlı bir toplantı gerçekleştirdiler.

Ve o sıralarda anayasada yapılan değişiklikleri Gana halkının bağımsızlık yönündeki isteklerine karşı yetersiz olduğunu ilan ettiler. 8 Ocak 1950'de demiryolu işçileri tarafından başlatılan grev büyük yankı uyandırdı. Bu greve ilk destek Posta Telgraf ve Telefon çalışanlarından geldi. Ardından diğer çalışanlar eyleme destek verdiler. Genel vali olağanüstü durum ilan edip Akra'da halk partisinin yayın organı «Accra Evening News» gazetesinin bürosuna saldırıp gazeteyi kapattı. C.C.P (ki bu dönemde kısacak halk partisi olarak anılıyordu.)

¹⁶³ Convention People's Party.

büyük baskılara maruz kaldı) genel başkan doktor Nokrome dahil bütün liderleri yakalanıp hapse atıldılar.

1951'de yapılan seçimlerde halk partisi büyük bir başarı gösterdi. Yeni anayasa gereği başbakanlık görevini genel vali üstlenecek, bakanlar kurulunu oluşturan 11 kişide seçimi kazanan partiden atanacaklardı. Seçimin en büyük galibi Halk partisi olduğuna göre genel vali üstlenecek, bakanlar kurulunu oluşturan 11 kişide seçimi kazanan partiden atanacaklardı. Seçimin en büyük galibi Halk partisi olduğuna göre genel vali partinin liderlerinin hapisten çıkartmaktan başka çaresinin olmadığını anlayıp, halk partilileri hapisten çıkarttı. Liderler hapisten çıkıp doğrudan bakanlar kurulunu oluşturmak için hükümet konağına gittiler.

Mart 1951'de İngiliz edvletinin onayı ile Dr. Nokrome «Altın Sahilleri»nin başbakanı oluyordu. Genel seçimler 1954 yılında yapıldı. Seçimden önce birçok yeni siyasal parti kuruldu. bu partilerden bire «kuzey halklarının topluluğu» idi. nisan 1954'te kuruldu. Kuzey bölgesindeki kabile şeflerinin çıkarları doğrultusunda bir politika izlemeye başladı. Parti domekrotik reformların karşısında yer aldı. 1951 yılında Joseph donkova ve Dr. Quinin Bu siya «Gana Kongresi Partisini»» (G.C.P)¹⁶⁴ kurdular. Seçimler bütün partilerin katılımıyla 15 Haziran 1954'te yapıldı. seçimlerin en büyük galibi yine Dr. Nokrome liderliğindeki halk partisi olmuştur. Seçimlerden sonra Milli kurtuluş cephesi» adlı parti Aşanti eyaletinde kuruldu. Bu parti bütün gerici güçlerin bir araya geldiği ve Dr. nokrome'nin demokratik reformlarına karşı çıkan karşı devrimcilerin oluşturduğu birteşkillattır. Bu dönemde muhalefet cephesinden yer alan «Togoland Congress», G.C.P ve müslümanlar topluluğu (Moslem Association) Dr. norkome'nin iktidarına karşı birlik oluşturmaktaydılar.

¹⁶⁴ Gtiana Congress Party.

Nisan 1956'da nokrome yönetimi ülkede «Britinya ulusur topluluğu» çerçevesinde Gana adında otoriter bir devlet oluşturmayı öngörüyordu. Temmuz 1956'da yapılan seçimlerde meclisi oluşturan 105 üyelikten 71'ini Dr. Nokrome'nin halk partisi kazanmıştır. Bu büyük başarı nokrome'nin ülkedeki en sevilen lideri konumunda olduğunu göstermekle birlikte emperyalizmi bu ülke için yeni kararlar almaya zorladı.

15 Eylül'de İngiliz hükümetinde sömürgelerden sorumlu bakan Lenox Boyd, devletin 6 Mart 1957'de Gana'nın bağımsızlığını vermeyi düşündüğünü açıkladı. Bu Afrika'daki bütün özgürlük hareketleri için büyük bir başarı sayılmaktaydı. 6 Mart 1957'de büyük bir törene Akra'daki hükümet binasından İngiliz bayrağı indirildi ve yerine Gana bayrağı çekilerek ülkenin bağımsızlığın ilan edildi. Bu sırada Nokrome hükümeti Togoland bölgesinin Gana'ya ilhak edilmesinin istedi. Birleşmiş milletler vesayet konseyi 9 Mayıs 1959'da Togoland'ta yaptığı bir halk oylamasında halkın % 58'i Gana ile birleşme yönünde oy kullandılar. Aralık 1959'da Birleşmiş Milletler genel kurulu Togo'nun bu bölgesinde İngiliz vesayetine son verip, bu toprakların Gana ile birleşmesi yönünde karar verdi.

Temmuz 1960'da Nokrome'nin çabaları sonucu Altın sahilleri, Gana adı ile cumhuriyet yönetimine kavuştu. Nokrome cumhurbaşkanı olduktan sonra türlü desise ve konplolarla karış karşıya kaldı. Defalarca suikaste maruz kaldı. Nihayet 1966 yılında askerler General Joseph Ankara komutasında bir darbe gerçekleştirerek yönetime el koyup, Nokrome'yi devirdiler.

Françis Nwia Kofi Kwame Nkrumah 21 Eylül 1909'de bir balıkçı köyü olan Nekrofol'da dünyaya geldi. Babası köyün demircisiydi. İlk ve orta okulu bitirdikten sonra dini eğitim veren Amisiyano okulunda öğretmen olarak göreve başladı. 19345 yılında A.B.D'ye gitti. 10 yıl süre ile bu ülkede kaldı. bu süre

zarfında 1942 yılında zencilerin eğitim gördüğü Lincoln Üniversitesi'nden dini bilimlerde lisans diploması ardından Pensilvenya Üniversitesinden felsefe lisansı alarak mezun oldu.

A.B.D'deyken değişik siyasal örgütlerde faaliyette bulundu. 1943 yılında «Amerika'daki Afrikalı öğrenciler topluluğunu» (U.N.I.S.)¹⁶⁵ kurdu. Bu örgütte bütün Afrika'dan gelen öğrenciler siyasal münazara ve fikir alışverişinde bulunuyorlardı.

1945 yılında Londra'ya geldi. Londra'da o zamanın en büyük gazetecilerinden Pan Afrincanizmin fikir babalarından Antilli gazeteci George Parmur ile tanışıp, onunla birlikte siyasal faaliyetlere katıldı. Londra'da iken Comote kenyata/kenyalı ulusal lider) ve diğer Afrikalı liderlerle tanıştı. Ve onunla birlikte devrimci mücadeleye devam etti. Ekim 1945'de Pan Afrikanizma kongresi'nin 5. kurultayında konuşmacı olarak afrika ülkelerinin bağımsızlık yolundaki savaşlarının zorluklarını anlattı. Daha sonra doğrudan antiemperyalist mücadeleye katılmak üzere Altın Sahillerine döndü. Ve daha önce değindiğimiz gibi mücadeleye katıldı. 1960'da cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Onun döneminde bağımsızlığın temelleri sağlamlaştırıldı. Ülke ekonomisinin gelişmesi ve halkın yaşam düzeyinin yükselmesi için sosyalist fikirler doğrultusunda bir yönetim oluşturulmaya çalışıldı.

Ülkedeki büyük toprak sahipleri ve büyük burjuvazi Nakrome devletinin ekonominin sosyalize edilmesi, gerçek bir toprak reformunun yapılması yoksul köylülerin işe ve ekmeğe kavuşması, yönündeki yoksul köylülerin işe ve ekmeğe kavuşması yönündeki çaba ve çalışmalarına karşı çıkıp karşı devrimci bir cephe oluşturdular. Bütün Afrika ülkelerinde rastladığımız gibi bağımsızlık savaşlarının

¹⁶⁵ U.N.I.S.association de etudionts Africains auxetats.

başarıyla sona ermesinden sonra ekonomik bağımsızlık elde etmek için verilen savaşlardı uluslararası empeyalizm ve onların yerel işbirlikçileri çeşitli yol ve yöntemlerle bu yöndeki mücadeleyi baltalamaya çalışmışlardır. Bu savaşı yürüten liderler ya bir askeri cunta ile yönetimden uzaklaştırılmış ya da yapay ve suni olarak yaratılan kabile savaşları ile iç savaş ortamına sürüklenerek anti emperyalist (uluslararası sermaye) mücadeleden alıkoyulmuşlardır.

Dr. Nakromelinin ülkedeki uygulamaları ve Pan Afrikanizma hareketine katkılarından dolayı bütün uluslararası özgürlük hareketleri tarafından desteklenmiştir.

«Afrika kesinlikle birleşmelidir» Onun bütün hayatı boyunca en çok telafuz ettiği söz olmuştur. Bu slogan onun kitaplarının birinin adını (11 Faut aun Afrika sumisse, Afrika birliğinin nasıl gerçekleşeceği yönünde projelerini anlatmaktadır. Afrika tarihine ilgi duyanlar için önemli bir kaynaktır. Kwam Nokrome «Afrika'da sınıfsal mücadele» adlı diğer bir eserinde de göz atmaktadır.

Kwam Nakrome 1966 yılında Çinin başkenti Pekin ziyareti sırasında Genaral Joseph Ankara tarafından gerçekleşen darbe ile yönetimden uzaklaştırıldı. Nokrome hemen Moskova'ya gitti. Bu sırada onun yakın arkadaşı Gine devlet başkanı Ahmet Skofore kendi makamını ona vermeyi teklif etti. nokrome Gine'ye geldi. Ve sembolik olarak Gine yönetiminde söz sahibi oldu. Ardından hastalandı ve Romanya'nın başkenti Bükreş'e gitti.

27 Nisan 1972'de Afrika'nın bu efsanevi lideri hayata gözlerini kapadı. Bu büyük Afrika liderinin hatırası Patrice humumba gibi bütün Afrikalıların zihninde ve kalbinde sonsuza kadar yaşayacaktır.

1969 yılında General Aku Asi yönetime el koydu. Bu istikrarsız dönem sürerken hukukçu Edward Akof devlet başkanlığına getirildi. 1972 yılında Albaya

Atsi miyo Neg askeri bir darbe ile Akofu devirip yönetimi ele geçirdi. Bütün bu darbeler sırasında ülkenin ekonomik istikrarı bozuldu. Dr. Nokrome'nin bin bir emekle gerçekleştirdiği reformlar gözden çıkartıldı. Ülke ekonomisi çökme noktasına geldi. 1978 yılında general Fered Akufa yönetimi ele geçirdi. Bir yıl aradan sonra Akufo yönetimine general Jeriy Raulinkez tarafından son verildi.

Bütün bu askeri yönetimlerin başarısızlığı sonucu 1979'da yapılan seçimlerde ilk kez sivil bir politikacı olan Hémila liman devlet başkanlığına seçildi. 1981 yılında ülkede kabileler arası ihtilaf savaşa dönüştü. Ve ülke iç savaşın eşiğine geldi. Aynı yıl gerçekleşen askeri müdahalede «milli mukavemet konseyi» adlı bir organ yönetimi ele geçirdi. Konseyin başkanlığına General Jeriy Ravlinkez getirildi. Bundan sonra Gana'nın batıylailişikleri bozuldu. Ülke Libya ile yakın ilişkiler kurmaya başladı.

KAMERUN

Resmi adı: Kamerun Birleşik Cumhuriyeti.

Uluslararası adı: Cameroon

Nüfus: 15.103.000

Kamerun 475.442 km² yüzölçümüyle (dünyanın 48. ülkesi) Kuzey yarımküre, doğu yarımküre Afrika'nın ortasında Gine körfezinin doğusunda, güneyden Ekvator Ginesi, Gabon ve Kongo, doğudan Orta Afrika Cumhuriyeti kuzeyden ve batıdan Nijerya Kuzey doğudan Çad ile komşudur. Başkent: Yaunde Halkın büyük çoğunluğu zenci olup, bantu soyuna ait 200'den fazla kabileden oluşmaktadır. Bantuların yanısıra Sudan ve Arap soyundan gelenler de bu ülkede yaşamaktadırlar. Halkın % 50'si Hristiyan, % 25'i animist, kalan müslümandır. Resmi dil Fransızca ve İngilizce olup yazı dili Latince'dir. Bunların yanısıra Bantu diline ait 30'a yakın lehçede bu ülkede konuşulmaktadır.

Ülke yönetimi cumhuriyet olup, yasama erki 5 yıl için seçilen 120 üyeli milli meclisten ibarettir. Bugünkü anayasa 1972 yılında yürürlüğe girmiştir. Ülke 7 eyaletten oluşmaktadır. Kamerun 1960-1961 yılları arasında Fransa'dan bağımsızlığını almıştır.

Portekizli kaşifler 11 yüzyılda Kameruna ayak bastılar. Yalnız fazla nüfuz elde edemediler. 19. yüzyıldan itibaren Alman sömürgecileri bu toprakları ele geçirdiler. 1902 yılında Kamerun resmen Alman sömürgesi haline dönüştü. 1. Dünya savaşı sırasında İngiliz ve Fransız birlikleri bu ülkeyi işgal edip, ardından 2'ye böldüler. Her iki bölgede Milletler Cemiyeti'nin vesayeti altında idiler. Fransız egemenliğindeki Kamerun 431.000 km², İngiliz egemenliğindeki Kamerun ise 80.700 km² alana sahipti. Kamerun'da 200 değişik kabile muhtelif coğrafi iklimlerde yaşamaktadırlar. Kuzeyin kuru iklime sahip bozkırlarında Yaslabi ve Hışın, Adamoo bölgesinde Sudanlı müslüman soydan olan Fulani,

Fulbe ve Havasalar, orta bölgelerde anamist Kridei kabileleri, volkanik Kamerun Dağı'nın batısında 2 milyona yakın Bamile kabileleri güneydeki sıcak ormanlarda da Bantular ve Pigmeler yaşamaktadır.

1 Ocak 1960'da açıklanan bağımsızlık Doğu kamerun'un da bağımsızlık sürecinde bu ülkeye ilhak edilmesi şart koşulmuştu. 2 yıl süre bu iki bölgenin birleşmesinden doğacak sorunların çözümü için gerekiyordu. «Birleşik Kamerun Halk Partisi» (U.P.C.)¹⁶⁶ 1948'de kurulmuştu. bur parti 1955'e kadar kamerun siyasal hayatında ve özgürlük hareketinin ortaya çıkışında ve gelişmesinde en büyük rolü oynamıştır. Üyeleri ve yönetim kadrosu büyük fedakarlık ve özveriyle çalışmış, bütün varlıklarıyla bağımsızlığın elde edilmesine katkıda bulunmuşlardır. Ne yazık ki kamerun bağımsızlığını kazandıktan sonra «Birleşik Kamerun Halk Partisi» yaşadışı ilan edilmiş ve kapatılmıştır. Bütün üyeleri ve liderleri kanuni takibata uğramışlardır. Bağımsızlık ateşini bütün olanaksızlıklara rağmen yakan ve o ateşin sönmemesi için canla başla çalışan bu özverili devrimci ve demokratlar, ne yazık ki bağımsızlık törenlerine katılamadan o dönem Kamerun'a hakim olan faşist iktidar tarafından zindanlara atılmışlardır. bu olay bütün devrimcileri ve özellikle Afrikalı vatansever ve devrimcileri büyük hüzne ve kedere sokmuştur. Nisan 1948'de ülkede değişik siyasal örgütler ve gruplar ortaya çıktı. Bunlardan bir bölümü sendikalist Roben Emniyube, Felix Muyume Ernest Owandiye ve Ill Kinko liderliğinde «Birleşik kamerun Halk Partisi»ni kurdular. bu partinin hedefi Kamerun'un iki parçasını birleştirip, birleşik, bağımsız bir ülke oluşturmaktır.

1944 yılında Roben Emniyube biderliğinde «Birleşik Kamerun Kominist Partisi» (U.P.C.C)¹⁶⁷ kurulmuştu. Bu parti sendikal faaliyetler yoluyla

¹⁶⁶ U.P.C union des population du cameroun.

¹⁶⁷ U.P.C.C union du parti Communiote camerounais.

bağımsızlık fikrini pekiştirmeye çalışmışlardır. 2. Dünya Savaşı sonrasında kamerunlu milliyetçiler, kıtanın diğer milliyetçileri gibi Birleşmiş Milletler beyannamesinin 76. maddesi gereği vesayet altındaki ülkelerin bağımsızlığa kavuşması yönündeki kararın uygulanmasını istiyorlardı. Roben Emniyube, Fransa'da 7 Ağustos 1944'te yayınlanan genelge ile Fransız Afrikasında sendikal faaliyetlerin serbestleşmesinin ardından Paris'e gidip Fransız sendikalarının yanında eğitim kurslarına katıldı. 1947'de ülkeye döndüğünde kamerun işçi sendikaları başkanlığına seçildi.

Kuzey bölgelerinde toplumsal yapı itibari ve katolik kilisenin etkisiyle Birleşik kamerun Halk partisi pek başarılı olamayıp, düzenli bir şekilde örgütlenememiştir. Oysa Duvaala ve Emniyube'nin doğduğu yer olan bamileke'de halkın çok yoksulluğundan ve aşırı işsizlikten dolayı parti (U.P.C) büyük başarı göstermiş ve halk kitlelerinin sevgisini kazanmıştır. Güney bölgelerde ise okuma-yazma oranının yüksek olması ve okullaşmanın fazlalığı partinin gelişmesini sağlamıştır. 1948 yılına gelindiğinde Emniyube liderliğindeki U.P.c gücünün ve ihtişamının doğruğunundaydı. Bütün halkın örgütlenip, geleceklerini ona bağladığı bir güç haline gelmiştir.

1949'da kurulan ve Afrika'nın genelinde faaliyet gösteren «Afrika Demokratik Toplumu» (R.D.A)¹⁶⁸ örgütünde Kamerun halkının temsilcisi U.P.C olmuştur.

Haziran 1951'de Fransız milli meclisi için ayrılan kontenjanların seçiminde parti büyük bir başarısızlığa uğrayarak hayal kırıklığı yaşadı.

1952'de New York'ta yapılan Birleşmiş milletler 4. vesayet komisyonu toplantılarına katılarak partinin büyük çabası Kamerun'un iki bölgesinin

¹⁶⁸ Rassemblement demoratifu africain.

birleşmesi yönünde olmuştur. Emniyube New York'a gidip bağımsızlık ve birleşme yönündeki isteklerinin gerçekleşmesi için kulis faaliyetleri yapmıştır.

1953'ten itibaren Çin'de bulunan Dr. Felix Muyume ülkeye dönüp ve Mao Zetung'un fikirleri doğrultusunda bağımsızlık hareketine marksist bir yön vermeye çalışmıştır. Bu dönemden itibaren ülkenin değişik yerlerinde sömürgeci birliklere yerlerinde sömürgeci birliklere karşı silahlı saldırılar yapılmıştır. «Birleşik Kamerun Halk Partisi» (U.P.C)'nin yayınlarında marksist dil ve fikirler ağırlıklı olarak yer almaya başlamıştır. U.P.C. Doğu Avrupa ve Asya komünist partilerini kendine örnek almaya başlamıştır. Parti bu dönemde sağ ve Muhafazakar kişileri partiden tasfiye etmiştir. 1 Mayıs 1955'te Mengo ve Suanuga bölgesinde ilk silahlı mücadelesini başlatmış. Bu sürecin gelişmesi ve bağımsızlık hareketinin marksist-leninist bir çehre kazanması sömürgeci yönetimi endişeye düşürüp, 13 Haziran 1955'te parti yasadışı ilan edilip, feshedilmiştir. Partinin liderlerinden bir kısmı kurtarılmış bölge olan Koumba diğerleri ise İngiltere, ardından Kahire, Pekin ve Gine'nin başkenti Konaküre'de yaşamaya başlamışlardır.

20 Mayıs 1960'da bu ülke «Birleşik Kamerun halkı» adı ile bağımsızlığına kavuştu. U.P.C yeniden örgütlenip siyasal faaliyetlere başladı. Yalnız başarılı olduğu söylenemez. Cenevrede sürgün hayatı yaşayan U.P.C'nin liderlerinden Dr. Muyume zehirlenerek katledildi. Partinin lider kadrosundan olan Ernest Owandiye Ekim 1970'de yakalandıktan sonra Ocak 1971'de kurşuna dizildi.

Partinin yurt dışındaki kanadı Roben Emniyube liderliğinde faaliyet gösteriyordu. Emniyube 13 Aralık 1958'de gizli bir ajan tarafından katledildi. Onun ölümüyle birlikte U.P.C'nin de sonu geldi.

U.P.C'nin bu şekilde başarısızlığa uğraması ve dağılmasının sebeplerinden biri Fransız ve diğer batılı emperyalist devletlerin yeni sömürgecilik politikası gereği Kamerun yönetiminin yanında yer alması bir de partinin uzun vadeli bir planının olmayışı, taassuba varın ideolojik çekişmeler, yönetim kadrasundaki aşırı rekabit sonunda bu büyük partiyi dağılma noktasına getirdi. Öte yandan bağımsızlıktan sonra Ahmet Ahicube Cumhurbaşkanlığı görevine getirildi. 1966 yılında bütün siyasal partiler kapatıldı. Ülke tek partili yönetime geçti. Yeni kurulan «Birleşik Milliyetçi Kamerun Partisi» ülkenin tek siyasal kuruluşu haline geldi.

Ahicube 1965-1970-1975 ve 1980'ten itibaren Vent Poulbiye Cumhurbaşkanı ve Simon Aşidi Aşube başbakan olarak seçildiler. Vent Poulbiye 1993 de tekrar Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

KONGO (R.C.B.)

Resmi adı: Kongo Halk Cumhuriyeti.

Uluslar arası adı: CONGO

Eski adları: Orta Kongo, Brezavil Kongosu, Fransız Orta Kongosu.

Nüfus: 3.231.000 (1996)

Kongo 342.000 km² (dünyanın 56. ülkesi) yüzölçümü ile doğuyarım kürede Afrika'nın batısında atlis Okyanusunun kıyısında, kuzeyden Orta Afrika Cumhuriyeti, kuzeybatıdan Kamerun, batıdan Gabon doğudan ve güneyden Zaire ve güney Angola ile komşudur. Başkent: Brazavil

Halkın % 45'i Bakungu, % 20'si Bateke, %11'i Emboji, kalanlar Ebmbete kabilelerine mensupturlar. Halkın % 33'ü Katolik % 17'si Protestan, %48'i Animist % 2'simüslümandır. resmi dili Fransızca, yazıdili latinedir. Ayrıca yerel dillerden olan Velingalav ve kilungu da yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Ülke yönetimi Cumhuriyettir. Bugünkü anayasa 1973 yılında onaylanmış, 1977 yılında üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Ülke 9 eyaletten oluşmaktadır.

Bugünkü Kongo eski çağlarda, Zaire vAngola'yı kapsayan tarihi Kongo imparatorluğunun bir parçası idi. Bu ülke 15. yy (1482)'da Portekizliler tarafından keşfedildi. Bir yıl sonra ülkenin kralı olan Nezinga Knowuvev iktidarını korumak için Portekiz imparatorundan yardım istedi. Ardından Hristiyan olup birinci Can ismini alarak Portekiz ile birlik yolunu seçti.

Bu olayın ardından bir sürü din adamı (Misyoner) bu ülkeye hücum etti. Yalnız Avrupalı misyonierlerin bu girişimi başarılı olamadı. Portekiz Devleti 1883 yılına kadar bu krallığın varlığını kabul etti. Bu dönemlerde Kongo halkı civar devletler ve kabileler tarafından defalarca baskına maruz kaldı. En sonunda krallık eski gücünü kaybedince ülkede karışıklık hüküm sürmeye başladı. 17. yy'dan itibaren Fransızlar bu topraklarda ticari koloniler oluşturmaya başladılar. Bu sıradlarda bu topraklara önce Fransız Kongosu daha sonra Fransız Orta Kongosu adı verildi.

Fransız devletinin bu topraklara egemenlik kurmasını sağmayan kişi Kont Piyer Sawvernian Doperazdir. 1885 yılında Berlin Kongresi, kongoyu Fransanın sömürgesi olalar ilan etti. 1910 yılında Kongo, Fransız Ekvator Sömürgelerinin bir parçası haline geldi.

Kongo Cumhuriyeti 28 Kasım 1960'da bağımsızlığını kazandı. Sağcı bir politikacı olan Abe Fulbert Yulo yönetimi Ekim 1963'e kadar iktidarda kaldı. Bu tarihte Alfons Masambağdemba başkanlığındaki «Devrimci milli hareketi Partisi»(M.N.R.)¹⁶⁹ iktidarı ele geçirip bilimsel sosyalizme dayanan bir sistem oluşturmaya çalıştı.

Masam Bağdemba ve partisinin bütün çabalarına rağmen ülke siyasal istikrara kavuşmadı. kaynağı belli olmayan bir sürü grev ve yürüyüş gerçekleştirildi. Nihayet 1968 yılında kaptan Marin Negnabi komutasında bir askeri darbe yapıldı. Ülke negovabi başkanlığında 41 üyeli devrimci konsey tarafından idare edilmeye başlandı. Negovabi Ocak 1969'da cumhurbaşkanı olarak seçildi. Yeni yönetim ülkenin yönetim biçimini marksist-Leninist bir

¹⁶⁹ M.N.R. Mouvement National de revolution.

devlet sistemi olacağını açıkladı. bu gelişmeler sonucu bu ülke ile Sovyetlerbirliği arasındaki ilişkeler büyük gelişme gösterdi.

«Devrimci Milli Hareket Partisi»(M.N.R.) nin adı «Kongo işçi Partisi (P.C.T)¹⁷⁰ olarak değişti. Partinin genel başkanlığına Çin yanlısı komünist liderlerden Klow Drant Nadalabe seçildi. Marksizm partinin resmi ideolojisi haline geldi. 1975 yılında bu ülke Çin ve Sovyetler birliği ile ekonomik siyasal anlaşmalar imzaladı.

Fazla yeraltı kaynağı olmamasına rağmen ülke ekonomisi istikrarlı politikalar sonucu büyük gelişme gösterdi. Şehircilik ve konut yapımında büyük ilerlemeler sağlandı. Bu yıllarda Kongo, kıtada özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi veren antiemperyalist örgüt ve partilerin üssü haline geldi. Özellikle «Angola Halk Kurtuluş Hareketi» (M.P.L.A) Kongo devleti de halkından büyük destek gördü. Angola devleti bağımsızlığını kazandığı gün, yani 28 Şubat 1976'da Negovabi yönetimindeki Kongo bu devleti tanıyan ilk devlet olmuştur.

Bütün bu özgürlükçü ve antiemperyalist tutum ve davranışlar bir diken gibi batılı emperyalist devletler ve özellikle A.B.D emperyalizminin gözüne batmıştır. Böylece karşı devrimci hareketler batılı casusluk servisleri tarafından desteklenmiş ve ülkede sabotajlar yapılarak karışıklıklar çıkartılmıştır. 18 mart 1977'de ordu içindeki batıyanlısı subaylar yönetime el koymuşlardır. Bu darbe girişimi sırasında Negovabi vahşice katledilmiştir. Daha sonra albay Yuvağim Yumbi Bango cumhurbaşkanlığı görevini devralıp, ardından parlamentoyu feshetmiştir. yumbi Bango'nun ilk icraatı daha önce ülkenin içişlerine karıştığı gerekçesiyle kapatılan Amerikan elçiliğinin açılışını yapmak olmuştur. 1978

¹⁷⁰ P.C.T. Parti Congolais trawil.

yılında darbecilere karşı yapılan darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış, bu olay bahane edilerek sayısız devrimci ve demokrat katledilmiştir.

1979 yılında Yumbi Bango Albay Venis samsur lehine yönetimden çekilmiş, aynı yıl yeni anayasa yürürlüğe girmiştir. 1992 seçimlerinde Haskal Liyuba cumhurbaşkanlığına, claud Antuvan Dakušta ise başbakanlığa getirilmiştir.

KENYA (EAK)

Resmi adı: Kenya Cumhuriyeti

Nüfus: 30.113.000 (1996)

Kenya, 582.646 km² (dünyanın 44. ülkesi) yüzölçümüyle, doğu yarımkürede, Afrika'nın doğusunda, Hint Okyanusu'nun kıyısında doğudan Somali, kuzeyden Etiyopya kuzeybatıdan Sudan, batıdan Uganda güneyden tanzanya ile komşudur. Ekvator çizgisi bu ülkenin ortasından geçmektedir. Başkenti Nayrobi. Halkın soyu zenci olup, %20 si Kikivyo, % 15 i Luu, %14 i Luhiya %11 i Balhiya, %11 i ise Kamba kabilelerindendir. Asyahlar, Avrupalılar ve Araplar nüfusun % 2 sini oluşturuyor. Kalanlar ise ufak kabilelerde mensupturlar. Halkın %73 ü hristiyan, %19 u animist, %8 i ise müslümandır. Resmi dil İngilizce, yazı dili Latince. Yerel bir dil olan Sevahilce de yaygındır.

Kenya yönetimi cumhuriyet olup, yasama erki 5 yıl süre için 112 si cumhurbaşkanı, 158 i halk tarafından seçilen 270 üyeli milli meclisten ibarettir. Bugünkü anayasa 1964 yılında hazırlanmış 1969 yılında gözden geçirilmiştir. Kenya 8 eyaletten oluşmaktadır.

Kenya sahilleri, çok eski zamanlarda itibaren yabancı devletlerin egemenliğine girmiştir. Bu konuda Fenikeliler, Mısırlılar ve Yunanlıları örnek verebiliriz. Buna rağmen Kenya topraklarının tarihi ile ilgili elimizde fazla kveri yoktur. 7. ve 8. yüzyıllarda Arap ve İranlı tacirler köle ve fildişi ticareti için Kenya sahillerinde ticari merkezler oluşturdular.

15. yüzyılın sonuna doğru Portekizli meşhur kaşif Vasko De Gama bu sahillere ayak bastı. O sıralarda Çinli ve Hintli tacirlerde burada faaliyet gösteriyorlardı. 16. yüzyılda bu sahiller Portekizlilerin eline geçti. 17. yüzyılın

gelindiğinde Portekiz'in konumu zayıflayıp yerini o dönemde güçlü bir devlet oluşturan Umman Krallığına bıraktı. Böylece Araplar tekrar kenya sahillerine egemen oldular. 19. yüzyılın ortalarına doğru keşifler kenya'nın ortalarına doğru keşiflerini sürdürdüler. bu dönemde Doğu Afrika Avrupalıların ilgi odağı haline gelmiştir. 1886 yılında Alman ve İngiliz devletleri bu toprakları kendi aralarında paylaştılar. Bir yıl aradan sonra bir İngiliz şirketi, Zengibar Krallığında faaliyet göstermek için imtiyaz sahibi oldu. Bu şirket, 1888 yılında «İngiliz Doğu Afrikası» adını alarak, zengibar kralından yeni imkanlar, almayı başardı. 1890 yılında Alman ve İngiliz devletleri arasında yapılan antlaşma gereği İngiliz devleti kenyayı «Doğu Afrika İngilteresi» grubuna dahil ederek doğrudan sömürgeleşti.

1903 yılından itibaren İngiltere tarafından bu topraklara beyaz göçmenler getirilerek onlara büyük araziler tahsis edildi. Beyazların bir azınlık oluşturmamasından sonra 1920 yılında Kenya doğrudan İngiliz yönetimi altına girdi.

2. dünya savaşı arası, Kenya halkı için yokluklar ve karışıklıklarla dolu olarak geçti. 2. Dünya savaşı sonunda kenya halkı da diğer Afrikalılar gibi gaflet uykusundan uyandı. Böylece antisömürgecilik ve bağımsızlık fikirleri bu topraklarda yeşermeye başladı.

Doğu Afrika'nın atası ve Kenya'nın bağımsızlığının kurucusu büyük insan Cumo Kenyata (Jomo kenyatta) 1891 yılında kiyamo bölgesinde Kenya'nın en önemli kabilesi olan Kikivyo kabilesinde fakir bir çiftçinin oğlu olarak dünyaya geldi. Yerel okullarda okuduktan sonra başkent Nayrobi'ye gelip, su idaresinde çalışmaya başladı. 1929 yılında bu idarede muhasebeci oldu. Ardından İngiltereye gidip, Londra üniversitesinde ekonomi tahsili yaptı. buradan Sovyetler Birliğine gidip 2 yıl Moskova üniversitesinde okuduktan sonra 1937 yılında «Kenya dağının endişeleri» adlı tez ile mezun oldu. Bu tezde Kenyata, kikivyo

kabilesinin yönetim şemasını ayrıntılı bir şekilde çizmektedir. 1945 yılında Afrika birliğinin Manchesterde yapılan 5. kurultayında Dr. Dobua, George Parmur ve Kwam nokrome ile sıkı dostluklar kurup, Afrikanın geleceği konusunda fikir alış-verişinde bulundu. kenyaya dönüşünde «Kenya Afrika Ulusal Birliği» (K.A.N.U)¹⁷¹ örgütünü kurdu. Örgütün başkanlığa getirildi. Kenyata bu dönemde geleneksel kenya kabile şeflerinin oluşturduğu Kenya Krallığına karşı çıkıyor ve bağımsızlık hareketinin ancak halkın özgürleşmesiyle sağlanacağına inanıyordu.

1950 yılından itibaren gizli bir teşkilat olan «Mau-mau» örgütü, Kikivyo kabilesinin mensupları tarafından kurulmuştu. Bu örgüt yaptıkları eylemler ile bütün kıtaada kendinden söz ettirmiştir. Afrika'nın bağımsızlık sürecinde bu örgütün müspet yönde büyük bir etkisinden söz edebiliriz. Kenya milletinin baskı altında ve adaletsiz olan bu ekonomik ve toplumsal yapıyı değiştirmek yönündeki mücadelesinin simgesi Mau-Mau'dur. Bu yapıyı oluşturanlar, yabancı devletlerden gelip onların ülkesinde toprak sahibi olan beyaz azınlıktır. Kikivyooolular çok önceden sömürgecilere karşı isyan başlatmışlar ve mukavemet göstermişlerdir.

Ülkenin en verimli toprakları olan White Hayland bölgesindeki araziler Avrupalılar tarafından işgal edilmişti. Bu bölge kikivyo Kabilesinin geleneksel ve hatta bazılarınınca kutsal sayılan toprakları idi. Başkent Mairobi bu bölgenin içinde yerliyordu.

Kikivyoolar 1920 yılında «Kikivyooolılar Derneği» (Kikuva Associdtion) adlı bir örgüt kurarak işgalci Avrupalılara karşı ilk örgütlenmeyi yaptılar. Örgütün liderliğine Koinange adlı bir öğretmen ggetirildi. 1921 yılında Josef Ganet

¹⁷¹ K.A.N.U. Kenya African National union.

tarafından «Kikivyo Merkezi Teşkilatı» (K.C.A)¹⁷² kuruldu. Bu örgüt daha geniş kapsamlı ve örgütlü çalışmaya başladı. Örgütün faaliyet alanı genişleyince sömürgeci İngiliz yönetimi K. C A'yı yasadışı ilan etti. Buna rağmen örgüt 1939 a kadar siyasal faaliyetlerine devam etti. Bu dönemde örgüt sömürgecilerin propangandalarına rağmen Kikivyoların milli gelenek ve göreneklerine ve Afrika örf ve adetlerini ön plana çıkarttı.

Daha önce değindiğimiz gibi 1947 yılında Kenya Afrika Ulusal Birliği (K.A.N.U) Cumo kenyatatarafından kurulmuştu. Ak.A.N.U. açık şekilde bütün Afrikalıların eşit yurttaş haklarına sahip siyasal ve toplumsal olaylarda yer almaları gerektiğini öngörüyordu. Haksız bir şekilde toprakları ellerinden alınan yerli halkın yanında yerahıp, beyaz göçmenlere tanına olağanüstü hakların biran önce geri alınmasını istiyordu.

1950 yılında fakir ve topraksız köylüler toprak ve siyasal hakları için mücadele alanlarını genişletince İngiliz Sömürgeci Devleti direniş hareketi (Mau-mau)'nun içine casusluk yapmak üzere dini misyonerlere sızdırdı. misyonerlerin verdikleri bilgiler doğrultusunda K.A.N.U yasa dışı ilan edildi.

1 Mayıs 1951'de K.A.N.U sömürgeci devletin içişleri bakanlığına ulaştığı bir bildiri ile yasama meclisinde Afrika kökenli temsilcilere tanınan kontenjanın azlığına itiraz etti.

«Yasama meclisinde beşmilyon ikiyüzbin Afrikalıyı yalnız dört üye temsil ederken onaltısı atanmış onbiri seçimle gelen 27 üye yirmidokuz bir Avrupalıyı ve altı üye doksansekbizbir asyalıyı temsil ediyordu»¹⁷³

¹⁷² K.C.A. kikuyu central Association.

¹⁷³ marian Cornon. Afrika'nın Çağdaş tarihi. Emir kebir yayınları Tahran 1987 s. 211

1952 yılının başlarında Nairobi'de Avrupalıların oturduğu semtlerde bir dizi yangın meydana geldi. Bu yangınlarda beyaz Avrupayı göçmenlerin bir kısmının evleri yangında kül oldu. 20 Ekim 1952'de genel vali Sör Ovin Bartik tarafından olağanüstü durum ilan edildi. Bu olağanüstü durum dört yıl sürecek bir savaşın başlangıcı oldu. öyle bir dört yıl ki Avrupalılar yastıkları altında bir tabarca olmadan gözlerini kapatamıyorlardı.

Mau-mau örgütünde teşkilatlanan Kenya halkı sömürgeci güçlere karşı amansız bir mücadele yürüyorlardı. Direniş hareketi, yerel halkın milli değerlerine sahip çıkarak milli gururları batılı emperyalistler tarafından ayaklar altına alınan halk kitlelerinin kendi saflarında örgütlemekte zorlanmıyordu.

Geleneksel savaşçı yöntemler siyasal hakların elde edilmesi için verilen mücadelede ön plana çıkıp giredek bir kurtuluş ordusu konumuna geliyordu. Bu dönemde öne çıkan bir takım liderler gerçekten halkın gönlünde taht kurmuşlardır.

De dan Kimathi bu liderlerden birisidir. Uzun yıllar gerilla liderliği yaptıktan sonra 21 ekim 1956'da kanlı bir çatışma sonucu yakalanıp 18 Şubat 1957'de Nairovide idam edilmiştir.

Mau-mau hareketi batılı kitle haberleşme araçları tarafından şiddet ve terör yanlısı bir örgüt olarak tanıtılmıştı. Hatta bir dönem Kenyata onların yöntemlerine karşı çıkmıştı. Kenyata 1953 yılında yakalanıp yedi yıl hapse mahkûm edildi. Bu yıllar sömürgeci devletin kenya'da baskı ve zulüm yöntemlerini had safhada uyguladığı yıllardır. sözüüm uygar bir batı devleti olan İngiltere teknolojinin son imkanlarını kullanarak yalnızca özgürlük ve bağımsızlık isteyen suçsuz bir halkı sindirmeye çalışmıştır.

«Sömürgeciler Kikvyolardan 30.000 insanı vahşice katlederek son model uçaklar ve askeri teçhizatlar kullanarak köyleri ve kasabaları bombalayıp yaktıktan sonra bu işi bitirdiler.»¹⁷⁴ 1958 yılının başında (T.K.K. M.P.)¹⁷⁵ adında yeni bir parti kuruldu. Sömürgeci devlet yeni partinin K.A.N.U'nun devamı olduğu gerekçesini öne sürerek bu partiyide kapattı. Mayıs 1959'da sömürgeci devletin güvenlik birimleri yasal bir parti konumunda olan «Nairobi halkının konuansiyon partisi» (N.P.C.P.)¹⁷⁶ merkezine saldırıp partinin lider kadrosundan 34 kişiyi hapse attı. Aynı gün partinin yayın organı olan «UHURA» gazetesini kapattılar. Bütün bunlar partinin Cumo Kenyata'nın serbest bırakılmasını istemesi üzerine olmuştur. N.P.C.P'nin lider kardosu adaletten yoksun askeri mahkemelerde uzun hapis yıllarına ve sürgüne mahkum edildiler. Nisan ayında hapisteki onbir parti liderinin Hulo hapishanesinde kurşuna dizilmeleri dünya kamuoyunu ürkütmüştür.

Kenya işçi sınıfı anti emperyalist mücadelede büyük rol oynamıştır. Kasım 1959'da demiryolu çalışanları ve işçileri büyük bir grev başlatarak siyasal istekler öne sürmüşlerdir. bu greve yirmi üçbin demir yolu işçisi katılmıştır.

Göçmen beyaz Avrupalıların en gerici ve tutucu kısmı G.G.Briggs liderliğinde «Kenya Birleşik Partisi» (K.U.P.)¹⁷⁷ adında karşı devrimci bir örgüt oluşturmuşlardı. Bu partinin üyeleri bağımsızlık hareketi ve liderleri hakkında anti propaganda yapıp bazende direniş hareketine karşı sabotajlar yapmaktaydı.

¹⁷⁴ Hüseyin İlahi, Afrika'nın Tarihi, Çapcheş yayımları Tahran s. 282.

¹⁷⁵ The Kiama Kia Muingi Party.

¹⁷⁶ N.P.C.P. The Nairobi People's Convention Party

¹⁷⁷ K.U.P. The Kenya United Party

Mayıs 1963'te yapılan genel seçimlerde K.A.N.U «Kenya demokratik Afrika Birliği Partisi» (A.D.U)¹⁷⁸ milli Kenya Partisi «Masai Birleşik Cephesi» (M.U.F.)¹⁷⁹, «Kalencin Siyasal Birliği Partisi»¹⁸⁰ «Bapiy Afrikası Siyasal Birliği Partisi (C.A.P.U)»¹⁸¹ ve «Somali Milli Teşkilatı Partisi»(S.N.A)¹⁸² ile birlikte koalisyon kurarak ve büyük bir cephe oluşturarak katıldı. Bütün bu siyasal parti ve örgütler federal bir devletin kurulmasından yana idiler. seçimde K.A.N.U önderliğindeki cephe büyük bir başarı elde etti. seçim sonucunda daha seçimlerden birkaç ay önce hapisten çıkan Cuma kenyata Başbakanlık görevine seçildi.

K.A.N.U.'nun yönetim kadrosunda genel başkan Kenyata'nın dışında Ceyms Gi Çora, Uzinga Odinga ve tom Mobia yer almaktaydılar. Adı geçen bu üç kişi başından beri Kurtuluş Savaşı'na büyük katkıları olan devrimciler idi.

«Kenya Afrikası Demokratik Birliği Partisi» (K. A. D. U)¹⁸³ Ronald Negalo tarafından kurulmuş ve bütün gücünü K. A.N.U ile muhalefete vermiştir.

Mayıs 1963 seçimlerinde K. A. N. U oyların % 75'ini aldıktan sonra Cumo Kenyata Başbakanlık görevini yanı sıra dış işleri ve genel kurmay başkanlığında üstlenmiştir.

Eylül 1963'te yenianayasayı oluşturmak üzere bir konferans düzenlendi. konferans 13 Aralık 1963 gününü bağımsızlık günü olarak ön gördü. bağımsızlık

¹⁷⁸ A.D.U African democratic union.

¹⁷⁹ M.U.F. The Masai United Front.

¹⁸⁰ T.K.P.A. Tha Kalengin Political Alliance

¹⁸¹ C.A.P.U. The Coast African Political Union.

¹⁸² S.N.A The somali National Association

¹⁸³ K. A. D. U kenya African Democratic Union.

ilan edildikten sonar kenya «Britinya Uluslar Topluluğu» üyeliğine girdi. Sömürgeci devletlerin yönetimlerini güçlendirmek amacı ile Afrika Kıtasını parçalayıp suni ve yapay çatışmalar meydana getirmelerinde ve çıkarları doğrultusunda sınırları çizlemelerinde kimsenin kuşkusu yoktur.

Ne yazıkki bağımsızlık savaşı kazanıldıktan sonra Cumo Kenyata süratle batılı devletlere yakınlayıp ve yeni sömürgecilik sistemi içerisinde kenya halkının yeraltı zenginliklerini ve kaynaklarını kendi devletinin ayakta tutma sebebiyle altın tepside sunmuştur.

Kenyata'nın hükümeti batı ile iç içe girerken ekonomik politikaları ülkede ufak bir azınlığın çıkarları doğrultusunda uygulanmamay başladı. Az bir zaman sonra enflasyon halkın en büyük derdi durumuna geldi. Büyük yoksul bir köylü kitlesi ve şehirlerin varoşlarında yaşayan fakir işçilerin yanında mutlu ve fevkalade zengin ufak bir azınlık meydana geldi. Bu azınlık beyazların egemenliğindeki topraklara el koyup olağanüstü mal varlıklarına kavuştular.

Kikivyo kabilesinin siyasal alandaki tekeli diğer kalilelerin bu alandaki faaliyetlerini kısıtladı. Öyle ki bu kabileden olmayan politikacıya yönetim kadrosunda rastlanmamaktadır.

1965 yılında Kenyata eski arkadaşı olan ve işleri bakanlığını yürüten Uzinga Odinga'yı gözültına alıp kurucusu ve genel başkanı olduğu «Kenya Halkının Birlik Partisi»¹⁸⁴'ni (ki ilerici ve demokrat düşüncelere sahip bir parti idi) kapattı.

¹⁸⁴ K.P.U kenya People's union.

Bu partinin yanısıra diğerk partilerden birçoğı da kapatıldı. Aynı yıl genç ve güçlü bir politikacı olan maliye bakanı Tom Mobia faili meçhul ! bir cinayete kurban gitti.

Mayıs 1974'de Kenyata tekrar cumhurbaşkanlığına seçildi. Mayıs 1975'de muhalif siyasal liderlerden olan Movanki Karyoki katledildi. Bu olaydan sonra kabileler arası savaşlar meydana geldi. Bu olaylara rağmen Kenyata bu ülkeyi kendi şahsi mülkü gibi görmekte 1978'de yerine Daniel Arabmoy'un seçilmesine kadar diktatörce bu ülkeyi yönetmiştir.

Kenya'nın bağımsızlığından bu yana, 1978'de Daniel Arabmoy'un seçilmesiyle başlayan diktatörlük, 1992'de Kenyata'nın ölmesiyle sona ermiştir.

KOMOR

Resmi adı: Komor Federal İslam Cumhuriyeti

Uluslar arası adı: Comoro Island

Yerel adı: İles Comores

Nüfus: 718000 (1996)

Bu adalar -1.797 km^2 yüzölçümü ile (dünyanın 150. ülkesi) Güney Yarım Küre, Doğu Yarım Küre, Afrika'nın güney doğusunda Hint Okyanusun'da Mozambik Sahilleri'nin doğusunda, Modokaskar'ın kuzey batısında yer almaktadır. Komor Adaları; Volkanik Grand Komor, Anjovan, ve Moeli Adalarından oluşmaktadır.

Başkent: Murini

Komor Yönetimi Federal Cumhuriyet olup yasama erki 39 üyeli federal meclisten oluşmaktadır. Bu günkü anayasa 1978 yılında yürürlüğe girmiştir. Komor federal yönetimle idare edilen yedi eyaletten oluşmaktadır.

Halkın %97'si Bantu, Arep ve Madagaskarlı, %1,5'u Makua kalanı Fransızdır. Halkın %99'u müslüman kalan Hristiyan ve Bahai'dir. Komor 1975 yılında Fransadan bağımsızlığını almıştır.

Komor geçmiş çağlarda Arapların egemenliği altına girdi. Böylece halkı müslüman oldu. XVI.yy'da portekizli keşifler bu adalara geldi. Ardından Hollandalı, Fransız ve Madagaskarlı keşifler buralara gelmeye başladı.

12842 yılından itibaren Komor'un bir kısmı Fransızların işgaline girdi. Zamanla bütün ada Fransız sömürgesi haline dönüştü. Sömürge döneminde ve bağımsızlığını kazandıktan sonra bu ülke bir sürü sorunla baş başa kalmıştır. Fransız Devleti'nin bu adalardaki uyguladığı yöntemler Afrikalı liderler tarafından kınanmıştır.

Komor adalar topluluğu 1912 yılında resmen Fransa'nın sömürgesi haline dönüştü. 1914 yılında Madagaskar'ın bir parçası haline getirilip Fransız Sömürge Birliği'nde yer aldı. 1956'da uygulanan yasaya göre Fransa'nın deniz aşırı ülkeler konumuna girdi. 1958'de yapılan referandum ile 1961'de İç İşlerinde bağımsızlığa kavuştu. 1968 yılında bu bağımsızlık alanı genişletildi. Bu dönemde Komorlular yasama meclisine seçilip bakanlar kurulunda yer almaya başladılar.

“Komor Demokratik Birliği Partisi” (U.P.C.)¹⁸⁵ ile “Komor Halkının Demokratik Teşkilatı” (R.D.P.)¹⁸⁶ Ülke yönetimini 1972'ye kadar kendi aralarında yürüttüler. R.D.P'nin Lideri Prens Sait Muhammed Cafer Komor adalar Topluluğunun bağımsızlık planını ilan edince U.P.C'de onu destekledi Bu iki parti ilerici ve demokrat bir yapıya sahip olan “Komor'un Gelişme Partisi” (P.P.C.)¹⁸⁷ ile birleşerek Aralık 1992'deki yapılan seçimlerde başarı elde ettiler. Yeni meclis hükümete adaların bağımsızlığı ve gelecekte Fransız devletiyle ilişkilerin ne yönde olacağını tartışmaya açılmasını istedi. Bu konular mecliste tartışılmaya başlandı. Nihayet Aralık 1973'de meclis ülkenin bağımsızlığı yönünde karar aldı.

¹⁸⁵ U.P.C Union De'macratique Comorienne

¹⁸⁶ R.D.P.C Rassemblement Democratique de People Comesiene

¹⁸⁷ Parti Progressiste des Comores.

Mayot Bölgesi'nin temsilcileri bu karara karşı çıktılar. 22 Aralık 1974'de yapılan referandum ile halkın %95'i bağımsızlık yönünde oy kullanınca bağımsızlık resmileştirildi. Bu halk oylamasında halkın %95'i bağımsızlıktan yana oy kullanmasına rağmen Mayotlular Fransız taraftarlığına devam ettiler. Temmuz 1975'de bazı olaylar meydana geldi. Mayot bölgesinde Aralık 1972'den itibaren bakanlar kurulunun başkanı Ahmet Abdullah tek tarafı olarak Komor'un bağımsızlığını ilan etmişti:

Mahuri (Mahorais) adıyla anılan Mayot bölgesinin halkı her zaman Fransızlarla sıcak ilişkiler içerisinde olmuşlardı. 3 Ağustos 1975'te barışçıl bir politika izleyen ve Mayot bölgesinde faaliyet gösteren "Milli Birlik Cephesi" (F.N.U)¹⁸⁸ Ahmet Abdullah yönetimini devirdi. Fakat Şubat 1976'da yapılan halk oylamasında Mayotlular Fransa ile birlik yönünde oy kullandılar.

Komor yönetimi, hiçbir şekilde Mayot bölgesinin ülkeden ayrılmasını onaylamadı.

1976'da Ali Suyeli Cumhurbaşkanlığına seçildi. Bir yıl aradan sonra Said Tumanı bir darbe ile Ali Suyeli'yi yönetimden uzaklaştırıp, referandum yoluyla yeni anayasayı yürürlüğe koydu. Ardından Ahmed Abdullah Cumhurbaşkanlığına getirildi. 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Komor devletinin Mayot bölgesindeki egemenliğini onayladı.

1990 yılında Said Muhammed Cevher Cumhurbaşkanlığına, İbrahim Halidey başbakanlık görevine getirildi.

¹⁸⁸ Frant National Uni

CAPE VERDE

Yerel adı: Yeşil Burun

Nüfus: 540 000 (1996)

Cape Verde 4.032 km² (dünyanın 146 ülkesi) Kuzey Yarımküre, Batı Yarımküre, Afrika'nın batısında Atlas Okyanusun'da, Seregal ve Maritinya Sahillerin'nde 15 dağlık ve volkanik adadan oluşmaktadır.

Başkent: Peria

En büyük adaları Sao Niyago, Santo Antano, Bua Vestia, Fugo, Sao Nikolao, Satrey, Sao Visnete Hayo ve Bırada'dır. Halkın %70'i melez, %28'i Afrikalı, %2'si Portekiz asıllıdır. Halkın büyük çoğunluğu Katolik olup, resmi dil Portekizce'dir Yazı dili Latince'dir.

Cape Verde yönetim biçimi Cumhuriyettir. Yasama erki 56 üyeden oluşan Milli Meclistir. Ülke 24 ilden oluşmaktadır. Siyasal faaliyetler nispeten serbest olup, en büyük siyasal kurum "Cape Verde Afrika Bağımsızlık Partisi"dir.

Cape Verde adaları 1460 yılında Portekiz prensi Henry maiyetinde bölgeye giden Portekizli kaşifler tarafından keşfedilmiştir. Ardından Portekiz'e bağlı bir sömürge konumuna gelmiş ve bu yüzyıllarca sürmüştür. Bu dönemde bu adalar, köle ticaretinde üst olarak kullanılmıştır. Cape Verde 5 Temmuz 1975 yılında, 515 yıl Portekiz sömürüsü altında kaldıktan sonra bağımsızlığını kazanmış ve bir cumhuriyet yönetimine kavuşmuştur. İlk önceleri Cape Verde ve Bisao Ginesi'nin birleşmesi gündeme gelmiş, fakat gerçekleşmemiştir.

30 Haziran 1975'te yapılan seçimlerde "Cape Verde ve Bisao Ginesi Bağımsız Afrika Partisi" (P.A.I.G.C) seçimlerden başarıyla çıkmıştır. Bisao Ginesi ile birleşme gerçekleşmeyince aynı yılın Temmuz ayında bağımsızlığını almış, ardından Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul edilmiştir. Aristidas Periya Cumhurbaşkanı, Pedro Periyas başbakan olarak görev yapmışlardır. 1979 yılında ülkede ufak çaplı olaylar, isyana dönüşmeden bastırılmıştır. 1991 yılında Antonio Maskar Nehas Montorio Cumhurbaşkanlığı, Carlos Viga da başbakanlık görevine getirilmiştir.

GIABON

Nüfus: 1490 0000 (1996)

Gabon 276.677 km² yüzölçümü ile (dünyanın 69. ülkesi) doğu yarımkürede Afrika'nın batısında Atlas Okyanusu'nun kıyısında, kuzeyden kamerun ve Ekvator Ginesi, kuzey doğudan ve güneyden Kongo ile komşudur. Ekvator çizisi bu ülkeden geçmektedir.

Başkent: Librovil.

Halkın çoğunluğu zenci olup %35'i Fangı, %15'i moponegove, %14'ü mepte hiristiyan, %2'si müslüman kalanı animisttir.

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup 7 yıl süre için seçilen 47 üyeli Milli Meclisten oluşmaktadır. Anayasa 1961'de yürürlüğe girmiştir Ülke 9 ilden oluşmaktadır. Resmi dil Fransızca'nın yanı sıra yerel dillerde konuşulmaktadır. Yazı dili Latince'dir. Gabon, 1960 yılında Fransa'dan bağımsızlığını kazanmıştır.

Gabon 15. yüzyılda Portekizli keşifler tarafından keşfedildi. Ülkenin sahilleri kısa süre içerisinde Avrupalıların Afrika'daki ticari merkezleri haline geldi. Buna rağmen ülkedeki ormanların çokluğu ve ülkenin ulaşılması güç bir coğrafi konuma sahip olduğundan dolayı 19. yüzyıla kadar tamamiyle keşfedilemedi. Bu dönemden itibaren Fransız Devleti bu ülkede nüfuz etmeye başladı. 1893 yılında Fransızlar Gaban Körfezi'nde bir üst elde etmeyi başardılar. Ardından ülkenin sahillerine ve iç kısımlarına yayılmaya başladılar.

1885 Berlin Konferansı, Kongo nehri doğusundaki bölgelerin yönetimini Fransız Devleti'ne bıraktı. 1890 yılında Gabon, Fransız Kongo'sunun bir parçası

haline geldi. 1910 yılına gelindiğinde, ayrı bir sömürge yönetimi olarak Fransız Ekvator Afrika'sının bir parçası oldu.

1958'de yapılan referandum ile Fransız deniz aşırı gruba bağlı, özerk bir Cumhuriyete dönüştü.

Bu küçük Ekvator ülkesi Fransız sömürsü döneminde bir harabeye dönüşüp ekonomisi fela edildi. Bağımsızlığını kazandıktan sonra, zengin yeraltı kaynaklarını kullanarak sömürgeci dönemin tahribatını düzeltmeye çalıştı.

Gaban halkı Fransız Admiral Boe Wilevi komutasındaki Fransız Birlikleri'nin 1835 yılında bu toprakları istila etmelerinden beri sömürgeciliğe karşı büyük bir mücadele vermişlerdir. Bu anti sömürgecilik savaşı, 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesine kadar örgütsüz ve danişık bir şekilde gerçekleşmiştir.

1950 yılında bu halkı Le'onmba liderliğinde "Birleşik Demokratik Gabon Partisi" (B.D.G.)¹⁸⁹ 'nde örgütlenip mücadelelerini sürdürdüler. 10 yıl mücadele ettikten sonra 17 Ekim 1960'da bağımsızlıklarını kazandılar. Bağımsızlıktan sonra Le'onmba Cumhurbaşkanlığı seçildi. Bütün Afrika ülkelerinde şahit olduğumuz gibi, bu ülkede de batılı emperyalistler tarafından bir darbe girişimi yapıldı. Bu darbe Gabon'daki Fransız birliklerince bastırıldı.

28 Kasım 1967'de Le'onmba Paris'te vefat edince, yerine genç yardımcısı Alber Bernard Bungo (El-Hac Ömer) yerine geçiyordu. Bungo yönetimini siyasal partileri kapatıyordu. Aslında parti kapatma geleneği eskiden beri Gabon'da uygulanmaktaydı. Nitekim, Le'onmba'da 1964'teki askeri darbe girişimi sırasında, bazı partileri kapatmıştır. Özellikle ona muhalefet partisi konumundaki

¹⁸⁹ B.D.G Bloc Democratique Gabonais.

“Gabon Birleşik Demokratik Sosyalist Partisi” (U.D.S.G.)¹⁹⁰ ‘ni örnek verebiliriz.

Alber Bernard Bungo ülkede, tek partili sisteme geçip yalnız “Gabon Demokratik Partisi”ne faaliyet izni vermiştir. Bu yıllarda Gabon, dünyanın en büyük manganez üreticisi ve ihracatçısı konumuna gelmiş, bu sayede ülke ekonomisi büyük başarılar göstermiştir.

1979 yılında Bungo tekrar Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. 1990 yılından itibaren Kazımira Uviye Meba başkanlığına getirilmiştir.

¹⁹⁰ U.D.S.G Unite Democratique socialiste Gabonaise.

GAMBİA (WAG)

Nüfus: 1482 000 (1996)

Gambia 11.295 km², yüzölçümü (dünyanın 139. ülkesi) ile kuzey yarım küre, doğu yarım küre, Afrika'nın batısında, Atlas Okyanus'u kıyısında Senegal'in içinde yer almaktadır.

Başkent: Bancul

Halkın çoğunluğu zenci soyundan gelen, %40'ı Mandingo, %16'sı Fulâni, %90'ı Müslüman, kalanı Hristiyandır. Resmi dili İngilizce, yazı dili Latince'dir.

Ülke Yönetimi Cumhuriyet olup, yasama erki 5 yıl süre için 34'ü seçimle 6'sı atama ile gelen 40 kişilik milli meclisten oluşmaktadır.

Bu günkü anayasa 1970 yılında yürürlüğe girmiştir. Gambia 6 ilden oluşmaktadır.

Bütün Gambia'yı baştan başa dolaşan Gambia Nehri'nin etrafı, çok eski zamanlardan beri insanların iskân için seçtikleri yerler olmuştur. İslam dini 11. yüzyıldan itibaren bu ülkeye gelmeye başladı. 15. yüzyılda Portekizliler bu topraklara ayak basıp daha önceden bilinmeyen bölgelerini keşfettiler. Portekizliler bu ülkede ufak göçmen kalonileri oluşturmaya çalıştılar. Yalnız, fazla başarılı olamadılar. 1588 yılından itibaren İngiliz Devleti bu ülkeyi sömürgeleştirmeye başladı. 18. ve 19. yüzyıllarda Gambia tamamiyle İngiliz sömürüsü altına girdi.

1821 yılında Gambia o dönemlerde başka bir İngiliz sömürgesi olan Siera Leone'nin egemenliğine girdi. 1843 yılında tekrar İngiltere'ye bağlandı. 1888 yılında İngiltere bu ülkeye genel vali atayarak bu ülkeyi himayesi altına aldı.

Gambia tarihini 4 aşamada inceleyebiliriz.

1. Başlangıçtan 1888 yılına kadar bu dönemde kaşiflerin bu toprakları keşfetmesi sömürgeci devletlerin egemenlik kurma çalışmalarını görüyoruz. Siyasal hareketlilik bakımından önem taşıyan büyük olaylar gerçekleşmemiştir.

2. 1888'den 1945'e kadar İngiliz sömürgeci sistemi ülkede hakimiyetini kurmuş emperyalist yöntemler kullanılarak bu ülkenin sosyal ve siyasal yapısı sömürgeciler lehinde değiştirilmiştir.

3. 1945'den 1965'e kadar İç İşlerinde bağımsızlığa giden yol ve Senegal ile birleştirilme çabası.

4. 1965'den 1970'e kadar bu dönemde meşruti krallık dönemi başlıyordu. Ülke 5 yıl monarşi ile yönetildikten sonra 24 Nisan 1970'te yapılan bir halk oylaması sonucunda yönetim biçimi Cumhuriyete d önnüştürölüp İngiliz Uluslar topluluğuna girmesi karara bağlandı. Başbakan David Cavare Cumhurbaşkanı olarak seçiliyordu.

Bu dönemde "halkın ilerici partisi" (P.P.P)¹⁹¹ Batorislerin siyasal alandaki tekeline son vermek üzere kurulmuştur. Bütün siyasal partilerin Batorisler tarafından idare edilmesi halkta hoşnutsuzluk yaratmıştır. Sendika liderlerinden Sangali Buvan ve siyasal liderlerden David Cavare ve eşi 1959 yılında "İlerici

¹⁹¹ P.P.P The People's Progressive Party

halk partisi”ni kurdular. 1962’de yapılan seçimlerde ılımlı naşyonalistler ve İngiliz yönetimiyle işbirliği yapanlar başarılı oldular.

18 Şubat 1965’te ülke bağımsızlığına kavuştu. Bu dönemde Eni Partisi (parti uni), “Milli Özgürlük Partisi” (N.L.P)¹⁹² ve “Milli Birlik Partisi” (N.C.P) (Parti de la convontia National) ülkede siyasal alanda faaliyet yapmaktaydılar. Muhalefet konumundaki bu partiler 1965’te yapılan referandum ile etkisiz hale getirildiler. 1970’de yapılan yeni bir halk oylamasıyla genel valilik unvanı Cumhurbaşkanlığına dönüştü.

1968 yılında “Kongre partisi” ile “ilerici halk partisi” (P.P.P) birleştiler. Kongre Partisi’nin ülkenin tek müslüman partisi olduğunu düşünürsek ve ülkede nüfusun %90’ını Müslümanların oluşturduğunu göz önüne alırsak bu birleşmenin önemi ortaya çıkar.

1968 yılında bu partilerin birleşmesi sonucu “İlerici Birleşik Halk Partisi” ortaya çıktı. Muhalefet konumundaki bu parti halk kitlelerinin ilgi odağı haline geldi. Partinin başkanlığına Şerif Seyis getirildi.

1977’de Cavare ikinci kez Cumhurbaşkanlığına seçildi. 1981 yılında yasa dışı ilân edilen sosyalist parti taraftarlarınca gerçekleştirildiği öne sürülen askeri darbe Senegal askerlerince bastırıldı. Darbecilerden birçoğu yakalanıp cezalandırıldı. Senegal ve Gambia, silahlı kuvvetlerinin birleştirildiğini açıkladılar. Başarısız darbenin lideri Kukui Samba Sanianik dokuz arkadaşıyla birlikte Bisao Ginesin’de yakalandılar. 1982 yılında Cavare tekrar Cumhurbaşkanlığına seçildi.

¹⁹² N.L.P Parti de la liberation - Naional.

GİNE

Resmi adı: Gine Devrimci Halk Cumhuriyeti

Uluslar arası adı: Gunea

Eski adı: Fransız Ginesi

Nüfus: 8980 000 (1996)

Gine 245857 km², yüzölçümü ile (dünyanın 73. ülkesi) kuzey yarımküre, batıyarımküre Afrika'nın batısında Atlas Okyanusu'nun kıyısında yer alıp kuzeyden Senegal, kuzey batıdan Bisao Ginesi, kuzey doğudan Mali, doğudan Fildişi Sahilleri, güneyden Liberia ve Siraleone ile komşudur.

Başkent: Kunakeri

Halkın çoğunluğu zenci soyundan olup %40'ı Fulâni, %25'i Malinke (Mandingo) %10'u Susu kalanlar 15'ten fazla ufak kabilelere mensupturlar. Halkın %85'i Müslüman, %10'u Hristiyan, %5'i animist'tir.

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup yasama erki 5 yıl görev yapan 150 kişilik milli meclisten ibarettir. Bu günkü anayasa 1958 yılında hazırlanmıştır. Gine 33 idari bölgeden oluşmaktadır. Ülke 1958 yılında Fransa'dan bağımsızlığını kazanmıştır.

Eski çağlarda bu topraklar bu günkü Mali ve Senegal'ide kapsayan büyük bir imparatorluğun parçasıydı. 15. yüzyılda Portekizliler bu topraklara ayak basıp Gine kıyılarında dağınık üstler kurmaya başladılar. 17. ve 18. yüzyıldan itibaren Avrupalılar buralara hücum etmeye başladılar. 19. yüzyıldan itibaren Fransız sömürgeci devletinin nüfuzu buralarda fazlalaşmaya başladı. 1849 yılın da yerel

kabile şefleriyle imzaladığı antlaşmalarla Gine'yi resmi sömürgesi haline getirdi. Ardından bu topraklarda göçmen kolonileri kurmaya başladı. O dönemde Fransa ile diğer Avrupalılar arasında yapılan antlaşmalar bu ülkenin Gine üzerindeki hakimiyetini tahkim etti. O dönemlerde Gine Güney Nehirleri bölgesi adıyla anılıyordu. Gine 1882'de Senegal'in bir parçası, 1890 yılında ise doğrudan sömürge yönetimine bağlı bir idareye kavuştu.

1895 yılında Fransız Ginesi adını alarak Fransız Batı Afrika'sının bir parçası haline geldi. Bu ülke 1946 yılında Fransız Toplumunun bir parçasıyken iç işlerinde muhtariyet elde etti. Nihayet 28 Eylül 1958'de yapılan bir halk oylamasıyla Fransız Birliği'nden ayrılıp bağımsızlığını ilan etti. Aynı yılın Ekim ayının 2'sinde Cumhuriyet ilân edilip Ahmet Sekotare Cumhurbaşkanı olarak seçildi. O zamandan itibaren Fransayla itilaf hat safhaya ulaştı.

Bağımsız Gine'nin kurucusu Afrika Kıtasında ilk kez Afrika sosyalizminin fikrini ortaya atan ve inşa eden yabancı devletlere özellikle batılı emperyalistlere fevkalade kuşkuyla yaklaşan Ahmet Sekotore'dir. Bu büyük Afrikalı lider 3. dünya ülkeleri ideolojisini ortaya atan ve batılı emperyalistlere karşı tutarlı ve sert tutumuyla ünlüdür. Afrika'da Şarl Degol tarafından 1958'de Fransa ile işbirliği ve birleşmeye red cevabı veren tek Afrikalı liderdir. Bu hayır cevabı Fransa ile derin ihtilaflara sebep olmuştur ve etkisini ülke ekonomisinde göstermiştir.

Ahmet Sekotoure yukarı Nicer'de Malinke Bölgesi'nde Faranah'da 1922 yılında dünyaya gelmiştir. İlk okulu Kur'an eğitimi veren bir okulda bitirdikten sonra başkent Konakeriye gidip lise eğitimini orada bitirmiştir. İlk siyasal hareketini birgün oruç tutarak büyük bir görevi örgütlemek suretiyle yapmıştır. Üniversite eğitimini bitirdikten sonra 1941 yılında Posta İdaresinde çalışmaya başlamıştır. 1948 yılında Posta İdaresinden muhasebe müdürü iken siyasal

faaliyetlerinden dolayı işten atılmıştır. Bu dönemde karşımıza sendikal hareketi örgütleyen iyi bir sendikacı olarak çıkmaktadır.

1945 yılında ülkenin ilk işçi sendikasını kurmaktadır. Bu dönemde Filiks Hofoe Buveyini ile birlikte “Afrika Demokratik toplumu” (R.D.A) yı kurmuştur.

R.D.A Fransız komünist

partis*****

*****izmin

i geliştirmek amacıyla “Siyah Afrika İşçileri Birliği (U.G.T.A.N)¹⁹⁴ yı kurup örgütüyor. Daha sonraları bu amaç doğrultusunda “Afrika İşçi Konfederasyonları Örgütünü” (U.U.A)¹⁹⁵ yı örgütüyor.

1965 yılında yakın arkadaşı Kwam Nokrome’nin devrilmesine dayanamayıp ülkesine davet ediyor ve ülkenin en büyük yönetim öfkesini ona sunuyor.

Gine’nin ilk siyasal temsilcisi 1956’da seçildi. Bu seçilen Yâsin Dialu idi. Ekim 1946’da Sudan’da toplanan demokratik Afrika Kurultayına bu ülkeden 10’na yakın örgüt katılmıştı. Bunlar ilerici partiler bir grup komünist öğrencinin

¹⁹³ P.D.G Parti Democratique Guineen.

¹⁹⁴ U.G.T.Ü.N Union des Travailleurs Afrique noir

¹⁹⁵ O.U.A Organisation de Unite Africaine

oluşturduğu dernek, Manda Yönetimi yanlıları idiolojist Emilkal Kabral yanlıları ve bazı ısfak siyasal hareketler: 1952'deki Fransız seçimlerinde Sekou Bure'nin yanı sıra Bari Divare Gine'nin temsilcisi olarak Fransız meclisine giriyorlar. Ocak 1956 seçimlerinde "Gine Afrika Toplumu Partisi" (R.D.A)¹⁹⁶ Fransız Milli Meclisine bir temsilci göndermeyi başarıyor.

Dönemin Fransız Cumhurbaşkanı General Degol Fransa'nın Gine'deki konumunu överken Sekotoure şu yanıtı veriyordu:

"Biz yoksulluğu özgürlükle tercih edip zengin köle olmayı reddediyoruz. Biz gözümüzü kapatmayacağız. Seçtiğimiz hedef ve amaçlarımızdan şaşmayacağız. Bağımsızlık bizim kalbimizin sesidir. Bu ülkenin halkı özgürlüğü seçti hiç tereddüt etmeden ne tekrar batılılarla birleşmek istiyoruz, nede ortak. Bizim bağımsızlık isteklerimiz Fransız Halkına karşı bir eylem değildir. Özgürlük ve bağımsızlık bizim hakkımızdır."¹⁹⁷

1958'de yapılan halk oylamasında bağımsızlık yönünde oy kullanan halk Fransız toplumu ile birlikte ayrılma yönünde karar aldı. 2 Ekim 1958'de ülke bağımsızlığına kavuştu ve Sekotiore ülkenin ilk cumhurbaşkanı olarak seçildi. Demokratik Gine Partisi" (P.D.G.) ülkenin tek partisi oldu. Bağımsızlıktan sonra ülke Birleşmiş Milletler üyeliğine alındı. Fransız Devleti bütün yardımlarını kesti.

Gine Devleti, Sekotore liderliğinde bağımsızlıktan sonra emperyalizmin ayak izleri olan kabilecilik ile mücadeleye başladı. Ardından büyük bir kültür devrimi başlatarak Fransız dilinin yaygınlaşmasını önlemek amacıyla yerel bir dili resmi dil haline getirdi.

¹⁹⁶ R.D.A Ressemlemend Democratique African

¹⁹⁷ Hüseyin İlahi, Afrika'nın Tarihi, Çapheş Yayınları, Tahran S.250

Fransız Devletinin Sekoutoure aleyhine düzenlediği komplo ortaya çıkınca 2 ülke ilişkileri bozuldu. Sekou Toure bütün özgürlükçü ve bağımsızlık yanlısı örgütlere yardımı devam etti. Bisao Ginesindeki devrimcilere yardım etmesinin ardından Portekiz ile ilişkileri bozuldu.

1975 yılında anayasada gerçekleştirilen değişiklik ile Başbakanlık makamı oluşturulup Doktor Luilamensana bu göreve getirildi.

Sekou Toure yönetimi Demokratik Gine Partisi (P.D.G) nin yerel örgütlerini halk tomonları durumunda örgütleyip bütün Gine halkının doğumdan ölümüne kadar bütün sosyal, siyasal ve ekonomik ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayacak bir sistem oluşturuldu. Bu sistem Afrikan toplumunun ilk çağlardan beri kırsal bölgelerde uyguladığı demokratik yönetim biçiminden alınmıştır.

Bu sistemde bütün sorumlular ve yöneticiler doğrudan halk tarafından seçilmekte ve böylece merkeziyeti bir sistemin önüne geçilmektedir. Bütün yerel yöneticiler tarımsal üretim ve tüketim mallarının temini konusunda yetkili olup demokratik bir üretim ilişkisi meydana getirmişlerdir.

1985 yılında Ahmet Sekou Toure'nin ölümü ile yerine General Tansana Kunte seçildi. Yeni yönetim Sekou Toure'nin oluşturduğu yönetimbiçiminde değişiklik yaparak yeni bir model uygulamaya başladı. Yalnız başarılı olduğu söylenemez.

EKVATOR GİNESİ

Uluslararası adı: Ekvatorial GUINEA

Yerel adı: Guinea ECUATDRIAL

Eski adı: İspanyol Ginesi

Nüfus: 569000 (1996)

Ekvator Ginesi 28.051 km², yüzölçümü (dünyanın 126. ülkesi) ile kuzey yarım küre doğu yarım küre Afrika'nın batısında Gine Körfezi, kıyısında yer alıp güneyden ve doğudan Gabon, kuzeyden Kamerun ile komşudur.

Başkent Malabu

Halkın büyük çoğunluğu zenci soyundan olup %83'ü Fang, %10'u Bubi, %4'ü Enduve, %3'ü Anubune kabilelerindendir. Halkın %80'i Katolik Hristiyan kalan animisttir. Resmi dil İspanyolcanın yanı sıra yerel dillerden Feng de yaygın biçimde konuşulmaktadır. Yazı dili latince'dir.

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup yasama erki 5 yıl için seçilen 60 üyeli milli meclisten oluşmaktadır. Bu günkü anayasa 1973 yılında hazırlanmıştır. Ülke iki eyaletten oluşmaktadır. 1979'daki askeri darbeden sonra siyasi partiler kapatılmıştır. Ekvator Ginesi 1968 yılında İspanyadan bağımsızlığını almıştır.

Ekvator Ginesi 15. yüzyılda Portekizlilerce keşfedildi. 17. ve 18. yüzyıllarda Portekiz üstü konumuna geldi. 1778 yılında Portekizliler bu toprakları İspanyol devletine verdiler. İspanyol Devletinin onayını alan İngilizler burada bir deniz üstü kurdular. 1844 yılında İspanyollar bu ülkenin kendilerine ait olduğunu öne sürecek bu toprakların hepsini egemenlikleri altına aldılar.

1885 Berlin Konferansı antlaşmaları gereği Lim Nilat Bölgesi ve Ekvator Ginesinden Rio Mofı Bölgesi İspanyol Devletine bırakıldı. Bu bölgeler ile Fernando Poo Adası birlikte İspanyol Ginesi'nin sömürgeleştirilmesi resmileşti.

1778 Pardo Antlaşması ile Portekiz Devleti Gine Sahillerinin denetimini İspanyola bıraktı.

Bu topraklar Fransa ile 1900 yılında yapılan antlaşmadan sonra İspanyol Ginesi adını aldı. 1959 yılında bu ülke İspanya'nın bir eyaleti konumuna sokuldu. 1964 yılında iç işlerinde bağımsızlığa kavuştuktan sonra 1968 yılında 200 yıl sömürge yönetiminde kaldıktan sonra bağımsızlığa kavuşup Ekvator ginesi adını aldı. Aslında 1967 yılında halkın isteği ve Birleşmiş Devletlerin baskısı sonucu Portekiz Devleti bu ülkedeki sömürge sistemine son vermeyi amaçlamıştır. Başkent Madrid'de en aşırı sol söylemli partilerin yanı sıra bütün siyasi partilerin katılımı ile bir konferans düzenlendi. Muzakere sonucunda yasama meclisi kurmasına karar verildi. Rio Mafı Bölgesinin temsilcisi sosyalist eğilimli Fransız ko Masias Negoma Cumhurbaşkanlığa seçildi. Konferansta yayımlanan antlaşma 11 Ekim 1968'de yapılan halk oylamasında onaylandı. Bağımsızlık kutlamaları 13 Ekim 1968 yılında Marlabu (Eski Santa izabel) kentinde halkın büyük katılımıyla gerçekleşti.

Bağımsızlıktan sonra bütün Afrika ülkelerinde rastladığımız gibi burada da karışıklıklar çıktı.

1969 yılında Mart ayında dışişleri bakanı Atana Siondvengo liderliğinde Büyük bir halk ayaklanması yapıldı. Cumhurbaşkanı Masias Negoma olağanüstü durum ilan etti. Ülkede kalan İspanyol birliklerini hızlı bir şekilde ülkeden gönderdikten sonra yönetimini baskıcı yöntemler kullanarak sürdürmeye başladı.

Cumhurbaşkanı Masias Negoma 14 Haziran 1972 de kendini ömür boyu cumhurbaşkanı ilan edip yönetimini tamamiyle diktatör bir sisteme dönüştürdü. 1973’de onaylanan yeni anayasa ile daha önce bazı bölgelere tanınan özellikler ortadan kaldırılıp aşırı merkeziyeti bir devlet yapısı oluşturuldu. Cumhurbaşkanı Masias Negoma bütün yetkileri elinde topladı. Öyle ki ondan izinsiz ülkeye bir tek kişi bile girememekteydi. Ekvator Ginesi yasaklar ülkesi konumuna gelip bütün demokrat devrimci ve ilericiler yakalanıp kurşuna dizildiler. Hapishaneler siyasi tutuklularla dolup taştı. Bu konuda Marion Cornon “Afrika’nın Çağdaş Tarihi” adlı kitabında şöyle yazıyor:

“Francisco Masias Gine’nin ömür boyu cumhurbaşkanı 500’den fazla siyasi tutukluyu haksız bir şekilde kurşuna dizmiştir. Ülke nüfusundan 20.000 kişi siyasi mülteci olarak başka ülkelere sığınmışlardır. Masias, diktatör bir devlet kurmuştur.”¹⁹⁸

1979 yılında Albay Teodor Obianq Negooma Embasuko askeri bir darbe ile yönetime el koydu. 1992 yılında Silvestore Siyale Bilka başbakanlık görevine getirildi.

¹⁹⁸ Marion Cornon, Afrika’nın Çağdaş Tarihi Emir Kebir Yayınları, Tahran 1987 s.406

BİSAO GİNESİ

Uluslararası adı: GUİNEA BİSSAU

Eski adı: Portekiz Ginesi

Nüfus: 1480000 (1996)

Bisao Ginesi, 36.125 km² yüzölçümüyle (dünyanın 121. ülkesi) kuzeyyarımkürede, batı yarımkuşre, Afrika'nın batısında Atlas Okyanusu'nun kıyısında yer alıp, güneyden ve doğudan Gine, kuzeyden senegal ile komşudur.

Başkent: Bisao

Halkın büyük çoğunluğu zenci olup %27'si Balante, %23'ü Fulani, %12'si Malinke, %11'i Mandyako kabilelerindenirler. Halkın %30'u müslüman, %5'i hristiyan kalanlar animisttir. Resmi dil Portekizce olup, yazı dili Latince'dir.

Bisao Ginesi yönetimi cumhuriyettir. 1979 darbesi öncesi yasama erki 3 yıl süre için seçilen 150 üyeli milli meclisten oluşmuştur. Bu meclisin cumhurbaşkanını seçme görevi de vardı. Ayrıca 15 üyeli yüksek konsey adlı bir kurulda ülke yönetiminde söz sahibi idi. Bu günkü anayasa 1973'te hazırlanmış, 1979'da askıya alınmıştır. Ülke 12 ilden oluşmaktadır. Bisao Ginesi 1974 yılında Portekiz'den bağımsızlığını almıştır.

Bu topraklar 1446 yılında Portekiz prensi Henry ve maiyetindekiler tarafından keşfedilip, Portekiz imparatorluğunun bir parçası haline gelmiştir. O tarihten bağımsızlığa kadar olan sürede Portekiz Ginesi diye anılmıştır. Keşfedildikten bir müddet sonra bu ülkenin idaresi Cape Verde sömürmesine bırakılmıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda büyük bir köle ticareti merkezine

dönüşmüştür. 1960 - 1970 yılları arasında sömürgecilere karşı büyük bir isyan başlamış ve ülkenin geniş bir bölgesine yayılmıştır.

1956 yılında içlerinde büyük teorisyen ve devrimci Amilcar Cabrel'in da bulunduğu 6 devrimci "Yeşil Buran ve Gine'nin Bağımsızlığı için Afrika Partisi" (P.A.I.G.C)¹⁹⁹ yi kurmuşlardır. Bu örgüt sömürgecilere karşı kurulup örgütlenen ilk partidir.

1959 yılında Pio Giqoyeti limanında (P.A.I.G.C) 'nin örgütlediği büyük bir grev yapıldı. Bu barışçıl grev Portekizli askerlerin şiddetine maruz kalıp yüzlerce liman işçisi hayatını kaybetti. Bu durum karşısında örgüt stratejisini tekrar değerlendirip sömürgecilere karşı, silahlı mücadelenin başladığını açıkladı. İlk silahlı eylem Ocak 1963'te bir grup partizanın Gaba nehrinin güney kıyısındaki Tit şehrinde sömürgeci askerlerin birliğine saldırmakla başladı. Portekiz devleti batının ve özellikle A.B.D'nin desteğini alarak bu ülkedeki konumunu güçlendirmeye başladı. Böylece 10 yıl sürecek özgürlük ve bağımsızlık savaşı başlamış oldu. Binlerce Gineli devrimci demokrat ve militan, bu kirli savaşta Amerikan yapımı silahlarla Portekizlilerce katledildiler. Amilcar Cabrel Gineli bir ana babadan 1921 yılında doğdu. Lizben Üniversitesi'nden tarım mühendisliği diploması aldıktan sonra Afrika'ya dönüp 1952'den 1956'ya kadar Gine ve Anqola'da nüfus memuru olarak çalıştı. Bu dönemde yoksul köylülerle yakından temas edip, ilişki kurduktan sonra partisinin köylüler arasında sağlam bir temel oluşturmaya çalıştı ve gerçekten büyük başarılar elde etti. P.A.I.G.C. kırsal bölgelerde parti yönetiminde herkesin söz sahibi olmasını sağlayarak, geniş kitleler içerisinde büyük başarılar elde etti. Parti yönetimi ücretsiz sağlık, eğitim ve tarımsal eğitim vererek büyük bir eğitim ve sağlık hamlesi gerçekleştirdi. Devrim niteliğindeki bu uygulamaların mimarı büyük

¹⁹⁹ P.A.I.G.C Parti Africain pour l'inde pendance de la Gainece

devrimci Amilcar Cabrel 20 Ocak 1973'te Konakori'de katledildi. Onun ölümüyle özgürlük hareketi yerinde saymayıp, ileri doğru gitmeye devam etti. Yerine yakın çalışma arkadaşı Aristit Peria seçildi.

26 Eylül 1973'te P.A.I.G.C'nin lideri Cabrel'in kardeşi Luis Cabrel, Dakar'da bir bildiri yayınlayarak Bisao Ginesi'nin ilk halk meclisinin kurulacağını açıkladı. 1973 ilkbaharında ülkenin 2/3 ünde oluşturulan kurtarılmış bölgelerde seçim yapıldı. 24 Eylül 1974'te bağımsızlık ilan edildi.

Portekiz ordusunun bu ülkede başarısızlığa uğraması Ordunun eski komutalarından olan ve bir dönem Bisao Ginesi'nde görev yapmış olan General Antonio İspinola'yı Portekiz diktatörü Salazar'a karşı askeri bir darbe yapmaya zorluyordu, darbe başarılı olup, Salazar yönetimi devriliyordu. Bisao Ginesi'nin bağımsızlığı diğer ülkeler tarafından tanınıp, bu ülke 20 Kasım 1974'te Afrika Birliği Örgütü'nün 24. üyesi oluyordu.

Portekiz'deki ihtilal sonucunda General İspinola, Portekiz deniz aşırı ülkelerinin bağımsızlığını tanıyordu. Böylece Bisao Ginesi, Portekiz tarafından tanınmış, 10 Eylül 1974'te bu ülkeyi terk ediyordu. Amilcar Cabrel'in kardeşi Luis Cabrel cumhurbaşkanı olarak göreve başlıyor ve ülkede onarım seferberliği b aşılatıyordu.

Portekizliler, bütün sömürgecilik döneminde bu ülkenin ekonomik alt yapısıyla ilgili bir çivi daha çakmamışlardır. Öyle ki ne yol, ne liman, ne de nehirlerin üzerinde bir baraj vardır. Böylesine harabe konumunda bırakılan bir ülkeden ayrıca sömürge döneminde verilen krediler geri istenmektedir.

Ülke yönetimini üstlenen “Yüksek Mücadele Konseyi” (C.L.S)²⁰⁰ çok zorluklarla başbaşa kalmıştır.

“Amilcar Cabrel, sınıfsal mücadelenin tarihi bir süreç içerisindeki temel faktör olduğuna inanıyor ve sınıfsal mücadelenin temel unsurlarının araştırmasını yapıp yönetim ilişkiler tarihinin dinamik gücü olduğunu vurguluyordu. Emperyalizmin analizini yaparken onun değişik şekillerini inceleyerek devrimci burjuvazinin az gelişmiş ülkelerdeki özgürlük mücadelesinde farklı görevler üstlendiğini açıklıyordu.”²⁰¹

1978 yılında başbakan Francisco Mendez bir trafik kazasında hayatını kaybedince yerine Albay Jevau Bernard Vitrea seçilmiştir. 1980 yılında Bernard Vitrea seçilmiştir. 1980 yılında Bernard Vitrea askeri bir darbe ile Luis Cabrel’i devirip Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenmiştir. 1991 yılında Carlos Koriyera başbakanlık görevine getirilmiştir.

²⁰⁰ C.L.S Conseil Supérieur de la Lutte.

²⁰¹ Emilcar Kabral, Gine Devrimi, Yaşar Yayınları, Tahran 1980 s.3

LESOTHO (LS)

Resmi adı: Lesotho Krallığı

Eski adı: Basutoland

Nüfus: 2045000 (1996)

Lesoto, 30.355 km² yüzölçümüyle (dünyanın 123. Ülkesi) güney yarımküre, doğu yarımküre Afrika'nın güneyinde açık denizlerden uzak, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin içinde yer almaktadır.

Başkent: Maşra

Halkın büyük çoğunluğu zenci Bantu soyundandırılar. %85'i Sotho, %15'i Vanqoi kabilelerindenirler. Halkın %8'i hristiyan, kalanlar animisttir. Resmi dil İngilizce ve Sothoca'dır. Yazı dili Latince'dir.

Lesotho krallık yönetimiyle idare edilmektedir. Yasama erki parlamentodan oluşmaktaydı. Bu parlamento 1970 yılında kapatılıp, 1973 yılında sınırlı bir güce sahip üyelerinin devlet tarafından atandığı danışma meclisi kurulmuştur. Anayasa 1966 yılında hazırlanmış 1970 yılında gözden geçirilmiştir. Ülke 9 ilden oluşmaktadır.

Bağımsızlıktan önce Lesotho, Basutoland adıyla anılmaktaydı.

19. yüzyılın başlarında zulu ve Matabele kabilelerinin saldırısından kaçan Basutolular bu topraklara sığındılar. O zamandan beri bu toprakların adı Basutoland oldu. Ülkenin ilk hükümdarı 1. Moşue Şue yönetime gelir gelmez komşuları olan İngiliz Sömürgesi Cape Verde ile ilişki kurdu. Basotoland, 1868

yılında Cape Verde ile birleşti. 1884 yılında doğrudan İngiliz sömürgesi haline döndü. İngiliz egemenliği 1966 yılına kadar devam etti.

İrkçı Güny Afrika Cumhuriyeti, bu ülke toprakları üzerindeki hakimiyet iddiasını bağımsızlıktan sonra da sürdürdü. Lesotho, 1965 yılında içişlerinde bağımsız olduktan sonra 1966 yılında bağımsızlığına kavuştu.

Genç Lesotho devleti, 19. yüzyılda milli bir mahiyet olarak kurulmuştur. Şef Moshoe Shoe 1831'den 1881'e kadar olan dönemde Basuto kabilelerini örgütleyip birleştirdi. Birlik sağlanınca Zulu, Şaka ve Matabele Kabilelerinin savaşçılarına karşı koydu.

1840 yılında Buer savaşçılarına karşı modern bir ordu kurmayak çalıştı. Bu dönemde arkadaşı olan Fransız protestan dini misyoneri Eugene Cosalis'in gayretleri ile İngiliz kraliçesinden yardım istedi.

Moshoe Shoe'nun ölümünden sonra Lesotho, İngiliz sömürgesine döndü. Bu ülkenin açık denizlere bağlantısı olmadığından ekonomik gelişmeyi sağlamakta güçlük çekti. Ülkenin gelir kaynağı elmas madenleri ve Güney Afrika'ya göçmen işçi göndermekten ibarettir. Hristiyan misyonerlerin yıllarca çalışması sonucunda halkın çoğunluğu Protestanlığı benimseyince 1964 yılında protestan kilisesi resmi bir hüviyet kazanmıştır.

1966 yılında 2. Moshoe Shoe Lesoto tahtına oturdu. 2. Moshoe Shoe giderek diktatör bir yönetim uygulamaya başlayınca ülkede huzursuzluk baş gösterdi. Nihayet bu olaylar kralın Dr. Liyabuva Conatan'ın başbakanlığını onaylayınca yatıştı.

1914 doğumlu olan Liyabuva Conatan, 1937 doğumlu 2. Moshoe Shoe ile ilişkilerinde hep soğuk davranmıştır.

“Basutoland Milli Partisi” (B.N.P)²⁰² Dr. Liyabuva Conatan Liderliğinde ülkeyi yönetmekteydi. 1970 genel seçimleri yaklaşınca Dr. Liyabuva Conatan seçimleri kaybedeceğini anladı ve anayasayı askıya alıp, kralı sürgüne gönderdi. Bu yasadışı eylem, ana muhalefet partisi konumundaki “Basutoland Kongre Partisi” (B.C.P)²⁰³ tarafından şiddetle kınandı. B.C.P, sol görüşlü bir ideolojiye sahip olmasına rağmen kralın haklarına sahip çıktı. Dr. Conatan yaptığı bütün anti demokratik ve yasadışı eylemlerinde ırkçı Güney Afrika Cumhuriyeti’nin desteğini almıştır. 1990’da 3. Lensi krallık koltuğuna oturdu. 1992’den itibaren Tenomohole başbakanlık görevini yürütmektedir.

²⁰² B.N.P Basutoland National Party

²⁰³ B.C.P Basutoland Congre Party

LİBERİA

Nüfus: 3.765000 (1996)

Liberia, 111.359 km² (dünyanın 98. ülesi) yüzölçümüyle, kuzey yarımküre, batı yarımküre Afrika'nın batısında Atlas Okyanusu kıyısında yer almaktadır. Kuzeyden Gine ve Siera Leone, doğudan Fildişi Sahilleri ile komşudur.

Başkenti: Monrovia

Halkın büyük çoğunluğu zenci olup, %19'u Kopele, %14'ü Basah, %9'u Gerbo, %8'i Giyo ve kolonlar ufak kabilelere mensupturlar. Nüfusun %67'si hristiyan, %13'ü müslüman, kalanlar esimisttir. Liberio yönetimi cumhuriyet olup yasama erki (1980 darbesinden önce) 2 meclisten oluşmakta idi. 4 yıl süre için seçilen 70 üyeli temsilciler meclisi 6 yıl süre için seçilen 18 üyeli senatodur. 1980'da Çavuş Samuel Kalyon tarafından gerçekleştirilen darbeden sonra ülke yönetimini "Halkın Kurtuluşu Konseyi" üstlenmiştir. 1847'de hazırlanan anayasa yürürlüktedir. Ülke 9 eyaletten oluşmaktadır.

Liberia devleti kurulmadan önce bu topraklara tahıl kıyıları denmekteydi. İlk çağlarda bu topraklarda büyük uygarlıkların varolduğu tarihçilerce saptanmıştır. Köle ticareti başlayınca bu ülkenin nüfusu yok denecek kadar azalmıştır. 19. yüzyılın başlarından itibaren A.B.D'de yaşayan zenciler arasında ata yurdunda (Afrika kıtasında) bağımsız bir zenci devleti oluşturma fikri perçinleşmeye başladı. Bu düşüncüyü gerçekleştirmek amacıyla araştırmalar yapılırca Afrika'nın batısındaki nüfustan yoksun bu topraklar hedef için en uygun yer olarak tespit edildi. 1824'te Liberio adı resmileştirildi. İlk önceleri yönetim şekli o zamanki Amerika'nın eyaletleri gibi valilik sistemi idi. 1847 yılında cumhuriyet ilan edilip başkanlık sistemi oluşturuldu. A.B.D'deki siyasal

sistemi örnek olan Liberialılar 8 yıl görev yapacak olan Robert'ı başkan olarak seçtiler. Bundan önce genel vali sıfatıyla 1842'de seçilen Joseph Cenkiz Robernt Amerika'nın Virginia eyaletinde özgürlüğüne kavuşmuş eski bir köleydi. Robert ve ondan sonraki başkanlar, (1. dönemden sonra başkanlık süresi 4 yıla düştü) Liberia'daki yerel halkın kültür düzeyini A.B.D'den gelen göçmenlerin düzeyine çıkartmaya çalıştılar fakat başarılı olamadılar. 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında A.B.D, İngiltere ve Fransa'nın Liberia'ya yönelik saldırılarına karşı çıkıp, bu ülkeyi korudu. 1906 yılında ülkenin Mali yönetimi kısa bir süre için A.B.D'ye bırakıldı. 1925 yılında Amerika'nın en büyük araba lastiği üreticilerinden Fayreston 400 bin dönümlük bir arazi'yi kauçuk elde etmek için kiraladı.

1822 yılından itibaren Amerika'daki bazı şirketler özgür kalmış zenci köleleri Afrika'ya geri getirmek için teşkilatlar oluşturmaya çalıştılar. A.B.D'nin başkanı olan Monra, yeni ülkenin kurulmasında büyük katkısı ve emeği olmuştur. Bundan dolayı Liberia'nın başkentinin adı bir jest olarak Provindes'ten Monrovoya'ya dönüştürülmüştür.

Amerika'dan gelen zenciler, ülke nüfusunun %3 ünü oluşturan zengin toprak sahipleri meydana getirdi. Göçmenler en gelişmiş bazı ülkesinden gelip, yerel halkın karşısında yeni bir yaşam biçimi oluşturmaya çalıştılar. Ülkede bulunan 16 Kabile (ki bu kabileler kendi aralarında 134 gruba ve 372 aşirete bölünmüştür) ile göçmenler arasında bazı sürtüşmeler meydana gelmiştir.

1943 yılında Travik (True Whinq Party) partisinin adayı William Tabmen cumhurbaşkanlığı görevine seçilmiştir. 1945 yılında Liberia Birleşmiş Milletler üyeliğine alınmıştır. 1951 yılında Tabmen 2. kez cumhurbaşkanı seçiliyordu ve 1955'te yönetimi düşürmek için ortaya çıkan komplo sonucunda Trovik Partisinin dışındaki partiler kapatılıyordu. 1971 yılına gelindiğinde Tabmen 7. kez

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra öldü ve yerine yardımcısı William Talbert getirildi. Talbert Amerikalı göçmenlere tanınan imtiyazlara karşı çıkmıştır. 1979'da ülkede büyük karışıklıklar çıkmış ve binlerce ölü ve yaralı meydana gelmiştir. Daha önce değinildiği gibi 12 Nisan 1980'de Çavuş Samuel Kalyon tarafından askeri bir darb e yapılmıştır. William Talbert darbeciler tarafından öldürülmüştür. 1981'de muhalefete karşı büyük bir saldırı yapılmış, muhaliflerden bir kısmı idam edilip, sendika liderleri gözaltına alınmıştır. Liberio daha sonraki yıllarda kabileler ve çeteler arası savaflara sahne olmuştur. 1990'da Cumhurbaşkanlığına seçilen Amos Savir yönetimi istikrarı sağlamakta başarılı olamamıştır.

LİBYA (LAR)

Resmi adı: Libya Arap Halk Sosyalist Cumhuriyeti

Nüfus: 6000000

Libya, 1. 759.540 km² yüzölçümüyle (dünyanın 15. ülkesi) kuzey yarımküre, doğu yarımküre, Afrika'nın kuzeyinde Akdeniz'in kıyısında yer almaktadır. Doğudan Mısır, güney doğudan Sudan, güneyden Çad, güneybatı ve güneyden Nicer, batı dan Cezayir, kuzeybatı dan Tunus ile komşu dur.

Başkent: Trablus

Halkın çoğunluğu beyaz olup Araplar ve Berberilerden oluşmaktadır. %97'si müslüman kalanı hristiyandır. Resmi dili ve yazı dili Arapça'dır. Libya yönetimi Sosyalist Cumhuriyettir. Meclis 1969'da kapatılmış, onun yerine genel halk kongresi kurulmuştur. Bu günkü anayasa 1969'da yürürlüğe girmiş. 1979 yılında tekrar gözden geçirilmiştir. Libya, 1951 yılında İtalya'dan bağımsızlığını kazanmıştır.

Eski Yunanlılar Libya adını Mısır hariç bütün kuzey Afrika için kullanmaktaydılar. Libya adı M.Ö'den önce 200 yılladında bugünkü Libya'nın bir bölgesinde yaşayan Libya adlı kavimden gelmektedir. Libya'nın batı sahilleri M.Ö. 1000 yılından itibaren Fenikeli denizcilerin uğrak yeri olmuştur. Bu günkü Libya M.Ö. 630 yılında Yunanlı göçmenlerin yaşadığı bir yer haline geldi. Ardından bütün ülke Yunan krallarının egemenliğine girdi. M.Ö. 6. ve 7. yüzyıllarda Fenikelilerin oluşturduğu ticari koloniler büyük gelişme gösterdi. M.Ö. 4. yüzyılda Libya, Mısır devletinin bir parçası haline geldi. Batı Trablus (Trablusgarp Tiripolis) M.Ö. 2. yüzyılda Romalıların egemenliğine girip Tiripolitaniya adını aldı. M.Ö.96 yılında Libya'nın diğer bölgeleri (Sirnaik ve

Fizon) Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girdi. Sirnaik ve Fizon, M. Ö. 67 yılında Kert adası ile birleşerek Sirnaik Roma eyaletini oluşturdular. Daha sonraları Sirnaik, Kert adasından ayrılıp, Yukarı Libya adını aldı.

M.S. 5. yüzyılda Vandal kabileleri, Trablusgarp'ı işgal etti. Roma imparatorluğu 534 yılında buraları geri aldı.

Sirnaik ve Trablusgarp, M.S. 7. yüzyılda Hz. Ömer'in hilafeti sırasında ve daha sonraları Emeviler zamanında Arap -İslam devletlerinin bir parçası oldu. Böylece Libya'nın Araplaştırılması başladı. Daha sonraki yıllarda Libya geçici olarak Avrupa devletlerinin egemenliğine girdi. 1551 yılında bu ülkenin büyük bir bölümü Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girdi. 1714 yılında Osmanlı İmparatorluğu Trablusgarp bölgesinin bağımsızlığını verdi ve bu bölge Berberi devletinin bir parçası haline geldi. Bu bölge tekrar 1835 yılından itibaren Osmanlı İmparatorluğunun bir eyaleti konumuna getirildi. İtalyan devleti çok eskiden Libya'ya göz dikmekteydi Osmanlı İmparatorluğunun Libya üzerindeki egemenliği 20. yüzyıla dek sürdü. 1911-1912 Osmanlı-İtalyan savaşı yeni Libya devletinin doğmasına sebep oldu. Osmanlı devleti savaşın sonunda mağlup olunca Libya'da İtalyan nüfuzu başladı ve az bir zaman sonra Libya İtalyanların eline geçti. Libya halkının büyük karşı koymalarına rağmen 1914 yılında bu ülkenin tamamı İtalyanlarca işgal edildi. 1. Dünya Savaşı sonunda İtalyan hükümeti Trablusgarp ve Sirnaik bölgesinde kendi denetimleri altında yerel bir parlamento oluşmasına izin verdiler.

Libya halkı, daha önceden yeni bir yönetim şekli oluşturmaya çalışarak Senisuye aşireti liderlerinden İdris El Senisuye'yi 1. İdris olarak krallığa seçtiler .

1934 yılında İtalyan hükümeti Trablusgarp, Sirnaik ve Fizan'ı birleşik bir sömürgeye dönüştürüp adını Libya koydu. 9 Ocak 1939'da alınan bir karar gereği

bu sömürge İtalyan devletinin bir toprak parçası haline getirildi. 2. Dünya savaşı sırasında Libya toprakları büyük çatışmalara ve muharebelere sahne olmuştur. Kuzey Libya 1942 yılında İngiliz birliklerinin denetimine geçti. Libya, 1943-1949 yılları arasında Fransız ve İtalyan devletlerince yönetildi. 1949 yılında yönetim tekrar İtalyanın eline geçti. 1950 yılında Libya'nın bağımsızlığı Birleşmiş Milletler'in gündemine geldi. 24 Aralık 1957'de kral I. İdris ülkenin bağımsızlığını ilan etti.

Kral I. İdris 1952'de İngiliz ve A.B.D ile imzaladığı antlaşma ile adı geçen ülkelerin Libya topraklarında askeri üs kurmalarına izin verdi. 1959 yılında petrol kaynakları keşfedilince aniden ülkenin gelirinin artması devlet yapısına, yolsuzluk ve rüşveti musallat etti. Halk kitleleri bu aşırı gelirden birşey elde edemezken yönetim kadroları ceplerini doldurmaya başladılar. Arap halkını yakından tanıyan araştırmacı yazar Tiri Desardan, 100 Milyon Arap" adlı eserinde şöyle diyor:

"Kral İdris hiçbir şeyden anlamazdı. Yalnız ülke kaynaklarını ailesinin çıkarı doğrultusunda kullanmayı bilmekteydi. Yapay devletler birbiri ardına yıkılmaktaydı. Arap dünyasında Abdul Nasır fırtınası esmekteydi. Amerikalılar Libya'daki durumun vehametini tespit ederek, kifayetsiz kralın yerine başka birisini getirmeyi planlıyorlardı. Kendilerine bağlı birisini yönetime getirmeyi düşünürken, 1969 yılında ortam tam bir askeri darbe için hazırlanmıştı. Hat safhadaki yolsuzluk, devlet sistemini çürütmüş ülke felaketin eşiğindeydi."²⁰⁴

Amerikalılar, planlarını gerçekleştirmeye ramak kala 1 Eylül 1969 sabahı Libyalı genç nasyonalist subaylar, Albay Muammer Kaddafi komutasında Kral

²⁰⁴ Tiri Devarden, 100 milyon Arap, Tus Yayınları, Tahran 1979 s.292

İdris'in ülkede bulunmayışını fırsat bilerek onu devirip cumhuriyet rejiminin kurulduğunu açıkladılar. Bu genç subaylar (ortalama yaşları 30) 1948, 1956, 1967 yıllarında Arapların İsrail gasip devleti ile arasındaki savaşlarda yenilmesini üzüntülü ve çaresiz bir şekilde izlemiş ve infiale düşmüşlerdir. Subaylar, devrik kralı Filistin halkının düşmanları ile kurduğu iyi münasebetten dolayı kınıyorlardı. İhtilalci subaylar bir devrim konseyi oluşturdular. Konsey üyeleri Yarbay Mecarif (1972 yazında bir trafik kazasında öldü), Albay Abdülselem Celhud (başbakan), Albay Cabir (Genelkurmay başkanı) binbaşı Hamidi (İçişleri bakanı), binbaşı Hamza (Kaddafi'nin koruma müdürü) yarbay Garavi, yüzbaşı Kerrubi (Sirnaik Valisi), Yarbay Nacim (dışişleri bakanı), yarbay Hasuni ve binbaşı Meyiş'i'den oluşmaktaydı. Hepsi Libya askeri birliklerinde görevli olup Mısır'ın efsanevi lideri Cemal Abdulnasır'ın islam sosyalizmi fikrinden etkilenmişlerdi. Ülkedeki ahlaki çöküntü, yolsuzluklar, adam kayırmalar, adaletsizlik, ülke servetinin ve gelirinin adaletsiz bir şekilde dağılımı ve Filistin davasına kayıtsız kalan yönetime devirip bunları düzeltmeyi hedeflemişlerdir.

Muammer Kaddafi 2. Dünya savaşı sırasında Trablus ve Bingazi arasında 1941 yılında çölün تنها bir köşesinde dünyayagelmiştir. Babası ufak bir kabilenin şefiydi. Küçük Kaddafi, sabahtan akşama kadar koyunlarını çölde otlatırken ülkenin acınacak durumunu düşünürdü. İnsanlar arasında bu denli gelir ve varlık uçurumu olmaması gerektiğine inanara bunun değişmesi için köklü bir yönetim değişikliği olması gerektiğini vurgulardı.

Kaddafi, ortaokulu bitirdikten sonra Bingazi'deki askeri liseye girdi. Askeri lisedeki başarısı, zekası ve milliyetçi düşünceleri öğretmenlerini tedirgin etmiştir. Askeri liseyi bitirdikten sonra askeri eğitimi bitirmek üzere İngiltere'ye gitti. Bu dönemde Londra'da yaşarken İngilizlerden nefret etmeye başladı. İngiliz hocalar onun milliyeti olan Araplıkla alay ediyor ve onu aşağılıyorlardı. Libya'ya döndükten sonra ülkenin küçük ordusunda yönetim

kademelerini hızla tırmandı. Bu dönemde kral karşıtı gruplarla temasa geçti. Kralı devirdikten sonra ihtilalci subayların oluşturduğu devrim konseyi başkanlığına seçildi.

Yeni kurulan Libya-Arap Sosyalist cumhuriyeti 3 temel fikir üzerine kurulmuştu. Bunlar özgürlük, sosyalizm ve Arap birliği idi. Bu konuların gerçekleşmesi için devrim komuta konseyi hemen harekete geçti. İhtilalden 6 ay sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne ait Vilus askeri üssü²⁰⁵ sınırışı edildi. Ardından 1200 İngiliz askeri sınırışı edilip askeri üsleri kapatıldı. 18 bin İtalyan göçmeni ve 600 yahudi'nin mallarına devletçe el konuldu. Arapça eğitim zorunlu hale getirilip 1973 yılından itibaren uluslararası tekellerin Libya'daki tesisleri kapatıldı. 1976 yılında Kaddafi tarafından kaleme alınan "Yesil" adlı kitapta devrimin yeni hedefleri açıklandı. 22 Kasım 1976'da, ülkenin adı Libya Arap Halk Cumhuriyeti'ne dönüştü. Krallık rejimi yıkıldıktan sonra Libya batı bloğundan uzaklaşıp Sovyetler Birliği'ne yakınlaştı.

1973 yılında kültür devrimi başlatıldı. 1976 yılında Libya ile Mısır'ın (Enver Saadat'ın İsrail ile anlaşmasından sonra) ilişkileri bozuldu. Camp David antlaşması imzalandıktan sonra Libya Mısır ile olan ilişkilerini sıfıra indirdi. 1980 yılında Libya ile A.B.D arasındaki ilişkiler gerginleşti. Ardından Amerika'nın Trablus'daki elçiliği kapatıldı. Libyalı diplomatlarda Washington'dan geri çekildi. 1991 yılında Abdülislam Cellud'un yerine Ebul Zeyd Ömer başbakanlık görevine getirildi.

²⁰⁵ Villus askeri üssü, stratejik bakımdan A.B.D açısından büyük önem taşımaktadır. Bu üsse füze rampaları ve 600 A.B.D pilotu görev yapmaktadır. Bunların yanısıra, Bingazi Trablus ve El Edum'da İngiltere'nin askeri üsleri vardır.

MADAGASKAR (MD)

Resmi adı: Madagaskar Demokratik Cumhuriyeti

Uluslararası adı: MADAGASCAR (MALAGASY)

Yerel adı: MALAGASY (MALGACHE)

Nüfus: 15225000 (1996)

Madagascar 587.041 km² yüzölçümü ile (dünya'nın 43. ülkesi) güneyyarım kürede, doğu yarım kürede, Hint Okyanusu'nda Afrika'nın güney doğusunda, Mozambik Boğazının doğusunda yer almaktadır. Madagascar Adası büyüklük bakımından dünyanın en büyük 4. Adasıdır.

Başkent: Antananarivo

Halkın çoğunluğu Malagasy (%99) soyundan %0,2'si hintli ve pakistanlı %0,2'si fransız, kalan çinlidir. İnsanların %55'i animist, %40'ı hristiyan, kalan müslümandır. Resmi dili malagasice ve fransızcadır. Yazı dili Latince'dir. Ülke yönetimi Demokratik Cumhuriyettir. Yasama erki 137 üyeli milli halk meclisinden oluşmaktadır. Ülkede 6 eyalet vardır. Siyasal partilerin faaliyeti serbesttir. Malagasi 1960 yılında Fransa'dan bağımsızlığını kazanmıştır.

Günümüzden 2000 yıl önce sarı ırka mensup güneydoğu asyalılar bu topraklara geldiler. Daha sonra hristiyanlık adaya ulaştı. M.S. 9. yüzyılda köle ticareti yapan araplar buralarda iş yapmaya başladı. Avrupalıların gelişi 16. yüzyıla rastlamaktadır.

M.S. 1500 yılında Portekizli meşhur kaşif Digo Dyajpay Madagaskar adasına geldi. O dönemlerde Madagaskarda yerel padişahlar hüküm

sürmekteydiler Ada portekizlilerin ilgisini çekmedi. Ardından fransızlar ve İngilizler bu ülkeye geldiler 18. yüzyılın ortalarından itibaren adaya egemenlik kurmak için bu iki ülke arasında rekabetler başladı. Aralıklarla ada ingiliz ve fransız denetimine geçti. Nihayet 19. yüzyılın sonlarına doğru ada'nın egemenliği fransızların eline geçti. Ada halkı başından beri sömürgecilere karşı büyük mukavemet göstermiştir. Bu karşı gelmeler 1905 yılına kadar sürdü! Bu dönemden sonra fransız sömürgeci devletinin aldığı sert tedbirler bağımsızlık hareketini sindirmiş olarak görülsede 1947'de ada'da büyük bir isyan çıktı. 1957 yılında ülke iç işlerinde 1960'da ise tamamen bağımsız oldu.

Madagaskar 1895'den 1947'ye kadar uzun bir sömürge dönemini çok büyük olaylar yaşamadan geçirdi. 1947'den itibaren özgürlük ve bağımsızlık hareketi örgütlü ve disiplinli bir şekilde başlayıp devam etti. Bu dönem de Fransız emperyalistleri tarafından binlerce madagaskarlı katledildi. 24 Ekim 1958 de gerçekleşen halk oylamasıyla bağımsızlık yönünde büyük adım atıldıktan sonra 26 Temmuz 1960'da, bağımsızlığını kazandı.

Bağımsızlıktan sonra "Sosyal Demokrat Parti" (P.S.D)²⁰⁶ 'nin genel başkanı Filibert Tesiranama 12 yıl süre ile güçlü bir iktidar kurarak ülkeyi yönetti. Bu dönemde yönetim tekrar batılı sömürgeci devletlerle sıkı işbirliğine girişti.

1972'de ülkenin değişik bölgelerinde cumhurbaşkanının istifası için grevler yapıldı. Nihayet General Ramana Nitesova komutasındaki askerler kansız bir darbe ile Filibert Tesiranana'yı görevden alıp bir askeri konsey oluşturarak yönetime el koydular. Yeni yönetim nasyonalizm ve sosyalizme karışım, bir yönetim şekli oluşturarak öncelikle ülkede en büyük sorun olan toprak reformunu

²⁰⁶ P.S.D Parti Social De'mocratique.

gerçekleştirdi. şimdi biraz geriye gidip ülkenin b u koşullara nasıl geldiğine bir göz atalım.

23 Mart 1945 yılında yürürlüğe giren yeni bir yasa ile danışma meclisi konumundaki yeni bir meclis oluşturuluyor. Bu meclisi 60 üyesinden 30'u yerel haktan seçiliyor. Seçimlerden sonra Vahangi ve Razata adlı iki temsilci şu öneride bulunuyorlar.

1-6 Ağustos 1826'da yürürlüğe giren (Bu yasa Madagascar Fransa'nın sömürgesini resmileştiren yasa) yürürlükten kaldırılmalıdır.

2- Madagascar Fransa'yla iş birliği yapacak kendi bütçesi, ordusu, parlamentosu ve devleti olan özgür bir ülke konumuna gelecek.

2 şubat 1946 yılında "Malagascar Demokratik ilerleme Partisi" (M.D.R.M) adı geçen iki temsilci ile birlikte Jack Rabemanecara ve büyük şair Reymon Vilyam Rabemanecara tarafından parişle kuruldu. M.D.R.M ülkenin bağımsızlığını biran önce verilmesini ve beyazların ülkeyi terketmelerini istedi.

Ocak 1947'de yapılan seçimlerde M.D.R.M. büyük bir başarı göstererek 64 üyelik, kazandı. Bu partiye mualif olarak kurulan "Madagascar Mahrumlar Partisi" (P.AD.E.S.M) 26 üyelik elde etti.

29. Mart'ı 30 Mart'a bağlayan gece adanın bütün bölgelerinde büyük bir ayaklanma yaşandı. Olaylarda 80000 insan hayatını kaybetti.

2. Nisan da adada sıkı yönetim ilan edildi. Halk üzerindeki baskı büyük bir şiddete dönüştü. Büyük katliamlar yapıldı. Bu konuda Maryan, Cpmon Afrika'nın Çağdaş tarihi adlı kitabında şöyle yazıyor:

“Olaylarda ölenlerin sayısı 89000 olarak tahmin edilmektedir. Ocak 1947’den Aralık 1949’a kadar olan sürede binlerce insan askeri mahkemelerde ayaklanmaya ve isyana katılma gerekçe gösterilerek yargılanmış ve idama mahkum edilmişlerdir. Verilen idam kararları hemen infaz edilmiştir.”²⁰⁷

Bu katliamlar bağımsızlı kazanılana kadar sürdü. Marina kabilesine ait insanla diğer Maolagascarlılara göre siyasal alanda çok faaliyet göstermişlerdir. Marinalılarla kıyı kışerisinde ikamet eden insanlar arasında ekonomik ve sosyal yönden çok farklılıklar vardır. Marina halkının burjuvazi kısmını temsil eden “Madagascar bağımsızlık toplumu partisi” (A.K.F.M.)²⁰⁸ faaliyet gösterirken kıyılarda yaşayan halkda (P.S.D)’de örgütlenmişlerdir.

Madagascar’ın bağımsızlığı için “Milli Harekat Partisi” (M.N.P.L.M.)²⁰⁹ Aşırı sol eğilimli grupları içerisinde birleştirmiş ve diğer iki partiden bağımsız olarak faaliyetlerini yürütmekte idi. 1958 yılına gelindiğinde adı geçen örgütlerin yanı sıra “Malagaşi halkının birliği partisi” (M.P.U)²¹⁰ ve “Malagaşi milli cephesi partisi” (F.N.M)²¹¹ de bağımsızlık savaşı veren partiler kervanına katılmışlardı.

Kasım 1959’a gelindiğinde adı geçen grup ve partilerden bir kısmı Madagascar Bağımsızlık Toplumu Partisi A.K.F.M’nin çatısı altında birleşip bir

²⁰⁷ Marion Cornon, Afrika’nın çağdaş tarihi, Emir Kebir yayınları, Tahran 1987 s.130

²⁰⁸ A.K.F.M Parti dı Congres de l’indpendance

²⁰⁹ M.N.P.L.M Mouvement National Pour L’indepance de Madagascar

²¹⁰ M.P.U Malagasy People’s Union

²¹¹ F.N.M Front National de Malagasy

an önce bağımsızlığın verilmesi fransız toplumundan ilişkilerin koparılması ve birleşik demokratik bir cumhuriyetin kurulmasını istediler.

1970 seçimlerinde sosyal demokrat Parti 107 üyeli parlamento da 104 üyelik elde etti. 1971 yılında “Madagascar Bağımsızlık Hareketi” (MONIMA) liderliğinde güney bölgelerinde büyük bir ayaklanma gerçekleşti. Öğrenci, işçi ve emekçilerden oluşan bu hareket sosyal demokrat parti başkanı Tesiranana’nın sömürgecilerin emrinde birisi olduğunu göstermeye çalıştılar. Daha önce deyindiğimiz gibi Mayıs 1972’de işçiler ve öğrencilerin başkaldırısı sonucu Tesiranana’nın yerine General Ramana Nitesova iktidarı ele geçirdi. Bu dönemde devrimciler “Kurtuluş Federasyonu” (K.I.M) örgütünde birleşmişlerdir. General Ramana Nitesova Ekim ayında siyasal reformlar yapılacağını azıkladı. Ardından Albay Rişar Ratsimin drava iktidarı ele geçirdi. Yalnız 6 gün sonra bir suikasta kurban giderek 14 Haziran 1975’de yüzbaşı Dider Ratsieraka komutasındaki yüksak askeri devrim konseyini oluşturarak iktidara el koydu. Ratsieraka ülkenin gelişmesinin ancak sosyalist bir ekonomik sistem ile gerçekleşeceğini söyleyerek ülkedeki büyük banka sigorta ve bazı ticari şirketler ve tekelleri örnek olarak (C.M.M)²¹²’yi millileştirdi. C.M.M. adadaki en büyük uluslararası ekonomik kuruluş idi.

Sosyalist devrim manifestosu 21 Aralık 1975’de yapılan halk oylamasında halkın %94’ü tarafından onaylandı ve böylece yeni kurulan Madagascar demokratik halk cumhuriyeti halkın onayından geçti.

«Milli ilerleme ve Gelişme Konseyi»(C.N.P.P)²¹³ halkın ekonomik refahını sağlamak için kuruldu. 1981 yılında Madagascar Hint Okyanusunun

²¹² C.M.M. Compagnie Marsellaise de Madagascar.

²¹³ C.N.P.P. Conseil National Populaire de developpement.

silahsızlanması ve silahtan arındırılmış bir bölge olma fikrini ortaya attı. 1993 yılında cumhurbaşkanlığına Albert Zafi 1991 yılında başbakanlığa Govi Viloraznatamasi getirildi.

MALAWİ (MW)

Eski adı: NYASALAND

Nüfus: 10950000 (1996)

Malawi 118.484 km² yüzölçümü ile (Dünya'nın 94. ülkesi) güney yarım küre doğu yarımküre Afrika'nın güneyinde açık denizlerden uzak Malawi Gölü'nün kıyısında yer almaktadır. Kuzeyden Tanzanya, batıdan Zambia, güneyden Mozambik ile komşudur.

Başkent: Lilange

Halkın büyük çoğunluğu zenci olup %58'i Malavay, %18'i Lume, %13'ü Yano, %7'si Negoi kabilelerindendirler. Halkın 61'i hristiyan, %19'u animist, %16'sı müslümandır. Resmi dili ingilizcenin yanı sıra Bantu dillerinden Çiçova, Nianeca, Tumbaka ve Yao dilleride kullanılmaktadır.

Ülke yönetimi cumhuriyet olup yasama erki 5 yıl süre için seçilen 187 üyeli milli meclisten oluşmaktadır. Bu günkü ana yasa 1966'da yürürlüğe girmiştir. Ülke 242 Nahiyeye bölünen 3 eyaletten oluşmaktadır. Malawi 1964 yılında İngiltereden bağımsızlığını kazanmıştır.

Malawi bağımsızlık öncesi Nyasaland (Nyasaland gölünden adından alınmaktadır.) adıyla anılmaktaydı. Malawinin açık tarihi 19. yy'ın ortalarına kadar, gitmektedir. 1859 yılında İskoçyalı misyonerler ve ünlü kaşif Daviol Lipyengeston bu topraklara adım attı. Onlar ilk önceleri burada faaliyet yapan Arap köle tüccarının muhalefetiyle karşılaştılar. Ardından İngiliz devleti buralara el attı.

Nyasaland çok özel tabiat güzelliğiyle Africa'nın İsviçresi lakabını aldı. Bu dönemde Portekiz Alman devleti buraları ele geçirmeye kalkışınca İngiltere'nin karşı koymasıyla hedeflerine ulaşamadılar. 1891 yılında İngiltere bu toprakları himayesine alarak İngiliz doğu Afrikası ülkeler kategorisine soktu. Böylece bu ülkenin kaynaklarının talan edilmesi başladı.

1953 yılında İngiliz devleti bölgenin yeraltı ve yerüstü zenginliklerini daha düzenli ve sistematik sömürmek amacıyla düzenli ve sistematik sömürmek amacıyla güney ve orta Afrikada Güney rodeziya (Bu günkü Zimbab) ve Kuzey Radeziya (Bugünkü Zambia) ve Nyasalandı birleştirerek rodeziya ve Niyazaland Federasyonunu oluşturdu.

Yeni Federasyonun başkenti Roderziyadaki Salisbori kenti idi. Yönetiminde ise İngiliz kraliçesinin buyruğunda görev yapan genel valide idi. Bu federasyon kurulduğundan itibaren vatansever ve milliyetçi zerelerin mahalefetiyle karşılaşmışlardır. 1960 ve 61'd federasyona karşı büyük ayaklanmalar olunca 1962'de dağılması gündeme geldi.

Dr. Hasinges Kamuzwbanda 1959 yılında "Malawi kongre partisini" (M.C.P)²¹⁴ kurdu. Partinin hedefi özgürlük hareketini örgütlü bir şekilde sürdürmek idi.

Gelecekte bağımsız malavinin başkanı olacak Dr. Kamuzwanda 1902' yılında Niyazalandın batısında ufak bir kabile olan Suadır da dünyaya geldi. 1916'da doğduğu toprakları terkedip önce güney Arika Cumhuriyeti ardından Birleşik Amerikaya gitti. A.B.D'de önce tıp doktoru olup ardından felsefe doktorası aldı. Daha sonra Londraya gelip 1941'den 1952'ye kadar

²¹⁴ M.C.P Malawi Congren Party

Doktorluk yaptı. 6 Temmuz 1953'te ülkesinden 42 yıl uzak kaldıktan sonra memleketine döndü. Dönüşünde halk kitlelerinin büyük ilgisiyle karşılaştı. Hemen siyasal faaliyetlere girişti. Ardından Nyasaland Afrika Partisinin başkanlığına getirildi.

Aralık 1958'de başkan Kwam Nokrome tarafından Akrada düzenlenen Afrika halkları kurultayında ülkesini temsil etti.

15. Şubat 1959'dan itibaren ülkede büyük ayaklanmalar meydana geldi. Polis merkezleri eylemcilerin saldırısına uğradı. Genel vali ülkede olağanüstü durum ilan etti. Dr. Bando ve diğer liderler hapse atıldılar. Olaylar yatışmıyıp karışıklıklar devam edince İngiliz sömürgeci devleti ortamı yatıştırmak ve yeni anayasayı hazırlamak üzere Londrada bir konferans düzenledi. Dr. Bando konferansa katılmak için hapisten çıkartılıp londraya gönderiliyor.

Seçimler Ağustos 1961 de yapılıyor. Malawi kongre Partisi M.C.P seçimlerden galip olarak çıkıyor. 1962 yılının başlarında hemen hemen çoğu Afrikalılardan oluşmuş bakanlar kurulu Dr. Bando başkanlığında kuruldu Dr. Bando başkanlığında kuruluyor. 31. Aralık 1963'de federasyon ortadan kalkıyor ve Afrika'nın en fakir ülkelerinden biri sayılan Malawinin bağımsızlık günü 6 Temmuz 1962 günü olarak belirleniyor.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra Banda yönetimi diktatörlüğe dönüşüyor. M.C.P'nin dışındaki bütün siyasal parti ve kuruluşlar kapatılıyor. 1970 yılında Banda ömür boyu cumhurbaşkanı olarak seçiliyor. Aynı yıl ırkçı güney Afrika lideri Can Farester Malawi'ye resmi bir ziyaret yapıyor. ırkçı rejimin liderlerinin bir Afrika ülkesini ziyareti ilk kez gerçekleşiyor. 1971 yılında Banda kitle haberleşme araçları sansur uygulamaya başlıyor ve denetimini elinde tutuyor. 1975 yılında Lilonguve Zumba şehrinin yerine başkent ilan ediliyor. Banda eski

sömürgeci devletlerle işbirliği yaparak ırkçı güney Afrika Cumhuriyetinin direktifleri doğrultusunda ülkedeki sol muhalefeti ortadan kaldırıyor. Her türlü demokrat ve ilerici girişim ve gelişmeyi anında bastırıyor. Bu tarihten itibaren Afrikadaki ilerici ve demokratlar tarafından kukla oyuncağı anlamına gelen (FANTOCHE) diye anılıyor. 1994 yılında yerine Bakili Mulozi seçiliyor.

MALI (RMM)

Eski adı: Fransız sudanı

Nüfus: 10120000 (1996)

MALI 1.240.142 km² yüzölçümü ile (Dünyanın 22. ülkesi.) Kuzey yarım kürede Afrika'nın batısında açık denizlerden uzak kuzeyden Cezayir, kuzeybatıdan Molitanya güneyden Volta fildişi sahilleri ve Gine, doğudan Nicer, güneybatıdan Senegalın komşuluğunda yer almaktadır.

Başkent: Bamako

Halkı siyah ve beyaz ırkın karışık olara yaşadığı %32si bambara %14'ü Fulani %12'siyse nufa %9'u sunineko %6'sı tavarike ve %5'i mur kabilelerine aittirler. Halkın %90'ı müslüman %1'i Hristiyan kalan Animisttir. Resmi dili Fransızca yazı dili Latinedir. Ayrıca yerel dillerden Bambare, Malinke ve Arapçada kullanılmaktadır.

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup yasama erki 4 yıl süre için seçilen 82 üyeli milli meclisten oluşmaktadır. Bu günkü ana yasa 1974 yılında yürürlüğe girmiştir. Ülke 6 ilden oluşmaktadır.

Günümüzden 2000 yıl önce bu topraklarda çok gelişmiş mali imparatorluğu hüküm sürmekte idi. 8 yy.'dan 16'yy.'a kadar büyük Sudan imparatorluğunun bir parçası haline geldi. Fas devletinin bu imparatorluğa saldırısı sonucu imparatorluk yıkıldı. Ardından kabileler kendi yönetimlerini kurdular. 19. yüzyıldan itibaren Fransızlar, burada nüfuz etmeye başladı. 1898 yılında bu ülkeyi himayesine aldı. O zamanlar bu topraklara "Fransız Sudanı" deniyordu. Fransız Sudanı 1946 yılında içişlerinde, 1958 yılında ise özerk bir

yönetime sahip oldu. Bu tarihte Senegal Cumhuriyeti ile bir federasyon oluşturuldu. Başkanlığına Mali cumhurbaşkanı getirildi. Onun yanlı ve yanlı tutumları sonucu Senegalliler federasyondan çekildiler. 1960 yılında Mali bağımsız bir cumhuriyete dönüştü. 22 Eylül'de Mecibo Kiata cumhurbaşkanı olarak göreve başladı. Ardından ülkede tek partili rejim oluşturuldu. Mali, oldukça fakir ve geri kalmış bir ülkedir. Azık denizlere yolu olmaması ve kabileler arası rekabet, bunda önemli rol oynamıştır. Ülkede feodal ilişkilerin hakim olduğu ve müslüman din adamlarının toplumsal hayata egemen olduğu bu ülkede siyasal partilerin tarihi 4 aşamada değerlendirilebilir. 1946'dan itibaren siyasal hayatta partiler, gözükmeye başladılar.

“Sudan ilerici partisi” (P.P.S)²¹⁵ Filidahi Sindeko liderliğinde faaliyet gösterirken, “Birleşik Sudanlılar Partisi” (U.S.R.D.A) Mamadu Konae tarafından idare ediliyordu. Daha sonra bu partinin başkanlığı Mecibo Kiata'nın eline geçti. Fransız Milli Meclisi için yapılan seçimlerde 10 Kasım 1946, 17 Haziran 1951, 30 Mart 1952 ve 2 Ocak 1956'da iki partinin temsilcileri Paris'te birlikte hareket ettiler. Ortak bir karar ile 28 Eylül 1958'deki halk oylamasına katıldılar.

1960 yılında kazanılan bağımsızlıktan sonra, tek partili sisteme geçilince başkan Kiata'nın partisi “Sudanlılar Birliği” 1964 seçimlerine tek başına katılıp büyük başarı elde etti. Kiata rejimi bu başarıya rağmen ülkedeki ekonominin kötüye gidişi ve değişik bölgelerde baş gösteren isyanlar sayesinde zor günler yaşadı. Nihayet 1968 yılında Yüzbaşı Musa Traverre komutasındaki askerler yönetime el koyarak Kiata'yı devirdiler. “Ulusal Askeri Özgürlük Komitesi” (C.M.L.N)²¹⁶ adıyla oluşturulan askeri konsey ülkeyi yönetmeye başladı.

²¹⁵ P.P.S Parti Progressite Soudanais

²¹⁶ C.M.L.N Comite Militain de liberation National

14 Kasım 1968'de ülkede baş gösteren büyük kuraklık, kötü durumda olan ekonomiyi bütünüyle felç etti. Çiftçiler bir lokma ekmek için köylerini boşaltıp şehirlere hücum ettiler.

Şubat 1973'te yönetimin sivillere devredilmesi yönündeki karar ve anayasa halkın %99'unun oyuyla kabul edildi. Yeni anayasa, C.M.L.N'nin 5 yıl daha iktidarda kalmasını öngörüyordu.

20 Aralık 1968'de "Mali İşçi Konfederasyonları Birliği" (U.N.T.M)'nin liderlerinden Mamadu ve Natakita, askeri birliklerce göz altına alındı. Ardından 27 Aralık günü U.N.T.M'nin genel merkezi kapatıldı. 1971 yılında büyük sendikalist Seydo Diale tarafından "Mali İşçi Sendikalar koordinasyon kurulu komitesi" (C.C.S.M)²¹⁷ kuruldu. İşçiler üzerinde büyük bir sevgiye sahip olan bu konfederasyon, 1 Ocak 1974'te devlet başkanı Albay Musa Traverre tarafından kapatıldı.

C.M.L.N ülkede otoriter ve baskıcı bir rejim oluşturmuştu. Siyasal parti, dernek ve sendikaların yanısıra etnik kökenli azınlıklara da kötü muamele göstermekteydi. Özellikle Tavarike kabilesine ait insanlar, büyük baskı gördüklerinden bir çoğu komşu Cezayir'e sığınmıştır.

1972-1976 yıllarında ülkede tekrar bir büyük kuraklık baş gösterdi. Yeni anayasa 1974'te elden geçtikten sonra 1979 yılında tek adaylı bir seçim sonucunda Musa Traverre tekrar başkanlığa seçildi.

1992 yılında Elfa Ömer Konaere cumhurbaşkanlığına, 1993 yılında Abdullahiye Sokoso başkanlığına getirildi.

²¹⁷ C.C.S.M Comite de Coordination des Syndicats du Mali

MISIR (ET)

Resmi adı: Mısır Arap Cumhuriyeti

Uluslararası adı: EGYPT

Yerel adı: El Cumhuriyet Mısır El Arabiye

Mısır, 1.001.444 km² yüzölçümüyle (dünyanın 28. ülkesi) kuzey yarımkürede doğu yarımkürede Afrika kıtasının doğusunda Akdeniz ve Kızıldeniz'in kıyısında yer alıp batıdan Libya, güneyden Sudan, kuzeydoğudan İsrail ile komşudur. Halkın çoğunluğu beyaz ve Arap ırkından (Mısırlı, Bedevi ve Nubei) dırlar. Halkın %90'ı müslüman, %10'u hristiyandır.

Mısı yönetimi, Cumhuriyet olup, yasama erki 392 üyeli halk meclisinden oluşmaktadır.

Resmi konuşma ve yazı dili Arapça'dır.

Mısır tarihi siyasal gelişmeleri ve önemi bakımından kendi başına birkaç tez oluşturacağından bu ülkeyi, Afrika ülkeleri kategorisinin dışında bıraktım

FAS (MA)

Uluslararası adı: Morocco

Yerel adı: Memleket El Meğribiye

Nüfus: 28.490.00

Fas, 458.730 km² yüzölçümüyle (dünyanın 50. ülkesi) kuzey yarımküre, batı yarımküre Afria'nın batısında Akdeniz ve Atlas Okyanusu'nun kıyısında yer alıp doğudan Cezayir, güneyden Sahra ile komşudur. Ülke yönetimi krallık olup Kral II. Hasan ülkenin başındadır. Yasama erki 4 yıl süre için seçilen 264 üyeli Milli Meclisten oluşmaktadır. Bu günkü anayasa 1972 yılında yürürlüğe girmiştir. Ülke 30 eyaletten oluşmaktadır. Halkın büyük çoğunluğu beyaz olup, %65'i Arap, %33'ü Berberi, %2'si Avrupalı'dır. Halkın %99'u müslüman olup resmi dil Arapça'dır. Fransızca ve Berberice de konuşulmaktadır. Yazı dili Arapça ve Latince'dir.

Başkent: Rabat.

Fas, 1956 yılında Fransa'dan bağımsızlığını almıştır.

İlk çağlarda Fas, büyük Konteva İmparatorluğunun bir parçası idi. Bu imparatorluk Kuzey Afrika'da Seret Körfezi' (Libya'da) nden Atlas Okyanusu kıyılarına kadar geniş bir alana yayılmıştır. Bu büyük İmparatorluk uzun zaman devam ettikten sonra M.Ö. 146 yılında Romalılarca yıkıldı. Romalılar döneminde Fas, Moritinya eyaletinin bir parçasıydı.

Avrupalıların Fas üzerindeki egemenlikleri kesintisiz olarak 7. yüzyılın sonuna kadar devam etti. 7. yüzyılın sonunda Müslüman Araplar, Fas'ı fethedince müslümanlığın yanısıra Arap dil ve kültürü bütün Fas'ta yaygınlaştı.

Bu ülke müslüman ülkelerin en batıdaki topraklarını oluşturduğu için adı “Batı” anlamına gelen “Mağrip” oldu.

Fas, 10. yüzyılda İspanya’dan senegale kadar olan bölgede bir hükümdarlık kuran Berberi Murabetun Devletinin egemenliği altına girdi.

15. ve 16. yüzyıllarda İspanyol ve Peortekiz birlikleri, Fas limanlarını eve geçirdiler. 16. yüzyılda Fas, Osmanlı imparatorluğunun bir parçası haline geldi. 17. yüzyıldan itibaren Avrupalılar Fas’a egemen olmaya başladılar. 18. ve 19. yüzyıllarda yarı özerk bir krallık devleti Fas’ta hüküm sürmekteydi. Bu hükümet, 19. yüzyılda Abdülkadir komutasında Fransızlara karşı savaşıyan Cezayirli mücadeleçilere büyük destek vermiştir. Fransa ve diğer Sömürgeci Avrupalı devletler bunu bahane ederek Fas topraklarına saldırmaya başlamışlardır.

1912 yılında Fransa ile İspanya arasında yapılan bir antlaşma gereği Fas bu iki ülke arasında paylaşıldı. O tarihten itibaren Fas halkı, bu iki saldırgan ve sömürgeci devleate karşı silahlı mücadele ile karşı koymaya başladılar. Direnişin merkezi Reyf dağlarındaydı. En büyük direniş hareketinin başı Abdülkerim Reyfi idi. Bu büyük lider 1915 yılında Fransız birliklerince yakalanıp hapse atıldı. 11 ay hapis yattıktan sonra özgür kalan Abdülkerim Reyfi, dağlara döndüğünde daha şiddetli bir şekilde sömürgecilere karşı savaşmaya başladı. 1. Dünya savaşı sonunda İspanyol devleti, savaşçı ve müslüman Reyf kabilesine karşı büyük bir katliam yaparak direniş hareketini yatıştırmaya çalıştı. 21-26 Temmuz 1921’de iki taraf arasında büyük bir savaş yaşandı. Bu savaş, İspanyolların büyük bir yenilgi alması neden oldu. Devrimcilerin bu büyük başarısı, bütün Kuzey Afrika bölgesinde mahrum halk kitlelerinin Fransız, İngiliz ve İspanyol devletlerine karşı verdikleri bağımsızlık savaşlarına büyük etkisi olmuştur.

Eylül 1921'de Reyf bölgesinde Cumhuriyet ilan edilip, Abdülkerim Reyfi Cumhurbaşkanı oldu. Devrimci yönetim işgal altındaki diğer bölgelerin de kurtuluşu için mücadeleyi hızlandırdı.

Devrimcilerin ard arda bütün cephelerde başarı sağlaması Fransız devletini tedirgin etti. Kuzey Afrika'da büyük çıkarları olan Fransa, direnişi bastırmak için İspanyol devletine yardım etti. 1925 yılında İspanya büyük bir saldırı başlattı. Bir yıl sonra Marshall Petin komutasındaki 200.000 Fransız askeri savaşa katıldı. Binlerce Reyfli katledildi. Cumhuriyetin kurulduğu bölge yerle bir edilip cumhuriyet ortadan kaldırıldı. Abdülkerim Reyfi, Atlas Okyanusu'ndaki Reoniyon adasına sürgün edildi. Yolda bir yolunu bulup kaçtı ve Mısır'a sığındı. 1962 yılında 81 yaşındayken Mısır'da vefat etti.

Bu dönemde Fas'ta faaliyet gösteren siyasal liderlerden Seyyed Muhammed ibni Yusuf'tan da söz edebiliriz. İbni Yusuf, muhafazakar görüşlere sahipti. Fransızlarla ilişkileri iyiydi. Halkın bütün zorluklara rağmen İspanyol ve Fransızlara karşı mücadeleleri devam etti ve nihayet 1956 yılında Fas bağımsızlığına kavuştu.

Muhammed İlani Yusuf, 5. Mehmet ismiyle Fas kralı oldu. 1958 yılında İspanyol birlikleri, işgalleri altındaki bölgeleri Fas devletine bıraktılar.

1961 yılında Sultan 5. Mehmed vefat edince, oğlu 2. Hasan, Fas tahtına oturdu. Günümüze değin otoriter yönetimini sürdürmektedir.

Faslılar, 44 yıl boyunca Fransız sömürüsü altında yaşadılar. 1912 vesayet antlaşmasına karşın çok büyük mücadeleler yürüttüler. 2. Dünya savaşı sırasında faşizme karşı diğer milletler gibi omuz omuza savaştılar. Savaş sonrası beklentileri özgürlük ve bağımsızlık idi.

1944 yılının başlarında “İstiklal Partisi”ni (T.I.P)²¹⁸ kurdular. Partinin programı, Fransız ve İspanyol işgali altındaki bütün bölgelerin bağımsızlığını öngörüyordu. 1912 vesayet antlaşmasının bir an önce ortadan kaldırılmasını istiyorlardı. Fransızlar, 1950 yılında yerel yönetimlere daha fazla yetki vererek bağımsızlık hareketinin önünü kesmeye çalıştı. Faslılar tam bağımsızlık elde edileceğine kadar savaşı sürdüreceklerini açıklayıp, bütün cephelerden sömürgecilerin üzerine saldırdılar. Fransız devleti, genel Vali Alfons Juen yerine daha şiddetli baskı tarafları Agustín Gijón’u getirdi. Yeni Vali bütün demokrat ve hatta sade vatandaşları yakalayıp hapse attı. Ağustos 1953’te Fransızlar, Muhammed İlani Yusuf’u Madagaskar’a sürgüne gönderip, onun yerine kendi kuklaları olan Sultan Muhammed Bin Arfe’yi getirdiler. Bu gerici cunta hareketi, kanlı isyanlara sebep oldu. Faslılar Muhammed Bin Yusuf’un geri getirilmesini ve bağımsızlığın hemen verilmesini istediler.

Silahlı direniş örgütleri, gerilla birlikleri şeklinde örgütlenip, Ağustos 1953’ten 13 Temmuz 1954’e kadar en az 350 silahlı saldırı gerçekleştirdiler.

“Demokratik Kurtuluş Partisi” (D.I.P)²¹⁹ bu dönemde halkın örgütlenmesinde büyük rol oynadı.

Bağımsızlık savaşı kazanıldı ve 3 Mart 1956’da Fas’ın bağımsızlığı büyük bir törenle kutlandı. Kral 2. Hasan, iktidarı ele geçirdikten sonra anti demokratik ve baskıcı bir yönetim oluşturdu. 1965 yılında muhaliflerin lideri Mehdi Bin Berke kaçırılıp katledildi. Aynı yıl Kral 2. Hasan anayasayı askıya alıp, parlamentoyu feshetti. Diktatörlükle ülkeyi yönetmeye başladı.

²¹⁸ The Independence (Istiqlal) Party

²¹⁹ D.I.P The Democratic Independence Party

1970 yılında batıya karşı iyi görünmek için bazı uak iyileştirmeler gerçekleşti. Bu dönemde Fas'ın ilerici Arap devletleri ile ilişkileri bozulmasna karşın Kral 2. Hasan gözünü Sahra Bölgesine dikip, 1973 yılında 350 bin Faslının katıldığı bir yürüyüş düzenledi. Ardından havadan ve karadan Sahra'ya karşı saldırıya geçti. 1976 yılında Sahra, Fas ve Moritanya arasında paylaştırıldı. Daha önce Sahra ve Polisoryo bölümünde değindiğimiz gibi savaş halen sürmektedir.

Kral 2. Hasan emperyalistlerin çıkarları doğrultusunda Batı Sahra'da, Zaire'de (Katanga eyaleti 1977-1978) ve diğer bölgelerde Faslı askerleri maceralara sevkedip ölümlerine sebep olmuştur ve halen olmaktadır.

1978-1982 yılları arasında ülkede büyük grevler ve isyanlar baş göstermiş, bunların çoğunluğu, yönetimin İslam karşıtı tutum ve davranışlarına karşı İslamcı örgüt ve Militanlarla gerçekleşmektedir. 1982 yılında A.B.D ile Fas askeri bir işbirliği anlaşması imzalayarak Fas topraklarında A.B.D'ne askeri üsler verilmiştir. Bu antlaşmalar, müslüman halk tarafından büyük tepki ile karşılanmıştır. 1993'ten beri başbakan Muhammed Kerim Lamarani'dir.

MORİTANYA (RİM)

Uluslararası adı: Mauritania

Yerel adı: El Cumhuriyet El İslamiyet El Mauritania

Nüfus: 3450 000 (1996)

Moritanya, 1. 030.700 km² yüzölçümüyle (dünyanın 27. ülkesi) kuzey yarımkuşrede, batı yarımkuşrede, Afrika'nın batısında, Atlas Okyanusu kıyısında yer almaktadır. Kuzeyden Sahra, kuzeydoğudan Cezayir, doğu ve güneydoğudan Mali güneyden Senegal ile komşudur.

Başkent: Novakişat

Halkın büyük çoğunluğu Arap, Berberi ve siyah ırktandırılar. %81'i Mur kabilesi, %7'si Nolf, %5'i Tukular, %3'ü Suninike kabilelerindendirler. Halkın %99'u Müslüman'dır. Resmi dili Arapça ve Fransızca'dır. Yazı dili Arapça ve Latince'dir. Yasama erki parlamentonun dağıtılmasından sonra (1978) 18 kişilik askeri bir konseyin elindedir. En son anayasa 1961'de hazırlanmıştı. 1978de askıya alındı.

Maritanya 8 ilden oluşmaktadır. Bu ülke 1960'ta bağımsızlığını kazanmıştır.

Romalılar döneminde bu günkü Moritanya, Fas ve Cezayir'in batısını kapsayan büyük Moritanya imparatorluğu bu topraklarda hüküm sürmekteydi. 11. yüzyılda Berberilerin saldırısı sonucu yerel zenci kabileleri güneye doğru sürüldüler. 16. yüzyılda müslüman Beni Hasan aşireti bu ülkeyi fethetti.

15. yüzyıldan itibaren Paortekizli tüccarlar buraya gelmeye başladı. Ardından Hollandalı, İngiliz ve nihayet Fransızlar buralara geldiler. 19. yüzyıla gelindiğinde Fransızlar bu ülkenin büyük bir bölümünü ele geçirmişlerdi. 1903 yılında Moritanya, Fransız himayesi altına girdi. Bu istila, zor savaşlar sonucu gerçekleşti 1920 yılında Moritanya doğrudan Fransız sömürgesi haline dönüşüp, Fransız Batı Afrikası'nın bir parçası oldu. Bu bölgeden idare ediliyordu.

1958 yılında özerk Maritanya İslam Cumhuriyeti, Fransızca konuşan devletler topluluğunun bir parçası oldu.

Özerklik döneminin başbakanı Muhtar Uldada idi. 1960 yılında Fransa Moritanya'nın bağımsızlığını verdi. Bir yıl sonra cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılırca Ulda da bu göreve seçildi. Ardından 3 kez daha (1966, 1971, 1976) Cumhurbaşkanı seçildi.

1964 yılında anayasa tek partili devlet yönetimine göre düzenlendi.

1969-1974 yılları arasında büyük bir kuraklık baş gösterdi. Kuraklık sonucunda ülkede bulunan büyükbaş ve küçükbaş hayvanların %80'i telef oldu ülkede açlık başgösterdi. Kasım 1976'da Madenler devletleştirildi. Aynı yıl Moritanya Batı Sahra'nın 1/3'ünü elde etti ve böylece Moritanya ile Polisaryo cephesi arasında büyük bir savaş başladı. Polisaryo Militanları, 1976-1977 yılları arasında Moritanya'nın başkenti Mogadişu'ya saldırılar düzenlediler.

Demiryoluna düzenlenen sabotajlar ile demir ihracatı durdu. 9 Ocak 1978'de Albay Mustafa Uld Salek (Genelkurmay başkanı) askeri bir darbe yapıp Muhtar Uldada'yı yakalayıp hapse attı. Yeni yönetim Polisaryo cephesiyle iyi ilişkiler kurdu. Molitarya devleti ile Polisaryo cephesi arasında Temmuz 1978'de ateşkes antlaşması imzalandı.

27 Mayıs 1979'da başbakan Ahmet Evvel Yusuf ülkenin ileri gelenleri Atlas Okyanusu üzerinde bir uçak kazası geçirere öldüler. Başbakanlığa Albay Muhammed Huna Old Hidillah getirildi. Haziran ayında başkan Old Salek istifa edince yerine Albay Muhammed Uld Ahmet Luli getirildi.

Polisaryo cephesi ile Ağustos 1979'da barış antlaşması imzalandı. Antlaşma gereği Molitanya Devleti Sahra toprakları üzerindeki iddialarından vazgeçti. Polisaryo cephesi liderliğindeki Sahra halkının bağımsızlığını tanıdı. Ardından Molitanya devleti Polisaryo cephesine lojestik yardım yapmaya başladı. Ülkesinde bu cepheye faaliyet alanı tanıyıp üstler tahsis etti.

1980 yılında Albay Luli Cumhurbaşkanlığından istia edince bu görevi de başbakan Hidillah üstlendi.

1984 yılında Muaviye Veld Seyid Ahmet Teyabe Cumhurbaşkanlığını 1992 yılında Seydi Muhammed Veld Bu Bekir başkanlık görevine getirildi.

MORİ (MS)

Uluslar arası adı: Mauritius

Eski adı: Île de France

Nüfus: 1356 000 (1996)

Bu ada 20045 km² yüz ölçümüyle (dünyanın 149. ülkesi) Güney yarım küre, Doğu yarımküre, Afrika'nın güneyinde Atlas Okyanusunda Madagaskar'a 810 km uzaklıkta dağlık ve volkanî bir adadan oluşmaktadır.

Adanın yanında granjamparpust rodrigass ve agalega adlı adalarda yer almakta bunların yönetiminde Moris'e bağlıdır.

Başkent:Rontliu.

Halkın %69'u Hint'li, %28'i Fransız ve Afrika melez'i kalan Çinli ve Avrupalıdır.

Nüfusun % 51 Hindu, %16'sı Müslüman kalanı Hristiyandır. Resmi dili İngilizce yazı dili İstince'dir. Ayrıca Fransızca genel lehçeler ve Hintçed konuşulmaktadır.

Ülkenin yönetimi Cumhuriyet olup yasama yeri 4 yıl süre için seçilen 62'si seçim8'i atama ile gelen 70 üyeli milli meclistir. Bu günkü Anayasa 1968 yılında yürürlüğe girmiştir. Moris 9 ilden oluşmaktadır. Bu ülke 1968 yılında İngiltereden bağımsızlığını kazanmıştır.

Moris XVI. yy.'ın başlarında Pedro Maskaranha yönetimindeki Portekiz donanması tarafından keşfedildi. O sırada adalarda kimse yaşamamaktaydı.

XVII. yy.'da Hollandalılar bu adaları işgal edip komutanları Moritos Donaso onuruna buralara Moritos (Moris) adını koyuyorlar. Fransız-Hint şirketi bu dönemde bolbon adalarını eline geçirdi. Bu şirket o tarihten itibaren Moris adasını köle ticaretinde kullandı. Fransızlar Hindistan'dan Avrupa'ya giderken yol üzerinde olan bu adalarda askeri bir üst kuruyorlar. Bu sıralar o bölgelerde faaliyet gösteren deniz korsanları adadan faydalanmaktadırlar. 1810 yılında Moris İngilterenin egemenliği altına giriyor. 1831 yılında köle ticareti ve kölecilik yasaklanınca adadaki Fransızlar tarlalarında çalıştırmak üzere Hindistan'dan göçmen tarım işçisi getiriyorlar. Kısa bir sürede İngiliz egemenliği sırasında yüzbinlerce Hindistanlı göçmenler ülkede en büyük etnik grubu oluşturuyorlar. Bağımsızlık süreci bu dönemde başlamış ve partiler kurulmuştu.²²⁰

Gaetan Duval yönetimindeki Moris Sosyal Demokrat Partisi (P.M.S.D) bunlardan en önemlisidir. Moris işçi Partisi 1939 yılında doktor Moris Kure tarafından kurulmuştu. II. Dünya savaşı bitiminde Parti hintli bir doktor olan See Wassagur Rengoalam tarafından tekrar örgütlenip bağımsızlık savaşında önemli bir rol üstlendi.

Hinduların oluşturduğu "Bağımsızlık Hareketi Partisi" (B.I.A.)²²¹ ve "Müslüman Birliği Komitesi Partisi" (C.D.M.)²²² Doktor Rangoolam'ın işçi Partisi'ne destek oldular.

1961 yılında Londra'da düzenlenen bir konferans sonucu Moris iç işlerinde bağımsızlığa kavuştu.

²²⁰ P.M.S.D Parti Mouricien Social Democrate

²²¹ B.I.A Bloc Indepondont Avance

²²² C.D.M. Comite Dection Musulman.

İşçi Partisi lideri Rangoolan İngiltere Kraliçesi tarafından başbakanlık görevine atanıyor. Muhalifet ise “Morisliler Partisinde” (P.M.)²²³ faaliyet göstermekte ve doktor Rangoolam’ın uygulamalarına karşı çıkmaktalar.

1970 yılında bir grup genç Polberneger liderliğinde “Mücadeleci Marisliler Hareketi Partisi” (M.M.M.)²²⁴ adında bir örgüt kurarak muhalefete başlıyor. Bu örgüt 1971 yılında geniş çaplı muhalefet eylemleri gerçekleştiriyor. Yapılan grevler ve yürüyüşler sonucu ülke istikrarsızlık ve Lagos dönemine fukakos durumuna sürükleniyor. 1977 yılında ülkede olağan üstü durum ilan ediliyor. M.M.M.’nin lideri Polberneğher ve yüzümi arkadaşı göz altına alınıp hapse atılıyor. Bundan sonra parti zayıflamasına rağmen eylemler azalmıyor.

12 Mart 1968 bağımsızlık gününden itibaren ülkede etnik çatışmalarda meydana geliyor. Bu çatışmalar ağırlıkla sürmektedir.

Rangoolan 1982’ye kadar 14 sene iktidarda kalıyor. Aynı yıl yapılan seçimlerde muhalefet partileri bir koalisyon oluşturarak Rangoolan’ı deviriyorlar. Koalisyon hükümetinin başkanlığına Anrad Ju Genariş getiriliyor. Morisliler ülkenin bir toprak parçası olan Diogagarsia adasındaki İngiliz işgalinin sona ermesi adadaki Amerikan askeri üslerin kapatılması yolunda günümüze değin büyük mücadele etmişler. Yalnız başarılı olamamışlardır.

1992 yılından itibaren Kasım Otem Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.

²²³ P.M Parti Mauricilenne

²²⁴ M.M.M Mouement Militan Mauricienne

MOZAMBİK

Resmî adı: Mozambik Halk Cumhuriyeti

Uluslararası adı: MOZAMBİK QUE

Yerel adı: MOÇAMBİQUE

Eski adı: Portekiz doğu Afrikası.

Nüfus: 17.143.000

Mozambik 799.380 km² yüzölçümüyle (Dünyanın 34. ülkesi) Güney Yarımküre. Doğu yarımküre Afrikanın Güneydoğusunda Mozambik Körfezi kıyısında yer almaktadır. Kuzeyden Tanzanya, Güneyden Suvazilend ve Güney Afrika Cumhuriyeti, Batıdan Malavi Zambia ve Zimbabve ile komşudur.

Başkent: Maputo

Halkın büyük çoğunluğu zenci soyundan olup % 47'si Makoa, %23'ü Tesunga, %12'si Mahavi kalan Şuna kabilelerine mensuptur.

İnsanların %47'si animist, %28'i hristiyan kalan müslümandır. Resmi dil Portekizce yazı dili Latince'dir. Halkın büyük çoğunluğu yerel Banto dilinde konuşmaktadırlar. Ülkenin yönetimi Sosyalist Halk Cumhuriyeti'dir. (Marksist)

Yasama ergi 210 üyeli halk meclisinden oluşmaktadır. Bugünkü anayasa 1975 yılında yürürlüğe girmiştir. Ülke on ilden oluşmaktadır. Mozambik 1975 yılında Portekiz'den bağımsızlığını kazanmıştır.

Bantu kabileleri M.S. 8. y.y.'dan itibaren bu topraklara akın edip yerleşmeye başladılar. Daha sonra Arap tacirler buralara geldi. X.V.y.y.'da

Portekiz’li ünlü kaşif Vaş Coda Gama Mozambik’e geldi. O tarihten itibaren Mozambik’in sömürüsü başlayıp ve günümüze değin 5 asırdan fazla devam etti.

Mozambik Afrika topraklarının yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından en zengin ülkelerinden birisidir. Sömürgeci devletler bu zengin kaynakları elde etmek için ülkede kabileler arası çatışma ve nefak ortamı yaratarak yüz binlerce insanın elmesine sebep olmuşlardır. Sömürgeci devletlerin çıkar savaşları sonucunda bu ülke 1909 yılında resmen Portekiz’in sömürgesi haline dönmüştü. 1951 yılında Paortekiz’in deniz aşırı toprakları katagorisine sokuldu. Bütün bu dönemlerde ülke talan edildi ve harabeye dönüştürüldü. En baştan itibaren Mozambik halkı sömürgeci devletlere karşı koymaya çalıştılar. Çok büyük bedeller ödedikten sonra bağımsızlıklarını elde ettiler. XX. y.y. boyunca Mozambik halkından ön binlercesi komşu ülkelere sığınmak zorunda kaldı.

“Mozambik Ulusal Kurtuluş Cephesi” (F.R.E.L.I.M.O.)²²⁵ Haziran 1962 yılında Edwardo Mondolan (Doğumu: 1920) ve Protostan bir papaz olan Oria Simango tarafından kurulmuştur. Daha önceleri 1960 yılında “Makond Birliği” (U.M.)²²⁶ kurulmuştu. Ülkenin ilk siyasal partisi Ekim 1960 yılında Mozambik Demokratik Birliği” (U.D.M.)²²⁷ adıyla kurulmuştu. Partinin hedefi sömürgeci Portekiz birliklerini Mozambik’ten çıkarmak ve bağımsız Mozambik Devleti’ni kurmak idi. Başka küçük partiler; Örneğin; Afrika Milli Birliği ve Bağımsız Mozambik Ulusal Birliği’de siyasal faaliyetlerine devam etmekteydiler. Adı geçen partiler 1962 yılında F.R.E.L.I.M.O’ya katıldılar. Şimdi Mozambik halkının Mücadele tarihine bir göz atıyoruz.

²²⁵ F.R.E.L.I.M.O Front de liberation du Mozambique.

²²⁶ U.M. Union Makonde

²²⁷ U.D.M. Union Democratice de Mozambique

Mozambik halkı yalnız ekonomik sömürünün altında ezilmeyip istismarın diğer boyutları, yani kültürel, siyasal ve toplumsal ayrımcılık da bu halkı hedef almıştır. Mozambik halkının siyasal faaliyetlere katılma hakkı yoktu. Yasama konseyi üyeleri genel vali tarafından Portekiz yurttaşları içerisinde seçilmekte idi. Mozambik'in yerel dilleri, kültürü, kabileyi örf ve adetleri alay konusu olup sömürgeciler tarafından hoş görülmemekte idi. Yerel halkın sanatsal faaliyetleri, örneğin dansları, şarkıları ve el sanatları vahşi bir halk topluluğunun uygarlıktan uzak şuursuzca hareketleri olarak değerlendiriliyordu.

Portekizli Fatihler yeni verimli topraklar elde edince yerli halkı kurak ve çorak araziye sürüyorlardı. Mozambikli çiftçiler bir müddet sonra ağır vergileri ödeyemeyince toprakları ve kulübeleri ellerinden alınıyor ve böylece beyaz göçmenlerin yanında ırgat olarak çalışmaya başlıyorlardı. Bu sistem Mozambik'in bağımsızlığına kadar sürdü.

1920 yılında Mozambik'in ilk siyasal fekin kulübü Portekiz'in başkenti Lizbon'da bir grup Mozambikli aydın tarafından kuruldu. Bu klubün adı "Miga Africana" idi ve amacı Mozambik'in geleneksel kültür değerlerini yeniden ihya etmek idi. O dönemde Mozambikin en büyük şairleri sayılan ve eserlerinde istismar baskısı altında ezilen emekçi Mozambik halkının çileli hayatını resmeden Kra-Rina ve Marthelino Santhos bu klubün üyeleri arasında idiler. Bu klubün ardından başka dernek ve gruplarda oluşmaya başlandı. İlk kez Portekiz sömürücüsü altındaki Afrikalıların haklarını koruyan "Brado Afriacon" adlı haftalık bir dergi yayınlanmaya başlandı. Yalnız Portekiz'in fasiht diktatörü Salazar dergiyi hemen kapattı. Bu dönemde halkın direnişi örgütlü bir şekilde sömürgeci birliklere karşı koymaya başladı. İlk silahlı direniş hareketleri 1920 yılında başladıktan hemen sonra saldırgan Portekiz birliklerince bastırıldı.

Barus isyanı ulusal çaptaki ilk organik isyan hareketi olarak değerlendirilebilir, yalnız bu isyan Portekizli askerlerce vahşice bastırılmıştır. 1947 Loranzo Markes limanı işçilerinin 1953 Lorenzo Markes Piera ve Nakalo limanlarındaki barışçıl grevlerin kanlı bir şekilde Portekizlilerce sona erdirilmesi Mezambik halkının silahlı mücadeleden başka bir yolları olmadığını ortaya koydu.

2 Ekim 1960 yılında Tanzanya'nın başkenti Dhar El Selam'da "Mezambik Milli Demokratik Birliği" Adıno Kuvabe tarafından kuruldu. Bu örgüt ülkenin ilk gerçek siyasal kuruluşu sayılabilir. Ardından başka bir grup Kenya'nın Mumba kentinde "Afrikalı Mozambik Milliyetçi Birliği" örgütünü kurdular. Ardından ilerici ve demokrat partiler bağımsızlık hareketini hızlandırmak amacı ile bir araya gelip Kasım ayında Londra'da bir konferans düzenleyerek sömürü altındaki halkların isteklerini aşağıdaki maddeler halinde Portekiz devletine sundular.

1. Sömürge halklarına kendi kaderini tayin hakkı.
2. Siyasal mahkumların serbest bırakılması.
3. Medeni hakların geri verilmesi.
4. Bütün Portekiz birliklerinin Mozambik, Angola, Bisao Ginesi ve yeşil Berun adalarından geri çekilmesi.

Nisan 1961'de Tanzanya lideri Jilies Nierere'nin irişimi ile ilerici demokrat ve devrimci örgütler biraraya gelerek Frelimo'yu meydana getirdiler. Frelimo, Portekiz sömürüsüne karşı kesintisiz mücadele yapacağını açıkladı.

Portekiz devleti vahşete kapılıp direenişçi örgütleri yabancı devletlerin emrinde çalışan terörist ve sabotajcılar olarak niteleyip büyük önlemler almaya başladı.

Portekiz Milli İstihbarat Örgütü (Pide) devrimcileri araştırmaya, fişlemeye ve daha sonra göz altına alıp hapse atmaya başladı.

“Portekiz savaş uçakları kuşkulandıkları köyleri ve yerleşim birimlerini Napalm bombaları ile bombaları ile bombalayıp yerle bir ediyordu. Süvari birlikler kalan yaralıları Amerikan ve Batı Alman tanklarının paletleri altında ezip geçiyordu. Uluslararası basın kuruluşlarının haberlerine göre 1961 Mart ve Mayıs ayları arasında Portekiz sömürgelerinde 30.000’den fazla Afrika bu şekilde katledildi.”²²⁸

1963-75 yılları arasında Mozambik devrimi kendi sürecini yaşarken büyük halk yığınları Frelimo liderliğinde yeni ve bağımsız Mozambik toplumunun temellerini atıyor, eğitim, kültür, sosyal ve diğer alanlarda bilinçleştirilip örgütleniyordu.

Öte yandan devrim karşıtı sömürgeci birliklerin yandaşları oluşturdukları karşı devrimci Coremo örgütünde faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Frelimo taraftarları tarlalarda, atölyelerde beraberce çalışıp ortak öğretim yaptıktan sonra beraber ve eşitçe paylaşıyorlardı. Evleri, köy evini, okulu, yolları ve kısacası bütün herşeyi beraberce yardımlaşarak yapıyorlardı. Bütün herşeyi paylaştıkları gibi cephede Mozambikin bağımsızlığı için omuz omuza savaşıyorlardı. Kurtarılmış bölgelerde oluşturulan okullarda öğrenciler derse devam ederken kadınlar da kendi aralarında örgütlenip haklarının bilincine ulaşmaya çalışıyorlardı. 25 Eylül

²²⁸ Abdulsamed Taheri, Mozambik, Bigvend Yayınları, Tahran s.14.

1964'te Mozambik Ulusal Kurtuluş Cephesi Frelimo bir bildiri yayınlayarak Mozambik'in bağımsızlığa ve toplumsal Refaha varmasının tek yolu silahlı mücadele ile gerçekleşeceğine inandıklarını açıkladı. Örgütün Militanları askeri birliklere demir yoluna köprülere ve sömürgeci devletin diğer tesislerine saldırarak büyük zararlar verdiler.

3 Şubat 1961'de Edwardo Mondalon (Örgütün lideri) Darel Selam kentinde hain bir suikast sonucu hayatını kaybedince Frelimo dağılma tehlikesi geçirdi. 21 Nisan 1969'da örgütün ileri gelenleri Marchelino Santoz, Samora Mashel ve Orio simango'dan oluşan devrim konseyini oluşturdular. Örgüt içerisindeki fikir ayrılıkları nihayet devrim konseyinde sıyrıldı. Ve Mayıs 1970'de örgütte tasviye gerçekleştirildi. Merkez komitesi Samora Mashel'i genel başkanlığa ve Marchelino Santoz'u başkan yardımcılığına getirdi.

Faşist Portekiz yönetimi ekonominin iflas etmesi halkın ve askerlerin itirazına rağmen bu kirli savaşı sürdürdü. 1972 yılında 70.000 Yen fazla Pordekiz askeri Mozambik'te savaşmaktaydılar. Frelimo binlerce şehit vererek ülkenin 1/4 topraklarını sömürgecilerin elinden kurtarmış ve egemenliğini kurmuştur.

25 Nisan 1974'te Portekiz'de gerçekleşen Askeri darbe ile 50 yıllık faşist Salazar diktatörlüğü yıkıldı. Aynı günlerde Frelimo savaşçıları ülkenin yarıdan fazlasını sömürgeci birliklerden temizlemişlerdi. Böylece Lizbon'deki yönetim değişikliği ile de 450 yıllık ticari egemenlik ve 50 yıllık klasik sömürgecilik dönemi son bulmuş oldu.

1974 yılında Mozambik özellikliğini elde etti. 1 yıl aradan sonra 25 Haziran 1975'te Mozambik bağımsızlığına kavuşup Cumhuriyet rejimi kuruldu. Devlet başkanlığına Samora Mashel getirildi. Frelimo yetişmiş kadroları ile devrimden sonra da ülkenin kalkınması için büyük adımlar attı. Bu konuda

Kanadalı araştırmacı yazar Can S. Sal özgür Mozambik adlı kitabında şöyle yazıyor:

Genelde Afrika ülkelerinde görünüşte bağımsızlık elde edilmesine rağmen temelde hiçbir şey değişmemiştir. Bağımsızlık bir simgesel hareket olarak kalmıştır. Oysaki Mozambik'te durum böyle değildir. Burada öyle bir hareket iktidara gelmiştir ki gerçekleştireceği hedefleri önceden saptamıştır. Ülkenin kalkınması için gerekli olan en önemli unsur yani yetişmiş kadrolara ve halkın büyük desteğine sahiptir.”²²⁹

1986 yılında Juvakim Alberto Şisao cumhurbaşkanlığına Mario Değer Samo Şunge başbakanlığa getirildi.

²²⁹ Can Si Sal, Bağımsız Mozambik, Biguend Yayınları, Tahran s.14.

Nicer 1958 yılında Özerk yönetime kavuşup Fransız toplumu ülkeleri kategorisine girdi. 3 Ağustos 1960'da bağımsızlığını kazandı. Bağımsızlıktan sonra ilişkilerini iyi düzeyde Fransa ile sürdürmeye çalıştı.

15 Nisan 1974'te Hükümetin beceriksizliği yüzünden ülkede sorunlar geldi. Başgösteren kuraklık sonucu ekonomik hayat iflas edince yönetimdeki "Afrika Demokratik Toplumu" (R.D.A.)²³⁰ partisi ve lideri Cumhurbaşkanı Diveri Hamana aleyhine bin askeri darbe gerçekleştirildi.

Yönetimi ele geçiren askerler, Albay Sini Kuted Şeyh komutasında yüksek askeri konsey adlı bir kurum oluşturarak ülkeyi yönetmeye başladılar. Bütün siyasal partiler ve kuruluşlar kapatıldı. Muhalif dergi ve gazetelerin kapısına kilit vuruldu.

Ülkenin açık denizlere yol almaması (En yakın deniz 650 km. uzaklıkta.) ve ülkede demiryolunun bulunmaması ekonomik gelişmeyi engellemektedir. 1979'da keşfedilen zengin Uranyum madenleri yönetimdeki yolsuzluk ve rüşvetlerden dolayı halka birşey sağlamamıştır.

²³⁰ R.D.A. Rassemblement Démocratique Africain

NİCER (Nig) - (R.N.)

Uluslararası adı: Niger

Nüfusu : 9.981.000

Nicer 1.270.000 km² yüzölçümü (dünyanın 20. ülkesi) kuzey yarım küre, doğu yarım küre, Afrikanın batısında açık denizlerden uzak kuzeyden Libya ve Cezayir, doğudan Çad, güneyden Nijearia, batıdan Maley, güneybatıdan Benin ve Voltanın komşusu olarak yer almaktadır. Başkent Niamey.

Halkın çoğunluğu siyah ve beyaz ırktan olan % 54'ü Havse, % 24'ü Çerma ve Sengai, % 10'u Fulani, kalanı Tevarik kabilelerindenler. Halkın % 85'i Müslüman kalan animisttir. Resmi dil Fransızcanın yanı sıra yerel dillerden Hause, Rulani ve Arapça'da yaygındır. Yazı dili latince dir.

Ülke yönetimi Cumhuriyet olup bütün güç askeri konseyin elinde bulunmaktadır. 1960'daü hazırlanan anayasa 1974'de askıya alınmıştır. 1993 yılında yeni anayasa yürürlüğe girmiştir. Nicer 7 elden oluşmaktadır. Bu ülke 1960 yılında Fransadan bağımsızlığını kazanmıştır.

Nicer ilk çağlarda Mısır İmparatorluğunun bir parçası idi. İleriki yıllarda Nicer sırasıyla islam halifeleri, berberiler, Tubus, Gana, Mali, Sengay, Buno, House, Cerma, Fuilani ve Tevarik hükümdarlarının egemenliğinde kalmıştır.

İlk Avrupalılar XVIII. yy.'da Nicer'e geldiler. O dönemde Fransızlar diğer Batı ve Orta Afrika bölgelerinde olduğu gibi bu ülkeye hakim oldu. XX.yy. başlarında doğrudan Fransız sömürgesi haline dönüştü.

NAMİBA

Eski adı: Alman Güneybatı Afrikası

Nüfus: 2.331.000

Bu ülke 823.168 km² yüzölçümü ile (Dünyanın 32. ülkesi) güney yarımküre, doğu yarımküre, Afrika'nın güneybatısında, Atlas Okyanusu kıyısında yer almaktadır. Kuzeyden Angola, kuzeydoğudan Zambia doğudan Botsvana, güney ve güneydoğudan Güney Afrika Cumhuriyeti ile komşudur.

Halkın %91'i siyah ırka ait Bantu kavimlerinden %50'si Asambo %9'u Gavango %7'si Herro, %8'i Vadamara kabilelerine aittirler. %6'sı beyaz olanlar Güney Afrikalı göçmen ve Almanlardan, %3'ü Melezlerden oluşmaktadır.

Başkent: Windhoek.

Halkın % 30'u protostor, %10'u katolik, kalanı Animisttir. Resmi dil Afrikanes ve İngilizcedir. Yerel Banto dillerinin yanı sıra Almancada yaygındır. Yazı dili latince.

Sömürgecilik tarihi Namibia'da eski yüzyıllara dayanmaktadır. XIX. yy. başlarında sömürgeci Alman, İngiliz ve Portekizliler bu bölgenin zengin yeraltı ve tabii kaynaklarını elde etmek için bu topraklarda egemenliklerini kurmaya başladılar. Bu yıllarda Alman devleti egemenliğini pekiştirip bu toprakları Almanya güney batı Afrikası adı ile kendine bağladı.

Almanların egemenliği sırasında defalarca halk tarafından büyük isyanlar ve başkaldırıları yapıldı.

I. Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın yenilgiye uğraması ile Namıbia diğer emperyalist devletlerin egemenliğine girdi.

Savaştan sonra kurulan milletler cemiyeti Namıbianın vesayetini Güney Batı Africası adı ile Güney Africa Cumhuriyetine bıraktı. Bu egemenlik 60 yıldan fazla sürdü. Bütün bu uzun yıllar geri kalmışlık fakirlik ve yoksulluktan başka halka hiçbir şey getirmedi. O tarihten itibaren Namıbia halkının en temel hakları ırkçı güney Afrika Cumhuriyeti yöneticileri tarafından ellerinden alınmıştır.

1945'te Birleşmiş Devletler kurulunca Namıbianın vesayeti yakın bir zamanda bağımsızlık verileceğine kadar tekrar Güney Afrika Cumhuriyetine verildi. Yalnız güney Africa Cumhuriyeti Namıbia'yı sömürgesi haline dönüştürüp buralarda baskıcı ve şiddete dayalı bir yönetim oluşturdu.

1964 yılında Birleşmiş Milletler Güneybatı Afrika adını burada bulunan Namıbia çölünden etkilenen Namıbia olarak değiştirdi. Ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik konseyi Güney Afrika Cumhuriyetinden Namıbia'nın bağımsızlığını tanımasını istedi. Yalnız ırkçı rejim bu isteği kabul etmedi. 1971 yılında Lahey adalet divanı, Güney Afrika Cumhuriyetinin Namıbia üzerindeki egemenliğini mahkum etti. Ve Namıbia halkının bağımsızlık hakkının verilmesini istedi.

Namıbıva kurtuluş hareketini tanımak amacı ile geriye dönük bu mücadelenin tarihine bir göz atıyoruz.

Daha önce dediğimiz gibi Alman devleti İngiliz ve Portekiz devleti ile anlaşarak Afrikadaki konumunu güçlendirmeye çalıştı ve böylece Adambo, Kavango ve Kaprilon bölgelerine hakim oldu. Yalnız Hendrick ve Tiobi,

önderliğinde savaşı Herro kabilesi Almanlara boyun eğmeyip 10 yıl boyunca zor koşullarda direniş hareketlerini sürdürdüler.

1844 yılında Hendrick ve Tiobi yakalanınca Herro halkı mücadeleden vazgeçmeyip diğer kabileler özellikle Uvambo ve Namahalardan yardım istediler. Uvambolular soydaşlarına yardım ettiler.

Alman devleti Herro kabilesinin kalanlarını katliam yaparak kalan kadın ve çocukları da susuz ve korkunç bir yer olan Kalahari çölüne sürün ederek yönetimini sağlamlaştırmaya çalıştı.

“Hapisten çıkan Hndrick 1909 yılına kadar mücadelesini sürdürdü. Herro kabilesinden yalnızca 20 bin kişi hayatta kalmayı başarabilmişti. Kalanlar katliam sonucu öldürülmüşlerdi. Raporlara göre bu olaylarda 80 bin’den fazla insan bu kableden hayatını kaybetmişti.”²³¹

Birinci Dünya savaşı Alman egemenliğine son vermesine karşın milletler camiası kararı gereğince bu insanlar başka bir beyaz ırkın sömürüsüne bırakıldı.

1958 yılından itibaren gerçek mücadeleciler siyasi örgütler Anti Emperyalist savaşın içine girdiler. 1965 yılından itibaren en önemli 7 kabile bu örgütlerin etrafında birleştiler. Bunlardan birisi “Ovanbo Halkının Kongresi” (O.P.C)²³² dir ki daha sonra “Ovanbo Halkı Örgütü” İholos Partisi ve İtyokya grubu S.W. A.P.O’ya katıldılar.

²³¹ Hüseyin İlahi, Afrika’nın Tarihi, Çappheş Yayınları, Tahran, s.193.

²³² O.P.O Ovambo People’s Organization.

1963'den sonra S.W.A.P.O tekniğini değiştirdi. Samnu Joma bu konuda şöyle diyor.

“Biz senelerce Güney Afrika Cumhuriyetinden bizim isteklerimize kulak asmasını istedik. Yalnız onların kulakları sağırdı. Bizi duymadılar ve duymak istemediler. Böylece bizim halkımız haklarını elde etmek için silahlı mücadele'den başka çaresi kalmamıştır.”²³³

S.W.A.P.O partizan örgütlenmeleri oluşturmaya başladı. Gerillalar Namibia'da (Ovambo Bölgesi) ve birde komşu devletlerin topraklarında özellikle Zambia ve Tanzania'da gerilla eğitim kampları oluşturmaya başladılar. 1964 yılında S.W.A.P.O Afrika Birliği Örgütü tarafından Namibia'nın tek temsilcisi olarak tanındı. Askeri eylemler Eylül 1965'te başladı. Gerillalar Zambiya daha sonra Angola sınırından Kaprivi ve Uvubu bölgelerinden saldırmaya başladılar. 1970'te Tanga da yapılan kongre silahlı mücadelenin Namibia halkının tek kurtuluş yolu olduğunu karara bağladı.

1973 yılında birleşmiş milletler S.W.A.P.O'yu Namibia Halkının tek temsilcisi olarak tanıdığını açıkladı. 1980 yılında dönemin Birleşmiş Milletler genel sekreteri olan Kurt Waldheim'in girişimi üzerine Namibia sorununu görüşmek üzere Güney Afrika S.W.A.P.O komşu devletler ve Afrika Birliği Örgütünün katılımıyla bir Konferans düzenlendi. Bu konferans S.W.A.P.O için büyük bir siyasal başarı sayılmaktadır.

Namibiya 1990 yılından bağımsızlığını kazandıktan sonra cumhurbaşkanlığına Sam Nujoma, başkanlığa Hage Geingob getirilmiştir.

²³³ S.W.A.P.O South-west Africa People Organization

NİJERYA

Resmi adı: Nijerya Federal Cumhuriyeti

Uluslararası adı: NİGERİA

Nüfus:98.762.000

Nijerya 923.768 km² yüzölçümü ile (Dünyanın 30. ülkesi) kuzey yarımküre, doğu yarımküre, Afrika'nın batısında Gın Körfezinde (Atlas Okyanusu) kıyısında yer almaktadır. Kuzeyden Nijer, batıdan Benin, doğudan Kamerun ile komşudur.

Başkent: Lagos

Halkın büyük çoğunluğu 250'ye yakın zenci kavimlerden oluşmaktadır. %17'si İbo, %10'u Fulani kabilelerine mensupturlar. Halkın %50'si Müslüman %34'ü Hristiyan kalan animisttir. Resmi dil İngilizce, yazı dili latince'dir. Ayrıca yerel dillerden Hose, Yuruba ve İbo dilleri de yaygındır.

Nijerya hükümeti Federal Cumhuriyettir. Yasama erki 95 üyeli Senato ve 430 üyeli milli meclisten oluşmaktadır. Bugünkü anayasa 1979 yılında yürürlüğe girmiştir. Nijerya 19 eyaletten oluşmaktadır. 1960 yılında İngiltere'den bağımsızlığını almıştır.

Nijerya da tanınan ilk eski uygarlık M.Ö. 700'den 200'e kadar bu topraklarda hüküm sürmüş Nuk uygarlığıdır. M.S. 12. yy'da İfe Uygarlığı bu topraklara hakim olmuştur. Daha sonraki yıllarda Kuzey Nijerya Sudan Arep Hükümdarlığının bir parçası haline geldi. Bu hükümdarlık 14. yy'a kadar sürdü. İslâm kuzeyden Nijerya'da yayılmaya başladı. 15. yy'da Portekizliler bu ülkeyi ele geçirip 17.yy'da bu ülkenin sahillerini Batı Afrika'daki en önemli köle ticareti merkezi

haline getirdiler. 19.yy'da İngiltere kendi birliklerini bu ülkenin bütününe ele geçirmek üzere bu topraklara gönderdi. İngiliz Askerleri zorlu bir savaş sonucu Nijerya'yı feth edince bu ülke Batı Afrika İngiltere'sinin bir parçası haline geldi.

20.yy'dan önce Nijerya halkı Avrupalılar için tanınmış bir halk ve ülke değildi. Nijerya yalnız Müslüman ülkelerle ilişkideydi.

1914'yılında İngiltere Kuzey ve Güney Nijerya'yı birleştirerek kendi himayesinde bir sömürge oluşturdu. Bu ülke 1954 yılında Özerk yönetime kavuşarak Britanya Uluslar Topluluğuna alındı. Aralık 1960'ta Nijerya halkı bir halk oylamasından İngiltere'den bağımsızlık yönünde oy kullanarak ülkenin müstakil haline gelmesini onayladılar.

"Nijerya Afrika'nın en çok nüfusu barındıran ülkesidir. Öyle ki her dört Afrikalıdan biri Nijerya'da yaşamaktadır. Petrol ve doğalgaz kaynakları bu ülkeyi Afrika'nın en zengin 2. ülkesi (Güney Afrika Cumhuriyetinden sonra) konumuna sokmuştur. Bu ülke A.B.D'nin Suudi Arabistan'dan sonra en çok petrol ithal ettiği ülkesidir."²³⁴

Bu ülke bir ferman ve bir şirketin (United Afrika Company) girişimiyle istemarin nüfuzu altına girmiştir. Bu ülkede 250'den fazla etnik grup yaşamaktadır. Kuzey eyaletler (Bel ve Havasal Müslümanların oturduğu bölge tarımla uğraşmaktadırlar. Güney en gelişmiş bölgesi animistlerin oturduğu yer ve esas rekabetin yaşandığı batı'da Yoroba ve doğuda iboların yaşadığı bölge.

Afrika'da hiçbir millet ibolar kadar beyazların fikir ve düşüncelerine yakın olmamışlardır. İbolar büyük istekle beyazların kilisesine giderek onların

²³⁴ Jonathan Kwitny. The making of on unfriendly

okullarına devam ederek yakınlık göstermişlerdir. İboların düşüncesine göre insanın hayattaki başarısı yaptığı işe göre değerlendirilmelidir. Yaşadığı bölgelere göre değil. Öte yandan kuzeyde yaşayan Fulaniler müslüman olup kabile ve dini gerekleri yerine getiren ve dini ve kabilevi geleneklere sıkıca bağlı olan ve müslümanlığı sömürgecilere karşı birleştirici bir unsur olarak kullanılan insanlardırlar.

1945 yılında Obafemi Awobw'u liderliğinde "Umu Oddova Soyları" adlı bir hareket Londra'da kuruldu. Bu hareketin amacı Nijerya'nın bağımsızlığı idi. Obafemi Awobw 1947 yılında "Nijerya'nın Özgürlük Yolu" adlı eserini Londra'da yayınladıktan sonra 1948 yılında ülkesine döndü.

Nijerya halkının antiemperyalist hareketi ikinci Dünya Savaşından sonra hız kazanmıştır. Savaşa katılan ve sömürgeci devletlerin ordularında görev yapan Nijeryalılar ülkelerine döndüklerinde özgürlük fikirlerinde kendileriyle buralara taşıdılar. Onlara göre kendi varlıkları olan şeylerin yabancılarca el konulması kabul edilecek bir durum değildi. 1944 yılında "Kameron ve Nijerya Milli Konseyi" adlı örgüt kuruldu. Bu örgütün hedefide bağımsız bir Nijerya oluşturmaktı. Örgüt işçi sendikaları ve gençler tarafından ilgi görüp kısa zamanda örgütlenmesini tamamladı. "Batı Afrika rehberi"²³⁵ adlı bir dergi yayınlamaya başladılar. Temmuz 1945 te gerçekleştirilen ilk genel grev büyük başarı sağladı. Bir takım gelişmeler sonucu 1 Ocak 1947'de yeni anayasa sömürgeciler tarafından uygulanmaya kondu. Bu anayasa Nijerya halkı için yeni bir hak sağlamadığı için halkın tepkisiyle karşılandı.

²³⁵ The west African Pilot

18 Kasım 1949'da Enugu kentinde polis işçiler ve ailelerinin oturduğu evleri ateşe verdi. Halkın bu olaya tepkisi büyük oldu. 26 Kasım'da genel grev yaygınlaştı ve ülkede büyük isyanlar başgöstermeye başladı.

1951'de uygulamaya konan yeni anayasa'da halka birşey vermediğinden tepkiyle karşılandı.

İngiltere bu dönemde meşhur ortamı bulandır karışıklık çıkar ve hükümet et politikasını uygulamaya koydu.

Mart 1950'de Oba femi Awobw "Eylem Partisini" (T.A.G)²³⁶'ni kurdu. Bu dönemde Batı Nijerya'da "Kuzey Halk'ının Birliği" (T.N.P.C.)²³⁷ adlı örgüt Ahmedu Belle tarafından kuruldu. T.N.P.C. büyük toprak sahiplerinin fikirleri doğrultusunda hareket eden bir partiydi. Aynı zamanda ülkenin bağımsızlığına karşı muhalefet yapmakta idi. T.A.G ve daha önce kurulan Kamerun ve Nijerya Milli Konseyi bağımsızlık için büyük mücadelelere girişip sömürgeci birliklere saldırılarına devam ettiler. Ekim 1958'de İngiltere'nin sömürgelerden sorumlu bakanı, 1 Ekim 1960'ta Nijerya'ya bağımsızlık vereceklerini açıkladı.

Biyafra bölgesindeki ayrılık, Ocak 1970'te federal birliklerin saldırısı sonucu 31 ay süren bir iç savaşın sonucunda bitirilmiş oldu. Bu savaşta büyük ölümler ve katliamlar yaşandı. 2 milyondan fazla insan katledildi veya açlıktan öldü.x

Biyafra ayrılıkçı hareketi kapitalist ve emperyalist devletler tarafından Nijerya'daki çıkarlarını korumak amacıyla tezgahlanıp, gerçekleştirildi. Zengin

²³⁶ The Action Group

²³⁷ The North people's Congress

petrol kaynakları Albay Ojukwu Odungu batılı ülkeleri ve özellikle A.B.D'nin etkisiyle 30 Mayıs 1967'de tek taraflı olarak, Biyofra'nın bağımsızlığını ilan etti.

Ayrılıkçı rejim, Güney Nijerya'da 75.000 km² toprağa elinde bulunduruyordu. Bölgenin merkezi olan Enugu'yu başkent yapmışlardı. O tarihlerde Biyafra'nın nüfusu 14.000.000'dir.

Sovyetler Birliği, ayrılıkçılara karşı federal hükümetçe yürütülen savaşta, merkezi Nijerya devletinin yanında yer alırken Portekiz, A.B.D ve Fransa ayrılıkçıları desteklemekteydi. Biyafra'nın merkezi hükümet birliklerince 1970 yılında ablukaya alınmasından sonra ayrılıkçı kukla devlet yıkıldı. Albay Odungu, Fildişi Sahilleri'ne kaçtı. Açlık sefalet bölgenin en önemli sorunu haline geldi.

1954 yılında Nijerya özerk yönetime kavuşup, Britanya Uluslar Topluluğu'na üye olduktan sonra 1960'ta bağımsızlığına kavuştu.

1963 yılında Nijerya yönetim biçimi, federal cumhuriyete dönüştürüldü. 1966 yılında Sırayo Elgergefa yönetimi, General Johnson Egoyi Ayransi tarafından gerçekleştirilen askeri darbe sonucu devrildi. Kuzey ve doğu bölgelerindeki müslümanlar, büyük isyan başlattılar. İsyan askeri birliklerce şiddetli bir şekilde bastırıldı. Aynı yılın sonlarına doğru Albay Yakup Gaver tarafından gerçekleştirilen askeri darbe sırasında General Ayrensi katledildi. General Gover başkanlığında askeri bir yönetim kuruldu. Bu dönemde İbo kabilesine ait binlerce insan katledildi. 1 milyondan fazlası kuzey bölgelere kaçmak zorunda kaldılar.

1975 yılında Amiral Mortalar Fahi Muhammed Komutasındaki subaylar Gaven yönetimini devirdiler. 1976 yılında Amiral Fahi Muhammed, başarısız bir

darbe sonucunda katledildi. Ardından Ulo Segon Ubasanco cumhurbaşkanlığına seçildi. Hükümet şekli parlamenterist sistemden başkanlık sistemine dönüştürüldü.

1979 yılında yeni anayasa yürürlüğe konuldu. El Hacı Şehv Şagari cumhurbaşkanlığına seçildi. 1980-1982 yılları arasında animistler ile müslümanlar arasında büyük çatışmalar meydana geldi.

SONUÇ

"Afrika'nın birleşemeyeceğini söyleyenler var. Zira birleşmenin 3 unsuru olan ırk, kültür ve dil birliğin bu kıtada rastlamamaktayız. Aslında asırlarca tefrike (ayrılık) şeklinde yaşamaktayız. Afrika toprakları sömürgeciler tarafından haksızca ve hiç bir dayanağı olmadan parçalanmış ve bölünmüştür. Bizim bir kimimiz müslüman, bazıları hristiyan, diğerleri animisttirler. Fransızca, İngilizce ve Portekizce konuşan insanların yanı sıra milyonlarca Afrikalı, yüzlerce yerel dilde konuşmaktadırlar. Bizler değişik kültür ve uygarlıkla tanışmış ve bunlar bizim siyasal gelişmemizde etkili olmuştur. Afrika'nın birliğini sağlayacak olan kuvvetler ve unsurlar, ayrılık yönündeki faktörlerden daha güçlüdür. Ben her zaman bir Afrikalı ile karşılaştığımda aramızaki benzerlik ve paralellikten hayrete düşünüyorum. Bizim ortak yönümüz hepimizin eskiden sömürge olduğumuzdan veya bugün ortak bir hedef gütmemizden ileri gelmektedir. Bizim ortak noktalarımız bunlardan çok daha önemli ve derindir. Kendini Afrikalı hissetmek bence en önemli ortak yönümüzdür. Bu duygu Pan Afrikanizm fikrinin gelişmesi aşamasında bariz bir şekilde kendini göstermiştir.(1)

Bu düşünceler² büyük Afrikalı lider ve fikir adamı Kwam Nokrome'ye aittir. Norome gibi, büyük Afrikalı lider ve fikir adamı Kwam Nokrome'ye aittir. Nokrome gibi, Patrice Lumumba, Amilcar Cabral, Francis Fannun, Henry Sylvester, Vivyamız, Ahmet Sekotere vs... diğer Afrikalı lider ve fikir adamları kıtanın birliği yönünde adımlar atmıştır.

Uluslararası alanlarda ve kendi aralarındaki ihtilafları barışçıl yollar ile çözmek, yeniden güç kazanmak ve Afrika topraklarında sömürgecilerin son ayak izlerini silmek üzere 25 Mayıs 1963 yılında Etiyopya'nın bakenti Adisababa'da toplam 30 afrika ülkesi (Günümüzde 58 "büyük ümitlerle şaşalı bir törenle Afrika birliği örgütü" (O.U.A.)⁽²⁾ örgütünü oluşturdular. Geçen süre içerisinde bazı

başarılı uygulamalarına karşın değişik sebeplerden dolayı bu örgüt gereken insiyatifi gösterememiştir. Bundan önceki bölümlerde Afrika kıtasının ilk çağlardan günümüze dek uzanan tarihsel gelişimini incelemeye çalıştık. 1. Bölümde Afrika kıtasının yazılış aşamalarını ele aldıktan sonra 2. bölümde bu kıtadaki eski uygarlıkların ve ardından koloniyalizmin bu zengin kıtayı ne hale getirdiğini, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini ve insan kaynaklarını nasıl fitursuzca⁽³⁾ tükettiğini açıklamaya çalıştık. 3. Bölümde ise kıtadaki bağımsız ülkeleri teker teker ele alarak, özellikle bağımsızlık savaşları sırasında oluşturdukları örgütler ve partileri ayrıntılı bir şekilde ele alıp ülkelerinin ve bazen kıtanın geleceğine damgasını vuran siyasal liderlerin yaşam öykülerini verirken, ideolojik yaklaşımlarını ve fikir yapılarının oluşumunu inceledikten, bağımsızlık alındıktan sonra siyasal düşüncelerin değişim sürecini anlattı. Afrikalılar adına çok üzücü manzaralarla karşılaştık. Bağımsızlıktan sonra batı rotasında bir çizgi izlemeye ve siyasal bağımsızlığı ekonomik bağımsızlıkla pekiştirmeye çalışan liderler başlarına neler geldiğini sergilemeye çalıştık. Batılı emperyalistler tarafından oluşturulan suni sınırlar ve desteklenen ayrılıkçı hareketler ulusal bağımsızlık süreci ve ardından nasıl kıtanın emekçi ve özgürlükçü halkın basına bela olduğunu açıkladık. Balkan ızalasyon politikası doğrultusunda kabileleri ihtilafların perçinleştirmesi ve kabileler arasındaki çatışmaların batılıların desteği ile iç savaflara dönüştüğünü gördük. Binbir emekle binlerce suçsuz insanın ölüm pahasına⁽⁴⁾ elde ettiler. Bağımsızlık, iktidarları ele geçiren diktatörlerce nasıl eski sömürgeci batı devletlerinin yardımı ile baskıcı ve otoriter bir sisteme dönüştüğüne şahit olduk. Devrimlerle gerçekleşen başarılar, elde edilen mevzilerin nasıl geri alındığını gördük.

Tarımsal ürünlerden kahve, zeytinyağı ve önemli miktarda çay, kavcuk, buğday, yeraltı madenlerinde elmas, kabalt, altın, krem, manganer, fosfat, antimon, boksit ve kolambit gibi madenler bolca bu kıtada olmasına rağmen halkın yaşantısına yansımamaktadır. Neokoloniyalizm politikaları çerçevesinde

batılı emperyalist devletler ve çok uluslu şirketler eskiden sömürgecilik döneminde doğal ve tabii kaynaklarını yok edip köle ticaretiyle insan kaynaklarını kurutan günümüzde de aynı politikaları değişik yöntemler kullanarak uygulamaktadırlar. Tezimizin 3. Bölümünün de özellikle otoriter ve diktatör yönetimlerin nasıl bu egemen güçlerin etkisi altına girdiğini açıklamaya çalıştık.

Son olarak bir eksiklik gibi gözüken kıtadaki son siyasal gelişmelere değinmemiz konusu ve özellikle Kuzey Afrika'da müslüman ülkelerde, fondamantalist islam tehlikesinden ve gelişme göstermesinden söz edilmektedir. Bu konuda örneğin Cezayir olanları ile ilgili Ferhat Deniz adlı araştırmacının "Cezayir Nereye" adlı eserinde islamcı hareketlere arka çıkıp cezayir yönetimini eleştirirken, yine bir Türk araştırmacısı olan Faik Bulut "Şariat Gölgesinde Cezayir" adlı eserinde İslamcı harekete karşı tavır almaktadır. Bu ve benzeri olanlar tarih ışığında gerçeği ileride ortaya çıkacaktır. Bu konularda yeterli döküman veya en azından tarafsız veriler olmadığından konulara girilmemiştir. Bu tezde bütün bölümlerinde bilgi hatası, yanlış rakamlar ve genel olarak herhangi biryanlışıktan kendim sorumluyum. Yanlışlıklar bulunup, uyarıldığı takdirde hepsini düzeltmeye çalışacağım.

1) Kwam Nokrame, Afrika Birleşmelidir, Murvarit yayınları, Tahran 1969
(2. Baskı)

2) O.U.A. Arganisation du Unite Africaine.

KAYNAKÇA

1. AKIN, KENAN, LİBAY VE KADDAFİ. (HİSARBANK Yayınları, İSTANBUL 1981).
2. AVRİYATOF, ALEKSONDER, Tarihe Asre Cedid (Yeni Çağın Tarihi) Çeviren: Taki Framerzi; Şabaheng Yayınları. Tahran 1361 (1983).
3. BAHTİYARİ SEİD, Etles Komel Gita Şenasi (Atlas) Gita Şeniasi Yayınları TAHRAN 1373 (1944).
4. BENSON, MARY, CHLEF ALBRT LUTUPİ OF SOUTH AFRİCA, ÇEO, Hüseyin Abdhasani, Harezmi Yayınları Tahran (1979).
5. BROGİNESKİ, M. bidariye AFRİKA (Afrika'nın Uyanışı) Çeviren: (Celal Aleriniya HAKİKAT YAYINLARI, Tahran 1352 (1974).
6. BROWN, LESTER Cihander Astangesale 2000 (2000 yılına girerken dünya) Çeviren: Mehr Sima Felsefesi Seruş Yayınları, TAHRAN 1369 (1991).
7. Bulut FAİK Şeriat Gölgesinde Cezayir Cem yay. İstanbul 1994.
8. Chamberlain M.E. Sömürgeciliğin Çöküşü (Dekolonizasyon) Çev: Recai Dönemez, REHBER YAYINCILIK Ankara 1993.
9. Clarke, Michael, Debate on Disarmament, Çev: Hormoz Homayumpur. AGAN YAYINLARI Tahran 1990.

- 10.Commission, Brondt, Buhrang İmumi (Genel Buhran) Çeviren: İreç Pod. Seruş Yayınları TAHRAN 1365 (1987).
- 11.Davidson, Basil, Tarihe AFRİKA (Afrika History of a Continent: Afrika'nın Tarihi) Çeviren: Hormuz, Riyâni, Ferşte Malevi, Emirkehir.
- 12.DENİZ, FERHAT, CEZAYİR NEREYE? Denge Yayınları, İSTANBUL 1992.
- 13.Deomi, sukh, arnş build-up and development. Çev: Perviz Muhapbed Emir kebir ayyınları-Tahran 1987.
- 14.derseng, Eliza, Zambiyu, Çeviren: HASAN ENOŞE. Eğitim Bakanlığı yayınları TAHRAN 1367 (1989).
- 15.desorden Tiri, 100 Milyon Arap. Çeviren: Hüseyin Mahri TUS YAYINLARI TAHRAN 1357 (1979).
- 16.Deyvidson, Basil Cenge Müselehaneder Angda, Mozambik ve Gine Bisca (Angda mozambik ve Gine Bisaoda silahlı mücadele) Çev: Ahter Şeriet. Zade AGAH YAYINLARI TAHRAN (1358) (1980).
- 17.ESPİD ÇENKO ÇOĞRAFIYAYE İKTİSADİ KEŞVERHAYE Robe Roşd (Az Gelişmiş Ülkelerin Ekonomis) Çev: Celal ELEVİNİYA Hakikat Yayın. TAHRAN 1352 (1974).
- 18.FANON FRANTZ İngilâbe Afrika (Afrika Devrimi) Çev: M. Emin Karıdan Tahran 1349 (1971)

- 19.FANUN FRATZ İnkilâbi Afrika İnkilabı Cihan (Afrika Devrimi-Dünya devrimi) Çev: Be Aferid, TAHRAN 1358 (1980).
- 20.FEVYER PAOLL, NAMEHAİ 3e GİNE BİAAO (Gine bisaroo'ya Mektuplar) Çev: Leyla Mostefevi TOS YAY, TAHRAN 1363 (1985).
- 21.FİŞTİLİYUS, ERİK, CEBHEVE BOLİSORİYU (Polisoriyo Cephesi) Kalem Yayınları TAHRAN 1359 81981).
- 22.FRANCO VENE, GİAN, PATRİS LUMUMBA ÇEV: Muhammed Peğmen FRYABYayınları, TAHRAN 1362 (1984).
- 23.Georps susan, How the other HOUF DEİS (Nasıl yarsı oluyor,Çev: Mustafa Kiya, TAHRAN 1363 (1983).
- 24.HAMEİ ENVER HATERAT KONGO (Korpo Hatıraları) kitap Şera Yayınları TAHRAN 1364 (1986).
- 25.HARDİSON, PAUL, DERUN CİHANE SEVUUM (Üçüncü Dünyanın İçi) Çev: Şadab Vecdi, Fademi Yayınları TAHRAN 1364 (1986).
- 26.HEYKEL, MUHAMMED HESENEYİN, Paize heşm (Hışmın senbaharı) Çev: M, Kazım Musai Emirkebir Yayın, TAHRAN 1363 (1985).
- 27.Horsend, Giti, Zimbabve, rodeziya, Zeman Yayını, TAHRAN 1359 (1981).
- 28.Hüseyin, Mahmut, Tezate Tebegati dermaser (Mısır'da Sınıfsal Mücadele) Çeviren: R. Sultani İLİM YAYINLARI TAHRAN 1359 (1981).

- 29.İgnayatîf, Olek Agnpola Çeviren: Yedullah Alizade, Yaşar Yay. TAHRAN 1357 (1979).
- 30.İLAHÎ HÜSEYİN, Tarihe Afrika (Afrika'nın Tarihi) Çappeheş Yay. TAHRAN.
- 31.İNANOF KE MELETHAYE FEKİR VE SERVENTMEND (Fakir ve Zengin Milletler) Çev: memet Oluh Tekeri Nesini Yayın. Tebriz 1357 (1979).
- 32.İSKENDER OF, A, CHANE SEVVUM (Üçüncü dünya ülkeleri) Çev. R. Ferbad Emirkehir Yayınları, TAHRAN 1351 (1973).
- 33.İvedi, Kolinmek, Etlese Tarihiye Afrika (Afrika'nın Tarihi Atlası) (The Penguin Atlas of Agrican History) Çev: Firidun, Fabemi TAHRAN 1365 (1987).
- 34.KABRAL, EMİN KAP, İNGİLABI GİNE (Gine Devrimi) Çev: Shrab Moinr YAŞAR YAYINLARI TAHRAN 1358 (1980).
- 35.KARUSCİNSKİ, RYSZARD EMPERATOR (the Emperor) Çev: Hasan Komşad İngilab Yayınları TAHRAN 1367 (1987).
- 36.Kediver, Cemile, Mısır, İTTİLAAT YAY. TAHRAN 1373 (1994)
- 37.Kimba, Henri, Ugonda Serzemin Hun (Uganda Kanıl Toprak) Çev: Mecid Bidar, neriman Taran.
-
- 38.Kul Çeypi. Faseleye Egeb Mendeyi (Az gelişmişlik Mesafesi Devdapmet gop) Çev: Behmen Zülfikâr. Emirkebir Yayınları TAHRAN 1365 (1987).

- 39.Kurnun, Maryan, Tarihe Masere Afrika (Afrika'nın Yakın Tarihi) Çev. İbrahim Sadegiyani. Emirkebir Yay. TAHRAN 1305 (1987).
- 40.Kwitnp. Jonathan, Düşmenabişamer (The making of Ungriently World) Çev. Kerim Ziyani Sevuş Yayın. TAHRAN 1368 (1988).
- 41.Lacoste gues Cihanesevum ve Pedideye komroşdi. (Az Gelişmişlik Coğrafyası) Çev. Monir Cezeni Emirkebir Yay. TAHRAN 1347 (1969).
- 42.Lenoir, Reng Cihan Sevum (Üçüncü Dünyada Açlık) Çev. Abdülhüseyin Nik Guher, Behenşehir Yayın. TAHRAN 1363 (1983).
- 43.Lumumba Patris, Miheñ men Karpo (Benim Ülkem Kongo) Çev. Emir Firidan Gorgoni, morvarid Yayın. TAHRAN 1363 81985).
- 44.Lurophi, Raimondo, Sömürgecilik Tarihi. Çev. Aydın Emeç Sosyalist yayınlarıİSTANBUL 1994.
- 45.Mehmemediyan, M.M. Şahı Afrika (Afrika'nın Boynozu) Ümid Yayınları TAHRAN 1358 (1980).
- 46.Minter, Wilyam Afrikaye Partegal ve Emperyalizm Beyrelmeleli (Emperyalizm Afrika ve Portekiz) Çev. Mehdi Husrev: Sepehi Yayın. TAHRAN 1354 (1976).
- 47.Monteil, Vincent (Afrika'da İslâm) Çev. İzzet Tanju Pınar Yay. İSTANBUL 1992.

- 48.Negipor Ali Ekber Beşeriyet ve Thidide Gorosnepi (İnsanlık) ve Açlık Tehlikesi) Poz Yayınları TAHRAN 1306 (1988).
- 49.Nukreme Kuvan, Afrika Bayed, Müdehed, Şeved (Afrika Kesinlikel Birleşmelidir) Çev: Muhammed tevekul TAHRAN 1347 (1969).
- 50.Nukrume Kuvan, Mubarezeye tebegati, der Afrika (Afrika'da Sınıfsal Mücadele) Çev: Fettane Sogi. Çapeheş Yayınları TAHRAN.
- 51.Obraym Cey, Portekiz ve Afrika Çev: İbrahim Oglidi. Gosterde Yayınları TAHRAN 1358 (1980).
- 52.Omran, Mehemed, Nehzethaye Zedestemari der Afrika (Afrika'da Anti Sömürgecilik Hareketleri) Çev: Mahmud Hekimi Nesli Cevan Yayın. KUN 1352 (1974).
- 53.Oran, Baskın, Azgelişmiş ülke milliyetçiliği (Kara Afrika Modeli) Ankara Üniversitesi Yayın. ANKARA 1977.
- 54.rad Meneş, İzzetullah İbn-i Haldun'un Felsefe, tarih ve uygarlık fikirleri, kalem yayın. TAHRAN
- 55.resule Golşen, Muhemed, İngiliz Sahra (Sahra Devrimi) Moruarid Yay. TAHRAN (1363) (1985).
- 56.revasoni, Şapur, Çepavul (Üçüncü Dünya Nasıl Yağmalanıyor) Şem Yay. TAHRAN 1367 (1969).

- 57.rudani, Valter, Avrupa ve Egeb Mundagi'ye Afrika (Avrupa ve Afrika'nın Geri Kalmışlığı) Çev: Mehmud riyâzi, Çapens Yayın. TAHRAN 1354 (1976).
- 58.Sal, Can. S. Mozombikeazad (Bağımsız Mozambik) Çev: İbrahim Eğlidi. biguend Yayın. TAHRAN
- 59.Sanova Danyel, Zimbabve Çev: Esedulah Alevi. Rezevi yayınları MEŞHED 1369 (1991).
- 60.Sermed, Liusruv, Keşv ve Estemar Afrika (Afrika'nın keşfi ve Sömürgecilik) Bonyde Yayın. TAHRAN 1350 (1972).
- 61.Shaliun, Jerar, Ostorehaye İngilabi der Chone Sevum/Üçüncü Dünya Ülkelerinde Devrimci Hareketler) Çev. Mehmud ziyai, Traje yayın. TAHRAN 1361 (1983).
- 62.Siegel, Lenny Ez Arjantin Ta yunan /Arjantin'dan Yunanistan'a Kadar) Çev: Ümid Behrozi TAHRAN 1368 (1990).
- 63.Smith, William İcid E. NYERERE (NYERE OF TANZANA NİYERERE ve TANZANYA) Çev. Abdullah Gelen dori TAHRAN 1355 (1977).
- 64.Şamlui, Hebibolâh, Cenye Godretha (GüçlerSavaşı) Bungad Yay. TAHRAN 1362 (1964).
- 65.taheri Abdülsemed, İngilabe Mozambik (Mozambik Devrimi) GAM YAYIN. TAHRAN 1358 (1980).

- 66.Tuncalı, Ergün, Kara İhtilal (Uyanan Afrika) Kitapçılık, ticaret yay. İSTANBUL 1966.
- 67.Vald Hayım kurt Kahı Şişeyi Siyaset (siyasetin Camdan Köşkü) Çev: Abdurheman Sedriye İTİLAT YAY. TAHRAN 1366 (1988).
- 68.Wheler, Douglast, Agnola Çev. Mehmud Fehr dai, TAHRAN 1355 (1977).
- 69.Yakunu, Gzaviye, Tarih Estemariye Feranse (HISTOİRE DE LA COLONİSTİON FRANCATSE-Fransa'nın Sömürgecilik Tarihi) Çev: Abbas Agahi KUDÜS YAY. MEŞEHD 1368 (1961).
- 70.Yusef, Sedi, neberde, Rehaibeşhe Elzecayer (Cezayer Kurtuluş Savaşı) Hicret Yayınları Tebriz 1356 (1978).
- 71.Zigler, Jan Goret Afrika'ya Estemar Dobâre (Afrika'nın Talanı veya Yöne Sömürgecilik) Çev: Abbas Agahi KUDUS YAY. MEŞHED 1365 (1987).
- 72.Zorbo Ç.Ki Tarihe İmmumi Afrika (Afırka'nın Genel tarihi) Çev: Hasan Eruşe Kültürel ve Bilimsel yayınları TAHRAN 1372 (1993).

